Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Facta et dicta memorabilia

Valerius <Maximus>

[Straßburg], nicht nach 1470

urn:nbn:de:bsz:31-324440

Visual Library

Valerius maxim
10

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Fc ~~1157~~ 157

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Di[illegible] tabule [illegible] Va[lerio] [illegible] mund[illegible] adpi[illegible]
[illegible] de religione [illegible] li. c.
[illegible] tabula [illegible] valeant [illegible] assignabo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] assignabo

Abstinentia li. 4 c. 3 p[ost]
Absolutio [illegible] li. [illegible] c. 1 [illegible]
Adulatio [illegible] li. 8 c. 3 p[ost]
[illegible] li. 4 c. 1 [illegible]
Amor [illegible] li. 4 c. 6 [illegible]
Amor [illegible] li. 2 c. [illegible]
[illegible] li. [illegible] c. [illegible] p[ost]
Amor liberorum [illegible] li. 4 c. 6 p[ost]
Amor [illegible] li. 4 c. 6 p[ost]
Amor [illegible] li. 4 c. 1 p[ost]
Amor [illegible] li. 4 c. 6 p[ost]
Amor [illegible] li. 4 c. 13 p[ost]
Amicitia [illegible] li. [illegible] c. 2 p[ost]
Amicitia [illegible] li. [illegible] c. 1[illegible] p[ost]
Antiquitas [illegible] li. 2 c. 1 p[ost]
[illegible] li. 8 c. 1[illegible] p[ost]
[illegible] li. 8 c. 1[illegible] p[ost]
[illegible] li. 6 c. 13 p[ost]
[illegible] li. 2 c. 1 [illegible]
[illegible] li. 2 c. 3 [illegible]
[illegible] li. 2 c. 1 [illegible]
[illegible] li. 1 c. [illegible]
[illegible] li. 1 c. 3 p[ost]
[illegible] li. 1 c. [illegible] p[ost]
Avaritia li. [illegible] c. [illegible] p[ost]
[illegible] li. [illegible] c. [illegible] apud [illegible]
[illegible] li. 8 c. [illegible] Pitagore
Avaritia [illegible] li. 1 c. 6 [illegible] obsidione
[illegible] li. 3 c. 1 p[ost]
Augurium li. 1 c. 2 p[ost]
Auspicium li. 2 c. 1 apud [illegible]
[illegible] li. 1 c. 1 p[ost]
[illegible] li. 1 c. 2 [illegible]
[illegible] li. 1 c. 2 [illegible]
Bellorum [illegible] li. 2 c. 2 p[ost]
Bellorum [illegible] li. 1 c. 2 [illegible]
Bella [illegible] li. 1 c. 2 [illegible]

[illegible] li. 2 c. 1 [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] li. 1 c. 1

4 15773
[illegible]

Benignitas li. v. c. j. p(er) totu(m)
Benivolentia li. ij. c. x. p(er) to(tum).
Beneficium absolute li. 8. c. j. p(er) to(tum).
Beneficiis donatis li. ij. c. 8. p(er) to(tum).
Bona que dicenda sunt nota in alia li. x c. 2.
Bona que sunt postulanda a deo li. x. c. 2. § sciendum
Bona nobis que videntur mala ... [illegible]
Bonum ... [illegible] li. j. c. 5 § [illegible]
Bonorum virorum zelus li. 2. c. v. p(er) to(tum).
Boni cives honorati li. 2. c. j.
Bonis civibus honores impertiendi li. 2. c. x § [illegible]
Boni filii ... [illegible] li. v c. ij § [illegible]
Causis et adversitatis rerum li. 8 c. j. [illegible] et c. ij et iiij p(er) to(tum)
Ca(u)sa ... [illegible] li. 2 c. j. § [illegible]
Capti ab hostibus ... reputanti li. 2 c. 2. § [illegible]
Clementia li. v c. j p(er) to(tum).
Coniugum amor li. ij c. 6 p(er) to(tum).
Consilia rei militaris ... [illegible] li. x c. 4 [illegible]
Continentia li. ij c. 3. p(er) to(tum) 4 c. v. § quando [illegible]
Condemnatos ... [illegible] li. 8. c. j in parte
Coniugii iniuria ... [illegible] li. 2 c. j § [illegible]
Constantia li. iij c. 8 p(er) to(tum).
Correctio morum censoria li. 2 c. ij p(er) to(tum)
Concordia li. ij c. 2 p(er) to(tum).
Crudelitas li. 9 c. 2 p(er) to(tum) et li. 6 c. 3 p(er) to(tum) et li. 3 c. 2 § [illegible]
Custodia pene li. 9 c. xj p(er) to(tum)
Cupiditas ... [illegible] li. 9 c. ij p(er) to(tum)
Cupiditas carnis li. 9 c. j p(er) to(tum)
Cupiditas honoris et glorie li. 8 c. pen(ultimo) p(er) to(tum)
Cultus deorum li. j c. j p(er) to(tum)
Dampnatorum ... [illegible] li. 8 c. j pro in parte:
De ... [illegible] li. j. c. ij. § [illegible]
De ... [illegible] li. ij c. j § [illegible]
Decepto li. x c. 3 p(er) to(tum)
Degenerare ... [illegible] li. 3 c. v p(er) to(tum)
Delicata ... [illegible] li. 2 c. j § [illegible]
Disciplina militaris li. 2 c. 2 p(er) to(tum)
Dicta liberi li. 4 c. 2 p(er) to(tum) in parte
Dicta gravia li. 6. c. ij in parte:
Dicta sapientum li. x c. 2 in parte
Dicta vafre li. x c. 3 in parte
Dicta absurda li. x c. ij in parte
Dicta simplicia li. 9 c. 2 in parte
Dii ... [illegible] li. j c. 2 in parte
Dii ... [illegible] li. j c. 2. § [illegible]
Dii ... [illegible] li. 3 [illegible]

Dominorum decoris li 1 c 7 § [illegible]
Divina actio [illegible] li 5 c 1 § [illegible]
Dignitatis [illegible] li 2 c 2 § [illegible]
Dominandi cupiditas li 2 c 1 § [illegible]
Discretio [illegible] li 2 c 8 § [illegible]
Divitie [illegible] stabiles li 3 c 9 in parte
[illegible] li 6 c 2 per totum
Dolor bonum li 1 c 8 in parte
Dolor [illegible] li 2 c 2 § [illegible]
Dolor magis [illegible] li 2 c 2 § [illegible]
Effectus [illegible] li 8 c 10 per totum
[illegible] li 8 c 9 per totum
[illegible] li 8 c 1 [illegible]
[illegible] li 6 c 4 § [illegible]
[illegible] li 5 c 2 § [illegible]
Egestas [illegible] li 2 c 3 § [illegible]
Egestas [illegible] li 6 c 3 § [illegible]
Egestas [illegible] § [illegible]
Estas li 6 c 2 per totum et li 1 c 3 per totum
Estas [illegible] li 1 c 6 § hoc loco.
Equi [illegible] li 1 c 8 § eodem [illegible]
Equalitates fortune et animi li 1 c 6 § hoc loco.
Error li 4 c 9 per totum
Eventus [illegible] li 1 c 3 et 9 per totum
Exercitium li 2 c 2 in parte
Exercitium li 2 c 2 in parte
[illegible] li 1 c 2 § [illegible]
[illegible] li 2 c 1 § [illegible]
[illegible] li 2 c 1 § quo [illegible]
Fata [illegible] li 6 c 4 in parte
Fata [illegible] li 6 c 4 in parte
Fata [illegible] li 1 c 4 in parte
Fata [illegible] li 1 c 4 in parte
Fata [illegible] li 1 c 4 [illegible]
Fata [illegible] li 5 c 2 in parte.
Fallacia li 1 c 3 per totum
Filius li 1 c 5 per totum
Filius [illegible] li 2 c 1 § [illegible]
Fides [illegible] li 6 c 6 per totum
Fides [illegible] li 6 c 1 per totum
Fides [illegible] li 2 c 1 § [illegible]
Fides [illegible] li 6 c 1 § [illegible]
Fides [illegible] li 1 c 8 per totum
Fides [illegible] li 1 c 1 § [illegible] li 2 c 8 § [illegible]
Filiorum [illegible] li 2 c 10 per totum
Filiarum [illegible] li 3 c 4 et 10 per totum

Fiducia li 3 c 7 pto
Fiducia hostium [illegible] li 2 c 7 § [illegible]
Fletus li 3 c 2 pto · et li 5 c 7 § [illegible]
Fides [illegible] filiorum li 4 c 8 pto
Fides patrum [illegible] li 3 c 2 · § quod [illegible] li 6 c 9 pto · et li 1 § [illegible]
Fortitudo [illegible] li 1 c 6 § [illegible]
Fides uxorum [illegible] li 6 c 6 pto
Futurorum signa li 1 c 3 pto:
Gaudium [illegible] li 9 c 12 § Philemon
Germanitatis vis li 5 c 5 § apud
Glorie cupido li 8 c 14 pto
Grati et ingratitudo li 5 c 2 pto
Graviter dicta et facta li 6 c 4 pto
Gratulatio [illegible] li 1 c 6 § [illegible]
Heredes et hereditates li 7 c 7 pto
Humanitas li 5 c 3 pto:
Honoris distinctio li 2 c 1 § [illegible]
Honoris [illegible] li 1 c 1 § [illegible]
Honor [illegible] exhibitus li 4 c 1 pto
Honor exhibitus [illegible] li 1 c 1 pto
Honor exhibitus [illegible] li 2 c 5 pto
Honor [illegible] li 2 c 2 § [illegible]
Hospitalitas li 5 c 1 § [illegible]
Honestum [illegible] li 2 c 1 § [illegible]
Humanitas li 4 c 1 [illegible] li 5 c 1 § [illegible]
Humanitas [illegible] li 4 c 1 § [illegible]
Humilitas li 5 c 1 pto:
Humili loco nati clari evaserunt li 3 c 4 pto
Imperatoria [illegible] li 1 c 1 § [illegible]
Imperatores [illegible] li 2 c 2 § [illegible]
Imperatoria severitas li 2 c 7 pto
Insignia li 9 c 2 pto:
[illegible] li 2 c 1 pto:
Iniuria li 8 c 2 pto:
Indoles puerilis li 3 c 1 pto:
Invidia [illegible] li 5 c 1 § [illegible]
Iracundia li 9 c 3 pto · et li 4 c 6 § [illegible]
[illegible] li 2 c 1 § [illegible]:
Iniuria [illegible] li 4 c 2 [illegible]
[illegible] li 2 c 4 pto
Infames li 8 c 1 pto:
Iudicia [illegible] li 8 c 3 § ad [illegible]
Ira li 9 c 3 [illegible]
Iusticia li 6 c 4 [illegible] pto:
Iusta vindicta [illegible] li 2 c 9 [illegible]
Iudicia li 8 c 1 pto
Iudicium delicta li 8 c 6 pto:

Ius triumphandi li. 2 c. 8 pto
Iuris civilis [illegible] li. 2 c. 1 § [illegible]
Iracundie [illegible] li. 9 c. 3 § [illegible]
Iocandi modus [illegible] li. 4 c. 2 § Tam [illegible] li. 8 c. 7 li. v § [illegible]
Iuvenum reverentia erga senes li. 2 c. 1 § Senectuti
Karitas li. 5 c. 8 [illegible]
Karitas [illegible] li. 2 c. 1 [illegible]
Karitas [illegible] li. 4 c. 1 § Amor
Le[illegible] dampnatum [illegible] li. 2 c. [illegible] § [illegible]
Lege [illegible] li. 2 c. [illegible] § [illegible]
Leges [illegible] li. 9 c. 2 § [illegible]
Legislatores [illegible] li. 6 c. 5 § Valerius
Legislatores [illegible] li. 6 c. 5 § Lex [illegible]
Legalitas li. 6 c. 5 § [illegible]
Liberalis li. 4 c. 8 pto et li. 5 c. 2 § In [illegible]
Libertas [illegible] li. v c. 2 § [illegible]
Libere dicta et facta li. 6 c. 2 pto.
Lingue latine [illegible] li. 2 c. 2 § Magistratus
Ludorum ampliatio et scenicorum li. 2 c. 4 § [illegible]
Luxuria et libido li. 9 c. 1 pto
Magnifica [illegible] li. 8 c. 15 pto
Maiestas li. 2 c. 10 pto
Maiestas observata li. 2 c. 1 § [illegible]
Matrimonia [illegible] li. 2 c. 1 § [illegible]
Maiores [illegible] li. 2 c. 1 § [illegible]
Mala [illegible] li. 7 c. [illegible] § [illegible]
Matronarum [illegible] li. 2 c. 2 § [illegible]
Mendacium li. 9 c. 6 pto
Mendicantes laudabiles li. 2 c. [illegible] § [illegible]
Metus mortis li. 9 c. 13 pto
Memoria [illegible] li. 8 c. 7 § [illegible]
Miracula li. 1 c. 8 pto
Militia li. 2 c. 7 pto
Mira li. 1 c. 8 pto
Militia li. 2 c. [illegible] pto
Moderatio adhibita patribus suspectis li. v c. 9 pto
Mors voluntaria li. 9 c. 12 pto
Mors liberorum li. v c. 10 pto
Mors admirabilis li. 4 c. 6 § [illegible]
Mors bona [illegible] li. 9 c. 6 § [illegible]
Moriendum [illegible] li. 1 c. 6 § [illegible]
Monstra [illegible] li. 1 c. 8 § [illegible]
Mutatio [illegible] li. 3 c. 8 pto
Mulieres [illegible] li. 2 c. 1 § [illegible] li. 6 c. 3 § [illegible]
Mutatio morum et fortune li. 6 c. 9 pto
Mulieres li. 8 c. 3 pto
Mulieres [illegible] li. 4 c. 6 § [illegible]
Mulieres [illegible] li. 2 c. 1 § [illegible] li. 6 c. 3 § [illegible] li. 9 c. 1
Mulieres [illegible] li. 9 c. 1 § [illegible]
Mulierum constantia li. 4 c. 2 § [illegible]

Militum audacia li. 4 c. 8 Marcus ...
Militum dimonicio ... li. 8 c. 1 ...
Militum decoratio ... li. 1 c. 1 ...
Natura ... est omnium rerum li. 1 c. 6 ...
Nature ... li. 1 c. 6 ... fallacia
Nasica ... li. 4 c. 8 ...
Nota li. 1 c. 6 prologus
Neglecta religio li. 1 c. 2 prologus
Negocia ... li. 2 c. 1 ...
Nobilitas li. 3 c. 4 prologus
Nota censoria li. 2 c. 9 prologus
Notabilis ... li. 3 c. 3 ...
Nuncupatio li. 1 c. 8 ...
Novitas ... li. 3 c. 6 prologus
Oblivio iniuriarum li. 2 c. 2 ...
Odium li. 9 c. 3 prologus
Officium ... li. 2 c. 1 ...
Officiorum ... li. 2 c. 1 ...
Omina li. 1 c. 3 prologus
Omnia ... li. 7 ... omnia
Opinio li. 1 c. 9 prologus
Opera ... li. 2 c. 1 ...
Ornatus ... li. 9 c. 2 ...
Ordo equestris li. 2 c. 1 ...
Otium li. 8 c. 8 prologus
Paciencia li. 3 c. 3 prologus
Paciencia ... li. 1 c. 9 prologus
Paradinum ... li. 3 c. 4 prologus
Parentum ... li. 1 c. 1 ...
Pena ... li. 2 c. ... ...
Pena ... li. 2 c. ... ...
Paupertas li. 4 c. 4 prologus
Pena ... li. 2 c. 2 ...
Pena ... li. 1 c. 2 prologus
Pena ... li. 2 c. ...
Pena illorum ... li. 2 c. 8 ...
Prenuncia li. 1 c. 4 prologus
Pestilenciarum ... li. 2 c. 1 ...
Pietas erga parentes li. 4 c. 3 prologus
Pietas erga ... li. 9 c. 9 prologus
Pietas erga ... li. 4 c. 4 prologus
Pietas erga ... li. 4 c. 4 ...
Pietas erga ... li. 4 c. 8 ...
Philosophia li. 3 c. 3 ... illa ...
Philosophorum ... li. 3 c. 3 ...
Platonis ... li. 1 c. 8 ...
Portentum li. 1 c. 6

Patria carior corpore vendat morte li 2 c 1 [illegible]
Privata iudicia li 8 c 2 pto
Prudencia discreta li 2 c 8 [illegible]
Pudicicia li 6 c 1 pto
Pudicicia li 6 c 1 pto
Prudencia li 7 c 2 pto
Pudicicia li 6 c 1 pto
Puncio [illegible] li 3 c 2 pto
Pudor [illegible] li 2 c 3 pto
Puellarum [illegible] li 3 c 2 [illegible]
Questionis li 8 c 1 pto
Quidam [illegible] li 1 c 1 [illegible]
Qui [illegible] li 7 c 9 pto
Qui [illegible] amore [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Qui [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Qui [illegible] incendia [illegible]
Qui [illegible] loco [illegible] li 3 c 1 pto
Qui [illegible] li 3 c 5 pto
Qui [illegible] patrie [illegible] li 3 c 6 pto
Qui [illegible] morte laudabile li 2 c 7 [illegible]
Quid [illegible] et [illegible] li 2 c 1
Quo [illegible] li 1 c 8 [illegible] non [illegible]
Qui [illegible] li 7 c 9 pto
Religio [illegible] li 1 c 1 pto
Religio [illegible] li 1 c 2 pto
Repulsio li 7 c 4 pto
Reverencia li 2 c 4 pto
Reverencia antiquorum li 2 c 1 [illegible]
Reverencia [illegible] li 8 c 4 [illegible]
Rex [illegible] libertate li 4 c 3 [illegible]
Res [illegible] li 1 [illegible]
Res [illegible] li 1 c 1 pto
Repudium li 2 c 1 [illegible] repudiis
Sacrificiorum [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Sacrilegorum pena li 1 c 2 [illegible]
Servorum [illegible] li 1 c 6 [illegible]
Sacra [illegible] li 1 c 1 [illegible]
Sapiencia [illegible] li 7 c 2 pto
Severitas li 2 c 9 [illegible]
Severitas li 6 c 6 [illegible] li 9 c 2 pto
Senectus [illegible] li 6 c 8 pto
Senis li 6 c 8 pto
Senectus li 8 c 13 pto
Senectus [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Sedicio li 9 c 7 pto
Sentencia [illegible] li 2 c 2 [illegible]
Signa [illegible] li 1 c 3 pto
Simulacio li 7 c 3 [illegible] li 9 c 16 pto
Sompnia li 1 c 7 pto
Statue [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Studium li 8 c 7 [illegible]
Studium [illegible] li 1 c 1 pto
Supplicio li 9 c 1 pto

Testamenta patrum li 1 c 1 pto
Testamenta et [illegible] li 7 c 8.
Testamentorum [illegible] appetere [illegible] li 1 c 7 pto
Temperancia li 5 c 5 pto
Temptacio [illegible] li 5 c 3 pto
T[illegible] li 8 c 4 pto
Timor [illegible] li 9 c 8 pto
Timor [illegible] li 9 c 8 pto et 10 c 3 [illegible]
Temporalia [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Tribulacio [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Tristicia li 2 c 3 pto
T[illegible]
Turpia [illegible] li 2 c 2 [illegible]
T[illegible] li 2 c 1 [illegible]
T[illegible] li 3 c 3 [illegible]
Ava [illegible] li 8 c 4 pto
Verecundia [illegible] li 2 c 1 [illegible]
Verecundia [illegible] li 4 c 3 [illegible]
Veneficium li 2 c 1 [illegible]
Verba [illegible] li 4 c 1 [illegible]
Veste [illegible] li 3 c 6 pto
[illegible] li 2 c 1 [illegible]
[illegible] li 2 c 4 pto
Vilos [illegible] li 3 c 5 pto:
Vita li 3 c 4 pto
Violencia li 7 c 1 pto
Vendicta [illegible] li 4 c [illegible] pto
Vite amor li 7 c [illegible] pto
Virgo [illegible] li 5 c 8 [illegible]
Virtute [illegible] li 9 c 1 [illegible]
Vita [illegible] li 5 c 1 [illegible]
Voluntas [illegible] li 5 c 6 [illegible]
Vera [illegible] li 1 c 1 [illegible]
Vox li 6 c 1 pto [illegible] li 6 [illegible]
Videns [illegible] li 2 c 1 [illegible]

Monasterij Augie Divitis ad S. Marcum

Valerij Maximi factorũ et dictorum memorabilium. Ad Tiberiũ cesarem. Liber primus incipit feliciter

Capitula Primi libri

Primum de religione. Secundũ de neglecta religiõe Tercium de ominibus. Quartum de prodigijs. Quintum de sompnijs. Sextum de miraculis

Urbis rome exterarumqz gentiũ facta simul ac dicta memoratu digna q̃ apud alios lacius diffusa sunt quam ut breuiter cognosci possint ab illustrib⁹ electa auctoribus deligere constitui ne documenta sumere volentibus longe inquisitionis labor absit. Nec nihil cuncta complectendi cupido incessit. Quis enĩ omnis eui gesta modico voluminũ numero comp̄henderit. Aut quis compos mentis domestice peregrineqz historie seriem feliciter sup̄iori stilo conditam vel attenciore cura vel prestanciore facundia traditurũ se sperauerit. Te igit̃ cepto huic penes quem hominum deorũ q̃ consensus maris ac terre regimen esse voluit certissima salus patrie cesar inuoco. cui⁹ celesti prouidẽcia virtutes de q̃b⁹ dictur⁹ sum benignissime fouent̃ vicia seuerissime vindicant̃. Nam si prisci oratores ab ioue optimo maximo bene orsi sunt si excellentissimi vates a numine aliquo principia traxerunt mea paruitas eo iustius ad fauorem tuum decucurrerit. quo cetera diuinitas opinione colligit̃. tua p̄senti fide paterno auitoqz sideri par videtur. Quorũ eximio fulgore multũ cerimonijs nostris inclite alacritatis accessit. Reliq̃s enĩ deos accepim⁹. cesares dedim⁹. Et quoniã ĩicium a cultu deorum petere in animo est de condicione eius summatim disseram.

Maiores statutas sollempnesqz cerimonias põtificum sciencia bene gerendarum rerum auctoritate augurũ. obseruacione apollinis. p̄dica-

α

cione uatũ · libris portentorũ depulsis · e trusca discipli
na explicari voluerunt. Prisco etiam instituto rebus
diuinis opera datur, cum aliquid cõmendandũ est · pca-
tione · cũ exposcendũ voto · cũ soluẽdo gratulacões · cũ ĩ
quirendum · uel extis vel sortibꝫ imptito cũ sollempni
ritu pagendũ sacrificio. Quo etiã ostentoꝝ ac fulguꝝ
denunciacões pcurantur. Tantum autẽ studium anti
quis non solum seruande sed etiam amplificãde religi-
onis fuit · vt florentissima tum et opulentissima ciuita-
te · decem principum filij senatꝰ consulto singulis e truri
e populis pcipiende sacrorũ discipline gracia traderent.
Cererēqꝫ quam more greco venerari instituerãt · sacerdo
tem auelia cum id oppidũ nõ dũ ciuitatis accepisset no
men calcitanam peterent · vel ut alij dicunt caliphoenã
ne dee vetustis ritibus perita de esset antistes. Cuiꝰ cũ
in vrbe pulcerrimũ templum haberent graco nutu mo-
niti sibillinis libris vt vetutissimã cererem placarent
hennam q̃niã sacra eius inde orta credebãt, q̃ndecĩ vi-
ros ad eam ꝑpiciandã miserunt. Item matri deum sepe
numero imperatores nostri compotes uictoriaꝝ · suscep
ta uota pessinuntem profecti soluerunt. Metellꝰ ve
ro pontifex maximus postumium consulem eundemqꝫ
flaminẽ marcialẽ · ad bellũ gerendũ affricã petentẽ · ne
a sacris discederet · mulcta ĩdicta vrbẽ egredi passꝰ nõ ẽ ·
religioniqꝫ summũ imperiũ cessit. Quo tuto se post
tumius marcio certamini cõmissurꝰ non videbat · ceri-
monijs martis desertis. Laudabile duodecĩ fastiũ
religiosũ obsequiũ · laudabilior q̃tuor et viginti ĩ consi
mili re obediencia. A tiberio enĩ gracco ad colegiũ au
gurũ litteris ex prouincia missis quibꝫ significabat se
cum libros ad sacra ppl'i ptinentes legeret aĩaduertisse
vicio tabernaculũ captum comicijs consularibꝫ que ipse
fecisset · eaqꝫ re ab auguribꝫ ad senatũ relata · iussu eiꝰ
gaius figulus e gallia scipio nasica e torsica romam re

dierūt et se cōsulatu abdicauerūt ¶ Consimili racio ne. p. celius marcus cornelius cethegus G. claudius ꝓpter exta parum curiose admota deorū inmortalium varijs temporibus bellisqꝫ diuersis flamineo abire iussi sūt coactiqꝫ eciā At supplicio inter sacrificandū e capite apex ꝓlapsus. eidem sacerdociū abstulit. Occē tusqꝫ sorices auditꝰ. fabio maximo dictaturam. G. flā mineo magisteriū equitum deponendi causam prebuit. Adiciendum his quod post licinio pontifici maximo. virgo uestalis quia quadā nocte parum diligens eter= ni ignis custos fuisset digna uisa est que flagro admo neret ¶ Maxīe vero virginis emilie disciplinā. ex= tincto igne tutam ab omī reprehensione veste numē pres= titit. Qua adorante cum carbasum quem optimū ha= bebat foculo imposuisset subito ignis emicuit. Nō mi= rum igitᷣ si pro eo imperio augendo custodiendoqꝫ per= tinax eorū indulgencia deorum semp excubuit. q̄d tam scrupulosa cura paruula quoqꝫ momēta religionis ex aminare uidentᷣ. quia nunquam remotos ab exactissi= mo cultu cerimoniarum oculos habuisse nostra ciuitas existimanda est In q̄ cū martellus quintū consu latū gerens. templum honori et virtuti clastidio prius deinde ciracusis potitus nuncupatis debitum uotis. consecrare vellet a collegio pontificum impeditus est. negante vnam cellam duobus dijs recte dicari. futurū enī siquidem prodigij in ea accidisset ne dinosceretᷣ vtri rem diuinam fieri oporteret. nec duobus nisi certis dijs vna sacrificari solere Ea pontificū admonicōe effectum est. ut marcellus seperatis edibus honoris ac virtutis simulachra statueret. Neqꝫ aut collegio pontificū. auc toritas amplissimi viri. aut marcello adiectio impense impedimento fuit. quominus religionibꝫ. suus tenor suaqꝫ obseruacio redderet ¶ Obruitᷣ tot eciā illustri= bus consularibꝫ lucius furius bibaculus. exemplisqꝫ locū

uix post marcellū īuenit. Sed pij simul ac religiosi animi laude fraudandus nō est. qui pretor a patre suo collegij salioꝝ magistro iussus sex littoribus p̄cedentibꝰ arma ancilia tulit. quāuis uacacionem huiꝰ officij honoris beneficio haberet omīa namqꝫ post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit. eciā in quibus sūme maiestatis conspici decus uoluit. Quapropter non dubitauerūt sacris impia seruire. ita se humanarū rerū futura regimen existimancia. si diuine potencie bene atqꝫ constanter fuissēt famulata. Quod animi indicium ī priuatorū quoqꝫ pectoribꝰ versatū est Vrbe enim a gallis capta cum flamen quirinalis virginesqꝫ vestales sacra onere pertito ferrent. easqꝫ pontem subliciū transgressas et cliuū qui ducit ad ianiculū descendere incipientes. L. aluanius plaustro coniugem et libros vehens aspexisset. propior publice religioni quā priuate caritati suis ut plaustro descenderent imparauit. atqꝫ ad id virgines. et sacra imposita omisso cepto itinere ceretem oppidū peruexit. Vbi cū sūma veneracione recepta grata memoria ad hoc usqꝫ tempus hospitalem humanitatem testatur. Inde enī institutum ēst sacra cerimonias vocari. quia ceretani ea infracto rei publice statu proinde ac florente ante coluerunt. Quarum agreste illud et sordidius plaustrū tempestiue capax. cuiꝰ libet fulgentissimi triumphalis currus. uel equauerit gloriam uel antecesserit ¶ Eadem reipublice tempestate. G. fabius dorso suo memorabile exemplū seruate religionis dedit. Nāqꝫ gallis capitolium obsidentibus ne statutū fabie gētis sacrificiū interrumperet gabino ritu cinctus manibus humerisqꝫ sacra gerens per medias hostium staciones in quirinalem collem peruenit. Vbi omnibꝰ sollempni more pactis. in capitoliū propter diuinam venerationem victricium armorū proinde ac victor redijt Magna conseruande religionis. eciā. p. cornelio lelio pamphi:

lo cons. apud maiores nostros acta cura est. Siquidem
in agro. L. petilij scribe sub ianiculo cultoribus terram
altius versantib9 duab9 archis lapideis repertis quarũ
in altera scriptura indicabat corp9 nume pompilij fuis
se. In altera libri reconditi erant latini/septem de iure
pontificum/totidemq3 greci de disciplina sapiencie/lati:
nos magna diligencia asseruandos curauerunt/grecos
quia ex aliqua parte ad soluendam religionem ptinere
existimabant/quintus petilius pretor vrbanus/ex aucto
ritate senatus/p victimarios facto igne in conspectu po
puli cremauit. Noluerunt enĩ prisci viri quicquam
in hac asseruari ciuitate quo animi hominũ a deorꝝ cul:
tu auocarentur ¶ Tarquinius autem rex. M. tulli
um duumvirum quod librũ secreta ciuilium sacrorũ cõ:
tinentem custodie sue cõmissum/corruptus petronio sa:
bino describendum dedisset/culleo insutum i mare abici
iussit. Idq3 supplicij genus multo post parricidis lege
irrogatum est. Iustissime quidem. quia pari vindicta
parentum ac deorũ violacio expianda esset Sed q̃
ad custodiã religionis attinent/nescio an omnes M.
attilius regulus pcesserit. qui ex victore speciosissimo i
sidijs hadrubalis & xanctippi lacedemonij ducis ad mi
serabilem captiui fortunam deductus/ac missus ad s.
p. q3 romanũ legatus/ut ex se et vno et sene complures
penorum iuuenes pensarentur. in contrariũ dato consi:
lio/carthaginẽ petit: non quod ignarus ad quã crudeles
quãq3 merito sibi infestos deos reuerteret. uerum quia
his iurauerat/si captiui eorum redditi non forent/ad eos
sese rediturum/potuerũt profecto dij immortales effera:
tam mitigare seuiciam. Ceterum quo clarior esset attilij
gloria carthaginẽses moribus suis uti passi sunt. tercio
punico bello/religiosissimi spiritus tam crudeliter uexa
ti. vrbis eorum interitu iusta exacturi piacula
¶ Quãto nostre ciuitatis senat9 uenerabilior in deos

qui post cannēsem cladem decreuit. Ne matrone vltra tricesimū diem luctus suos extenderent / vti ab his sacra cereris pagi posset· quia maiore pene romanarū viriū parte inexecrabili ac diro solo iacente / nullius penates meroris expertes erant. Itaqʒ matres ac filie cōiugesqʒ et sorores nuper interfectoꝝ· abstersis lacrimis / depositisqʒ doloris insignibus / candidam induere vestem / & aris thura dare coacte sunt. Qua quidem constancia obtinende religionis / magnus celestibus iniect⁹ ē rubor. vlterius aduersus eam seuiendi gentem / que ne iniuria rum quidem acerbitate ab eoꝝ cultu absterreri potuerit.

¶ Capitulum secūdum de neglecta religione

Creditum est varronem consulem apud cannas cū carthaginensibus tam infeliciter dimicasse ob iram iunonis· qꝫ cum ludos cirenses edilis facceret· in iouis optimi maximi templo· eximie facie puerum histrionem ad excubias tenendas posuisset. Quod factū post aliquot annos memoria repetitū / sacrificijs expiatum est. ¶ Hercules quoqʒ detracte religionis sue et grauem et manifestam penam exegisse tradit̄. Nam cū poticij sacroꝝ eius ritū quem pro dono genti eoꝝ ab ipo assignatū velud hereditarium obtinuerant· auctore appio censore / ad humile seruorum ministeriū transtulisset / omnes qui erant numero sup triginta puberes / intra annū extincti sunt· nomenqʒ poticium in duodecim familias diuisum / ꝓpe interijt. Appius vero luminib⁹ capt⁹ est. ¶ Acer eciā sui numinis vindex apollo / qui carthagine a romanis oppressa / veste aurea nudatus / id egit / vt sacrilege manus inter fragmenta eius abscise inuenirent̄. ¶ Nec minus efficax vltor contempte religionis filius quoqʒ eius esculapius / qui consecratū templo suo lucū a turrillio prefecto antonij / ad naues ei faciendas magna ex parte succisum / inter ipsum nefariū ministeriū deuictis partib⁹ antonij / imperio cesaris morti

destinatū turulliū/ manifestis numinis sui uiribus in
eum locū quem violauerat traxit: effecitq; vt ibi potissi
mū a militibus cesarianis occisus/ eodem exitio· et euer
sis iā arboribus penas lueret: et adhuc supantibus im:
punitatem consimilis iniurie pareret: suamq; veneraci
onem quam apud colentes maximam semper habuerat/
deus multiplicauit. ¶ Quintus autem fului9 flac
cus impune non tulit· quod in censura tegulas marmo
reas ex iunonis lacinie templo ī edem fortune equestris
quā rōe faciebat trāstulit. Negat̄ enī posthoc factū mēte
constitisse. Quineciā p summam egritudinem animi
exspirauit· cū ex duobus filijs in illirico militantib9 al:
terum decessisse· alterū grauiter audisset affectum. Cui9
casus motus senatus· tegulas locris reportandas cura:
uit· decretiq; circūspectissima sanctitate impium opus
censores retexuit. ¶ Eam me hercule quā · p· le:
minij legati scipionis ī thesauro pserpine spoliādo sce
leratam auariciā iusta animaduersione vindicauit. Cū
enī eum vinctū romam pertrahi iussisset· qui ante cau
se dictionem in carcere ceterrimo genere morbi consūpt9
est/ pecuniam dea eiusdem senatus imperio & quod sū:
mam duplicando recuperauit. ¶ Que quidem ad· p· le:
minij facinus ptinuit bene a patribus conscriptis vin:
dicata· quod ad violentas regis pirri sordes attinuerat
seipsa potenter atq; efficaciter defendit. Coactis enī locrē
sibus ex thesauro eius magnā illi pecuniam dare· cum
onustus nefaria preda nauigaret/ ui subite tempestatis
tota cū classe vicinis dee litoribus illisus est. In quibus
pecunia incolumis reperta/ sanctissimi thesauri custodie
restituta est. ¶ At non similiter masinissa rex
cuius cū prefectus classis melitam appulisset/ et eque ex
fano iunonis dētes eburneos eximie magnitudinis sub
latos ad eū pro dono attulisset/ vt comperit vnde essent
aduecti/ quinq; remi reportandos melitam/ inq; templo

iunonis collocandos curauit· in sculptos gentis sue litteris significantibus regem ignorantem eos accepisse· libenter dee reddidisse· factū masinisse animo quā punico sanguini conueniens. Quanquā quid attinet mores natione ꝑpendi. In media barbaria ortus sacrilegium alienū rescidit. ¶ Siracusis genitus dionisius tot sacrilegia sua q̄r iam recognoscimus iocosis dictis ꝓsequi voluptatis loco duxit: fano enī proserpine spoliato locris/ cū per altum secundo vento classe veheret̄/ ridēs amicis videtis ne ait/ quā bona nauigatio ab ipsis dijs immortalibus sacrilegis tribuat̄. Detracto etiam ioui olimpio magni ponderis aureo amiculo/ quo eū tirannus hierco e manibus carthaginensiū ornauerat/ iniectoq; ei laneo pallio/ dixit: estate graue esse aureū amiculum: hieme frigidum: laneū autem ad vtrūq; tempus anni aptius. Idem epidauri esculapio barbam auream demi iussit: quod affirmaret non conuenire patrem appollinem inberbem: ipsū barbatū conspici. Idem mensas argenteas atq; aureas e fanis sustulit: quodq; in his more grecie scriptū erat bonorum deoꝝ eas esse/ vti se bonitate eoꝝ predicauit. Idem victorias aureas· & pateras et coronas que simulachrorū porrectis manibꝰ sustinebant̄/ tollebat: & eas se accipere/ non auferre dicebat. ꝑ quā stultum esse argumentando/ a q̄bus bona precam̄ ab his porrigentibus nolle sumere. Qui tametsi debita supplicia non exsoluit/ dedecore tamen filij mortuus penas rependit/ quas viuus effugerat. Lento enim gradu ad vindictam suī diuina ꝓcedit ira: tarditatemq; supplicij/ grauitate pensat. In quam ne incideret timasitheus· liparitanorū princeps/ cōsilio sibi aliter atq; vniuerse patrie vtili ꝓuidit exēplo. Excepta nanq; in freto a ciuibus suis piraticam exercentibus magni ponderis aurea crathera/ quā romani pbicio apollini decimarū nomine dicauerant/ incitato ad eam parciendā populo

vt comperit manibus venūdanciū ereptam/eam delphos pferendam curauit . ¶ Deiotaro vero regi omnia fere auspicatu gerenti/salutaris aquile conspectus fuit : Qua visa/abstinuit se ab eius tecti vsu . quod nocte insequenti ruina solo equatū est . Omniū eciam obseruacio aliquo contactu religioni connexa est . qm̄ non fortuito motu sed diuina pvidencia constare credit̄ : Que effecit/vt vrbe a gallis disiecta/deliberantibꝯ patribus conscriptis vt veios migrarent : an sua menia restituerent/forte eo tempore p̄sidio cohortibus redeuntibus centurio in comicio exclamaret : Signifer statue signū : hic optime manebimus . Ea enī voce audita/senatus accipere se omē respondit/e vestigioq; veios transeūdi consiliū omisit . Quā paucis verbis de domicilio/futuri summi imperij confirmata est condicio . credo in dignū dijs existimantibus/psperrimis auspicijs romanum nomen ortum/vehientane vrbis apellacione mutari : incliteq; victorie decus/modo abiecte vrbis ruinis infundi/ Huiꝯ tā p̄clari operis auctor camillus/cum esset p̄catus vt si cui deorum nimia felicitas populi romani videret̄/eius inuidia suo aliquo incōmodo saciaret̄/subito lapsu decidit Quod omen ad dampnacionem qua postea oppressus ē ptinuisse visum est . Merito autem de laude inter se victoria & pia p̄cacio amplissimi viri certauerint . Eque enī virtutis est/et bona patrie auxisse/et mala in se trāsferri voluisse ¶ Quid illud q̄d . L . paulo consuli cuenit/quam memorabile : Cum ei sorte euenisset/vt bellum cum rege pse gereret / et domum e curia regressus/filiā suam nomine terciam . que tū erat admodum paruula osculatus . tristem animaduerteret/ interrogauit/q̄d ita eo vultu esset : Que respondit psam perisse . Decesserat autem catellus quē puella in delicijs habuerat nomine psa . Arripuit igitur omen paulus/exq; fortuito dicto quasi certam spem clarissimi triumphi animo presumpsit .

Capitulū tciū de omnibus

At cecilia metelli. dum sororis sue filie adulte etatis virgini more prisco nocte concubia nupcialia petit/omen ipsa fecit. Nam cū in sacello quodam ei9 rei gracia aliquādiu psedisset / nec aliqua vlla vox ꝓposito congruens esset audita / fessa longa standi mora puella / rogauit materterā vt sibi paulisper locum residendi accōmodaret. Cui illa. Ego vero inquit libenter tibi meam sedem cedo. Quod dictū ab indulgēcia ꝓfectum / ad certi ominis ꝓcessit euentum. quoniā metellus non multo post mortua cecilia / virginem de qua loquor in matrimonium duxit. ¶ .G. autem mario obseruacio ominis ꝓculdubio saluti fuit quo tempore hostis a senatu iudicat9 ī domū fannie minturnis custodie causa deductus est. Animaduertit enī asellum cum ei pabulum obiceret / neglecto eo ad aquam procurrentē. Quo spectaculo deorū prouidencia quod sequeretur oblatū ratus / alioquin eciam interpretandarū religionum peritissimus a multitudine que ad opem illi ferendā confluxerat impetrauit / vt ad mare pduceretur. Ac protin9 nauiculam conscendit / eaqꝫ in affricam ꝑuectus arma sille uictricia effugit. Pompeius vero magn9 in acie pharsalica victus a cesare fuga querens salutem cursu insulam ciprū vt aliquid in eam virium contraheret classem direxit. Appellensqꝫ ad opidum phaphum / conspexit in littore speciosū edificium / gubernatoremqꝫ interrogauit quod ei nomē esset. Qui respondit. kaconasilia vocari. Que vox spem eius que quantulūcunqꝫ restabat cōminuit. Neqꝫ id dissimilanter tulit / auertit enī oculos ab illis tectis / ac dolorem quem ex diro omīe receperat / gemitu patefecit. ¶ .M. eciam bruti dignus admisso parricidio euentus omine designatus est Siquidem post illud nefarium opus natalem suū celebrās / cū grecum versum exꝑmere vellet / ad illud potissi homericū referendum. animo tetendit. Amoamebot

poaobkia ntoyoekta menemoyot · qui deus philipēsi acie a cesare & antonio signo datus · in eū tela conuertit.

Consentaneo vocis iactu · G · cassij aurem fortuna puellit : que orantibus rodijs ne ab eo cunctis deorū simulachris spoliarentur / solem a se relinqui responde re voluit · vt rapacissimi victoris insolenciā / victi tumo re ptraheret · abiectumqz machedonica pugna / Non effigiem solis quā tantūmodo supplicibus cesserat / sed ipm solem reuera relinquere cogeret. ¶ Annotatu dignū illud quoqz omen sub quo petilius consul in liguria bellum gerens occiderit. Nam cum montem cui leto cognomen erat obpugnaret / interqz ad hortacionem militū dixisset / hodie ego letum vtiqz capiam / inconsideracius preliando / fortuitū iactū vocis leto suo confirmauit.

Adici nostris duo eiusdem generis alienigena exempla non absurde possunt. Sanij prienensibus auxiliū · aduersus carras implorantibus / arrogancia istincti / pro classe & exercitu sibulam eius derisus gracia miserunt. Quam illi velut diuinitus datū presidium interpretati libenter receptā / vera fatorū predictione victorie ducem habuerunt. ¶ Ne appolloniate quidem penitenciam egerunt : quod cū bello illirico pressi epidaurios vt sibi opem ferrent orassent / atqz illi flumē vicinū menibus suis nomine eantem in adiutorium eorū sese mittere dixissent / accipimus quod datur responderunt : ei qz primū in acie locū pinde ac duci assignarunt. Ex insperato enī superatis hostibus successū fuum omen ī acceptū referentes : & tunc eanti vt deo immolauerunt / & deinceps ī omnibus prelijs duce vti instituerunt.

¶ Capitulum quartum de prodigijs

PRodigiorum quoqz que aut secunda aut aduersa acciderunt debita pposito nostro relacio est.

Seruio tullio eciam tū puerulo dormienti / circa caput flāmā emicuisse domesticorū oculi aduocarūt.

Quod pdigium anci marcij regis vxor canaquil ammirata seruatũ natũ in modum filij educauit: et ad regium fastigium euexit. Eque felicis euentus illa flãma/que ex .L. marcij ducis duorum exercituum q̃s interitus publij & gnei scipionum in hispania debilitauerat capite concionantis eluxit. Nanq3 eius aspectu pauidi adhuc milites pristinã recuperare fortitudinẽ amoniti/ octo et triginta milib9 hostium cesis: magnoq3 numero in potestatem redacto. bina castra punicis opibus referta ceperunt. ¶ Item cũ bello acri et diutio vehientes a romanis intra menia cõpulsi: capi nõ possent; eaq3 mora non minus obsidentibus quam obsessis intolerabilis videret̃/exoptate victorie iter miro pdigio dij immortales patefecerunt. Subito enĩ alban9 lacus neq3 celestibus auctus imbribus/ neq3 inundacione vllius amnis adiutus/ solitũ stagni modum excessit. Cuius rei explorãde gracia/legati ad delphicũ oraculũ missi: retulerunt precipi sortib9/vt aquam eius lac9 emissam p agros diffunderent; Sic enĩ vehios in potestatẽ populi romani futuros. Quod priusquã legati renunciarent/aruspex vehiencium a milite nostro quia domestici interp̃tes deerant/ raptus & in castra plat9/ futurũ dixerat. Ergo senatus duplici p̃dictione monitus eodem pene tempore et religioni paruit. et hostium vrbe potitus est. Nec parũ prosperi successus q̃d sequit̃ .L. silla consul sociali bello cum in agro nolano ante p̃torium immolaret. subito ab vna parte are plapsam. anguem prospexit. Qua visa/postumij aruspicis hortatu/continuo exercitũ in expedicõnem eduxit. ac fortissima castra sãpnitũ cepit. Que victoria future eius amplissime potencie gradus et fundamentũ extitit.

¶ Idem silla cũ primũ ad vrbem contra mariũ castra mouisset; adoleta exta cõspexit: vt custodiri se postumius aruspex voluit capitis subitur3 suppliciũ: nisi que

in animo silla haberet diis uiuantibꝰ ī pleuisset. Idem silla cū venisset tarentum/atqꝫ ibi sacrificasset / vidit in capite vitulini iecoris similitudinem coroñe auree. tunc postumius respondit: preclaram ei significare victoriā: iussitqꝫ vt escis illis solus vesceretur. Precipue animiracionum eciam illa prodigia que. G. volūnio/sermo sulpicio consulibus ī vrbe nostra inter inicia motusqꝫ bellorum acciderunt. bos nanqꝫ mugitu suo in sermonem humanū conuerso/ nouitate monstri audienciū animos exterruit. Carnesqꝫ in modum nimbi dissipate partes ceciderūt. quaꝝ maiorem numerum prepetes dirupuerunt aues. reliquū humi per aliquot dies neqꝫ odore tetro neqꝫ deformi aspectu mutatum iacuit.

Euisdem generis monstra alio tumultu credita sunt. Puerū infantem semestrū in foro boario triumphū natū clamasse. aliū cum elephantino capite natum In piceno lapidibꝰ pluisse. Ingallia lupū vigili e vagina gladium abstulisse. In sicilia scuta duo sanguinē sudasse. Eciam metentibꝰ cruentas spicas in corbem decidisse. Cerites aquas sanguine mixtas fluxisse/ bello eciā punico secūdo cōstitit. Gn. domicij bouem dixisse / caue tibi roma. G. autem flāminius in auspicato consul creatus/cū apud lacum tracimenum. cū hanibale conflicturus conuelli signa iussisset/ lapso equo/super caput eius humi ꝓstratus est. Nihilqꝫ eo ꝓdigio inhibitus. signiferis negantibus signa moueri sua sede posse. malum ni ea continuo effodissent/ minatus est. Verum huiꝰ temeritatis vtinā sua tantum non eciam populi romani maxima clade penas pependisset. In ea nanqꝫ acie. xv. milia romanoꝝ cesa. sex milia capta. viginti milia fugata sunt. Consulis obtruncati corpus ad funerandū ab hanibale quesitum qui quantum in ipso fuerat romanū sepelierat imperiū.

Flamminij autē ꝑcipitē audaciā. G. hostiliꝰ mātinꝰ vesana ꝑseuerācia

De dicio.

subsequit᷑ · cui consuli in hispaniam ituro hec prodigia
acciderūt · Cū lauinij sacrificiū facere vellet/pulli cauea
emissi in proximā siluam fugierunt · sūmaqꝫ diligencia
quesiti/reperiri nequiuerūt · Cūm ab herculis portu quo
pedibus ꝑuenerat nauim conscenderet/talis vox sine vl
lo auctore ad aures eius peruenerat · Mantine mane ·
Qua territus/ cū itinere conuerso iamiam petisset/ et
ibi scapham esset ingressus · anguis eximie magnitudi:
nis visus e conspectu abijt · Ergo ꝓdigiorū numerum ·
numero calamitatū equauit · infelici pugna · turpi fe:
dere · dedicione funesta · Minus mirā in homīe
parū considerato temeritatem/tiberij gracci grauissimi
ciuis tristis exitus et ꝓdigio denunciatus/ nec euitatus
consilio/facit · Consul enī cū in lucanis sacrificasset · an:
gues due ex occulto ꝓlapse/repente hostie quā īmolaue:
rat ab eso iocinore/in easdem se latebras retulerunt · ob
id deinde factum instaurato sacrificio/idem ꝓdigij eue
nit · Tercia quoqꝫ cesa victima diligenciusqꝫ asseruatis
extis · neqꝫ allapsus serpenciū neqꝫ fuga impediri potuit
Quod quāuis aruspices ad salutem imperatoris ꝑtine
re dixissent/ graccus tamen non cauit:ne ꝑfidia hospi:
tis sui flauij insidijs in eū locum deductus/in quo peno
rum dux mago cum armata manu delituerat · inermis
occideret · ¶ Et consulatus collegiū & erroris so:
cietas et par genus mortis a · tib · gracco ad marcelli me
moriā me trahit Is captam ciracusarum & hā:
nibalis ante nolana menia a se primū fugere coacti glo
ria inflāmatus/cum sūmo studio niteretur vt penorum
exercitū aut ī italia prosterneret/aut italia pelleret/sol
lempniqꝫ sacrificio voluntates deorū exploraret/que pri:
ma hostia ante foculū cecidit/eius iecur sine capite īuē:
tū est · proxima caput iocinoris duplex habuit · Quibꝰ
īspectis/aruspex tristi vultu non placere sibi exta quia
prima truncata · secunda leta apparuisse/respondit · Ita

monitus · M · marcellꝰ ne quidem temere conaret̃ · in se quẽti nocte speculandi gracia cum paucis egredi ausus / a multitudine hostium in brutijs circũuentus / eq̃ magnũ dolorem ac detrimentũ patrie interitu suo attulit .

¶ Nam octauius consul dirum omen quemadmodum timuit / ita vitare non potuit . E simulachro enim apollinis ꝑ se abrupto capite / & ita infixo humi / vt auelli nequiret / armis cũ collega suo dissidens cinna · presũpsit animo ea re significari exicium suũ . In quẽ metus augurium tristi fine vite incidit · actũ demum ĩmobile dei caput terra refigi potuit . Non sũt nos · M · crassus ĩter grauissimas romani imperij iacturas numerandus / hoc loco de se silencium agere : plurimis et euidentissimis ante tantam ruinam monstroꝝ pulsatꝰ ictibus . Ducturus erat a carris aduersus parthos exercitũ · pullum ei traditũ est palludamentũ · cũ in prelium exeuntibus album aut purpureũ dari soleat . Mesti & taciti milites ad principia conuenerunt · qui vetere instituto cum clamore alacri accurrere debebant . Aquilaꝝ altera vix conuelli a primipilo potuit · altera egerrime extracta in contrariã ac ferebatur partem seipsa conuertit . Magna hec prodigia . Sed et ille clades aliquanto maiores : tot pulcherrimarũ legionũ interitus · tã multa signa hostilibus intercepta manibus · tantũ romane milicie decus barbaroꝝ obtritũ equitatu · optime indolis filij cruore / paterni respersi oculi · corpus imperatoris inter promiscuas cadauerũ strues / auium ferarũq; laniatibus obiectũ . Vellem quidem placidius · sed quod relatu verũ est / sic deorũ spreti monitus excandescunt · sic humana consilia castigantur · vbi se celestibus preferũt .

· Gn · eciam pompeiũ iupiter omnipotens habunde monuerat · ne cũ cesare vltimam belli fortunã experiri contenderet / egresso a dirachio / aduersa agmini eiꝰ fulmĩa iaciens · ex agminibus apũ signa eius obscurãdo :

subita tristicia implicatis militū animis. Nocturnis tocius exercitus terroribus. ab ipsis altaribus hostiarū fuga. Sed inuicte leges necessitudinis pectus alioquin procul ab amencia remotū/prodigia ista iusta estimacione perpendere passe non sunt. Itaqꝫ dū ille eleuat auctoritatem amplissimā/et opes priuato fastigio excelsiores/omniaqꝫ ornamenta que ab ineunte adolescencia ad inuidiam vsqꝫ contraxerat/spacio vnius diei cōfregit. Quod constat in delubris domini sua sponte signa conuersa/militarem clamorem strepitūqꝫ armoꝝ adeo magnū anthiochie et ptolomeude auditum/vt in muros cōcurreret. Sonum timpanorū pgami abditis delubris editū. palmā viridem crallibus in edem victorie sub cesaris statua īter coagmenta lapidū. iuste magnitudinis enatam. quibus appareret celeste numen/et cesaris glorie fauisse/et pompei errorem īhibere noluisse. Tuas aras tuaqꝫ sanctissima templa diue iuli veneratus oro. vt ꝓpicio ac fauenti numine tantorū casus viroꝝ sub tui exempli presidio ac tutela delitescere paciaris. Te enī accepimus eo die quo purpurea veste velatus/aurea in sella consedisti. ne maximo studio senatus exquisitū et delatū honorem spreuisse videris/priusquā exoptatū ciuium oculis conspectum tui offerres/cultui religionis in quā mox eras transsiturus vacasse/mactatoqꝫ optimo boue cor in extis non reperrisse/ac responsū tibi a spurina aruspice/pertinere id signū ad vitam & consilium tuū/ꝙ vtraqꝫ hec corde continerentur. Erupit deinde coꝝ parricidium. qui dū te hominū numero subtrahere volunt/deorū consilio adiecerunt. Claudatur hoc exemplo taliū ostentorū domestica relacio. ne si vlterius romana apphendero/e celesti templo ad priuatas domus non consentaneos vsus transtulisse videar. Attingā igitur externa. que latinis litteris inserta/vt auctoritatis minus habent/ita aliquid grate varietatis afferre possunt.

In exercitu xerxis quem aduersus prouinciam greciã contraxerat / eque partu leporem editũ constat. Quo genere monstri tanti apparatus significatus est euentus. Nã qui mare classibus / terram pedestri exercitu operuit / vt fugax animal / pauido regressu regnũ suũ repetere est coactus. Eodem monte atho vix tandẽ trãsgresso / priusquã athenas deleret / lacedemonis inuadente / consiliũ agitãti / ammirabile inter cenam prodigium incidit. Infusũ nanqz pathere eius vinum / in sanguinẽ / nec semel / sed iterũ et tercio conuersũ est. Qua de re cõsulti magi monuerunt / vt se ab incepto proposito abstineret / et si quod vestigium in vecordi pectore sensus fuisset / cauere potuisset / ante deleonida et a cesare spartanis habunde monitus. Mide vero cuius imperio frigia fuit subiecta / puero dormienti formice in os grana tritici congesserunt. Parentibus deinde eius quorsus prodigium tenderet / exploratibus / augures responderũt: omniũ illum mortalium futurum ditissimum. Nec vana predicacio exstitit. Nam midas cunctorum pene regũ opes habundancia pecunie antecessit / infancia eque in cunabula vtili deorum munere donata / onustus auro et argento gazis pensauit. Formicis mide iure meritoqz apes platonis prtulerim. Ille enim caduce ac fragiles: hee solide et eterne felicitatis indices exstiterũt: dormientis in cunis paruuli labellis mel inserẽdo. Qua re audita / prodigiorum interptes singularem eloquij suauitatem ore eius emanaturã dixerunt. Ac mihi quidẽ ille apes non montem himecium thimi flore redolentẽ / sed musarũ per eliconios colles omni genere doctrine uirẽtis dearũ instinctu depaste maximo ingenio dulcissimo sũme eloquencie instillasse videntur alimenta.

Capitulum quintũ de sompnijs

Sed quoniam diuicias mide disertumqz platonis sompnium attigi / referam quã certis imaginibus

multorũ quies adumbrata sit. Quem locum vnde pocius ordiar quam a diui augusti sacratissima memoria ꝑ
Eius medico artorio somnpnũ capienti nocte quã dies ĩ
secutus est/quo in campis philippis romani inter se ex=
ercitus concurrerunt/minerue species oborta ꝑcepit · vt
illũ graui morbo implicitũ moneret · ne ꝓpter aduersã
valitudinem proximo prelio non interesset. Quod cum
cesar audisset/lectica se in aciem deferri iussit. Vbi dũ
supra uires corporis/ꝓ adipiscenda uictoria excubat/ca
stra eius a bruto capta sunt. Quid ergo aliud putam⁹/
quã diui numine effectũ eē/destinatũ iam inmortalita=
ti caput/ indignam celesti spiritu fortune violenciã sen=
tiret. Augustũ vero preter naturalem animi in omni=
bus rebus subtiliter ꝓspiciendis vigorem/eciã recens et
domesticũ exemplum · vt artorio sompnio obtemperaret
admonuit. Audierat enĩ/diui iulij patris sui vxorem
calpurniam/nocte quã is vltimã in terris egit/inquie
te uidisse: multis eum confectum vulneribus in suo sinu
iacentem. Sompniq3 attrocitate vehementer exterritam
rogare non destitisse/ vt ꝓximo die curia se abstineret ·
At illũ ne muliebri sompnio motus id fecisse existima
retur/senatũ in quo ei parricidarũ manus allate sunt
haberi contendisse. Non est inter patrem et filium vlli
us rei comparacionem fieri · ꝑsertim diuinitatis fasti=
gio iunctos. Sed iam alter operibus suis aditũ sibi ad
celũ instruxerat · alteri longus adhuc terestrium virtu
tũ orbis restabat. Quaꝓpter ab hoc tantũmodo pendẽ=
tem mutacionem status cognosci/ab illo eciã differri/dij
inmortales uoluerunt: vt aliud celo decus dareť · aliud ꝑ
mitteret. ¶ Illud eciam sompniũ et magne animi
racionis et clari exitus · quod eadem nocte duo consules
· p · decius et titus manilius torquatus/ latino bello ac
periculo ḡui non ꝓcul a vesubij mõtis radicibus positis
castris viderunt. Vtriq3 enĩ quidã per quietis speciem

poiset · ex altera acie imperatorem / ex altera exercitum
dijs maib; matriqz terre deberi · Vtri⁹ autē dux copias
hostium superqz eas sese ipsū deuouisset / victoriā habitu
rū · Id luce pxima consulibus sacrificio vel expiaturis
si posset auerti / vel si certū deoꝝ eciam monitu visum
foret / executuris · hostiarum exta sompnio cōgruerunt ·
Conuenitqz inter eos / cuius cornu prius laborare cepisset /
vt is capite suo fata patrie lueret · Que neutro refor:
midante decium depoposcerunt · ¶ Sequitur eque
ad publicā religionem ptinens sompnium · Cum plebe:
is ludis quidem paterfamilias p circumflaminū priusqz
croma induceret / seruū suum verberibus mulctatū sub
furca ad supplicium egisset / latino homini ex plebe iupi:
ter in quiete pcepit · vt consuli diceret · sibi psultorem lu:
dis circensibus proximis non placuisse · Que res nisi
attenta ludorū instauracione expiata esset / secuturum
non mediocre vrbis periculū · Ille veritus ne cū aliquo
suo incōmodo religioni summū implicaret imperium /
silencium egit · Et vestigioqz filius subita vi morbi cor:
reptus interijt · Ipse eciā per quietem ab eodem deo in:
terrogat⁹ / an satis magnā penā neglecti īperij sui pepē:
disset / In pposito suo pseuerās / debilitate corporis solut⁹
est · Actum demū ex consilio amicorū / lecticula ad tribu
nal consulū / & inde ad senatū perlatus / ordine tocius
visus sui exposito / magna cū omni ammiracione / recu:
perata menbrorū firmitate / pedibus domum redijt ·
¶ Ac ne illud quidem inuolendū silencio · Inimi
corū conspiracione vrbe pulsus · M · cicero / cū in villa q̄:
dam cāpi atematis diuersaretur / animo in sompnum
effuso / per loca deserta & invias regiones vaganti si:
bi · C · marium consulatus ornatū insignibus putauit
obuiū factum · interrogantem eū · quod ita tam tristi
vultu incerto itinere ferretur · Audito deinde casu quo
afflictabatur / cōprehēdisse dexteram suā · ac se proximo

lictori in monumentum ipsius ducendū tradidisse · q̄d diceret ibi esse ei lectorem status spem repositā · Nec aliter euenit. Nā in ede iouis mariana senatus consultū de reditu eius est factum ¶ ·G· autem gracco imminentis casus attrocitas palā atq; aperte per quietem denūciata est Sompno enī obpressus ·tib· gracci fratris effigiem vidit · dicentis sibi nulla racione eū vitare posse · ne eo fato nō periret · quo ipse occidisset. Jd ex gracco priusquā tribunatum in quo fraternū exitū habuit iniret, multi audierunt. Celius eciā certus romane historie auctor sermonem de ea re ad suas aures illo adhuc viuo peruenisse scribit. ¶ Vincit huiusce sompni dirū aspectum quod insequitur. Apud accū ·M· antonij fractis opibus · cassius parmensis qui partes eius secutus fuerat athenas confugit. Vbi concubia nocte cū solicitudinibus & curis mente sopita in lectulo iaceret, existimauit ad se venire hominem ingentis magnitudinis · coloris nigri · squalidum barba et capillo immisso · interrogatoq; quis nam esset respōdit · kakumasmione. Perterritus deinde tracto visu & nomine horrendo, seruos inclamauit. Sciscitatusq; est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculū aut exeuntem vidissēt. Quibus affirmantibus neminem illuc accessisse, iterū se quieti et sompno dedit · atq; eadem animo eius obseruata species est. Jtaq; fugato sompno, lumen introferri iussit · puerosq; a se discedere vetuit. Jnter hanc noctem et supplicium capitis quo eū cesar affecit, paruulū admodum temporis intercessit. ¶ Propioribus tamē vt ita dicam, lineis atterij rufi equitis romani sompnium certo euentu admonitū est. Qui cū gladiatorū munus siracusis ederet, inter quietem reciarij se manu confodi vidit: idq; postero die ī spectaculo consessoribus narrauit. Incidit deinde vt proximo ab equite loco reciarius cum mirmillone introduceret. Cuius cū faciem vidisset, idē

dixit: ab illo reciario trucidari putasse. Protinusqȝ in de recedere voluit. Illi sermone suo metu eius discusso causam exicij misero retulerunt. Reciarius eni͂ in eu͂ locu͂ compulso mirmillone et abiecto dum iacentem feri re conatur / traiectu͂ gladio aterium interemit.

¶ Hannibalis quoqȝ vt detestandu͂ romano san= guini; ita certe p̄dicacio͂is so͂pniu͂: cuius non uigilie tm͂ sed ecia͂ ipsa quies hostilis imperio nostro fuit. hausit eni͂ ꝓposito et votis suis conuenientem imaginem. Esti= mauit missum sibi ab ioue mortali specie excelsiore͂ iu= uenem. inuadende italie ducem. Cuius monitu primo vestigio nullam in parte͂ secutis oculis. mox humani in ingenij prona voluntate vetita scrutandi pene respicie͂s animaduertit immense magnitudinis serpentem. conci= tato impetu omne quicquid obuiu͂ fuerat ꝑterentem. postqȝ eam magno cum celi fragore erumpentes nimbos lucemqȝ caliginosis inuolutam tenebris attonitus. de= inde quid na͂ esset monstri et quid portenderet interroga uit. Hic dux. italie vides i͂quit vastitate͂. ꝑide q̄d vides/ sile. & cetera tacitis ꝑmitte factis.

¶ Quam bene macedonie rex allexander ꝑ quietem visa imagine p̄monitus erat. vt vite sue esset custos diligencior. si eu͂ caue͂di ecia͂ ꝑiculi co͂silio fortu͂a i͂strue͂ voluisset. Na͂qȝ cassandri pestiferam sibi dexteram sompnio prius cogno uit/ qua͂ exitu sensit. Existimauit eni͂ ab illo se interfici= cum eum nunqua͂ vidisset. Interposito deinde tempore/ postqua͂ in conspectum venit/ nocturni metus patefacta imagine/ vt antipatris filium esse cognouit. adiecto ver= su greco qui fidem sompnioru͂ eleuat. Preparati iam aduersus caput suu͂ beneficij. quo occidisse cassandri ma nu creditur suspicionem non retulit.

¶ Lon= ge indulgencius dij in poeta simonide: cuius salutarem inter quietem a͂monicionem consilij firmitate robora runt. Is eni͂ cum ad litus nauem appulisset & inhumatu͂

qꝫ corpus iacens sepulture mandasset: ā̃monitus ab eo
ne ꝓximo die nauigaret/ in terra remansit. Qui inde
soluerant fluctibus et ꝓcellis in conspectu eius obruti
sunt. Ipse letatus est quod vitā suam sompnio quam
naui credere maluisset. Memor autem beneficij elegan:
tissimo carmine eternitati consecrauit/ melius illi et di:
uturnius in animis hominū sepulchrum constituens: qꝫ
in desertis et ignotis harenis struxerat. ¶ Efficax
et illa quietis imago: que cresi regis animum maximo
ꝑus metu/ deinde eciā dolore confecit. Nā e duobus fi
lijs & ingenti agilitate et corporis dotibus ꝓstanciorē
imperijqꝫ successioni destinatū atim estimauit ferro si:
bi ereptū. Itaqꝫ quicquid ad euitandū denunciate cla:
dis acerbitatem ꝑtinebat/ nulla ex parte patria cura ces
sauit auertere. Solitus erat iuuenis ad bella gerenda
mitti: domi retentus est. Habebat armamētarium om
nis generis teloꝝ copia refertū: Id quoqꝫ admoueri ius
sit. gladio cinctis comitibus vtebatᷣ: vetiti sunt ꝓpius ac
cedere. Necessitas tamē aditū luctui dedit. Cum enim
ingentis magnitudinis aper olimpi montis culta cre:
bra cum agrestium strage vastaret/ inusitatoqꝫ malo re:
gium imploratū esset auxilium/ filius a patre extorsit:
vt ad eū opprimendum mitteretᷣ: eo quidem facilius/ ꝙ nō
dentis sed ferri seuicia in metu reponebatᷣ. Verū dū acri
studio interficiendi suem omnes sūt ītēti: ꝑtinax casus
imminētis violencie/ lanceā petende fere gracia missam
in eum detorsit: & quidem eam potissimū dexterā nefa
rie cedis crimine uoluit aspergi: cui tutela filij a patre
mandata erat: quanqꝫ cresus impudentis homicidij san
guine violatā hospitales veritꝯ deos supplicem sacrificio
expiauerat. ¶ Ne cirrus quidem superior inuic
te fatorū necessitatis paruulū argumentū est. Cuius or
tus ad imperium tocius asie spectantis. maternus auꝯ
astiages dijs: prenuncios sompnij: frustra discurrere

temptauit: Mandanen filiam suā quod in quiete viderat, vrina eius omnes asiaticas gentes in undasse, non me: dorū excellentissimo ne in eius familiā regni decus trās ferret, sed psarū modice fortune viro collocando: natūqꝫ cirū exponi iubendo · quia similiter quietis temporibus existimauerat genitali parte mandanes natā uitem co vsqꝫ creuisse: donec cunctas dominacionis sue partes i: vmbraret · Frustratus est enī scipse nepotis felicitatē celes tium iudicio destinatā humanis consilijs impedire co: nando. ¶ Inter priuatum autem habitū dioni: sio ciracusano adhuc se continente, himera quedā non obscuri generis femina inter quietem opinione sua celū conscendit · atqꝫ ibidē deorū omniū lustratis sedibꝫ anim: aduertit pualentem virū flaui coloris · lentiginosi oris · ferreis cathenis vinctū · iouis soleo pedibusqꝫ subiectū · Interrogatoqꝫ iuuene quo considerandi celi duce fuerat vsa, quis nā esset, audijt illum sicilie atqꝫ italie dirum esse fatū · solutumqꝫ vinculis multis vrbibus excicio futu rū. Quod sompnium postero die sermone vulgauit. Postquā deinde dionisiū inimica siracusarū libertati capitibusqꝫ insoncium infesta fortuna, celesti custodia li beratū velut fulmen aliquot ocio ac tranquillitati iecit Himera eorū menia inter effusam ad officium et specta culū eius turbā intrantem, vt aspexit, hunc esse quē in: quiete viderat vociferata est. Id cognitū tirāno curam tollēde mulieris dedit ¶ Lucioris sōpni mater eius idem dionisij: que cū eum vtero conceptū haberet, parere visa est satiriscū consultoqꝫ pdigiorū īterpte clarissimū ac potentissimū gray sanguinis futurū certo cū euentu cognouit. ¶ At carthaginensium dux aulcar cū obsideret siracusas, īter sompnium exaudisse vocem cre didit: nunciantem futurū: vt pximo die in ea vrbe cena ret · letus igit̄ pinde ac diuinitus pmissa victoria, exer citū pugne comparabat · Inquo inter siculos & penos

orta dissensione castris eius ciracusani subita irrupcione obpressis· ipsũ inter menia sua victũ ptraxerunt. Ita magis spe quã sompnio deceptus cenauit· siracusis captiuus nõ vt animo presũpserat victor. ¶ Alcibiades quoqȝ miserabilem exitum suum hac fallaci nocturna visione speculatus est. Quo enĩ pallio sue amice dormiens opertũ se viderat/ ĩterfectus et insepultus iacens contectus est. ¶ Proximũ sompnium et si paulo est lõgius propter nimiã tanĩ euidenciã ne omittat̃ impetrat. Duo familiares archades iter vna facientes megarã venerunt· quorum alter se ad hospitem contulit· alter in tabernam meritoriã diuertit. Is qui ĩ hospicio erat vidit in sompnis comitem suũ orantem: vt sibi cauponis insidijs circũuento subueniret: Posse enĩ celeri eius accursu se imminẽti periculo subtrahi. Quo uiso excitatus ꝓsiluit: tabernãqȝ in qua is diuersabat̃ petere conatus est· pestifero deinde fato eius humanissimum propositũ tanquam superuacuũ dãpnauit: et lectũ et sompnũ repetit. Tunc ei idem saucius oblat⁹ obsecrauit· vt quoniã vite sue auxilium ferre neglexisset/ neci saltem vlcionem non negaret: Corpus enĩ suum a caupone trucidatũ cũ maximo plaustro ferri ad portam stercore coopertũ. Tam constantibus familiaris precibꝰ compulsus/ protinus ad portã cucurrit: et plaustrũ q̃d in quiete demonstratũ erat cõphendit: cauponemqȝ ad capitale supplicium pduxit.

¶ Capitulum sextum de miraculis

MVlta eciã interdiu et vigilantibus acciderunt: pinde ac tenebrarum sompnijqȝ nube inuoluta. Que quia vnde manauerint aut qua racõe cõstiterint/ dinoscere arduũ est/ merito miracula vocent̃: Quorũ e magno aceruo in primis illud occurrit. ¶ Cum apud lacũ regillũ paulus postumius dictator/ et tusculanorum dux manilius octauius magnis viribus inter se

concurrerent, ac neutra acies aliquãdiu pedem referret,
castor et pollux rõanoꝝ pciũ ꝓpugnatores uisi ꝛ hosti-
les copias penitus fuderunt. Item bello mace-
donico. p. vatinius reatine ꝑfecture vir noctu vrbem pe
tens, existimauit duos iuuenes excellentis forme albis
equis residẽtes obuios sibi factos nunciare, die qui pre
terierat persã regem a paulo captũ. Quod cum sena-
tui indicasset, tanquã maiestatis eius et amplitudinis
vano sermone contempto in carcerem coniectus. postq̃
pauli litteris illo die psam captũ apparuit, et custodia li
beratus, et insuper agro & vacacione donatus est.

Castorem vero et pollucem etiã illo tempore p
imperio populi romani excubuisse cognitũ est. quo apd
lacum iuturne uisi suũ equorumq; sudorem abluentes
visi sunt. iuncta fonti edes eorũ nullius hominũ manu
reserata patuit. Sed vt ceterorũ quoq; deorum p
pensũ huic vrbi numen exequamur. triẽnio continuo
vexata pestilencia ciuitas nostra, cũ finem tanti et tam
diutini mali neq; diuina misericordia neq; hũano aux-
ilio imponi videret, cura sacerdotũ inspectis sibillinis li
bris animaduertit, non aliter pristinã recuperari salu-
britatem posse, quã si ab epidauro esculapius esset ac-
cersitus. Itaq; eo legatis missis, vnicã fatalis remedij
opem auctoritate sua que iã in terris erat ãplissima im
petraturam se credidit. neq; eã opinio decepit. Pari
nanq; studio petitũ ac ꝓmissum est presidium. E vesti-
gioq; epidauri romanorum legatos in templũ esculapij
quod ab eorũ vrbe quinq; milib; passuum distat pductos,
vt quicquid inde salubre patrie laturos se existimassent,
pro suo iure sumerẽt, benignissime ĩuitauerunt. Quo-
rum tã ꝓmptam indulgenciam numen ipsius dei subse
cutũ, verba mortalium celesti obsequio comꝓbauit. Si-
quidem is anguis quem epidauri raro sed nunquã sine
magno ipsoꝝ bono uisum in modum esculapij venerati

fuerunt / per vrbis celeberrimas partes nutib; oculis & leui tractu labi cepit. Triduoq; inter religiosam omnium ammiracionem conspectus / haud dubiā pre se appetite clarioris sedis alacritatem ferēs / ad triremem romanā perrexit. Pauentibusq; inusitato spectaculo nautis / eo cōscendit / vbi quinti borgoni legati tabernaculū erat: in quem multiplicem orbem . per sūmā quietem est conuolutus . Tum legati p inde atq; exoptate rei cōpotes / expleta graciarū actione / cultuq; anguis a peritis excepto / leti inde soluerunt . ac psperā emensi nauigacionem . postquā anciū appulerunt / anguis qui vbiq; ī nauigio remanserat prolapsus / in vestibulo edis esculapij mirto frequentibus ramis diffuse supeminentem excelse altitudinis palmā circūdedit . perq; tres dies positis quib; vesci solebat / non sine magno metu legatorū / ne inde in triremem reuerti nollet / anciensis templi hospicio vsus / vbi se nostre ad vehendū restituit . atq; in ripā tiberis egressis legatis in insulā vbi templū dicatū est trāsnatauit . aduentuq; suo tempestatem cui remedio quesitus erat dispulit. Nec minus voluntarius in vrbem nostrā iunonis transitus . Captis a furio canullo veis / milites iussu imperatoris simulachrū iunonis mo nete quod ibi pcipua religione cultū erat / in vrbem trāslaturi / sede sua mouere conabāt̄. Quorū ex uno per iocū interrogata dea / an romam migrare vellet / velle se respondit. hac voce audita / lusus in admiracionem versus est. Jamq; non simulachrū / sed ipsam e celo iunonē petitā / portare se credentes / leti in ea parte montis auētini in qua nunc templū eius cernimus collocauerunt . Fortune eciā muliebre simulachrū q̄d est latina via ad quartū miliarium / eo tempore cū ede sua cōsecratū quo curiolanum ab excidio vrbis materno preces repulerunt / non semel sed bis locutū constitit prius his verbis. Rite me matrone vidistis . riteq; dedicastis.

¶ Valerio autem publicole consuli qui post exac-
tos reges bellū cum vehientibus et etruscis gessit / illis
tarquinio pristinū imperium restituere / romanis nup
partā libertatem retinere cupientibus / etruscis et tarq̄
nio ī cornu dextero p̄liō superioribus / tantus subito ter-
ror incessit · vt non solū victores ipsi ꝑfugerent · ſʒ eciā
pauoris sui consortes secū vehientes traderent. Cuius rei
ꝓ argumento miraculū addicit̄ · īgens repente vox e ꝓxi
ma silua arsia que ore siluani in hunc pene modū missa
tradit̄ · vno pl⁹ etrusci cadēt · rōan⁹ exercit⁹ victor abi-
bit. Miram fidem dicti / digesta munero cadauera exhi
buere. ¶ Quid martis auxilium quo victoriā
romanorū adiuuit / nōne memoria celebrandū est ? Cū
brucij atqʒ lucani odio incitatissimo maximisqʒ viribus
thurine vrbis peterēt exiciū / ac p̄cipuo studio ei⁹ incolu
mitatem · G · fabricius lusciuius consul ꝓtegeret / resqʒ
ancipiti euentu collatis vnum in locum vtriusqʒ partis
copijs gereret̄ / non audentibus romanis p̄lium ingre-
di / eximie magnitudinis iuuenis primū eos hortari ad
capescēdā fortitudinem cepit: Deinde vbi eos tardiores
animaduertit / arreptis scalis per mediā hostium aciem
ad cōtraria castra euasit: et admotis scalis vallū cōscēdit:
inde voce ingenti clamitans / factū victorie gradū et nos
tros ad aliena castra capiēda / & lucanios bruciosqʒ ad
sua defendenda illuc traxit · vbi conserti biduo certamie
terrebant̄. Sed idem in pulsu armoꝝ suorū prostratos
hostes / iugilandos capiendosqʒ romanis tradidit · Vi-
ginti enī milia cesa / quinqʒ cū stacio statilio duce vtri-
usqʒ gentis / & tribus atqʒ viginti militaribus signis
capta sunt. Postero die cū consul inter honorandos q̄-
rū strenua opera fuerat vsus / vallarem coronā ei se ser-
uare dixisset / a quo castra erant obpressa / nec inueniret̄
qui id premiū peteret / cognitū pariter atqʒ creditum est
martem patrem tunc populo suo affuisse. Inter cetera

huiusce rei manifesta indicia / galea quoqz duabus di: stincta pinnis qua celeste caput tectũ fuerat / argumen: tũ prebuit. Itaqz fabricij edicto supplicacio marti est ha bita / et a laureatis militibus magna cũ animorum leti cia oblati auxilij testimonium est redditum.

Referam nũc quod suo seculo cognitũ mana: uit ad posteros: penetrales deos eneã troia aduectos la: uini collocasse: inde ab ascanio filio eius albam quã ipe condiderat translatos / pristinũ sacrarium repetisse: & quia id humana manu factũ existimari poterat / rela: tos albam voluntatem suã altero transitu significasse. Nec me preterit / de motu & voce deorum immortalium humanis oculis auribusqz pcepto / quã ancipiti opiniõe estimacio versetᷣ. Sed quia non noua dicunt / sed tradita repetuntᷣ / fidem auctores vendicent. Nostrũ sit inclitis litterarũ monumentis consecrata pinde ac vana non refugisse. Facta mencione vrbis e qua primordia ciuitas nr̃a traxit. Diuus iulius enee fausta ples eius se nobis offert: Quem. G. cassius nunquã sine pfaciõe publici parricidij nominandus / cũ acie philippensi ardẽ tissimo animo prestaret / vidit humano habitu augusti orem purpureo plaudamento amictũ: minaci vultu & concitato equo in se impetũ facientem. Quo aspectu p territus tergũ hosti dedit: voce illa prius emissa. Quid amplius agam: si occidisse parũ est? Non occideras tu. qd enĩ cassi cesarem? Neqz enim vlla extingui diuinitas potest: sed mortali adhuc corpore vtentem violando / me ruisti: vt tã infestum haberes deũ. Iam quod. L. lentulus litus pnauigans ĩ quo. Gn. pompei magni p fidia ptolomei regis interempti corpus conscise scaphe lignis comburebatᷣ / ignarus casus eius cũ ipsi fortune erubescendum rogũ vidisset / cõmilitonibus dixit. qui sci mus an hac flãma. Gn. pompeius cremetᷣ. diuinitus mis se vocis miraculũ est. atqz hoc quidem hominis sz casu.

Illud tantum nō ore ipsius appollinis editū quo appij interitū veridica phitice vaticinacionis fides pcurrit.

Is bello ciuili quo se . Gn. pompeius a cesaris concordia pestifero sibi nec rei publice vtili consilio abruperat/ euentum grauissimi motus explorare cupiens/ viribus imperij (nanqꝫ acaie pꝛerat/ antistitem delphice cortine in intimā sacri specus partem descēdere coegit: Vnde vt certe consulentibus sortes petunt: ita nimius diuini spiritus haustus reddentibus pestifer extitit. Igitur impulsu capti numinis instincta virgo/ horrendo sono vocis appio inter obscuras verboꝝ ābages fata cecinit. Nihil enī inquit ad te hoc romane bellum . euboe cellam obtinebis. At is ratꝰ consilijs se appollinis moneri/ ne illi discrimini interesset/ in eā regionem secessit que inter ramunta nobilem attici soli partem/ caristū qꝫ calcidico freto vicinā interiacens coele euboe. nomen obtinet. vbi ante pharsalicū certamē morbo consumptꝰ predictū a deo locum sepultura possedit.

Possunt et illa miraculoꝝ loco accipi/ quod de usto sacrario salioꝝ nihil in eo preter lituū romuli integrum reptum est: quod seruij tulli statua cū edes fortune flagrasset/ īuiolata permansit. q̄. Q. claudie statua in vestibulo templi matris deū posita/ bis ea ede incendio consumpta/ prius nasica primo scipione et . L. bostia item . M. seruilio lucio lamia consule in sua basi flaminis intacta stetit.

Aliquid ammiracionis ciuitati nr̄e atilij eciā amole rogus attulit: qui et a medicis et a domesticis mortuus creditus/ cū aliquādiu humi iacuisset elatus/ postquā corpus eius ignis corripuit/ viuere se pclamauit/ auxiliumqꝫ pedagogi sui/ nā is solus ibi remanserat/ inuocauit. sed iā flaminis circūdatus fato subtrahi non potuit.

L. quoqꝫ lamie pretorio viro/ eque vocem fuisse sup rogū constitit/ Que minus admirabilia pheretris pamphili casus facit: quem plato

scribit· inter eos qui in acie ceciderant decem diebus ia:
cuisse/biduoq; postquā inde sublatus esset rogo imposi:
tū reuixisse· ac mira quedam tempore mortis visa nar:
rasse. ¶ Et quoniā ad externa transgressi sumus/
quidā athenis vir eruditissimus / cū ictum lapidis capi
te excepisset/cetera omnia tenacissima memoria retinēs/
litterarū tantūmodo quibus p̄cipue inseruierat oblit⁹
est. Dirū malignūq; vulnus in animo percussi quasi
de industria scrutatis sēsibus/in cū potissimū quo max:
ime letabatur et acerbitate nocendi erupit· singularem
doctrinā hominis pleno inuidie funere efferendo. Cui si
talibus studijs perfrui fas non erat/vtilius aliquanto
fuit ad illa aditū non impetrasse/quā eciā percepta eorū
dulcedine caruisse. ¶ Miserabilior tamen sequen
tis casus narracio. Nausimenis enī atheniensis vxor/
cū filij ac filie sue stupro interuenisset / inopinati mon
stri perculsa conspectu/et in presens tempus ad indignā
dū/ et in posterū ad loquendum obmutuit. Illi nefari
um concubitū voluntaria morte pensarunt. Hoc modo
fortuna seuiēs vocē· his vitā ademit· illi ꝓpicia donat
¶ Aegles samius athleta mutus cū ei victorie quā
adept⁹ erat titul⁹ et premiū eripēt̄/indignacōe accensus
vocalis euasit. ¶ Gorgie quoq; epirote fortis et cla:
ri viri origo/quod in funere matris sue vtero elapsus/i
opinato vagitu suo lectū ferētes consistere coegit/ nouū
spectaculū patrie prebuit· non tamen ex ipso genitricis
rogo lucem et cunas assecutus. Eodem enī momento tē
poris altera iā fato functa perit· alter ante elatus quā
natus est. ¶ Diuine fortune vulnus phedrio iaso:
ni exitu eius cupidus intulit. Nā cū inter insidias gla:
dio eum percussisset/vomicā que a nullo medicorū sana:
ri poterat ita rupit· vt hominem pestifero malo libera
ret. ¶ Eque dijs imortalibus acceptus simonides:
cui⁹ salus ab imminenti officio defensa/ruine quoq; sub

tracta est. Cenanti enĩ apud scopã in crannona quod ẽ
in thessalia opidũ nunciatũ est duos iuuenes ad ianuã
venisse: magnopere rogantes vt ad eos continuo prodi-
ret. Ad quos egressus neminem repperit ibi. Ceterũ eo
momento temporis tricliniũ in quo scopas epulabat̃
collapsũ et ipsũ et omnes et conuiuas oppressit. Quid
hac felicitate locupletius: quã nec mare nec terra seuiẽs
extinguere valuit. Non inuitus huic subnec-
to daphaniten: ne quis ignorat quãtũ interfuerit cecinis
se deorũ laudes et numen obtractasse. Hic cũ eius studij
esset/ cui9 professores sophiste vocant̃/ inepte et morda-
cis opinationis apollinem delphis irridendi causa cõsu
luit: an equũ invenire posset: cũ omnino nullũ habuis
set. Cuius ex oraculo reddita vox est inuenturũ equũ: sz
vt eo perturbatus periret. Inde cũ iocabundus quasi de
lusa sacrarũ sorcium fide reuerteret̃/ incidit in regem at
talũ sepenumero a se contumeliosis dictis absentem la
cessitũ: cuiusqz iussu saxo cui nomen erat equi p̃cipitatus
ad deos vsqz cauillandos dementis anime iusta supplicia
pependit. Eodem miraculo macedonum rex
philippus est monitus: vt aut quadrige violencia salu
tem suã custodiret. Toto regno disiungi currus iussit:
eũqz locũ qui in boecia quadriga vocatur semper vitauit:
Nec tamen denunciatũ periculi genus effugit: Nam
pausanias in capulo gladij quo eũ occidit quadrigã ha
buit celatam. Que tã ptinax necessitas in pa-
tre: filio alexandro consimilis apparuit. Siquidem cal-
lanus indus sua sponte se ardenti rogo superiecturus: in-
terpellatus ab eo et quid aut mandaret aut dicere vellet/
breui te inquit videbo. Nec id sine causa: quia volũta-
rium eius e vita excessũ rabida mors alexandri subsecu-
ta est. Regios interitus magnitudine miracu
li remigis casus equat: quem in aere ĩter tiriorũ sentinã
haurienciũ cũ e naui fluctus abiecisset/et altero latere

repercussū contrarius fluctus in nauem retulit. Itaqꝫ miseri simul ac felicis conploracioni pmixta fuit gratulacio. Quid illa nōne ludibria nature in corporibus humanis fuisse credenda sunt tollerabilia quidē: quia senicia caruerunt. ceterū et ipsa miraculis adnumeranda. Nam et pransie regis luthinie filius eodem nomine quo pater ꝑ superiore ordine dencium vnū os equaliter extentū habuit. Nec ad speciem deforme neqꝫ ad vsū vlla ex parte īcōmodū. Mitridatis vero regis filia dripetine laudice regina nata duplici ordine dēcium deformi admodū comes fuge patris a pompeio deuicti fuit. Ne illius quidē parue āmiracionis oculi quem constat tā certa acie luminū vsum esse vt a lilibeo portu carthaginensium egredientes classes ītuetur. Oculis eius āmirabili⁹ aristomenis sineseni cor: qd athenienses ob eximiā calliditatem exectū pilis refertum inuenerunt: cū eū aliquociens captū et astucia elapsū cepissent. Et poeta antipater sidonius omnibus annis vno tantūmodo die quo genitus erat febri implicabat. Cumqꝫ ad vltimā etatem pvenisset. natali suo certo illo circuitu morbi consūpt⁹ est. Hoc loco apte referunt polistracus et hippoclides philosophi eodē die nati eiusdem pceptoris epicuri sectā secuti. patrimonij eciā possidendi. alendeqꝫ scole cōmunione coniuncti eodē qꝫ momento temporis vltima senectute extincti. Tam equalem fortune pariter atqꝫ amicicie societatem qs vero ipsius celestis concordie sinu genitā nutritā et finitā putet. Quapropter hec potissimū aut in liberis potissimi regis aut in rege clarissimo aut in vate ingenij florentis. aut in viris eruditissimis. aut in homine sortis ignote ne ipsa quidem omnis bone maleqꝫ materie fecunda artifex racionem rerū natura reddiderit. Non magis quā qui ita siluestres capreas crete genitas tantopere dilexit. quas sagittis confixas ad salutare auxi

lium herbe dictanini cautũ quasi suis manibus deducit efficitq3 vt concepta ea: continuo et tela & vim veneni vulneribus respuant: vt in cephalonia insula cũ omĩa vbiq3 pecora haustu aque quotidie recreent / in ea pecudes maiore ex parte anni ore apto exalto ventos recipiẽtes sitim suã sedare instituerit / aut quapropter crotone in templo iunonis lacinie arã ad omnes auras ad omnes ventos inmobilem cinere donauerit / potissimũve q̃re alterã in macedonia. alterã in caleno agro aquã proprietate vini qua homines inebrient possidẽ voluerit.

Non admiracione ista sed memoria ꝓsequi debemus: cũ sciamus racione ab ea plurimũ licencie vendicari / penes quã infinitus cuncta gignẽdi labor consistit.

Que quia supra vsitatã racionem excedẽcia attigim9 / serpentis quoq3 a tito liuio curiositer pariter ac facunde relate fiat mẽcio. Is enĩ ait: ĩ affrica apud bagrada flumẽ tante magnitudinis fuisse / vt atilij reguli exercitum vsu amnis prohiberet. multisq3 militibus ingẽti ore correptis / cõpluribus caude voluminibus elisis / cũ telorũ iactu pforari nequiret / ad vltimum balistarũ tormẽtis vndiq3 petitã / silicũ crebris et ponderosis verberibus ꝓcubuisse. omnibusq3 et cohortibus et legionib9 ipsa carthagine visã terribiliorem: atq3 eciã cruore suo gurgitib9 imbutis / corporisq3 iacẽtis pestifero afflatu vicina regione polluta / romana inde sũmonisse castra. Dicit belue coriũ cẽtũ et viginti pedũ in vrbem missũ.

Capitula libri secundi

Primũ de institutis ãtiquis Secundum de disciplina militari Tercium de iure triũ phi Quartum de cesoria nota Quintũ de maiestate

Diues et prepotẽs nature regnũ scrutatus iniciam stilũ nr̃e tã vrbis q̃3 ceterarũ gẽciũ priscis ac memorabilibus institutis. Opus est enĩ cognosci huiusce vite quam sub optimo principe

felicem agimus/que nã fuerint elementa · vt eorũ quoqꝫ
respectus aliquid p̃sentibus moribus prosit ·

Capitulum primũ de institutis antiquis

Apud antiquos non solũ publice sed etiã priua
tim nihil gerebat᷑ · nisi auspicio prius sũpto: quo
ex more nupcijs etiã nunc auspices interponunt᷑ · Qui
quãuis auspicia petere desierint: ipso tamen nomine ve
teris consuetudinis uestigia vsurpant᷑ · Femine cũ viris
cubantibus sedentes cenitabant · Que consuetudo ex ho
minũ conuictu ad diuina penetrauit · Nã iouis epulo
ipse in lectulũ/iuno: et minerua in sellas ad cenã inui
tabãtur · Quod genus seueritatis etas nostra diligẽci9
in capitolio quã in suis domibus conseruat · videlicet
quia magis ad rem ꝑtinet dearũ/quã mulierũ discipliã
contineri · Que vno contente matrimonio fuerant co
rona pudicicie honorabant᷑ · Existimabant enĩ eũ p̃cipue
matrone sincera fide incorruptũ esse animũ · qui deposi
to virginitatis cubili/in publicũ egredi nesciret · Mul
torũ matrimoniorũ experienciã · quasi legitime cuiusdã
intemꝑancie signũ esse credentes · Repudium inter vx
orem et virũ a condita vrbe usqꝫ ad centesimũ et quinq̃
gesimũ annũ nullũ intercessit · Primus autem spuri9
carbilius vxorem suã sterilitatis causa dimisit · Qui q̃ꝫ
quã tollerabili racione motus videbat᷑ · rep̃hensione ta
men non caruit · quia nec cupiditatem quidem liberorũ
coniugali fidei preponi debuisse arbitrabant᷑ · Sed quo
matronale decus verecundie munimento tucius esset · in
ius vocandi matronã corpusqꝫ attingere non ꝑmiserũt:
vt inuiolata man9 aliene tactu stole relinq̄ret᷑ · Vini
usus olĩ romanis feminis ignot9 fuit: ne scilicet in aliq̄t
dedecus ꝓlaberent᷑: quia proximus a libero patre intem
perancie gradus/ad inconcessã venerem esse consueuit ·
Ceterũ vt non tristis earũ & horrida pudicicia · sed ho
nesto comitatis genere tempata esset/indulgentibus nã

q3 maritis, et auro habundanti et multa purpura vse sunt: quo formā suam continniorem efficerent. sūma cū diligencia capillos cinē rutilarunt. Nulli enī tunc sub sessoꝝ alienorū matrimoniorum oculi metuebant: sed pariter et videre sancte et aspici mutuo pudore custodiebat.

Quociens vero inter virū et vxorem aliquid iurgij īter cesserat, in sacellū dee viriplace quod est in palacio veniebant: et ibi inuicem locuti que voluerant contencione animorū deposita concordes reuertebant. Dea nomen hoc a placandis viris fert assecuta. Veneranda quidem et nescio an pcipuis sed exquisitis sacrificijs colenda: vtpote quotidiane ac domestice pacis custos: in quo pari iugo caritatis ipsa sui appellacione virorū maiestati debitū ac feminis reddens honorem. Huiusmodi inter cōiuges verecundia: quid inter ceteras necessitudines nōne apparet consentanea. Nā vt minimo iudicio maximā vim eius significem, aliquādiu nec pater cū filio pubere, nec socer cū genero lauabatur. Manifestū est igit tantū religionis sanguini & affinitati, quantū ipsis dijs immortalibus tributū: quia inter ista tā sancta vincula non magis quā ī aliquo sacrato loco nudare se nefas esse credebat.

Conuiuiū eciā sollēpne maiores īstituerunt: idq3 caristia appellauerūt: cui preter cognatos et affines nemo interponebat: vt si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacra mense et inter hilaritatem animorū et fautoribus concordie adhibitis tolleret. Senectuti iuuentus ita cumulatū et circūspectum honorem reddebat, tāquā maiores natu adolescencium cōmūnes patres essent. Quo circa iuuenes senatus die vtiq3 aliquem ex patribus conscriptis aut ppinquū aut paternum amicū ad curiam deducebant: affixiq3 valuis expectabant: donec reducendi eciā officio fūgerent. Qua quidem voluntaria stacione et corpora et animos ad publica officia impigre sustinēda roborabāt:

breuiq3 ꝑcessu morarũ in lucem virtutũ suarum verecun
da laboris meditacione ipsi doctiores erant . Inuitati
ad cenā diligenter querebant qui nam ei conuiuio esset
interfuturi : ne senioris aduentũ discubitu precurrerēt :
sublataq3 mensa priores consurgere et abire paciebant᷑.
Ex quibus apparet cene quoq3 tempore quā parco & q3
modesto sermone his p̄sentibꝰ soliti sint vti . Maior
es natu in conuiuijs ad tibias egregia superorum ope
ra carmīe cōprehensa pāgebāt : q̄ ad ea imitāda iuuenũ
virtutem alacriorem redderent . Quid hoc splendidius
quid eciā vtilius certamine ? Pubertas canis suũ decus
reddebat : defuncta viri cursu etas ingredientes actuosā
uitā fauoris nutrimētis proseq̄bat᷑ . Quas athenas q3
scolā q̄ alienigena studia huic domestice disciplīe ꝓtule
rim ? Inde oriebant᷑ camilli . scipiones . fabricij . marcel
lij . fabij . Ac ne singula nostri imperij lumina simul
ꝑcurrendo sim longior inde inquā celi clarissima pars
diui fulserunt cesares . Adeo autem magna caritate pa
trie tenebāt᷑ vt archana cōsilia patrũ ātiq̄ conscriptorũ
multis seculis nemo senator enunciauerit . Q . fabius
maximus tātummodo et is ipse per īprudēciā de tercio
punico bello indicendo quod secreto in curia erat actum
. p . crasso rus petens domũ reuertenti in itinere enarra
uit memor eũ triennio ante questorem factũ ignarũ nō
dum a censoribus in ordinem senatorũ allectũ . Quo
vno modo eciam his qui iam honores gesserant aditus
in curia dabat᷑ . Sed quāuis honestus error fabij esset
vehementer tamen a consulibus obiurgatus est . Num
quā enī taciturnitatem optimum ac tutissimũ ad mi
nistrandarum rerum vinculũ labefactari volebant . Ergo
cũ asie rex eumenes amantissimus nostre vrbis bellũ a p
se aduersus populũ romanũ comparari senatui nunci
asset non ante sciri potuit quid aut ille locutus esset
aut patres respondissēt quam captum persa cognitum

est. Fidum erat & altum reipublice pectus curia silentiique salubritate munitum & vallatum vndique: cuius limen intrantes abiecta priuata caritatem publicam induebant. Itaqȝ non dicā vnū sed neminem audisse credēs: quod tam multorū auribus fuerat cōmissū. ¶ Magistratus vero prisci quātopere suāqȝ populi romani maiestatē retinentes se gesserint/hinc cognosci potest: ꝙ īter cetera optinende grauitatis indicia illud quoqȝ magna cū pseuerancia custodiebant: ne grecis vnquā nisi latine responsa darent. quineciā ipa lingue volubilitate quāplurimū valerent excussa/per interpretem loqui cogebant: Non in vrbe tantū nostra sed eciā in grecia et asia: quo scilicet latine vocis honos per om̄es gentes venerabilior diffunderetᷣ. Nec illis deerāt studia doctrine: sed nullo iure pallium toge subici debere arbitrabantᷣ: indignū esse existimantes illecebris et suauitate litterarū imperij pondus et auctoritatem domari. Quapropter non es dampnandus rustici rigoris crimine. G. mari: quia gemina lauro coronatā senectutē tuā numidicis et germanicis illustrem tropheis/victor deuicte gentis facundia policiorem fieri voluisti. Credo ne alienigena ingenij exercitacione patrij ritus seruus transfuga existeres. Quis ergo huic consuetudini quā nunc grecis actionibus aures curie exundantᷣ. ianuam patefecit: vt opinor miolo rethor: qui studia. M. ciceronis acuit. Eum nanqȝ ante omnes exterarū gencium ī senatu sine interprete auditū constat. Quem honorem non inmerito cepit: quoniam sūmā vim romane eloquencie adiuuarat: conspicue felicitatis arpinatē/vnicū siue litterarum gloriosissimū compositorem/siue habundantissimū fontem intueri velis. ¶ Maxima autem diligencia maiores hunc morem retinuerunt/ne quis se inter consulem et proximū lictorem quāuis officij causa vna progrederetᷣ/īterponeret. filio dumtaxat et ei

puero ante patrem consulē ambulandi ius erat · Qui
mos adeo ꝑtinaciter retentus est / vt · Q · fabius maxi
mus quinquies consul / vir eciā pridem sūme auctorita:
tis / et tunc vltime senectutis / a filio consule inuitatus ·
vt inter se et lictorem ꝓcederet : ne hostium sānicū turba
ad quorum colloquiū descendebant eliderēt / facere id no:
luerit · Idem a senatu legatus ad filiū consulem suessā
missus / postquā animaduertit eū ad officium suū extra
menia opidi ꝓcessisse / indignatꝰ ꝙ ex · xi · lictoribus ne:
mo se equo descendere iussisset · plenus ire sedere ꝑ seuera
uit · Quod cum filius sensisset / proximo lictori ut sibi
appareret & indicium sumeret imperauit · Cuius voci
continuo fabius obsecutus / non ego īquit fili sūmum
imperium tuū contempsi · sed experiri volui an scires cō
sules agere · Nec ignoro quid patrie veneracioni debeat̄.
Verū publica instituta priuata pietate pociora iudico

Relatis · Q · fabij laudibus / offerunt se mirifi
ces cōstācie viri q̄ legati a senatu tarēciū ad res petēdas
missi cū grauissimas ibi iniurias accepissent / Vnus eci
am vrina respersus esset / ī theatrū ut est consuetudo gre
cie introducti / legacionem quibus acceperat verbis ꝑege:
runt · de his que passi erant / questi non sunt · ne quid vl
tra q̄ꝫ mandatū esset loquerent̄. Insitusqꝫ pectoribus eo
rum antiqui moris respectus / dolore qui ex contumelia
grauissimus sentit̄ conuelli non potuit . Finem
ꝑfecto fruendaꝝ opum quibus ad inuidiā diu habunda
ueras tarentina ciuitas quesisti · nam dū horride virtu:
tis in seipsū connexū stabilimentum nitore fortune pre
sentis inflata fastidiose estimas · in preualidū imperij
nostri mucronem ceca et amens irruisti . Sed ut
a luxu ꝑditis moribus / ad seuerissima maiorū instituta
transgrediar / antea senatus assiduā stacionem eo loci ꝑ
agebat / qui hodie senaculū appellat̄. Nec expectabat vt
edicto contraheret̄ · sed inde citatus protinus in curiam

veniebat· ambigue laudis ciuem existimans/ qui debitis
reipublice officijs non sua sponte sed iussus fungeret̃ ·
quia quicquid imperio cogit̃ exigenti magis quã prestã
ti acceptũ refertur · ❡ Illud quoq̃ memoria repetẽdũ ẽ/
q tribunus plebis intrare curiã non licebat · Ante val
uas autem positis subsellijs/ decreta patrũ attentissima
cura examinabant: vt siqua ex eis improbassent/ rata es
se non sinerent · Itaq̃ veteribus senat⁹ cõsultis · T · littera
subscribi solebat · eaq̃ nota significabat̃ illa tribunos q̃
q̃ censuisse · Qui quãuis p̃ cõmodis plebis excubabant/
inq̃ imperijs compescendis occupati erant/ instru tam
ea argenteis uasis/ et anulis aureis publice p̃bitis paci
ebant̃ · q talium rerũ usu auctoritas magistratuũ esset
ornacior · Quorũ quemadmodũ maiestas amplifica
bat̃/ ita abstinencia artissime constringebat̃ · Immola
tarũ enĩ ab his hostiarum exta/ ad questores erarij dela
ta veniebant · sacrificijsq̃ · p · r · cũ deorũ ĩmortalium cul
tus · tũ eciam hominũ continencia inerat · imperatori
bus nostris quã sanctas manus habere deberent apud is
ta altaria discentibus · Continencieq̃ tantũ tribuebatur/
vt multorũ es alienũ quia p̃uincias sincere administra
uerãt/ a senatu persolutũ sit · Nam quorũ opera publi
ca auctoritate splendorem suũ p̃cul obtinuisse viderant/
eorũ dignitatẽ domi collabi indignũ sibiq̃ deforme esse
arbitrabant̃ ❡ Equestris uero ordinis iuuentus omni
bus ãnis bis vrbẽ spectaculo sui sub magnis autoribus cele
brabat die · ❡ Lupcalium enĩ mos a romulo et remo
inchoatus est/ tunc cũ leticia exultantes q his auus nu
mitor rex albanorum eo loco ubi educati erant: vrbem
condere p̃miserat: sub monte palatino · hortatu faustu
li educatoris sui · quem euander argis consecrauerat ·
Facto sacrificio cesisq̃ capris/ epularũ hilaritate ac vino
largiore p̃uecti/ diuisa pastorali turba/ cincti obuios pel
libus ĩmolatarũ hostiarum iocantes petierũt · Cuius

hilaritatis memoria annuo circuitu feriarũ repetitur .

Trabeatos vero eq̃tes idibꝰ iulij . Q . fabiꝰ trãsuehi instituit. Idem censor cũ . p . decio sedicionis finẽ de gracia quia comicia in humilimi cuiusq3 potestatem redacta attenderat omnem forensem turbã in quatuor tãtũmodo tribus descripsit : easq3 vrbanas appellauit . Quo tã salubri facto vir alioquin in bellicis operibus excellens . maximus cognominatus est . Laudanda eciã populi verecundia est : qui impigre laboribus et periculis se milicie offerendo dabat operã . ne imperatoribus capite-cẽsos sacramento rogare esset necesse : quorũ nimia inopia suspecta erat . ideoq3 his publica arma non cõmittebant . Sed hanc diutina vsurpacione formatam consuetudinem . C . marius capite censũ legendo milicie abrupit . Cuius alioquin magnificus ꝫ nouitatis sue cõsciencia vetustati non sane ꝓpicius . memorq3 si militaris ignauie humilitatem spernere p̃seueraret . se a maligno virtutũ interprete velut capite-censum imperatorem compellari posse . Itaq3 fastidiosũ delectus genus in exercitibus romanis obliterandũ duxit . ne talis note cõtagio ad ipsius quoq3 glorie suggillacionem penetraret

Armoꝝ tractandoꝝ meditacio a . p . rutilio cõsule . Gn . manilio collega militibus est tradita . Is enim nullius ante se imperatoris exemplũ secutus ex ludo . C aurelij stauri doctoribus gladiatorũ accersitis vitandi atq3 inferendi ictus subtiliorem racionem legibꝰ ingenerauit . virtuteq3 arti & rursus artem virtuti miscuit . vt illa impetu huiꝰ forcior hec illius sciencia caucior fieret .

Velitium vsus eo bello primũ repertus est . q̃ capuã fuluius flaccus imperator obsedit . Nam cũ eq̃tatui campanoꝝ crebris excursacionibus equites nostri quia numero pauciores erant resistere non possent . Q neuius centurio e peditibus lectos expediti corporis breuibus & in turmis septenis armatos hastis paruo te-

gumine munitos/veloci saltu iungere se equitantibus /
et rursus celeri motu dilabi instituit · quo facilius eq̄stri
p̄lio subiecti pedites / viros pariter atq3 equos hostium
telis incesserent . Eaq3 nouitas pugne vnicū campane
p̄fidie debilitauit auxiliū · ideoq3 auctori eius nemo ad
huc honos est habitus . ¶ Proximis militaribꝰ in
stitutis ad vrbana castra id est ad theatra gradꝰ faciēdus
ē · quoniā hec quoq3 sepenumero animosas acies īstruxe
runt · excogitataq3 cultus deorū et hominū delectacionis
causa / non sine aliquo pacis rubore voluptatē et religi:
onem ciuili sanguine schenichorū portentorū gracia ma:
cularūt . Que inchoata quidem sunt a messalla et cas
sio censoribus · ceterū auctore · p · scipione nasica omnē
apparatū operis eorum subiectū haste venire placuit .
Atq3 eciā senatus consulto cautū est / ne quis in vrbe p̄:
pius ve passus mille subsellia posuisse · sedens ne ludos
spectare vellet · vt scilicet remissioni animorū standi viri
litas p̄pria romane gentis nota esset . Per quingentos
autem et quinquaginta et octo annos senatus populo
mixtus spectaculo ludorū interfuit . Sed hunc morem ati
lius serranus et . L . scribonius ediles ludos matriculū
facientes/posterioris affricani sentenciam secuti/discretis
senatus et populi locis soluerunt . Eaq3 res auertit vul
gi animū/et fauorem scipionis magnopere quassauit .

¶ Nunc causam instituendorū ludorū ob origine
sua repetā · G · sulpicio betico · G · licinio scolone consu
libus/in tolleranda uis orte pestilēcie/ciuitatem nostrā
a bellicosis operibus reuocatā / domestici atq3 intestini
mali cura afflixerat . Jamq3 plus in exquisito et nouo
cultu religionis / quā in vllo humano consilio positum
opis uidebatur . Itaq3 placandi celestis numinis gracia
compositis carminibus vacuas aures p̄buit · ad id tem
pus circensi spectaculo contenta / quod primus romulus
raptis virginibꝰ sabinis censualiū nomine celebrauit .

Verum vt est mos hominū paruula inicia ꝑtinaci stu:
dio ꝓsequendi venerabilibus erga deos verbis iuuentus
rudi atq₃ incomposito motu corporū iocabunda gestus
adiecit· eaq₃ res ludium ex etruria exercendi causā dedit.
Cuius decora ꝑtinacitas vetusto ex more euretū ludorūq₃
a quibus tusci originem acceperunt vel traxerunt / noui
tate grata romanorū oculos ꝑmulsit · Et quia ludius
apud eos histria appellabatᷣ scenico nomē histrionis in:
dictū est. Paulatim deinde ludicra ars ad satirarū mo
dos ꝑrepsit· a quibus primus omnium poeta liuius ad
fabularū argumēta spectancium animos transtulit· is
q₃ sui operis actor ꝑ cū sepius a populo reuocatꝰ vocem
obtudisset adhibito pueri ac tibicinis concentu gesticula
cionē tacitꝰ peregit. Atellani autē ab oscis acci
ti sunt. Quod genus delectacionis italica seueritate tē
peratū· ideoq₃ vacuū nota est. Nam neq₃ a turbis mo
uetur nec a militaribus stipendijs rependitur. Et quia
ceteri ludis ipsis appellacionibus vnde trahanᷣ apparet
non absurdū videtᷣ secularibus inicium suum cuiꝰ gene:
ris minꝰ trita noticia est reddere. Cum igētī pesti
lencia vrbs agriq₃ vastarentᷣ: valesius vir locuples rusti
ce vite duobus filijs et filia ad desperacionem vsq₃ medi
corū laborantibus aquā calidam is a foco petens genibꝰ
nixus lares familiares vt puerorū periculū in ipsius ca
put transferrent orauit. Orta deinde vox est· habiturū
eos saluos si continuo flumine tiberis deuectos tarētum
potasset · ibiq₃ ex ditis patris et ꝓserpine ara petita aq̄
recreasset. Eo ꝑdicto magnopere confusus· ꝙ et longa
et periculosa nauigacio imꝑabatur· spe tamē dubia pre
senti metu vincente· pueros ad ripā tiberis ꝓtinus detu:
lit· habitabat enī in uilla sua propter vicinū sabine re:
gionis· fretū aliūce ostiā petens nocte concubia ad mar
cium campū appulit· sicientibusq₃ egris succurrere cupi:
ens igne in nauigio non suppetente: ex gubernatore cog

noscit· haud ꝓcul apparere fumū · et ab eo iussus egre-
di tarētū id nomen ei loco est· cupide arrepto calice· aqꝫ
flumine haustā eo vnde fumus erat obortus iā lecior ꝑ-
tulit · diuinit⁹ datus remedij quasi vestigia quedam in
ꝓpinquo nactū se existimans· itaqꝫ solo magis fumāte
quā vllas ignis habente reliquias· dū tenacius omen ap
prehēdit· contractis leuibus et que sors obtulerat nutri-
mentis· ꝑtinaci spiritu flammā euomuit· calefactamqꝫ
aquā pueris bibendā dedit. Qua potata salutari quie-
te potiti diutina vi morbi repēte sunt liberati· patriqꝫ ī-
dicauerunt vidisse se in somnpnis a nescio quo deoꝝ spon
gia corpora sua pertergi et p̄cipi vt ad ditis patris ꝓser-
pine arā a qua pocio ipsis fuerat allata furne hostie im
molarent̄· lectisterniaqꝫ ac ludi nocturni fierent . Is q̄
eo loci nullā aram viderat· desiderari credens vt a se con
stitueret̄· arā emptur⁹ in vrbem perrexit· relictis qui fū-
damentorū constituendorū gracia terram ad solidū fode-
rēt. Hij domini imperium exequentes cū ad · xx· pedum
āltitudinem humo egesta ꝑuenissēt animaduerterunt
arā diti patri ꝓserpineqꝫ inscriptā. Hoc postquā valesi-
us nunciante seruo accepit omisso emende are proposito
hostias nigras que antiquit⁹ furne dicebantur tarēti im
molauit· ludosqꝫ et lectisternia continuis tribus nocti-
bus quia totidem filij periculo liberati erant fecit. Cui⁹
exemplū valerius publicola qui primus consul fuit stu-
dio succurrēdi ciuibus secut⁹· apud eandem aram publi-
ce nuncupatis votis cesisqꝫ atrijs bobus dici maribus· fe
minis ꝓserpine· lectisternioqꝫ ac ludis trinoctio factis ·
arā terra vt āte fuerat obruit. Religionē ludoꝝ crescēti
bꝫ opibus secuta leticia est. Eius instinctu· Q· catul⁹
capanā imitatus luxuriā primus spectancium concessū
uelorū vmbraculis texit. ¶ · Gn · pompeius ante om
nes aque ꝑ semitas decursu estiuum minuit feruorem C
lucius pulcher scenam varietate celorum adumbrabit ·

vacuis ante picturā tabulis extentam· quā totā argen
to· C· antonius· auro pater ei9· ebore quint9 catulus p̄
texuit . Versatilem fecerunt lucū argentatis choragijs
· p· lentulus spinter adornauit · translatū ante a peni:
cis indutū tunicis · M· scaurus exquisito genere vestis
cultū induxit . Nam gladiatorū munus primū rome
datū est in foro boario appio claudio· Q . fuluio consu
libus dederunt· M· & · D· filij bruti funebri memoria
patris cineres honorando athletarum certamen a· M·
scauri tractū est munificencia . ¶ Statuā auratam
nec in vrbe nec in vlla parte italie quisquā prius aspex:
it· quā a · M· atilio glabrione equestris patri poneret̄
in edem pietatis . Eam autem edē · p· cornelio lentulo
· M· bebio pamphilo consulibus ipse dedicauerat cō pos
voti factus· rege anthiocho apud cerinopilas superato.
¶ Jus ciuile p̱ multa secula inter sacra cerimoni:
asq3 deoꝝ īmortalium abditū, solisq3 pontificibus notū
· Gn· flaui9 libertino patre genit9 et scriba cū ingēti no:
bilitatis indignacione fact9 edilis curulis vulgauit· ac
fastos pene toto foro exposuit. Qui cū ad visendū egrū
collegam suū veniret, neq3 a nobilibus quorū frequēcia
cubiculū erat completum sedēdi loco reciperetur, sellam
curulem afferri iussit· et in ea honoris pariter atq3 con:
tempt9 sui vindex consedit. ¶ Veneficij questio et
moribus & legibus romanis ignota complurium ma
tronarū patefacto scelere orta est . Que cū viros suos
clandestinis insidijs ueneno perimerēt , Vnius ancille
iudicio ꝯtracte pars capitali iudicio dampnate· cētum
et septuagesimū numerū expleuerūt . ¶ Tibicinū
quoq3 collegium solet in foro vulgi oculos in se conuer:
tere: cū inter publicas priuatasq3 ferias actiones ꝑsonis
tecto capite variaq3 veste velatis concentus edidit· Jnde
tracta licēcia quondā vetiti in ede iouis quod prisco mo:
re factitauerāt vesci · tiburni irati se cōtulerūt. Quoꝝ

ministerio senatꝰ deserta sacra non equo animo ferẽs/ ꝓ
legatos a tiburtibus petit : vt eos gracia sua romanis
templis restitueret. Quos illi in ꝓposito perseuerantes
interposita feste epulacionis simulacione/mero sompno
qꝫ sopitos/ plaustris in vrbem deuehendos curauerunt.
Quibus et honos pristinus restitutꝰ/ et huiusce ludus
ius est datũ. Personarũ vsus pudorem circũuẽte temu
lẽcie causam habet. ¶ Fuit eciam illa simplicitas
antiquorũ in cibo capiẽdo/humanitatis simul & conti:
nẽcie certissima iudex : Nã maximis viris prandere et
cenare in ꝓpatulo verecundie non erat. Nec sane ullas
epulas habebant/quas populi oculis subicere erubescerẽt
Erant adeo continenter attẽti/vt frequencior apud eos
pultis vsus quã panis esset. Ideoqꝫ in sacrificijs mola
que vocabatᷣ ex farre et sale constat. exta farre sparguntᷣ
et pullis quibus auspicia petuntᷣ puls obicitur. Pri:
mitꝰ enĩ ex libamentis victus sui deos eo efficacius quo
simplicius placabant. Et ceteros quidem ad benefacien:
dũ venerabantur. Febrem autem ad minus nocẽdum tẽ:
plis colebant. Quorũ adhuc vnũ in palacio/alterũ in
archa marianorũ monumentorum/ tercium in summa
parte vici longe extat. in eaqꝫ remedia que corporibus
egroꝝ adnexa fuerant deferebantᷣ. Hec ad humane mẽtis
estus leniẽdos. cũ aliqua vsus racione excogitata. cete:
rum salubritatem suam/industrie certissimo atqꝫ fidelis:
simo monumento tuebantᷣ. boneqꝫ ualitudinis eoꝝ qua
si quedã mater erat frugalitas. inimica luxuriosis epu
lis. et aliena nimie vini habundancie/et ab immoderato
veneris vsu auersa. ¶ Idem sẽsit proxima maiorũ
nostrorũ grauitati spartana ciuitas/que seuerissimis li
gurgi legibus obtemperans/ aliquãdiu ciuium suorum
oculos a contemplanda asia retraxit/ne illecebris eius
capti/ad delicacius vite genus ꝓlaberentur. Audierant
enĩ inde leticiam & immodicos sũptus. et omnia non

necessarie voluptatis genera fluxisse. primosqꝫ ionas vnguenti coronarūqꝫ in conuiuio dandarū, et secunde mense ponende consuetudinem, haud parua luxurie irritamēta reperisse. At minime mirū ē: ꝙ homines labore ac paciēcia gaudentes, tenacissimos patrie neruos externarū deliciarum cōtagione solui, et hebetari noluerunt: cū aliquanto faciliorem virtutis ad luxuriā: quā luxurie ad virtutem transitū viderēt. Quod eos non frustra timuisse dux ipsoꝝ pausanias patefecit: q̄ maximis operibus editis vt primū se asie moribus permisit, fortitudinem suā effeminato eius cultu mollire nō erubuit. Eiusdem ciuitatis exercit⁹ non ante ad dimicādū descēdere solebat: quā tibie concētu et anapesti pedis modulo cohortacionis calorem animo traxissēt: vegeto et crebro ict⁹ sono strēnue hostem inuadere admoniti. Idē ad dissimulandū et occultandum vulnerū suorū cruorē, puniceis in ꝑlio tunicis vtebantur. Non ne ipsis aspectus eorū terrorē, sed ne hostibus fiducie aliquid afferret

¶ Egregios virtutis bellice spirit⁹ lacedemoniorū prudentissimi patris moribus athenienses subsecuntur: Apud quos inercia e latebris suis languore marcens, in forū pinde delictū aliquod ꝯtrahit̄: fitqꝫ vt facinorose ita erubescēde rea culpe. ¶ Eiusdē vrbis et sanctissimū consilium ariospag⁹, quid quisqꝫ atheniēsium ageret, ā quo nā questu sustētaretur: diligentissime inquirere solebat: vt homines honestatem uite racionem memores reddendam esse sequerentur. Eadem bonos ciues corona decorandi primo consuetudinem introduxit: duob⁹ olee connexis ramulis clarū periclis cingēdo caput. Probabile institutū: si rem siue ꝑsonam intueri velis. Nā et virtutis vberrimū alimētū ē honos: et pericles dignus a quo talis muneris dandi potestas potissimū iniciū caperet.

¶ Age quid illud institutū athenarū quam memorabile, quod conuict⁹ a patrono libert⁹ ingratus

iure libertatis exuit̃. Supersedeo te inquit habere ciuẽ tanti muneris impium estimatorem. nec adduci possũ vt credã vrbi vtilem. quem domui scelestum cerno. Abi igit̃ et esto seruus/quoniã liber esse nescisti. ¶ Inde massilie͂ses quoqꝫ ad hoc tempus vsurpant discipline grauitatem prisci moris obseruancia ⁊ caritate populi romani p̃cipue conspicui/ qui tres in eodem manumissiones rescindere pmittunt: si ter ab eodem deceptũ dominũ cognouerunt. Quarto errori subueniendũ non putãt: quia sua iã culpa iniuriam accepit. qui ei se tocie͂s obiecit. Eadem ciuitas seueritatis custos acerrima est. nullũ aditũ in scena mimis dando/quorũ argume͂ta maiore ex parte stuprorũ continent act⁹. ne talia spectandi cõsuetudo eciã imitandi licenciã sumat. Omnibus autem qui p aliquã religionis simulacionem alimenta inercie querunt/clausas portas habent. Et mendacem et fucosã supersticionem submouendã esse existimant. Ceterũ a cõdita vrbe gladius est ibi quo noxij iugulant̃. rubigine quidem exesus. et vix sufficiens ministerio: sed index minimis quoqꝫ rebus omnia antique consuetudinis monume͂ta seruandũ. Due eciam ante portas cor arche iacent: Altera qua liberorũ/ Altera qua seruorũ copora ad sepulture locũ plaustro deuehunt̃. sine lamentacione/ sine planctu luct⁹. funeris dies/ domestico sacrificio adiditoqꝫ necessariorũ cõuiuio finitur. Etenĩ quid attinet: aut humano dolori indulgeri/aut diuino numini inuidiam fieri. q̃d immortalitatem suã nobiscũ partiri noluerit. Venenũ cicuta temperatũ in ea ciuitate publice custoditur. quod dat̃ ei qui causas scentis id enĩ senatus eius nomen est/exhibuit. ꝓpter quas mors sit illi expete͂da cognicione virili beniuolẽcia temperata. que neqꝫ egredi vitã temere patitur/et sapienter excedere cupienti celerem fati viam p̃bet. vt vel aduersa vel ꝓspera nimis vsi fortũa. vtraqꝫ enĩ ẽ causa finie͂di spirit⁹. illa ne pseueret

Hec ne destituat racionem pbuerit cō pbato exitu termi-
net. Quā consuetudinem massiliensium non ī gallia
ortā sed ex grecia translatam inde estimo. q illā eciam
in insulā cea seruari animaduerti quo tempore asiā cū
sexto pompeio petens in lide opidū intraui. ¶ For
te enī euenit vt tunc sūme ibi dignitatis femina. sed vl
time iā senectutis reddita racione ciuibus cur excedere
vita deberet. veneno consumere se destinaret. mortemqz
suā pompei presēcia clariorem fieri magni estimaret.
Nec pces eius vir ille vt omnibꝫ virtutibus ita huma-
nitatis quoqz laudibus instructissimus asperuari susti-
nuit. Veīt itaqz ad eā facūdissimoqz sermōe qui ore eiꝰ
quasi e beato quodā eloquēcie fonte manabat. ab incep-
to consilio diu nequaquā reuocare conatꝰ. ad vltimū
ppositum exequi passꝰ est. Que nonagesimū annū trās-
gressa cū summa et animi et corporis sinceritate lectulo
quantū dinoscere erat quotidiana consuetudine culciꝰ
strato recubans et innixa cubito. tibi quidem inquit
sexte pompeij dij magis quos relinquo quā quos peto
gracias referant. q nec hortator vite mee nec mortis
spectator esse fastidisti. Ceterū ipsa hilarem fortūe vul-
tū semp experta: ne auiditate lucis tristem intueri co-
gar. reliquias spiritꝰ mei pspero fine duas filias et vnū
nepotem gregem supstitem relictura pmitto. Cohorta-
ta deinde ad cōcordiā suos distributo eius patrimonio
et cultu suo sacrisqz domesticis maiori filie traditis. po-
culū in quo venenū temperatū erat constanti dextera ar-
ripuit. Tum defusis mercurio delibamētis et inuocato
numine eius. vt se placito itinere in meliorem sedis in-
ferne deduceret partem. cupido haustu mortiferā traxit
pocionem ac sermone significans quas nā subinde ptes
corporis sui rigor occuparet. cū iā visceribus eū et cor-
di inminere esset elocuta. filiarū manus ad sūmum op-
primēdorū oculorum officium aduocauit nostros autem

tāetsi nouo spectaculo obstupefacti erant suffusos tamē lacrimis dimisit. Sed vt ad massiliēsium ciuitatem vnde ī hoc diuerticulū excessi reuertar. intrare opidū eorum nulli cū telo licet. presto enī est qui id custodie gracia acceptū exituro reddat vt hospicia sua quemadmodū aduenientibus humana sunt. ita ipsis quoqȝ tuta sint. Horū menia egresso vet9 ille mos gallorū occurrit. q̄s memoria ꝓditū est pecunias mutuas que his apud inferos redderent̄ datas quia ꝑsuasum habuerint animas hominū īmortales esse. Dicerē stultos nisi idē bracati sēsissēt quod palliat9 pitagoras credidit. Auara et feneratoria gallorum philosophia. alacris & fortis cimbrorū et celtiberorū qui in acie gaudio exultabant tanquā gloriose et feliciter vita excessuri. lamētabant̄ in morbo q̄si turpiter et miserabiliter perituri. Celciberi eciā nefas esse dicebant ꝑlio supesse. cū is occidisset. ꝓ cui9 salute spiritū deuouerant. laudanda vtrorūqȝ populorum animi ꝑsencia quod & patrie incolumitatem fortiter tueri. & fidem amicicie constanter prestandā arbitrabant̄. Tracie vero illa nacio merito sibi sapiencie laudem vindicauerit. que natales hominū flebiliter exequias cū hilaritate celebrabat. Sine vllis doctorū preceptis verū condicionis nostre habitū ꝑuidit. Remoueatur itaqȝ naturalis omnium animaliū dulcedo vite q̄ multa & facere & pati turpiter cogit si ea mortua ei9 aliquanto felicior ac beacior finis reperiet̄. Quo circa recte licij cū his luct9 incidit muliebrem vestem īduunt vt deformitate cult9 cōmoti maturius stultū ꝓicere merorem velint. Verū quid ego fortissimos hoc in genere prudencie viros laudem ꝫ respiciant̄ indoꝝ femīe que cum more patrio cū plures eidem nupte esse soleant mortuo marito in certamen iudiciumqȝ veniunt. quā ex his maxime dilexerit. Victrix gaudeo exultās deducta qȝ a necessarijs letū preferentibus vultū coniugis se

flammis superarit. Et cū eo tanquā felicissima cremat̄ Superate cū tristicie merore in vita remanent. Protrahe in medium cimbricā audaciā. adite celebericā fidē iunge animosā tracie potēciam sapiencie adnecte liciorū in luctibus abiciendis callide quesitā racionem. indico tamē rogo nihil eorum p̄feres: quem vxoris pietas in modū genealis thori ꝓpinque mortis secura conscēdit. Cuius glorie punicarū feminarū vt ex compacione turpius appareat dedec⁹ subnectam. Sicce enī fanum est veneris in quod se matrone conferebant. atqꝫ inde ꝓcedētes ad questū dotis corporis iniuria contrahebant. honesta nimirū tā inhonesto vinculo cōiugia iuncture. Nam psarū probabile admodum institutū fuit ꝙ liberos suos non prius aspiciebant quā septimum annum implessent. quo paruuloꝝ amissionem equiore animo sustinerent. Ne numide quidem reges vituperādi. qui more gentis sue nulli mortalium osculū ferebant. Quicquid enī in excelso fastigio positū est. humili et trita cōsuetudine quo sit uenerabilius vacuū esse cōuenit.

Capitulū secundū de disciplina militari

Uenio nunc ad p̄cipuū decus et ad stabilamētū romani imperij salutari ꝑseuerancia ad hoc temp⁹ sincerū et incolume seruatū militaris disciplinę tenacissimū vinculū in cui⁹ sinu ac tutela seren⁹ tranquillusqꝫ pacis beate status adquiescit. P. cornelius scipio cui deleta carthago auitū cognomen dedit consul in hispaniā missus vt insolētissimos numantine vrbis spirit⁹ superiorū ducum culpa nutritos contonderet: eodem momento temporis quo castra intrauit edixit. vt omnia ex his que voluptatis causa compata erant auferentur ac sūmouerent̄. Nā constat tū maximū inde rusticoꝝ et lixarū numerum cū duobus milibus scortorū abisse. ac turpi atqꝫ erubescenda sentina vacue factus exercitus noster: q̄ paulo ante metu mortis deformi se federis

ictu maculauerat. erecta et recreata virtute acrem illã et animosã numanciam incendijs exustã ruinisqꝫ pro: stratã solo equauit. Itaqꝫ neglecte discipline militaris indicium mantini miserabilis dedicio. seruate vero mi litaris discipline merces speciosissimus scipionis trium: phus extitit. ¶ Eius sectã metellus secut⁹. cũ ex: ercitũ in affrica iugurtino bello nimia. sp. albini indul gencia corruptũ consul accepisset. omnibus imperij ner uis ad reuocandã pristine disciplinã milicie conisus est Nec singulas ptes apphẽdit. ſꝫ totã cõtinuo ĩ suũ statũ redegit. Protin⁹ nanqꝫ lixas e castris submouit. cibũ qꝫ coctũ venalem ꝓponi vetuit. In agmine neminẽ mi: litũ ministerio seruoꝝ iumẽtorumqꝫ vt arma sua & ali menta ipsi ferrent uti passus est. Castrorũ subinde loca mutauit. eadem tanquã iugurtha semp adesset: vallo fossaqꝫ apertissime cinxit. Quid ergo restituta continẽ cia quid repetita industria ꝓfecit? Crebras scilicet victo rias & multa trophea peperit ex eo hoste cui⁹ tergũ sub ambicioso imperatore romano militi videre non conti gerat. Bene eciam illi discipline militari affuerunt. q necessitudinũ ꝓruptis vinculis vlcionem vindictamqꝫ lese cum ignomia domuũ suaꝝ exigere nõ dubitauerũt ¶ Nã. p. rutili⁹ cõsul eo bello quod in sicilia cũ fugitiuis gessit. Q. fabium generũ suum quia neglien cia tauromatanã artem amiserat. ꝓuincia iussit disce: dere. Iã. C. cotta consul. p. aurelium filiũ pecuniolam sanguine sibi iunctũ. quem obsidioni liparitane ad au: spicia repetenda messanã transiturus p̃fecerat. virgis ce sum milicie munera inter pedites fungi coegit. ꝙ ei⁹ cul pa agger incensus. pene castra erant capta. ¶ Q. eciã fului⁹ flaccus censor. fuluiũ fratrem cohortem legi onis ĩ qua tribunus militũ erat in iussu consulis domũ dimittere ausũ senatu mouit. Non digna exempla tã breuiter nisi maioribus vrgerer referrenẽ. Quid enĩ tã

difficile factu quã copulate societati generis & imagi:
nũ deformem in patriam reditũ indicere. aut cõmuni:
oni nomĩs ac familie veteris ꝓpinquitatis serie coheren
ti. Virgarũ contumeliosa verbera adhibere: aut censoꝝ
supcilium aduersus fraternam caritatem distringere.
Dentur hec singula quãuis claris ciuitatibus habunde
tamẽ gloria discipline militaris instructe videbunt̃. At
nostra vrbs que omni genere mirificorũ exemploꝝ totũ
terrarũ orbem repleuit. impatorum ꝓprio sanguine ma
nantes secures habet. ne turbato milicie ordine vindic:
ta deesset ex castris publice speciosas: priuatim lugubres
duplici vultu recepit. incerta gratulandi prius an allo
quẽdi officio fungeret̃. ¶ Igit̃ ego q̃q3 hesitãte am
mo uos bellicarum rex seuerissimi custodes postumi ti:
burte. et mauli torquate memoria ac relacõne complec
tor. qui animaduerto fore vt pondere laudis quam me:
ruistis obrut⁹. magis imbecillitatem ingenij mei dete:
gã. quã nostrã virtutẽ sicut par est represẽtẽ ¶ Tu
nãq3 postumi dictator aulũ postumum quẽ ad generis
penetraliumq3 sacrorũ successionem ꝓpagandam genue:
ras. cui⁹ infancie blandimenta sinu atq3 osculis foue:
ras. quem puerũ litteris. quem iuuenem armis ĩstrux
eras. sanctũ. fortem. amantem tui pariter ac patrie. q̃a
non tuo iussu sed sponte sua p̃sidio progressus hostes fu
derat. victorem securi feriri iussisti. et ad hoc ꝑagendum
imperium paterne vocis ministerio sufficere valuisti.
Nam oculos tuos certe scio clarissima luce tenebris of:
fusos. ingẽs op⁹ animi intueri nequisse. ¶ Tu itẽ
postumi mauli torquate latino bello consul. filium q̃ ꝓ
uocat⁹ a geminio mecio duce tusculanoꝝ ad dimicandũ
te ignaro descẽderat. gloriosã victoriam et speciosa spo:
lia referẽtem. abripi a litore & in modũ hostie macta
ri iussisti. satius esse iudicans patrem forti filio: quam
patriã militari disciplina carere. ¶ Age quãto

ſpiritu putamus vſū· L· quintū cincinnatū dictatorem eo tempore quo deuictis equiculis et ſub iugū miſſis· L minicium conſulatū deponere coegit· ꝙ caſtra eiuſdem hoſtes obſederant. Indignū enī maximo imperio credidit· quem non ſua virtꝰ ſed foſſa vallūqꝫ tutū preſtiterat· cui verecundie non fuerat arma romana metu trepida clauſis portis contineri· Ergo imperioſiſſimi ·xij· faſces penes quos ſenatꝰ · et equeſtris ordinis et vniuerſe plebis ſūmū decꝰ erat· quorumqꝫ nutu lacium ac tocius italie vires regebant̄· contuſi atqꝫ fracti dictatorie ſe animauerſioni ſubſtrauerūt· ac ne multa foret leta gloria militaris conſul delicti omnis vindex punitꝰ ē· His vt ita dicā piaculis mars imperij noſtri pater: vbi aliqua ex parte a tuis auſpicijs degeneratū erat· numē tuum ꝓpiciabat̄ affinium et cognatorū et fratrū nece filiorū ſtrage ignominoſa conſulū euitacione . ¶ Eiuſdem ordinis quod ſequit̄· papirius dictator cū aduerſus imperium eius · Q· fabius rutilianus magiſter equitū exercitū in aciem eduxiſſet · quanquā fuſis ſannitibus in caſtra redierat· tamē neqꝫ virtute eius neqꝫ ſucceſſu neqꝫ nobilitate motꝰ. virgas expediri eūqꝫ nudari iuſſit. O ſpectaculū ammirabile. Et rutilianus & magiſter equitū et victor ſciſſa veſte ſpoliatoqꝫ corpore lictorū ſe verberibus lacerandū prebuit· vt in acie exceptorū vulnerū nodoſis ictibus cruore renouato · victoriarum quas modo ſpecioſiſſimas erat adeptꝰ titulos reſpergeret p̄cibus deinde ſuis exercitꝰ occaſionem fabio confugiendi in vrbem dedit· vbi fruſtra ſenatꝰ auxilium implorauit. Nihilominus enī papirius in exequenda pena pſeuerauit. Itaqꝫ coactꝰ eſt pater eius poſt dictaturā terciumqꝫ conſulatū rem ad populū deuocare · auxiliumqꝫ tribunorū plebis ſupplex ꝓ filio petere· neqꝫ hac re ſeueritas papirij refrenari potuit. Ceterū cū ab vniuerſis ciuibus et ipſis tribunis plebis rogaret̄ teſtatꝰ eſt ſe pe-

nam illã non fabio sed populo & tribunorũ concedere potestati. ¶ L. quoqȝ calfurni⁹ piso consul cum in sicilia bellũ aduersus fugitiuos gereret. et ticius equitũ prefect⁹ fugitiuorũ multitudine hostium circũuent⁹ arma his tradidisset. His prefectũ ignominie generibꝫ affici iussit. Cum toga laciniis absciſis amictũ decincta qȝ tunica indutũ nudis pedibus a mane in noctem vsqȝ ad principia p omne tempus milicie adesse iussus est. Interdixit eciã ei conuictũ hominũ vsumqȝ balnearum: turmasqȝ equitũ quibus p̃fuerat ademptis equis in fũditorũ alas transcripsit. Magnũ profecto dedec⁹ patrie pisonium dedecore vindicatũ est. quoniãquidem id egit piso. vt qui cupiditate vite adducti cruce dignissima fugitiuis trophea de se statuere concesserant. Libertatiqȝ sue seruili manu flagiciosum imponi iugũ non erubuerant. amarũ lucis vsum experirent᷑. mortemqȝ quã effeminate timuerunt viriliter optarẽt ¶ Nec min⁹ pisone acriter. Q. messius qui cũ apud trebiã res gereret᷑. collocatas a se ĩ q̃dã statione quinqȝ cohortes. atqȝ ex ea viribus hostium depulsas repetere eandem stacionem e vestigio iussit. non quod speraret ab his amissũ locũ recuperari posse. sed vt p̃terite culpã pugne sequẽtis certaminis manifesto periculo puniret. Edixit eciã vt si quis ex his fugiens castra petisset p hoste interficeret᷑. Qua seueritate compressi milites et corporibus fatigatis & animis desperacione vite implicatis. loci tamen iniquitatẽ multitudinẽqȝ hostium superarunt. Humãe igit᷑ imbecillitatis efficatissimũ duramentũ ẽ necessitas

Labor oĩa vincit improbus et duris urgens in rebus egestas. Virg.

¶ In eadem p̃uincia. Q. fabius maximus ferocissime gentis animos contundere et debilitare cupiẽs: mãsuetissimũ ingenium suũ ad tempus deposita clemencia seuiore vti seueritate coegit. Omnium enĩ qui ex p̃sidiis romanoꝝ ad hostes fugerant manus abscidit. vt trũca p̃ se brachia gestantes: metũ defectionis reliq̃s ĩicerẽt

Rebelles itaqꝫ manus a corporibus suis districte inqꝫ cruentato solo sparse ceteris ne idem cōmittere auderent documento fuerunt. ¶ Nihil micius superiore africano. Is tamen ad firmandū disciplinā militarem. aliquid ab alienissima sibi crudelitate amaritudinis mutuā dū estimauit. Siqdem deuicta carthagine cū omnes qui ex nostris exercitibus ad penos transierant in suam potestatem redegisset. grauius in romanos quā in latinos transfugas animaduertit. Hos enī tanquā patrie fugitiuos crucibus affixit. illos tanquam pfidos socios securi pcussit. Non psequar hoc factū vlterius. et quia scipionis est & quia romano sanguini quāuis merito ꝓpesso seruile supplicium insultare non attinet. cū pser tim ad ea transire liceat. que sine domestico vulnere gesta narrari possunt. ¶ Nā posterior affricanus euerso punico imperio exterarū gencium transfugas in edendis populo spectaculis feris bestijs obiecit. Et. L. paulus perse rege superato eiusdem generis et culpe homines elephantis pterendos substrauit. vtilissimo quidē exemplo. si tamen acta excellentissimoꝝ viroꝝ humiliter estimare sine insolencie rephensione pmittitur. Aspero enī & absciso castigacionis genere militaris disciplina indiget. quia uires armis constant. Que vbi a recto tenore discesserint oppressura sunt nisi opprimant.

¶ Sed tempus est eoꝝ quoqꝫ mencionem fieri que iā nō a singulis. verū ab vniuerso senatu ꝓ militari more obtinendo defendendoqꝫ administrata sunt. ¶. L. marcius tribunus militū cū reliquias duorū exercituū. p. et. Gn. scipionū quos arma punica ī hispania sūpserant dispersas mira virtute collegisset. earūqꝫ suffragijs dux esset creatus. senatui de rebus actis a se scribēs in hūc modum exorsus est. L. marcius ꝓ pretore cuius honoris vsurpacione vti cū patribus conscriptis non placuit quia duces a populo non a militibus creari solerēt. quo

tempore tam iniusto tã graui ꝓpter inmane reipublice dampnũ eciã tribunus militũ adulandũ erat· quoniãq dem ad statũ tocius ciuitatis corrigẽdũ vnus suffecerat Sed nulla clades nullum meritũ valencius militari disciplina fuit. Succurrebat enĩ illis quã animosa seuerita te· tarentino bello maiores eoꝝ vsi fuissẽt. In quo quasi satis et attritis reipublice viribus. cũ magnũ captiuorũ ciuium suorũ numerũ a pirro rege vltro missũ recepissent decreuerunt vt ex eis qui equo meruerant peditum numero militarẽt. Qui pedites fuerant in funditorũ auxilia transscriberent̃. neue quis eorũ intra castra tẽderet· neue locũ extra assignatũ vallo aut fossa cingeret neue tentorium ex pellibus haberet. Recursũ autẽ his ad pristinũ milicie ordinem ꝓposuerũt· si quis bina spolia ex hostibus tulisset· quibus supplicijs oppressi ex deformibus pirri munusculis acerrimi hostes extiterunt.

Parem iram senat⁹ aduers⁹ illos distruxit qui apud cannas rempublicã deseruerant. Nam cũ eos grauitate decreti vltra mortuorũ condicionem relegasset· acceptis a· M· marcello litteris vt eorũ sibi opera ad expugnacionem siracusanoꝝ liceret vti· transscribit ĩdignos esse qui in castra reciperent̃. Ceterũ se ei pmittere ut facẽt qđ expedire reipublice iudicasset· dũ ne quis ex his munere vacaret· aut dono milicie donaret̃· aut in italia donec hostes ĩ ea essent accederet. Sic enerues animos odisse virt⁹ solet. Age quã grauiter senatus ꝙ· Q· petilium consulem fortissime aduersus ligures pugnantem: occidere milites passi essent· legioni neqꝫ stipendium anni ꝓcedere· neqꝫ era dari voluit· quia ꝓ salute imperatoris hostium se telis non obtulerant. Id qꝫ decretũ amplissimi ordinis speciosum et eternũ petilij monumentũ extitit· sub quo ĩ acie morte· in curia vlcione: clari cineres eius adquiescunt. Consimili animo cũ ei hanibal sex milia romanorũ que capta in

castris habebat redimendoꝝ potestatem· fecisset condicio
nem spreuit· memor tantā multitudinem armatorum
iuuenū si honeste mori voluisset turpiter capi non po:
tuisset. Quoꝝ nescio vtrū maius dedecꝰ fuerit· quod pa
trie nihil spei: an ꝙ hostis metus nihil in his reposuerit
hec ꝑ se ille ne aduersus se dimicaret paruiducendo.

¶ Sed cū aliquociēs senatꝰ ꝓ militari disciplina se
uere excubuerit· nescio an tunc p̄cipue cū milites qui re
gulū iniusto bello occupauerāt· mortuoq; duce bubillio
·M· cesium scribam eius sua sponte imperatorem delege
rant· carcere inclusit· ac inde fulfio flacco tribuno ple:
bis denunciante ne in ciues romanos aduersus morem
maiorū animaduerteret· nihilominus ꝓpositū executꝰ
ē· Ceterū quo minore cū inuidia id pageret̄ quinquage:
nos ꝑ singulos dies virgis cesos securi ꝑcuti iussit eoꝝ
q; corpora sepulture mandari· mortemq; lugeri vetuit·

¶ Leuiter hoc· p· C· si carthaginensium senatꝰ in
milicie negocijs ꝓcurandis violēciā intueri uelimus· a
quo duces bella prauo cōsilio gerentes· eciā si ꝓspera for
tuna subsecuta esset cruci tamen suffigebant̄· quod bene
gesserant deorū immortalium adiutorio· quod male cō:
miserant ipsorū culpe imputantes. ¶ Clearcꝰ vero
lacedemoniorū dux egregio dicto disciplinā milicie con:
tinebat: identidem exercitꝰ sui auribus inculcando a mi
litibus imperatorem pocius quā hostem metui debere.
Quo aperte denunciabat futurū vt spiritū pene impen
derent quē pugne acceptū ferre dubitassent. Idq; a duce
p̄cipi nō mirabantur· maternarū blandiciarū memores
q̄ eis exituris ad p̄liandū monebant̄· ut aut viui cum ar
mis in conspectū earū uenirent· aut mortui in armis re
ferrēt̄. Hoc intra domesticos parietes accepto signo spar
tane acies dimicabant. Sed aliena ꝓspexisse tantummo
do satis est· cū ꝓprijs multoq; vberioribus et felicioribꝫ
exēplis gloriari liceat. Disciplīa militaris acriter retēta

principatū italie romano imperio peperit · multarum vrbiū : magnorū regū : validissimarū gencium : regimē largita est. fauces ponti · sinus patefecit alpium · tauri qꝫ montis conuulsa claustra tradidit · ortūqꝫ e paruula romuli casa tocius terrarū orbis fecit columen. Ex cuius sinu quoniā omnes triunphi manarunt · sequitur vt de triunphandi iure dicere incipiā.

Capitulū tercium de iure triunphi

Ob leuia prelia quidā imperatores triunphos sibi decerni desiderabant. Quibus vt occurreret lege cautum est · ne quis triunpharet nisi qui quinqꝫ milia hostium vna acie cecidisset. Non enī numero sed gloria triūphoꝝ excelsi⁹ vrbis nostre futurū decus maiores nr̄i existimabant. Ceterū ne tā preclara lex cupiditate lauree oblitteraret̄. Legis alterius adiutorio fulta est · qꝫ · L · marius et · M · cato tribuni plebei tulerunt. Penā enī imperatoribus minat̄ : qui aut hostium occisorū in prelio : aut amissorū ciuium falsū numerū litteris senatui ausi essēt : referre · iubetqꝫ eos cū primū vrbem intrassent · apud questores vrbanos iurare de vtroqꝫ numero vere ab his senatui esse scriptū. Post has leges iudicij illius tempestiua mencio introducetur · in quo de iure triunphandi inter clarissimas ꝑsonas et actū & excussū est. C · Q · lutaci⁹ consul & · Q · valerius p̄tor circa siciliā insignem penoꝝ classem deleuerant · quo nomine lutacio consuli triumphū senat⁹ decreuit. Cū autem valerius sibi quoqꝫ eū decerni desideraret · negauit id fieri oportē lutaci⁹ ne ī honore triūphi minor potestas maiori eqret̄. Pertinaci⁹qꝫ ꝓgressa cōtēcōe valeri⁹ spōsiōe · lutaciū ꝓuocauit · nō se petiturū triūphū nisi suo ductu punica classis esset oppressa. Nec dubitauit restipulari lutacius · itaqꝫ inter eos iudex conuenit atilius calatin⁹ : apud quem valerius in hunc modū egit · G · cōsulem in ea pugna ī lectica claudū iacuisse · se autē oībꝫ

imperatoris partibus functū . Tunc calatin⁹ priusquā
lutacius causam suā ordiret̄· quero inquit a te valeri si
dimicandū nec ne esset contrarijs inter vos sentēcijs dis
sedissetis vtrū q̄d consul aut quod p̄tor imperasset mai⁹
habiturū fuerit momentū . Respondit valerius non fa
cere se contrauersiā· quin priores partes consulis essent
future . Age deinde inquit calatin⁹ si diuersa auspicia
accepissetis· cui⁹ magis auspicio staret̄ꝫ Item respondit
valerius consul . Nam hercule inquit cum de imperio et
auspicio intēr vos disceptacionem susceperim· et tu vtro
qꝫ aduersarium tuū superiorem fuisse fatearis . nihil est
quod vlteri⁹ dubitem . Itaqꝫ lutati quāuis adhuc tacu
eris: secundū te litem do. Mirifice iudex· q in manifes-
to negocio tempus teri passus non es: ꝓbabilius lutaci
us· q ius amplissimi honoris constanter defendit . Sed
ne valeri⁹ quidem imꝓbe quia fortis et ꝓspere pugne vt
non legittimū ita p̄mium petit . ¶ Quid facias
· Gn· fuluio flacco qui tā expetendū alijs triumphi hono
rem decretū sibi a senatu ob res bene gestas spreuit ac re
pudiauit . Nimirū non plura p̄cerpens quā acciderūt
Nam vt vrbem ītrauit continuo questione publica af-
flictus exilio mulctatus est· vt si quid religionis insolen
cia cōmisisset pena expiaret . ¶ Sapienciores igit̄
· Q· fuluius qui capua capta & · L · opimius qui fre
gellianis ad dedicionem compulsis triumphandi potesta
tem a senatu pecierunt· vterqꝫ editis operibus magnifi-
cus · Sed neuter petite rei compos· non quidem inuidia
patrū conscriptorū· cui nunquā aditū in curia esse volu
erunt · sed sūma diligencia obseruandi iuris quo cautū
erat vt ꝓ aucto imperio non pro recuperatis q̄ populo
romano fuissent triumphus cerneret̄ . Tantū enī inter
est adicias aliquid an detractū restituas: quantū distat
beneficij inicium ab iniurie fine. Quinecciā ius de quo
loquor sic custoditū est · vt · p · scipioni ob recuperatas

hispanias. M. marcello ob captas siracusas triumphus non decerneret. quod ad eas regēdas sine vllo erant miss si magistratu. Probent nunc cuiuslibet glorie cupidi q̄ ex desertis montibus mioparonūqʒ piraticis rostris laudis inopes lauree ramulos festinabunda manu decerpserunt. carthaginis imperio abrupta hispania. & sicilie caput abscisū siracuse triumphales ungere currus nequiuerunt. E quibus viris scipioni et marcello quorū ipsa nomina instar eterni sunt triumphi. Sed clarissimos solide vereqʒ virtutis auctores humeris suis salutem patrie gestantes. et si coronatos intueri senatus cupiebat. vereori tamen reseruandos lauree putauit. His illud subnectā ¶ Moris est ab imperatore ducturo triumphū consules inuitari ad cenā. deinde rogare vt venire supsedeant ne quis eo die quo ille triumphauerit maioris in eodem cōuiuio sit imperij. Verum quāuis quis p̄claras res maximeqʒ vtiles reipublice ciuili bello gessisset. imperator tamen eo nomine appellatus non est. neqʒ vlle supplicaciones decrete sunt. neqʒ aut ouans aut curru triūphauit. quia ut necessarie iste ita lugubres semp existimate sunt victorie. vtpote nō externo sed domestico parte cruore. Itaqʒ & nasica. tib. graccū et. G. metellus opimij factiones mesti trucidarūt. Q. catulus. M. lepido collega suo cū omnibus sediciosis copijs extincto q̄tū moderatū pre se ferens gaudium in vrbem reuertit. G. eciam anthonius catelme victor abstersos gladios in castra retulit. ¶ L. cinna & G. marius hauserant quidem auidi ciuilem sanguinem sed non ꝓtinus ad templa deorū et aras tetenderunt. Jam. L. cilla que plurima bella ciuilia confecit. cuius crudelissimi et insolētissimi successus fuerunt. cū consumata atqʒ constricta potencia sua triumphū duceret. vt grecie et asie multas vrbes: ita ciuium romanorū vllū opidum uexit. Piget tedetqʒ p vulnera reipublice vlterius ꝓcedere: laureā nec

senat⁹ cuiquā dedit : nec quisquā sibi dari desiderauit : ciuitatis parte lacrimante. Ceterum ad quercū prone manus porrigunt̄. vbi ob ciues seruatos corona dādā est qua postes anguste domus sempiterna gloria triumphauit.

Capitulum quartum de censoria nota

CAstrensis discipline tenacissimū vinculū : et militaris racionis diligēs obseruacio : admonet me vt ad censurā pacis magistrā custodemq₃ transgrediar Nam vt opes populi romani intantum amplitudinis imperatorum virtutib₉ excesserunt. ita ꝓbitas et continēcia censorio supercilio examinata est. opus effectu par bellicis laudibus. Quid enī ꝓdest foris esse strenuum ꝗ si domi male viuit̄. Expugnētur licet vrbes : corripiant̄ gētes : regnis manus iniciant̄ : nisi foro et curie officium : ac verecundia sua constiterit. partarū rerū celo cumulus equatus. sedem stabilem non habebit Ad rem igit̄ ꝑtinet nosse atq₃ adeo recordari : acta censorie potestatis. Camillus et postumius cēsores era pene nomine eos qui ad senectutem celibes peruenerant : in erarium deferre iusserunt. Iterum puniri dignos : si quo modo de tam iusta constitucione queri sūt ausi. cū in hunc modū increparent̄. Natura vob' quēadmodū nascēdi ita gignendi legem scribit : parentes q̄ vos alēdo. nepotū nutriēdorū debito si quis est pudor allegauerunt. Accedit his ꝙ eciā fortuna longā pstādi huius numeris aduocacionem estis assecuti. Cum īterim consumpti sunt anni vestri : ac mariti et patris nomine vacui. Ite igit̄ et nodosā exoluite stipem : utilem ꝑsteritati numerose. Horū seueritatem. M ualerius maximus. ac. G. iunius. brut⁹ bubulc⁹ cēsores consimili genere animaduersionis imitati sūt. L. enī antonium senatu mouerunt. ꝙ nā uirginem ī matrimonium duxerat repudiasset. nullo amicoꝝ ī cōsilio

d

adhibito. Hoc crimē nescio· an superiore maius. Nā illo cōiugalia sacra spreta tantum: hoc eciā iniuriose tractata sunt. Optimo ergo iudicio censores indignū eū aditu curie existimauerunt· sicut porcius cato· L· flaminium quem enīuero senatorꝝ sustulit· quia in ꝓuīcia quendā dampnatū securi percusserat· tempore supplicij ad arbitrium & spectaculū mulierculę cuiꝰ amore tenebaᷓ electo· et poterat inhiberi respectu consulatꝰ quem is gesserat: atqꝫ auctoritate fratris eius· Gn· flaminij· Sed et censor cato duplex seueritatis exemplū: eo magis illū notandum statuit· ꝙ amplissimi honoris maiestatem: tā tetro facinore inquinauerat· nec ī dignū pensi duxerat. Eisdem imaginibus ascribi meretricis oculos humano sanguine delectatos: et regis philippi supplices manus. ¶ Quid de fabricij luscinij censura loquarꝫ Narrauit omnis etas: et deinceps narrabit· ab eo cornelium rufinū duobus consulatibꝰ et dictatura speciosissime functū· ꝙ decem pondo vasa argentea compasset· ꝓinde ac malo exemplo luxuriosum in ordine senatorio retentū non esse. Ipse mediusfidius mihi littere seculi nostri obstupescere videnᷓ· cū ad tantā seueritatem referēdū ministerium accomodare coguntᷓ· ac vereri ne in nostre vrbis acta cōmemorare existimenᷓ. Vix enī credibile est intra idem pomerium decem pondera argenti et inuidiosū fuisse censum et inopiā habere contemptatissimam. ¶ ·M· autem antonius et lucius flaccus censores durioniū senatu mouerunt· ꝙ legem de cohercendis conuiuiorꝝ sumptibus latā tribunus plebis abrogauerat· mirifica note causa· Quam enī impudenter durioniꝰ rostra conscendit: illa dicturꝰ ꝫ freni sunt iniecti· vobis quirites nullo modo ꝑpeciēdi· alligati et constricti estis amaro vinclo seruitutis· lex enī lata est: que vos esse frugi iubet· Abrogemus istud igiᷓ horride vetustatis rubigīe

obsitum imperium · etenī quid opus libertate · si volen tibꝰ luxu pire non licet ꝯ ¶ Age par pferamꝰ eq̄li iugo virtutis honorūq; societate vinctū · instructum autem emulacionis animo dissidens · Claudius nero · L · iulius · Q · salinator secundi punici belli tempori bus · firmissima reipublice letera quā districtam simul egerunt censurā · Nam cū equitum centurias recognos cerent et ipsi ꝑpter robur etatis eciā nunc eorum essēt e numero · ut est ad polliā ventū tribuit · preco lecto no mine salinatoris : citandū nec ne si ibi esset hesitauit . Quod vbi intellexit nero excitari polliam : et equum vendere iussit : quia populi iudicio dampnatus esset . Salinator quoq; eadem animaduersione neronem ꝓse cutus est · adiecta causa ꝙ non sincera fide secum ī gra ciā redijsset · Quibus viris si quis celestium significas set futurū · vt eorū sanguis illustrium imaginū serie de ductꝰ in ortū salutaris principis nostri conflueret de positis inimicicijs artissimo se amicicie federe vinxissēt seruatā ab ipsis patriam cōmuni stirpe seruandā relictu ri . Salinator vero quatuor atq; triginta tribus īter erarios referre non dubitauit : cū se dampnassent post ea consulem & censorem fecissēt . Pretexuitq; causā quia necesse esset eas alterutro facto crimīe temeritatis et piurij teneri . Vnā tantūmodo tribuum meciā va cuā nota reliquit : que eū suffragijs suis vt non damp nacione itane honore quidē dignū iudicauerat . Quā putamus consultantis et ꝑualidi illū ingenij fuisse : qui neq; tristi iudiciorū exitu compelli : neq; honorum magnitudine adduci potuit . quo se blandiorem in ami nistracione reipublice gereret . ¶ Equestris quoq; ordinis magnaq; pars q̄dringētos iuuenes censoriam notā paciente animo sustinuerunt · quos · M · valerius et · p · semi ꝑnius quia in secilia ad municionem opꝰ ex plicandū ire iussi facere id · neglexerāt equis publicis

spoliatos in numerū erariorū retulerunt. Turpis eciam metus cēsores sūma cū seueritate penam exigerūt

¶ .M. enī artilius regulus & lucius furius philippus. M. metellū questorem compluresqz equites romanos qui post infeliciter cōmissā cannensem pugnā cū eo abiturus se italia iurauerant. direptis equis publicis inter erarios defendendos curauerunt: eosqz graui nota affecerunt. qui cū in potestatem hannibal' venissēt: legati ab eo missi ad senatū de pmutandis captiuis: neqz impetrassent quod petebant: in vrbe manserunt. quia et romano sanguini fidem pstare cōueniēs erat. et .M. atilius regulus cēsor perfidiā notabat. Cuius pater psūmos cruciat' expiare quā fallere cartaginēses sacius esse duxerat. Jam hec cēsura ex foro ī castra transcendit. q neqz timeri neqz decipi voluit hostem. ¶ Ferunt duo eiusdem generis exempla. ea qz iniecisse satis erit. Geta enī cū a .L. metello et .G. domicio cēsoribus senatu mot' esset: postea cēsor factus est. Jtem marc' valerius messala cēsoria nota pstrict' cēsoria postmodū potestate imperauit. Quorū ignominia virtutū acuit. rubore enī eius excitati omnib' viribus incubuerunt. vt digni ciuibus viderent. quib' dari pocius quā obici cēsura deberet.

¶ Capitulū quintum de maiestate

Est et illa quasi priuata censura maiestas clarorū virorū sine tribunalium fastigio: sine apparitorū ministerio: potēs in sua amplitudine obtinenda. grato enī: & iocundo introitu animis hominū illabitur. admiracionis ptexto velata. Quā recte quis dixerit longū et beatum honorem esse sine onere. ¶ Nam quid plus honoris tribui potuit consuli: quā est datū reo metello & qui cū causam repetendarum diceret: tabuleqz eius ab accusatore expostulate ad nomē inspiciē dum circa iudices ferrētur. totum consilium ab earū cō

templacione oculos auertit· ne de aliqua re que in his relate erant videret̃ dubitasse· Non in tabulis sed in vita· Q· metelli argumẽta sincere administrate ꝓuin cie legenda sibi videlicet crediderunt· indignũ rati inte gritatem tanti viri exigua cera & paucis litteris ꝓdi Sed quid mirũ si debit⁹ honor a ciuibus metello tribu tus est· quem superiori affricano eciã hostis ꝓstare non dubitauit ? Siquidem rex anthiochus bello quod cum romanis gerebat filium eius a militibus suis intercep tũ honoratissime excepit· regijsq̃ʒ muneribus donatum vltro et celeriter patri remisit· quanquã ab eo cũ maxi me finibus imperij pellebat̃. Sed et rex laccssit⁹ maies tatem excellentissimi viri venerari quã dolorem suum vlcisci maluit. ¶ Ad eundem affricanũ in literni na villa se continentem· cõplures predonũ duces vidẽ dũ eodem tempore forte confluxerunt· Quos cum ad vim faciendã venire existimasset· ꝓsidium in tecto do: mesticoꝝ collocauit· eratq̃ʒ in his repellẽdis et animo et apparatu occupatus. Quod vt ꝓdones animaduerte: runt dimissis militibus abiectisq̃ʒ armis ianue appro pinquant. Et clara voce nunciantes scipioni: nõ vite eius hostes sed virtutis· ãmiratores venisse· conspectũ et congressum tanti viri quasi celeste aliquot beneficiũ expetentes: ꝓinde securũ se nobis spectandũ prebere ne grauetur. Hec postquã domestici scipioni retulerunt: fores reserari: eosq̃ʒ intromitti iussit. Qui postes ia nue tanquã religiosissimã aram sanctumq̃ʒ templum venerati· cupide scipionis dextram apprehenderunt· ac diu osculati positis ante uestibulũ donis que deorũ im mortalium numini consecrari solent· leti q̃ꝺ scipionẽ vidisse cõtigisset: ad lares reuerterunt. Quid hoc fruc tu maiestatis excelsius ? Quid eciã iocundius ? hostis irã ãmiracoẽ sui placuit· spectacl'o ꝓsencie sue latronũ gestiẽtis oculos vidit. Delapsa celo sidera hominibus

si se offerant: veneracionis amplius non recipient. Et
hec quidem viuo scipioni. Illud autem emilio paulo ex
animi contigit. Nam cū exequie eius celebrarent̄: at
forte tunc principes macedonie legacionis nomine ro
me morarent̄. funebri lecto sponte sua sese subiecerunt.
Qḋ aliquanto maius videbit̄: si quis cognoscat lecti il
lius frontem macedonicis triumphis fuisse adornatū.
Quantū enī paulo tribuerunt propter quem gētis sue
gladiū iudicio p ora vulgi ferre nō abhorruerūt? Quod
spectaculum funeris speciem alterius triumphi adiecit.
Bis enī te paule macedonia vrbi nostre illustrem ostē
dit. incolumem spolijs suis fato fultū humeris
¶ Ne filij quidem tui scipiōis emiliā quem ī adop:
cionem dando duarū familiaꝝ ornamentū esse voluisti
maiestati parū honoris tributū est cum cū adolescentē
admodū a lucullo consule petendi auxilij gracia ex his
pania in affricam missum carthaginēses et masinissa
rex de pace disputatorem velut consulem et imperatorē
habuerunt. Ignara quidē factorū suoꝝ cartago. Oriē
tis enī illud iuuente decꝰ deorum atqꝫ hominū indulgē
cia ad excidium eius alebat̄. vt superius cognomē affri:
cānū capta. posterius euersa cornelie gēti daret. Quid
dampnacōne quid exilio miserius? At qui. p. rutilio
conspiracione publicanorū perculso: auctoritatē adimere
non valuerunt. Cui asiā petēti omnes prouincie illius
ciuitates legatos secessum eius operientes obuiā mise:
runt. Exulare aliquis loco hoc aut triunphare iustius
dixerit? ¶ .G. eciā marius in profundū vltimarū
miseriarū abiectꝰ: ex ipso vite discrimine beneficio ma
iestatis emersit. Missus enī ad eū occidendum in priua
ta domo minturnis clausū seruus publicꝰ nacione cim
ber. et senem et inermem et squalore obsitū strictū gla:
dium tenēs: aggredi non sustinuit: et claritate viri ob
secatus abiecto ferro attonitus inde fugit ac tremens.

Cimbrica nimirũ calamitas oculos hominis strinxit. deuicteq3 gentis sue interitus animũ cõminuit. eciam dijs immortalib3 indignũ gratis: ab imo eius nacio: nis interfici marium: quã totã deleuerat. Minturnẽ: ses autẽ maiestate illius capti cõpressum iã et cõstric: tũ dira fati necessitate incolumem pstiterant. Nec fu it ei timori asperrima sille victoria cũ pſertim ipse ma rius eos a conseruando mario absterrere posset

¶ .M. quoq3 porcium catonem admiracio fortis ac sincere vite adeo venerabilem senatui fecit. vt cũ in: uito. G. cesare consule aduersus publicanos ducẽdos ĩ curiã diem abstraheret. ob id iussu eius a lictore in car cerem duceret. vniuersus senat⁹ illũ sequi non dubita: ret. Que res diuini animi pseueranciã flexit.

¶ Eodem ludos florales quos messius edulis facie: bat spectante populus vt mime nudarent postulare eru buit. Quod cũ ex fauonio amicissimo sibi vna sedẽte cognosceret marcialis nosse iocose sacrũ cum dulce flore festosq3 lusus & licenciã vulgi. cur in theatrũ cato se uere venisti? An ideo tantũ veneras vt exires. Disces sit e theatro ne pſencia sua spectaculi consuetudinẽ im: pediret. Quem abeuntem ingenti plausu populus p secut⁹. pristũ morem iocoꝝ in inscenã reuocarunt. cõ fessus plus se maiestatis vni illi tribuere quã sibi vin: dicare. Quib3 opibus: quibus imperijs quib3 triun: phis hoc datũ est? Exiguũ viri patrimonium astricti continencia moris. modice clientele domus ambicioni clausa: paterni generis vna imago. minĩe blanda frõs sed omnibus numeris pfecta virt⁹. que quidem effecit vt quisq3 sanctũ & egregium ciuem sanctificare velit: sub nomine catonis definiat. ¶ Dandũ ẽ aliquit loci eciã alienigenis exemplis: vt domesticis aspersa ipse varietate delectent. Harmodij et aristogitonis qui ate: nas tirannide liberare conati sunt. effigies eneas xerses

ea vrbe deuicta in regnū suū trāstulit. Longo deinde ī teriecto tempore seleucus in pristinā sedem reportādas curauit. Rodij quoqꝫ eas vrbi sue appulsas cū in hospicium publice inuitassēt: sacris eciā puluinaribꝫ collocauerunt. Nihil hac mememoria felicius que tātū veneracionis in tā paruulo ere possidet Quātū porro honoris athenis xenocrati sapiēcia pariter ac sāctitate claro tributū est ꝭ Cum testimoniū dicere coactꝰ ad arā accessisset · vt more eiꝰ ciuitatis iuraret · omnia se vere dixisse · vniuersi iudices consurrexerunt proclamaueruntqꝫ ne iusiurandū diceret · quodqꝫ sibimet ipsis postmodū dicēde sentencie loco remissuri nō erāt · sinceritati eius concedēdū estimarunt ·

¶ Capitula libri tercij

Primū de indole. Secundum de fortitudine. Terciū de paciencia Quartū de humili loco natis q̄ clari euaserunt. Quintū qui a parentibꝫ claris degenerauerūt Sextū qui ex illustribꝫ viris in veste aut in cetero cultu sibi licēcius quā mos patrie pmittebat indulserunt · Septimum de fiducia sui · Octauū de constancia.

¶ Capitulum primum

Attingam quasi cunabula quedā et elementa virtutis animiqꝫ pcedēte tempore ad summū gl'e cumulum puenturi certo cū indolis expimento datos gestꝰ referā Emilius lepidus puer eciā tū pgressus in aciem hostem interemit: ciuem seruauit. Cuius tā memorabilis operis index est in capitolio statua bullata & intincta ptexta · senatꝰ consulta posita · Iniquū eciam putauit eum honori nondū tempestiuum videri · qui iā virtuti maturꝰ fuisset. Precurrit igitur lepidus etatis stabilimentū fortiter faciēdi celeritate · duplicemqꝫ laudem e plio retulit · cuiꝰ cum vix spectatorē anni esse paciebant̄ · Arma eni infesti.

et districti gladij et discursus teloꝝ et aduētantis equitat⁹ fragor. Et concurrēcium exercituū impetus uirenibus quoqꝫ aliquantū terrori incutit. Inter que gētis emulie puericia coronā mereri spolia rapere ualuit

Hic spirit⁹ ne. M. quidem catonis puericie defuit. Nam cū in domo. M. drusi auunculi sui educaretur: et ad eū tribuni plebis latini de ciuitate impetrāda cōuenissēt: a. Q. poppedio latinorum principe drusi aut hospite rogat⁹ vt socios apud auunculū adiuuaret. constanti vultu non facturū se respondit. Iterum deinde ac sepius interpellat⁹ in pposito pstitit. Tunc popedius in excelsā edium partem leuatū abiecturum inde se nisi precib⁹ obtemperaret minat⁹ est: ne hac re ab incepto mouere potuit. Expssa est itaqꝫ illa vox hominū. Gratulētur nob̄ latini et socij: hunc esse tā paruum quo senatorem nec desperare quidem nobis ciuitatem licuisset. Tenero ergo animo cato tocius curie grauitatem pcepit. pseueranciaqꝫ sua latinos iura nostre ciuitatis apprehendere cupiētes repulit. Idem cū salutandi gracia ptextat⁹ ad sillam venisset. et capita proscriptoꝝ in atrium allata vidisset. atrocitate rei cōmotus pedagogū suum nomine spardenonem interrogauit quapropter nemo īueniret̄ qui tā crudelem tirannum occideret. Cumqꝫ his non voluntatem hominibus sed facultatem deesse ꝙ salus eius magno p̄sidio militum custodiret̄ respondisset. vt ferrū sibi daret obsecrauit. affirmando pfacile eū interfecturū: ꝙ in lecto illius cōsidere soleret. Pedagogus et animū cathonis agnouit et ꝓpositū exhorruit: eūqꝫ postea ad sillam excussū semp adduxit. Nihil hoc ānirabilius puer ī officinas crudelitatis dep̄hensus victorem non extimuit. tū maxime cōsules municipia. Legiones equestris ordinis maiaiorem partem trucidantem ipsū marium eo loci statuisset. celerius aliquid de sua fuga quam de sille nece

cogitasset. Cuius filium faustū. G. cassius condiscipu
lum suū in scola ꝓscripcionem paternā laudantem. ip
sumqꝫ cū ꝑ etatem potuisset idem facturū minitantem
calopho ꝑcussit. Dignā manū que publico patricidio
se non contaminaret. Et vt a grecis aliqd alci
biades ille cui⁹ nescio vtrū bona an vicia patrie ꝑnicio
sa fuerunt. ille enī ciues suos decepit: hic afflixit. cū ad
huc puer ad periclem auunculū suum venisset: eūqꝫ se
creto tristem sedentem vidisset: interrogauit quid ita
tantā in vultu confusionem gereret. At illo dicente
mandato se ciuitatis ꝓ pila minerue que sūt ianue ar
tis edificasse: consumptaqꝫ in id opus ingenti pecunia
non inuenire quo pacto ministerij racionem redderet
atqꝫ ideo conflictari. ergo inquit. quere pocius quēad
modū racionem non reddas. Itaqꝫ vir amplissim⁹ et
prudētissimus suo consilio effect⁹: puerili vsus est. atqꝫ
id egit vt atheniēses finitimo implicati bello: racioni
bus exigēdis non vacarent. Sed viderint athenē vtrum
alciabiadem lāmētent an glorient quoniā adhuc īter ex
ecracionēm hominis & ammiracionem dubio mētis
iudicio fluctuat. Nos quia iā inicia ꝓcursusqꝫ virtu
tis patefecimus: actū ipsum ꝓsequemur cui⁹ ponderis
sima vis et efficacissimi lacerti in fortitudine cōsistūt.

¶ Capitulum secundū de fortitudine

Te me pterit conditor vrbis nostre romule prin
cipatū hoc tibi in genere laudis assignari oporte
re. sed patere obsecro vno te pcurri exemplo. cui et ipse
aliquantū honoris debes. quia beneficio illius effectū ē
ne tā pclarū opus tuum roma dilaberet. ¶ Etrus
cis in vrbem ponte sublicio irrumpētib⁹ oracius cocles
extremā eius partem occupauit. totūqꝫ hostium agmē
donec post tergū suū pons abrumperetur infatigabili
pugna sustinuit: atqꝫ vt patriā pericl'o imminēti libe
ratā vidit armatus se in tiberim misit. Cuius fortitu-

dinem dij immortales ānnrati/ incolumitatem sincerā ei pstiterunt. Nā neq3 altitudo deiectus quassatus ve/ nec pondere armoꝝ pressus: nec vllo verticis circuitu act⁹: ne telis quidem que vndiq3 congerebant̄ lesus: tutū natandi euentū habuit. Vnus itaq3 tot ciuium tot hostium in se oculos conuertit: stupentis illos āmiracione/ hos inter leticiā et metū hesitantes: vnusq3 duos acerrima pugna cōsertos exercit⁹ alterū repellēdo: alterū ppugnando distraxit. Deniq3 vnus vrbi nostre tantū scuto suo quantū tiberis alueo munimēti attulit. Quapropter discedētes etrusci dicere potuerunt: Romanos vicimus ab horacio victi sum⁹. ¶ Inmemorem mei ppositi mei clodia facit. pene eadem enim tempestate certe aduersus eundem hostem et in eodem tiberi inclitū ausa facinus. Inter ceteras enī virgines obses porsenne data hosti nocturno tempore custodiam egressa: equū conscēdit: celeriq3 traiectu fluminis nō solū obsidione sed eciā patriā metu soluit: viris puella lumē virtutis pferēdo. ¶ Redeo nunc ad romulū qui ab matrone cenineñum rege ad dimicandū puocat⁹ quanquā et numero et fortitudine militū superiorem se crederet/ tuciusq3 erat toto cū exercitu/ quam solū in aciem descēdere/ sua potissimum dextera omen victorie corripuit. nec incepto eius fortuna defuit. Occiso enī matrone/ fusisq3 hostibus/ optima deo spolia ioui feretrio retulit. Hactenus istud quia publica religione consecrata virt⁹/ nulla priuata laudacione īdiget. Ab romulo prim⁹ cornelius cossus eidem deo spolia consecrauit: cū magister equitū ducem fidenatū in acie congressus interemisset. Magnus inicio huiusce generis inchoate gl'e romulus. Cosso quoq3 multū acquisitū est: q imitari romulū valuit. ¶ Ne. M. quidē marcelli memoriā ab his exemplis separare debemus: In quo tantus vigor animi fuit: vt apud padū

gallorū regem ingenti exercitu stipatū/cum paucis eq-
tibus inuaderet: Quem ꝓtinus obtruncatū armis ex-
uit: eaqꝫ ioui feretrio dicauit. ¶ Eodem et virtu
tis & pugne genere vsi sunt. T. malleꝰ torquatus. et
valerius coruinus. et emilianus scipio: hij eciā vltro ꝓ
uocatos hostium duces interemerūt. Sed quia sub alie
nis auspicijs rem gesserant: spolia ioui feretrio nō po
suerunt consecranda. Item scipio emilianus cū in his
pania sub lucullo duce militaret/atqꝫ intercacia p̄uali
dum oppidū circūsederet. Primus menia eius conscē
dit; neqꝫ erat ī eo exercitu quisquā aut nobilitate aut
animi indole aut futuris actis cuiꝰ magis saluti parci
et consuli deberet. Sed tunc clarissimus quisqꝫ iuuenū
ꝓ amplificanda et tuēda patria plurimū laboris ac pe
ricl'i sustinebat. deforme sibi existimans quos dignita-
te p̄staret/ab his virtute superari. Ideoqꝫ emilianꝰ hāc
miliciā alijs ꝓpter difficultatē vitantibus/sibi depopos
cit. ¶ Magnū inter hec fortitudinis exemplum
antiquitas offert. Romani gallorꝫ exercitu pulsi: cū
se in capitolium et in arcem conferrēt/in qꝫ his collibꝫ
morari omnes non possēt; necessarium consilium ī pla
na parte vrbis relinquēdorꝫ seniorū ceperunt: quo faci
lius iuuētꝰ reliquias imperij tuerett. Ceterū ne illo q̄dē
tā misero tanqꝫ luctuoso tempore ciuitas nostra virtu
tis sue oblita est. Defuncti enī honoribus apertis ia-
nuis ī curulibus sellis cū insignibꝫ magistratuū quos
gesserant sacerdociorūqꝫ que erant adepti consederunt.
vt et ipsi in occasu suo splēdorem & ornamēta p̄terite
vite retinerēt/et plebi ad forcium sustinēdos casus suos
ꝓuocarēt. Venerabilis eorꝫ aspectꝰ primo hostibꝫ fuit:
et nouitate rei et magnificencia cultꝰ: et ipse audacie
cōmotis. Sed quis dubitaret quin et galli et victores
illā āmiracionem mox in risū et in omne contumelie
genus conuersuri essent? Non expectauit igit̄ hanc in

uirie maturitatem. G. altilius: verũ barbam suã pmul
centi gallo scipionem vehementi ictu capiti inflixit: ei
qȝ ꝓpter dolorem ad se occidendũ ruenti cupidius corp⁹
obtulit. Capi ergo virt⁹ nescit: paciencia dedec⁹ igno
rat: fortune succũbere omni fato tristius ducit. No
ua et speciosa genera interit⁹ excogitat: si quisquã in
terijt: qui sic extinguit. ¶ Reddendus est nunc
romane iuuentuti debit⁹ glorie titulus: qui. G. semp
nio acratino consuli cũ volscis apud verruginem parũ
ꝓspere dimicante ne acies nostra iã inclinata ꝓpellere
tur, equis delapsa seipsa centuriauit hostium exercitũ
dirupit. Quo dimoto, ꝓximũ tumulũ occupauit. effe
citqȝ vt omnis volscorũ conuersus impet⁹. legionibus
nostris ad confirmandos animos salutare laxamentũ
daret. Itaqȝ cũ iam de tropheis statuendis cogitarent,
ꝑliũ nocte dirimente victores ne an victi discederent in
certi abierunt. ¶ Strẽnuus quoqȝ ille flos ordinis
equestris: cui⁹ mira virtute fabius maximus rutilian⁹
magister equitũ bello quod aduersus samnites gerebat,
male cõmissi ꝑlij crimine leuatus est. Namqȝ papirio
cursore propter auspicia repetenda in vrbem ꝓficiscen
te castris preposit⁹ ac vetit⁹ in aciem exercitũ ducere ni
hilominus manus cũ hoste sed tamẽ tã feliciter quã te
mere conseruit. procul enĩ dubio supabatur. Ceterum
optime indolis iuuent⁹ detractis equorũ frenis vehemẽ
ter eos calcaribus stimulatos ĩ aduersos samnites egit.
obstinataqȝ animi ꝑsencia extortã manibꝫ hostiũ victo
riã & cũ ea spem maximi ciuis rutiliani patrie resti
tuit. ¶ Qualis deinde roboris illi milites: qui ve
hementi ictu remorũ concitatã fuge punicam classem
nautis lubricis pelagi quasi cãporũ firmitate pedites ĩ
littus retraxerunt. ¶ Eiusdem temporis et no
te miles q cannẽsi ꝑlio q̃ hanibal magis vires romano
rũ contudit quã animos fregit, cũ ad retinenda arma

mutiles vulneribus manus haberet/spoliare se conātē numidā ceruice complexus ore naribus et auribus corrosis deformem reddidit · inqꝫ plenis vlcionis morsibus expirauit. Sepone iniquū pugne euentū : quantū interfectore forcior interfectus. Penus enī in victoriā obnoxius morientis solacio fuit · romanus in ipso fine vite vindex sui extitit. Militis hic aduerso casu tā egregius tā qꝫ virilis animus quā relatur⁹ sū imperatoris.

· P· enī crassus cū aristonico bellū ī asia gerens a tracibus quoꝝ is magnū numerū in p̄sidio habebat intra eleam et smirnam exceptus ne in dicionem eius p̄ueniret · dedecus arcessita racione mortis effugit. Virgam enī qua ad regendum equū vsus fuerat in vnius barbari oculū direxit. Qui vi doloris accēsus lat⁹ crassi sicca cōfodit. Dumqꝫ se vlciscit̄ : romanū imperatorem maiestatis amisse turpitudine liberauit. Ostēdit fortune crassus quā indignum virū tā graui contumelia afficere voluisset · quoniāquidem iniectos ab ea libertati sue miserabiles laqueos prudēter pariter ac fortiter rupit: donatūqꝫ se iā aristonico dignitati sue reddidit. Eodē mētis p̄posito vsus est scipio. Nā qꝫ infeliciter. Gn· pompeium generi sui defēsis in affrica partibus: classe hispaniā petēs · cum animaduertisset nauem qua vehebat̄ ab hostibus captā gladio p̄cordia sua transuerberauit. Ac deinde p̄strat⁹ in puppi q̄rentibus cesarianis militibus vbi nā esset imperator · respondit. Imperator se bene habet · tantūqꝫ eloqui valuit: quantū ad testādā animi fortitudinem eterne laudi satis erat. Tui quoqꝫ clarissimi excessus cato vtica monumētū est · in qua ex fortissimis vulneribus tuis plus glorie quā sanguinis manauit. Siquidem constantissime in gladium incūbendo magnū hominibus documentū dedisti. Quanto pocior esse debeat p̄bi dignitas sine vita: quā vita sine dignitate. Cuius

filia minime muliebris animi: que cũ bruti viri sui cõ
silium quod de interficiẽdo ceperat cesare: ea nocte quã
dies teterrimi facti secutus est cognosceret. egresso cubi-
culũ bruto: cultellũ tonsorium quasi vnguium resecan
dorũ causa poposcit: eoqȝ velut forte elapso se vulnera
uit. Clamore deinde ancillarũ in cubiculũ reuocatus
brut⁹. obiurgare eam cepit: ꝙ tonsoris p̃ripuisset offi-
cium. Cui secreto porcia. Non est hoc inquit temera
rium factũ meũ: sed in tali statu nostro amoris mei er
ga te certissimũ iudicium. Experiri enĩ volui si tibi ꝓ-
positũ parum ex sentẽcia cessisset: quã equo animo me
ferro essem interemptura. ¶ Felicior ꝓgenie sua
superior cato a quo porcie familie principia manarũt.
Qui cũ ab hoste in acie vehemẽter paruulo poteretur.
vagina gladius eius elapsus decidit. Quem subiectũ
p̃liancium globo atqȝ vndiqȝ hostilibus pedib⁹ circũda-
tũ postquam abesse sibi animaduertit. adeo constanti
animo in suã potestatem redegit. vt illũ non periculo
opp̃ssus rapere sed metu vacuus sumere videret̃. Quo
spectaculo attoniti hostes. postero die ad eum supplices
pacem petẽtes venerunt. ¶ Toge quoqȝ fortitudo
militaribus operibus inserẽda est quia eandem laudem
foro atqȝ castris edita meret̃. Cum. T. graccus in tri-
bunatu ꝓfugissimis largionibus fauore populi occu
pato rempublicã opp̃ssam teneret. palamqȝ dictitaret
interempto senatu omnia p plebem agi debere/in edem
fidei publice conuocati patres conscripti a consule mu
cio sceuola quid nã in tali tempestate faciendũ esset: de
liberabant cunctisqȝ censentib⁹ vt consul armis rẽpubli
cã tueret̃. sceuola negauit se quicquã vi esse acturum.
Tunc scipio nasica. q̃niã inquit consul dũ viris ordi-
nem sequit̃ id agit vt cũ omnibus legibus romanũ im
perium corruat. Egomet me priuatus uoluntati vr̃e
ducẽ offero. Ac deinde leuã manũ apte toge circũdedit

sublataq3 dextera pclamauit. qui rempublicā saluam
esse volunt me sequant̄. Eaq3 voce cunctacione bonoꝝ
ciuium discussa: graccū tū scelerata factione quas me
rebat̄ penas psoluere coegit. ¶ Item cū tribunus
pleƀ saturnꝰ et p̄tor glaucia et eq̄ciꝰ designatꝰ tribunꝰ
plebis maximos in ciuitate nostra sedicionū motꝰ ex:
citauissēt: nec quisquā se populo concitato opponeret
primū. M. emilius scaurꝰ. G. marium consulatū sex:
tū gerētem hortatꝰ est. vt libertatem legesq3 manu defē
deret: ptinusq3 sibi arma afferri iussit. quibꝰ allatis:
vltima senectute confectū & pene dilapsū corpus īdu:
it. spiculoq3 innixꝰ ante fores curie constitit. ac paruu
lis et extremi spiritꝰ reliquijs ne respublica expiraret ef
fecit. Presēcia enī animi sui senatū & equestrem or
dinem ad vindictā exigēdam impulit. ¶ Sed vt
armoꝝ et toge superius: nunc eciā siderū clarū decꝰ di:
uū iulium certissimā vere virtutis effigiem repsētemꝰ
Cum innumerabili multitudine & feroci impetu ner
uioꝝ inclinari aciem suā videret: timidius pugnanti
militi scutū detraxit: eoq3 tectꝰ acerrime preliari cepit.
Quo facto. fortitudinem per totū exercitū diffudit.
labētemq3 belli fortunā diuino animi ordine restituit.
Idem alio prelio legionis marcie aquiliferum īeunde
fuge gracia iā conuersū in faucibus comprehēsū in cō
trariā partem detraxit. dexterāq3 ad hostem tēdēs: quoꝝ
sū tu inquit abis? Illic sunt cū quibus dimicandū est
Et manibus quidem vnū militem: adhortacione vero
tā acri omnium legionū trepidacionem correxit. vinci
q3 paratas vincere docuit. ¶ Ceterū vt humane
virtutis actū exequamur/ cū hanibal capuā in qua ro:
manus exercitꝰ erat obsideret. Jubius accēꝰ peligne co
hortis prefectꝰ vexillū trans puniciū vallū proiecit. seip
sū suosq3 cōmilitones si se hostes potiti essēt: execratꝰ ē
& ad id petendū subsequēte coborte primus impetum

fecit Quod vt valerius flaccus tribunus tercie legionis aspexit: conuersus ad suos spectatores inquit. vt video aliene virtutis huc venimus. Sed absit istud dedecus a sanguine nostro. vt romani gloria cedere latinis uelit. Ego certe aut speciosā optaui mortem: aut felicem audacie exitū: vel solus pcurrere paratus sū. Hijs auditis padanus cēturio conuulsū signū dextera retinēs iā hoc inquit intra hostile vallū mecū erit. Proinde sequātur qui id capi nolunt. et cū eo in castra penorum irrupit totāqz secū traxit legionem. Ita triū hominū fortis temeritas hanibalē paulo āte spe sua capua potitorē: ne castrorū quidem suorum potentem esse passa est. Quorū virtuti nihil cedit. Q. occius qui ppter fortitudinem achilles cognominatus est. Nā vt reliqua eius opera non exequar: habunde tamē duobus factis que relaturus sū quantus bellator fuerit cognoscetur. Q. metello consuli legatus in hispaniā profectus: celtibericū sub eo bellū gerens postquā cognouit a quodā gentis huius iuuene se ad dimicandū puocari. erat autem illi forte prādēdi gracia posita mēsa. relicta ea arma sua extra vallum deferri. equumqz deduci clam iussit. ne a metello impediretur. Et illū celtiberū insolētissime obequitantem consectatus interemit. detractasqz corpori eius exuuias: ouans leticiā in castra retulit. Idem piresū nobilitate ac virtute omnes celtiberos pstantem cū ab eo in certamen pugne deuocatus esset: succūbere sibi coegit Nec erubuit flagrantissimi pectoris iuuenis gladium ei suū: et sagulū vtroqz exercitu spectante tradere. ille vero eciā peciit vt hospicij iure inter se vincti essēt: quādo inter romanos et celtiberos pax foret restituta.

¶ Ne atilium quidem pterire possumus qui cū decime legionis miles p. C. cesaris partibus maritima pugna pliaretur. abscisa dextera quā assiliēcium naui iniecerat. leua puppim apphendit. Nec ante dimicare

destitit: quam captã ꝓfundo mergeret. Quod factum parũ iusta noticia patet. ¶ At cinegirũ atheniẽsem simili ꝑtinacia in consectandis hostibus vsũ verbosa cantu laudum suarũ grecia omni seculoꝝ memorie litterarũ preconio inculcat. ¶ Classicam attilij gloriã terrestri laude. M. cesius scena eiusdem imperatoris centurio subsecutꝰ est. Cum ꝑ castello enĩ cui prepositꝰ erat dimicaret. Gneiqꝫ pompei prefectꝰ iussu eiꝰ sũmo studio & magno militũ numero ad cũ capiẽdũ mitteret: omnes qui ꝓpius accesserant interemit. ac sine vllo regressu pedes pugnans sup ingẽtem stragem quã ipse fecerat corruit. Cuius capite humero femine saucium oculo eruto sectũ vno et viginti ictibus ꝑfossum apparuit. Tales in castris diui iulij disciplina milites aluit quorũ alter dextera: alter oculo amisso hostibus inhesit. Ille post hanc iacturã victor: hic ne hac quidem iactura victꝰ. ¶ Tuum vero sceuola ĩexpũgnabilem spiritũ in vtraqꝫ parte rerũ nature qua ãmiracione ꝓsequar nescio. quoniã excellenti virtute dubium reliquisti. inter vndas ne pugnã forciorem ediderís: an in terra vocem miseris bello nanqꝫ gallico quo. G. cesar non contentus opera sua littoribus oceani claudere britannice insule celestis iniecit manus cũ quatuor cõmilitonibus rate transiectꝰ in scopulũ vicinũ insule quã hostium ingentes copie obtinebant. postq̃ꝫ estus regressu suo spacium quo scopulus et insula diuidebantur: in vadũ transitu facile redegit ingenti multitudine barbaroꝝ affluente: ceteris rate ad litꝰ regressis. solus inmobilem stacionis gradũ retinens: vndiqꝫ ruentibus telis: & ab omni parte acri studio ad euadendũ. nitẽtibus quinqꝫ militum diurno prelio suffectua pila vna dextera hostium corporibus adegisti. Ad vltimũ destricto gladio audacissimum quemqꝫ modo vmbonis impulsu modo mucronis ictu depellens. hinc ro

manis illinc britannicis oculis incredibili nisi cerneris spectaculo fuisti. Postquã deinde ira ac pudor cũcta conari fessos coegit. tragula femur traiect⁹: saxiqꝫ pondere ora contusus: galea iã ictibus discussa: et scuto crebris foraminibus assumpto ꝓfundo te credidisti: ac duabus loricis onust⁹ inter vndas quas hostili cruore infeceras enasti. visoqꝫ imperatore armis non amissis sed bene impensis: cũ laudẽ mereceris veniã petisti. magnus ꝓlio: sed maior discipline militaris memoria Itaqꝫ ab optimo virtutis estimatore. tum facta: tum etiã verba tua centurionat⁹ honore data sunt.

¶ Sed quoqꝫ ad ꝓliatorũ excellentem fortitudinẽ attinet merito. L. siccij dentati cõmemoracio omnia romana exempla finierit. Cuius opera honoresqꝫ operũ vltra fidẽ veri excedere iudicari possent: nisi ea certi auctores inter quos. M. varro monumẽtis suis testata esse voluissent. Quem cẽcies et vigesies in acie descẽdisse tradunt. eo robore animi atqꝫ corporis vtentem ut maiorem semper victorie partem traxisse videret. Sex et triginta spolia ex hoste retulisse. quorũ in numero octo fuisse cum quibus ĩspectãte vtroqꝫ exercitu ex probacione dimicasset. quatuordecim ciues ex media morte raptos seruasse: quinqꝫ et quadraginta vulnera pectore excepisse. tergo cicatricibus vacuo: nouẽ triuphales imperatorũ curr⁹ secutũ. tocius ciuitatis oculos in se numerosa donorũ pompa conuertentem. Preferebant enĩ auree corone octo turrice. xiiij. murales tres obsidionalis quinq̃ginta. torques. CLxxxiij. armille. CLx. haste. xviij. pharetre. xxv. ornamenta etiam legioni nedũ militi satis multa. ¶ Ille quoqꝫ ex pluribꝫ corporibus in vnum magna cũ admiracõne calidus cruor confusus est in quo oppido cũ fului⁹ flaccus campanã ꝑfidiam principes ciuitatis ante tribunal suum capitali supplicio afficiendo vindicaret. litteris qꝫ

a senatu acceptis finem pene eorũ statuere cogeretur ·
vltro se ei tit⁹ iubelius taurea campanis obtulit · & q̃z
potuit clara voce · quoniã inquit fului tanta cupidita
te hauriendi sanguinis nostri teneris · quid cessas in me
cruentã securem destringere: vt gloriari possis fortiorẽ
aliquando virũ qua ipse es tuo iussu esse interemptũ
Eo deinde dicente libẽter ait · se fecisse facturũ nisi sena
tus voluntate impediret · et affirmãte ad me ĩquit cui
nihil patres cõscripti p̃ceperunt · aspice oculis quidem
tuis gratũ: animo vero tuo maius opus edentem · ptī:
nusq; ĩterfecta cõiuge ac liberis gladio incubuit. Quẽ
illum virũ putemus fuisse · qui suoꝝ ac sua cede testari
voluit se fuluij crudelitatem suggillare · quã senat⁹ vti
misericordia maluisse. ¶ Age darij quantus ar
dor animi qui cũ sordida et crudeli magoꝝ tirannide p
sas liberaret vnũq; ex his obscuro loco abiecto corporis
pondere vrgeret · p̄clari operis socio plagã ei ĩferre du
bitante · nec dũ magum petit ipsũ vulneraret · tu vero
inquit nihil est ꝙ respectu mei timidius gladio utaris
vel p vtrũq; illum agas licet · dũ hic quam celerrime pe
reat. ¶ Hoc loci leonidas nobilis spartanus occur
rit · cui⁹ p̄posito opere exitu nihil fortius. Nam cum
tricẽtis militib; apd termophilas toti asie obiect⁹ grauẽ
illũ et mari et terra xersen · nec hominibus tantũ terri:
bilem sed neptuno quoq; compedes et celo tenebras mi
nitantem ptinacia virtutis ad vltimã desperacionẽ re
degit. Ceterũ pfidia & scelere incolarum eius regioīs
et loci oportunitate qua plurimũ adiuuabatur spolia
tus occidere dimicans quã assignatam sibi a patria sta
cionem deserere maluit. Ideoq; alacri animo suos ad
id p̄lium quo perituri erant cohortat⁹ est vt diceret.
Sic prandete cõmilitones: tanquã apud inferos cena:
turi Mors erat denũciata · lacedemonij p̄de ac victorias
esset p̄missa dicto intrepidi paruerunt. ¶ Otriade

quoqꝫ pugna pariter ac morte speciosa: tireathrū laude
quā spacio lacius solum cernit᷑. Qui sanguine suo scrip
tis litteris: direptā hostibus victoriam. tantū non post
fata sua in sinū patrie cruento trophei titulo retulit.
¶ Excellentissimos spartane virtutis ꝑuent⁹: mi
rabilis lapsus sequit᷑. Epaminondas maxima theboꝝ
felicitas idemqꝫ lacedemoꝝ prima clades: cū vetustam
eius vrbis gloriam inuictāqꝫ ad id tempus publicā vir
tutem apd̕ luctrā & mantineā secundis ꝓlijs contudis
set. traiect⁹ hasta: sanguine et spiritu deficiens recreare
se conantes primū an clipe⁹ suus saluus esset. deinde an
penit⁹ fusi hostes forent interrogauit. Que postquā
ex animi sentencia comperit: non finis inquit cōmili
tones vite mee sed melius & aucti⁹ inicium aduenit.
Nunc enī vester epominondas nascit᷑ qua sic moritur
Thebas ductu et auspicijs meis caput grecie factas vi
deo. et fortis et animosa ciuitas spartana iacet armis
nostris abiecta. amara dominacione grecia liberata ē
Orbus quoqꝫ non tamen sine liberis morior. quoniā
mirificas filias leutrā et mantineā relinquo. E corpo
re deinde suo hastā deduci iussit. eoqꝫ vulnere exspirauit
Qꝺ si eū dij immortales victorijs suis ꝑfrui passi essēt.
sospes patrie menia ītroisset. ¶ Ac ne therame
nis quidem atheniensis in publica custodia mori coac
ti parua mentis constancia in qua triginta tirannoꝝ
iussu porrectā veneni pocionem non dubitanter hausit
quodqꝫ ex ea supfuerat iocabundus illisum humo clarū
edere sonū coegit. reuidensqꝫ seruo publico qui eā tra
diderat cricie inquit ꝓpino. Vide igit᷑ vt hoc poculū
ad eū continuo ꝓferas. Erat autem hijs ex triginta ti
rannis crudelissimus. Profecto supplicio est se libera
re. tā facile supplicium ꝓpeti. Itaqꝫ theramenis ꝓinde
atqꝫ in domestico lectulo moriens vita excessit. inimi
coꝝ existimacione punitus: suo iudicio finitus. Sed

theramenes a litteris et doctrina virilitatem traxit.

¶ Numantino vero theogeni ad cōsimilem virtutem capescēdā quasi magistra gētis sue ferocitas existit. Perditis nanqȝ et afflictis rebus numantinoꝝ cū omnes ciues nobilitate pecunia honoribus pstaret. Vicū suū qui in ea vrbe speciosissimus erat cōtractis vndiqȝ nutrimētis ignis incendit. ptinusqȝ strictū gladium ī medio posuit: ac binos inter se dimicare iussit: vt victus incisa ceruice ardētibus tectis superiaceret. Qui cū tam forti lege mortis omnis absumpsisset. ad vltimum seipse flammis immersit. ¶ Verū vt eque populo romano inimice vrbis excidium referā. cartagine capta: vxor hasdrubalis expbāta ei impietate φ a scipione soli sibi impetrare vitā contempt⁹ fuisset. dextra leuaqȝ cōmunes filios mortem non recusantes trahens incēdio se flagrantis patrie obiecit. ¶ Mulie-bris fortitudinis exemplo eque fortem duarū puellarū casum adiciam. Cum pestifera sedicione siracusarū tota regis gelonis stirps euidētissimis exhausta cladibus ad vnicā filiam harmoniā virginem esset redacta. Et in ea certatim ab inimicis impetus fieret. nutrix eius equalem illi puellā: regio cultu ornatā: hostilibus gladijs subiecit. Que ne cū ferro quidem trucidaret. cui⁹ esset condicionis ediceret. pclamauit ammirata illius animū harmonia et tante fidei supesse non sustinuit. Reuocatosqȝ interfectores pfessa que nā esset: in cedē suā conuertit. Ita alteri tectū mendacium: alteri veritas apta finis vite fuit.

Capitulū tercium de paciencia

Egregijs viroꝝ pariter ac feminarum operibꝫ fortitudo se oculis hominū subiecit. pacienciāqȝ in medium pcedere hortata est. non sane infirmioribus radicibus stabilitā. aut minus generoso spiritu habundantem: sed ita similitudine coniunctā vt cū ea

vel ex ea nata videri possit. ¶ Quid enim hijs que supra retuli facto mucij conueniencius? Cum a porsenna rege etruscorum vrbem nostrā graui ac diutino bello vrgeri egre ferret · castra eius clam ferro cinctus intrauit · immolantemque ante altaria conatus est occidere. Ceterum inter molicionem pij pariter ac fortis propositi oppressus nec causā aduentus texit: et tormenta quantopere contempneret: mira paciēcia ostendit · posuis enim credo dexteram suā quod eius ministerio in cede regis vti nequisset · iniectam foculo exuri passus est. Nullū profecto dij immortales admotū aris cultū attēcioribus oculis viderunt. Ipsū quoque prorsennam oblitū periculi sui vlcionē suā vertere in ammiracionem coegit. Nam reuertere inquit ad tuos muti et eis referte cū vitā meam pecieris a me vita donatū. Cuius clemenciā non adulatus mucius: tristior prorsenne salute quā sua lecior · vrbi se cū eterne glorie cognomine sceuole reddidit. ¶ Pompei eciā probabilis virtus qui dū legacionis officio fungitur a gencio rege interceptus · cū senatus cōsilia prodere iuberetur · ardēti lucerne admotū digitū cremandum prebuit · eaque paciencia regi simul: et desperacionem tormētis quicquā ex se cognoscendi excussit: et expetēde populi romani amicicie magnam cupiditatem ingenerauit. Ac ne plura huiusce generis exempla domū scrutando sepius ad ciuilium bellorū detestandā memoriā progredi cogor: duobus romanis exemplis contentus. que vt clarissimarum familiarū cōmendacionem ita nullū publicū merorem continent: externa subnectā. ¶ Vetusto macedone more regi alexādro nobilissimi pueri presto erant sacrificanti. E quibus vnus turibulo arrepto: ante ipsū astitit: in cuius brachio carbo ardens delapsus est. Quo et si ita vrebatur vt adusti corporis eius odor ad circūstancium nares perueniret · tamen et dolorem silencio pressit · et brachiū immobile tenuit · ne sacrificiū

alexandri aut concusso turibulo impediret aut edito ge
mitu regias aures aspergeret. Rex quoqꝫ paciencia
pueri magis delectat⁹ ex hoc cercius ꝑseuerancie experi
mentũ sumere voluit. Consulto enĩ sacrificauit diuci⁹
nechac re cũ ꝓposito repulit Si huic miraculo darius
inseruisset oculos: scisset eius stirpis milites vinci nõ
posse. Cuius infirmã etatem tanto robore p̄ditã anĩ:
aduertisset. ¶ Est et illa uehemens & constans
animi milicia litteris pollens venerabilium doctrine sa
crorũ antistes philosophia: que vbi est pectore recepta
homini: inhonesto atqꝫ inutili effectu depulso: totũ in
solide virtutis munimẽto confirmat. potẽciusqꝫ metu
facit ac dolore. Incipiã autem a zenone eleãte qui cũ
esset indespicienda rerũ natura: maxime prudẽcie inqꝫ
excitandis ad vigorem iuuenũ animis promptissimus
preceptorũ fidem exemplo virtutis sue publicauit. Pa
triam enĩ egressus in qua frui secura libertate poterat
agrigentũ miserabili tirannorꝫ seruitute obrutũ petit.
tanta fiducia ingenij ac morũ suorũ fret⁹ vt sperauerit
et a tiranno phalari vesane mentis feritatem. a se diri
pi posse. Postquã deinde apud illũ plus consuetudi
nem dominacionis quam consilij salubritatem valere
animaduertit. nobilissimos eius ciuitatis adolescẽtes
cupiditate liberãde patrie inflammauit. Cuius rei cũ
indicium ad tirannũ manasset: conuocato in forũ po:
pulo torquere eũ vario cruciat⁹ genere cepit. subinde q̃
rens quos nã consilij participes haberet. At ille neqꝫ
eorum quemquã nominauit: & ꝓximũ quemqꝫ ac fi:
dissimũ tiranno suspectũ reddidit. In crepitansqꝫ agri
gẽtinis ignauiã ac timiditatatem effecit: vt subito mẽ
tis impulsu concitati phalarim lapidibus ꝓsternerent
Senis ergo vnius eculeo impositi non supplex vox nec
miserabilis eiulatus sed fortis cohortacio tocius vrbis
animũ fortunãqꝫ mutauit. ¶ Eiusdem nominis

philosophus cũ a dearco tiranno (de cui⁹ nece consilium inierat) torqueretᷣ: supplicij pariter atq₃ indicandorum gracia conscioꝝ doloris victor: sed vlcionis cupidus esse dixit ꝙ secreto audire eũ admodum expediret. laxatoq₃ eculeo postquã insidijs oportunũ tempus animaduertit. aurem eius morsu corripuit: nec ante dimisit quam et ipse vita et ille parte corporis priuaretᷣ. ¶ Talis paciẽcie emulus anaxarcus cũ a tiranno ciprioꝝ vico creante torqueretᷣ. nec vlla vi inhiberi posset quomin⁹ eũ amarissimorũ maledictoꝝ uerbis inuicem ipse torq̃ret: ad vltimã amputacionem lingue minitanti. Non erit inquit effeminate adolescens hec quoq₃ pars corporis mei tue dicionis. Protinusq₃ dentibus abscisã & manducatam linguam in os eius ira patens expuit. Multorũ aures illa lingua & in primis alexandri regis admiracione sui attonitas habuerat: dũ terre condicionem: ambitũ maris: siderum motus: tocius deniq₃ mundi naturã: prudentissime atq₃ facundissime exꝓposit. pene tamẽ occidit gloriosius quã viguit quia tã fortissime illustrẽ ꝓfessionis actũ cõꝓbauit. Anaxarchiq₃ nõ vitã modo deseruit sed mortem reddidit clariorem. ¶ In theodoro quoq₃ viro grauissimo hieronimus tirannus tortorũ manus frustra fatigauit. Rupit enĩ verbera: fidiculas laxauit: soluit eculeum: lãminas extinxit: prius quã efficere potuit vt tiranni cidij cõscios indicaret. quineciã satellitem in quo tocius dominacionis summa quasi quodã cardine versabatur falsa criminacione inquinando: fidũ lateri ei⁹ custodem eripuit: beneficioq₃ paciencie non solũ que occulta fuerant texit sed eciã tormenta sua vltus est. Quib⁹ hieronimus dũ inimicũ cupide lacerat: amicũ temere ꝑdidit. ¶ Apud indos vere paciencie meditacio tam obstinate vsurpari crediᵗᷣ: vt sint qui omne vite tẽpus nudi exigant. modo caucasi montis gelido frigore

corpora sua durantes modo flammis sine vllo gemitu obicientes: atqꝫ his haud parua gloria contemptu doloris adquiritur titulusqꝫ sapiencie dat᷑. Hec e pectoribus altis et eruditis orta sunt. ¶ Illud tamen non minus admirabile seruilis animus cepit Seruus barbarus hasdrubalē ꝙ dominū suū occidisset grauiter ferēs: subito aggressus interemit. Cumqꝫ cōpꝛhensus omni modo cruciaret᷑: leticiā tamen quā ex vindicta ceperat in ore constantissime reticuit. Non ergo fastidioso aditu virtꝰ excitata inuida ingenia ad se penetrare patit᷑ neqꝫ haustū sui cū aliquo psonarum discrimine largū malignūve pꝛbet: sed omnibus equaliter exposita quid cupiditatis potius quam quid dignitatis attuleris estimat. inqꝫ captu bonorū suorum tibiipsi pondus examinandum relinquit: vt quantū subire animo sustinueris: tantū tecū auferas. Quo euenit vt et humili loco nati ad summā dignitatem consurgant. et generosissimaꝝ imaginū fetꝰ in aliquod reuoluti dedecꝰ acceptā a maioribus lucem in tenebras conuertant. Que quidem planiora suis exemplis reddunt᷑. ac de his prius ordiar: quorū in meliorem statū facta mutacio splēdidā relatu prebet materiam.

retinuit al

planiora

¶ Capitulū quartū de humili loco natis q̇ clari euaserūt

Tulius

In cunabula tulli hostilij agreste tugurium cepit eiusdem adolescēcia in pecore pascendo fuit occupata. ualidior etas imperium romanū rexit. et duplicauit senectꝰ excellētissimis ornamentis decorata in altissimo maiestatis fastigio fulsit. Verū tulus et si magnꝰ ammirabilis incrementi domesticū tamen exemplū est.

Tarquinus

¶ Tarquinium autem ad romanū imperium occupandū fortuna in vrbem nostrā aduexit. alienum ꝙ ex actu: alieniorem ꝙ ortū corintho: fastidiendum ꝙ mercatore genitum: erubescendū ꝙ eciā exule demorato natū patre. Ceterum tā pꝛsperū condicionis sue euentū

industriosũ ꝑ inuidioso gloriosum reddidit. Dilata
uit enĩ fines: cultũ deorũ noui sacerdocij auxit: nume:
rũ senat⁹ amplificauit: equestrem ordinem vberiorem
reliquit: queqꝫ laudũ eius consũmacio est p̄claris vir:
tutibus effecit. ne hec ciuitas penitenciã ageret: ꝙ regẽ
a finitimis pocius mutuata esset quã de suis legisset.
¶ In tullio vero fortuna p̄cipue vires suas ostendit. ver:
nã huic vrbi natũ regẽ dando. cui quidem diutissime
imperium obtinere quater lustrũ conderetur: triunpha
re contigit. Ad summã autẽ vnde ꝓcessit aut quo ꝑue
nerit statue ipsius titulus habunde testat̃. seruilij cog
nomine et regia appellacione ꝑplexis. ¶ Miro q̄
qꝫ gradu varro ad consulatũ a macellaria patris taber:
na conscendit. Equidem fortuna paꝝ duxit sordissime
mercis capturis alito dũodeci fasces largiri, n̄ eciã. L.
emilium paulũ dedisset collegã atqꝫ ita se in eius sinũ
infudit. vt cũ apud cannas culpa sua vires populi ro:
mani exhausisset. paulũ qui p̄lium cõmittere volebat
occidere pateret̃. illũ in vrbem incolumen reduceret.
Quin eciã senatũ gracias ei agẽtem ꝙ redire voluisset
ante portas eduxit. excuditqꝫ ut grauissime cladis auc
tori dictatura deferretur. ¶ Non paruus consu
lat⁹ robur. M. ꝑpenne vtpote qui consul antequã ciuis
sed in bello gerendo vtilior aliquanto reipublice varrõe
imperatore. Regẽ enĩ aristonicũ cepit. grassianeqꝫ sr
gis punitor extitit. Cum interim cui⁹ vita triunpha
uit mors papia lege dampnata est. Namqꝫ patrem il
lius nihil ad se ꝑtinencia ciuis romani iura cõplexum
sabelli iudicio petitũ: redire in pristinas sedes coegerũt
Ita. M. ꝑpenne nomen adumbratũ: falsus consulat⁹:
caliginis simile imperium: caducus triunphus: aliena
in vrbe imꝓbe peregrinat⁹ est. ¶ M. vero porcij
catonis incrementa publicis votis expetenda fuerunt.
qui nomen suũ tusculi ignobile: rome nobilissimum

reddidit. Ornata sunt enī ab eo litterarū latinarū mo numēta adiuta disciplina militaris: aucta maiestas senat⁹ prorogata familia in qua maximū dec⁹ posterior ort⁹ est cato. ¶ Sed vt romanis externa iūgamus. socrates non solū hominū consensu: verum eciā appollinis oraculo sapientissimus iudicat⁹. phanarete matre obstetrice et sophronisco patre: marmorario genit⁹. ad clarissimū glorie lumen excessit. neq₃ immerito. Nam cū eruditissimorū virorum ingenia in disputacione ceca vagarent̄: mēsurasq₃ solis ac lune et ceterorum siderū: loquacibus magis quā certis argumentis explicare conarent̄. tocius eciā mundi habitū complecti auderent. primus ab his indoctis erroribus abductū animum suū in intima condicionis humane et in recessu pectoris repositos affect⁹ scrutari coegit. si virt⁹ per se ipsā estimetur vite magister optim⁹. ¶ Quā matrem euripides aut quem patrem demostenes habuerit: ipsorū quoq₃ seculo ignotū fuit. Alterius autem matrem cultellos venditasse: omnium pene doctorū littere loquūtur. Sed quid aut illius tragica: aut huius oratoria vi clarius ę

Socrates

Euripides
Demostenes

¶ Capitulū quītū qui a parentibꝰ claris degenerauerūt

Sequitur duplicis ꝓmissi pars adoptis illustriū virorū imaginibus reddenda. quoniāquidē sūt referenda qui ab earum splēdore degenerauerunt. teterrimis ignauie ac nequicie sordibus imbuta nobiliā portēta. ¶ Quid enī monstro similius quā superioris affricani filius scipio: qui in tanta domestica gloria ort⁹ a paruulo admodū regis anthiochi p̄sidio capi sustinuit cū ei voluntaria morte absumi facius fuerit quā inter duo fulgētissima cognomina patris et patrui. altero maiori oppressa affrica iā parte altero maiori ex parte recuperata asia surgere incipiēte manus vinciendas hosti tradere eiusq₃ beneficio p̄carium spiritū obtinere.

Scipio filius

de quo mox . L . scipio speciosissimorum deoꝝ hominūq; ocul' subiectur⁹ erat triumphū. Idem pture petitor can didã togam adeo turpitudinis maculis obsolefactã in campũ detulit . vt nisi gracia ciceri qui patris eius scri ba fuerat adiut⁹ esset . honorem a populo imperatur⁹ nõ videretur . Quanquã quid interfuit vtrum repulsã an sit adeptã pturam domũ referret . Quã cum ppinqui ab eo pollui animaduerterent : id egerunt ne aut sellã ponere aut ius dicere auderet . īsuperq; e manu ei⁹ anu lũ in quo caput affricani sculptũ erat detraxerũt . Dij boni quas tenebras equo fulmine nasci passi estis .

Age . Q . fabij maximi allobrogi et ciuis & imperatoris clarissimi filius . Q . fabius maximus q; pditã luxuria vitã egit . Cuius vt cetera flagicia obli terētur : tamen habunde illo dedecore mores nudari pos sunt . q ei . Q . pompeius ptor vrbanus paternis bo nis interdixit / neq; in tanta ciuitate qui illud decretũ rephenderet inuētus est . Dolenter enī homines ferebãt pecuniam que fabie gentis splēdori seruire debebat . fla gicijs dissici . Ergo que nimia patris indulgēcia heredē reliquerat : publica seueritas exhēdauit . Pos sedit fauorem plebis claudius pulcher . adherēsq; fulbia ne stole pugio / militare decus muliebri imperio subiec tũ habuit . quorũ filius pulcher pterquã q eneruem & frigidam iuuentã egit . pdito eciã amore vulgatissime meretricis infamis fuit . mortisq; erubescendo genere cõ sumptus est . Auide enī ab donide deuorato : fede ac sor dide intemperancie spiritũ reddidit . Jam . Q . q̃ dem hortensij qui in maximo & ingenioꝝ ciuium & amplissimorũ puentu summum auctoritatis atq; eloq̃ cie gradũ obtinuit . nepos hortensis corbio omnib; scor tis abiectiorem & obsceniorem vitã exegit . ad vltimũ q; lingua eius tã libidini cunctorũ inter lupanaria p stitit . quã aui p salute ciuium ī foro excubuerat . Anī

aduerto in quā piculosum iter pcesserim · Itaq̄ me ip-
se reuocabo ne si reliqu a eiusdem generis naufragia cō
sectari pseuerauero · aliqua inutili relacione implicer
Referā igitur pedem: deformesq̄ umbras in uno gur
gite turpitudinis sue iacere paciar. Facius est enī nar
rare qui illustres viri in cultu ceterorūq̄ uite ritu aliq̄
ex parte nouando sibi indulserint.

Capitulum sextū qui ex illustribus viris in veste aut ī
cetero cultu licencius sibi quam mos patrius permitte
bat indulserunt.

P · P · scipio cū in sicilia augendo traiciēdoq̄ ex-
ercitū in affricam oportunū querēdo gradū car
taginis ruinā animo uolueret · inter consilia
ac moliciones tante rei operā gimnasio dedit · palliōq̄
et trepidis vsus est · nec hac re segniores punicis exerci-
tibus manus intulit. Sed nescio an ideo alacriores q̄a
vegeta et strennua ingenia quo plus recessui sumunt ·
hoc vehemēciores impetus edunt. Crediderim eciā fauo
rem eū sociorum vberiorem se adepturū existimasse · si
ritū eorum et solempnes exercitaciones compbasset ·
Ad quas tamen veniebat cū multū ac diucius fatigas
set humeros & cetera membra militari agitacione fir
mitatem suā pbare coegisset · consistebatq̄ in his labor
eius in illis remissio laboris. · L · vero scipioīs
statuā clamidatam et trepidatā ī capitolio cernimus ·
quo habitu videlicet quia aliquando vsus erat effigiem
suā formatam poni voluit. · L · quoq̄ silla
cū imperator esset clamidato sibi et trepidato neapoli
ambulare deforme non ducit. · C · autem duel
lius qui primus naualem triumphū ex penis retulit · q̄
ciensumq̄ epulatur⁹ erat · ad funalem cereū pceunte tibi
cine & fidicine a cena domū reuerti solitus est · in sig
nem bellice rei successum nocturna celebracione testando

Nam papirius quidē masso cū bene gesta · r · p

triunphũ a senatu non impetrauisset · in albano mõte
triunphandi et ipse inicium fecit · Ac ceteris postea exẽ
plũ pbuit. Proqȝ laurea corona cũ alicui spectaculo ĩ
teresset mirtea vsus est. ¶ Jam · G · marij ĩsolẽs
pene factũ. Nam post iugurtinũ cimbricũqȝ et theuto
nicũ triunphum cantaro semper potauit · qa liber pater
ĩdicũ ex asia deducẽs triunphũ hoc vsus poculi genere
ferebat · vt p ipsum haustũ vini victorie eius suas victo
rias compararet. ¶ · M · autem cato ptor · M ·
scauri ceterorũqȝ reorum iudicia · nulla indutꝰ tunica
sed tantũmodo ptexta amictus egit. Sed hec atqȝ his si
milia virtutis sibi aliquid in consuetudine nouande li
cencie sumentis indicia sunt. Illis autem que deinceps
subnectam quantũ sui fiduciã habere soleat cognoscit
¶ · P · et · Gn · scipionibus in hispania cũ maio
re parte exercitus acie punica oppssis: omnibusqȝ pro
vincie eius nacionibus · carthaginensium amiciciã se
cutis nullo ducũ nostrorum illuc ad corrigendã rem p
ficisci audente · p · scipio quartũ et vicesimũ agens ãnũ
iturũ se pollicitus est. Qua quidem fiducia populo ro
mano salutis ac victorie spem dedit. Eademqȝ in hispa
nia ipsa vsus est. Nam cũ oppidũ badian circũsederet
tribunal suũ adeuntis in edem que intra menia hostiũ
erat vadimonia ĩ posterũ diem facere iussit · Continuo
qȝ vrbe potitus: et tempore et loco q̃ pdixerat sella posi
ta ius eis dixit. Nihil hac fiducia generosius: nihil p
dictione verius: nihil celeritate efficacius: nihil digni
tate eciã dignius. Nec minus animosus: minusue p
sperus illius in affricam transitus · in quã ex sicilia ex
ercitũ senatu vetante transduxit · quia nisi plus in ea
re suo quã patrũ conscriptorum consilio credidisset · se
cundi punici belli finis inuentus non esset. Cui facto
par illa fiducia qp postquã affricam attigit: speculato
res hanibalis in castris dephensos et ad se pductos nec

supplicio affecit: nec de consilijs ac viribus penorũ p̄cũc
tatus est. sed circa omnes manipulos diligẽtissime du:
cendos curauit. Interrogatusq; an satis ea consideras
sent que speculari iussi erant. prandio dato ipsis iumẽ
tisq; eo incolumes dimisit. Quo tã pleno fiducie spi:
ritu prius animos hostium quã arma contudit ¶
Verum vt ad domestica eius eximie fiducie acta venia
mus cũ a. L. scipione ex anthiocẽsi pecunia sestercium
quadragies racio in curia reposceret̃. plato ab eo libro
quo accepte & expense summe continebant̃. refelliq; ĩ
imicorũ accusacio poterat. discessit indignat⁹ ab ea re
dubitari que sub ip̃o legato ãministrata fuerat. quin e
ciã in hunc modũ egit. Non reddo. p. c. erario vestro
sestercij quadragies racionem alieni imperij minister
q̃ᵒ meo ductu meisq; auspicijs bis milies sestercio vbe
rius feci. Neq; enim huc puto eo malignitatis vẽtũm
vt de mea innocencia querendũ sit. Nam cũ africã to
tã potestati vestre subiecerim nihil ex ea quod meũ dice
retur preter cognomẽ retuli. Non me igit̃ punice nõ
fratrem meũ asiatice gaze auarũ reddiderunt: sed vter
q; nostrũ inuidia magis quã pecunia locupletior est.
Tam constantem scipionis defensionem vniuersus se:
nat⁹ comp̄bauit. Sicut illud factũ q̃ cũ ad necessariũ
rei publice vsũ pecuniã ex erario promi opus esset. idq;
questores quia lex obstare videret̃: aperire non auderẽt
priuat⁹ claues poposcit. patefactoq; erario legem vtili
tati legem cedere coegit. Quam quidem ei fiduciã cõ:
sciencia illa dedit: quia meminerat omnes leges a se es
se seruatas. Non fatigabor eiusdem facta identidem
referẽdo: q̃niã ne ille q̃dẽ in consimili genere virtutis
sudãdo fatigat⁹ est. Diem illi ad populũ. M. neuius
tribunus plebis aut ut quidã memorãt duo petilij dix
erunt. Quo ingenti frequencia ĩ forũ deductus rostra
cõscendit. capitiq; suo corona triumphali imposita: hoc

ego inquit quirites die carthaginem magna spirantē leges nostras accipere iussi. Proinde equū est vos ire mecū in capitolium supplicatū. Speciosissimam deinde eius vocem eque clarus euent⁹ est. Siquidem et senatū totum & vniuersum equestrem ordinem & cunctā plebem iouis optimi maximi puluinaria petens comitem habuit. Restabat vt tribunus apud populū sine populo ageret: desertusq3 ī foro cū magno calumpnie sue ludibrio solus moraretur. Cuius deuitandi ruboris causa in capitolium ꝓcessit. deq3 accusatore scipionis venerator fact⁹ est. ¶ Auiti spiritus egregius successor scipio emilianus cū vrbem ꝑualidam obsideret suadentibus quibusdā vt circa menia eius ferreos murices spargeret. omniaq3 vada plumbatis tabulis cōsterneret: habentibus clauorū cacumina. ne subita erupcōe hostes in ꝑsidia nostra impetū facere possent. respōdit Non esse eiusdem et capere aliquos velle & timere.

¶ In quacūq3 mirabiliū partem exemplorū cōuertar. velim nolimve in cognomine scipionis heream necesse est. Qui enim licet hoc loci nasicā ꝑterire fidētis animi dictiq3 clarissimū auctorem. ¶ Annone caritate in crebrescēte. C. curiacius tribunus plebis productos in concionem consulem compellebat. ut de frumēto emēdo atq3 id negocium explicandum mittendis legatis in curiā referrent. Cuius instituti minime vtilis interpellandi gracia nasica contrariā actionem ordiri cepit. Obstrepēte deinde plebe. tacete queso quirites inquit. plus ego enī quā uos quid reipublice expediat intelligo. Qua voce audita. omnes pleno veneracionis silēcio maiorem auctoritatis eius quā suorū alimētorū respectum egerunt. ¶ Liuij vero salinatoris eterne memorie tradendus animus. qui cū hasdrubalem exercitūq3 penorum in imbria delesset. & ei diceretur gallos ac ligures ex acie sine ducibus et signis sparsos

ac pallantes parua manu opprimi posse· respondit· in hoc eis parci oportere ne hostibus tante cladis domestici nuncij deesset. ¶ Bellica hec p̄sencia animi togata illa sed non minus laudabilis quā· p· furius philus consul in senatu exhibuit· Q· enim metellum· Q· q3 pompeium consulares viros vehementes inimicos suos cupidā sibi pfectionem in puinciam hispaniam quā sortitus erat· identidem exprobrantis legatos secum illos illuc ire coegit· fiduciā non solum fortem: sed pene eciā temerariam que duobus acerrimis odijs latera sua cingere ausa est· vsumq3 ministerij vix tutū in amicis e sinu inimicorū petere sustinuit. Cuius factū si cui placet necesse est· L· eciā classij qui apud maiores eloq3cia clarissimus fuit pp ositum non displiceat. ¶ Nam cū ex consulatu puinciam galliā obtineret: atq3 in eā· G· carbo cuius patrem dampnauerat ad speculāda acta sua venisset· non solum cū inde non submouit: sed insuper ei locū in tribunali assignauit· nec vlla de re nisi eo in consilium adhibito cognouit. Itaq3 acer & vehemens carbo nihil aliud gallica pegrinacōe consecutus est: quā vt animaduerteret p sortem patrē suū ab integerrimo viro in exilium missum. ¶

Cato vero superior sepenumero ab inimicis ad cause dictionem vocatus: nec vllo vnquā crimine conuictus: ad vltimū tantū fiducie in sua innocencia reposuit· vt ab his in questionem publicā deductus tiberium gracū a quo in administracioue reipublice ad multū odiū dissidebat iudicem deposceret. Q ua quidem animi prestancia ptinaciā eorum in consectandi se inhibuit.

¶ Eadem· M· scauri fortuna eque senectus· lōga ac robusta idem animus· Q ui cū p rostris accusaretur q a rege mitridate ob rempublicam pdendā pecuniam accepisset: causam suā ita egit. Est enī iniquum quirites cū inter alios vixerim apud alios mee racionem

vite reddere · sed tamen audebo vos quorū maior pars honoribus & actis meis interesse non potuit interrogare. Varius seuerus veronēsis emilium staurū regia mercede corruptū imperium romani populi prodidisse ait emilius scaurus huic se affinem esse culpe negat · vtri creditis ? Cuius āmiracione populus commotus variū ab illa dementissima actione ptinaci clamore depulit.

¶ Contra · M · antonius ille disertus. Non enim respuendo sed amplectando cause dictionem quā īnocēs esset testatus est. ¶ Questor pficiscens in asiā brundusium iam puenerat · vbi litteris cercior incesti se postulatū apud · L · cassium ptorem cuius tribunal ppter nimiam seueritatem scopulus reorū dicebatur · cū id vitare beneficio legis memmie liceret · que eorū qui reipublice causa abessent : recipi nomina vetabat ī vrbem tamen recurrit Que vota pleno fiducie bone consilio tū absolucionem celerem : tū pfectionem honestiorem consecutus est. ¶ Sunt et illa speciose fiducie publica exempla Nam cū eo bello quod aduersus pirrū gerebatur : carthaginenses centū ac triginta nauium classem in psidium romanis hostiam vltro misissent · senatui placuit · & legatos ad ducem eorum ire qui dicerēt populū romanum bella suscipere solere : que suo milite gerere posset · pinde classem carthaginem reducerent.

¶ Idem post aliquot ānos cannensi clade exhaustis romani imperij viribus supplementū in hispaniam exercituū mittere ausus : Fecit ne locus hostilium castrorū cum maxime capenā portam armis hanibale pulsante minoris veniret · quā si illū pemī non obtinerent. Ita se gerere in aduersis rebus quid aliud est quā seuientē fortunam in adiutorium sui pudore victam conuerteres ¶ Magno spacio diuisus est a senatu ad poetā accium transitus. Ceterum vt ab eo decencius ad externa transeamus · pducamur in medium. Is iulio cesari

amplissimo ac florentissimo viro in collegium poetarum venienti nunquã assurrexit · non maiestatis eius inmemor: sed quod in comparacione cõmunium studiorũ aliquãto se superiorem esse confideret. Quapropter insolẽcie crimine caruit · quia ibi voluminũ non imaginum certamina exercebantur. ¶ Ne euripedes quidẽ athenis arrogans visus est · cũ postulante in populo vt ex tragedia quandã sentẽciam tolleret · progressus ĩ scenã dixit se vt eũ doceret: non vt ab eo disceret: fabulas cõponere solere · laudanda profecto fiducia est que existimacionem sui certo pondere examinat · tantũ sibi arrogãs quantũ a contemptu & insolẽcia distare satis est · Ita quoque eciã quod alcestidi tragico poete respondit · probabile apud quem cũ quereretur quod eo triduo nõ vltra tres versus maximo impenso labore deducere potuisset · atque is se centũ perfacile scripsisse gloriaretur · sed hoc inquit interest quod tu in triduũ tantũmodo; mei vero in omne tempus sufficiẽt · Alterius enĩ fecundi cursus scripta ĩtra primas memorie metas corruerunt · alterius cũctãte stilo elucubratũ opus per omne euũ tempus plenis gl'e velis feretur. ¶ Adiciam scene eiusdem exemplum Antigemdas tidicen discipulo suo magni profectus sed parum feliciter populo se approbanti cunctis audientibus dixit · mihi cane & musis. Quia videlicet perfecta ars fortune lenocinio defecta iusta fiducia non exuitur · quanquã se scit laude mereri eam si ab alijs non impetrat: domestico tamẽ acceptam iudicio refert.

¶ Zenxis autem cũ helenã pinxisset quid de eo opere homines sensuri essent · expectandũ non putauit: sed protinus ad hos versus adiecit. Oymeaaedcip · aa · wt · ka i · cyaembn · haaiaac · axa · ioyc · toi · haaw · oitymaik i · itoaynxponon · aa · teaut acxelm adeo ne dextere sue multũ pictor arrogauit · vt ea tantum forma comprehensũ crederet · quantũ aut leda celesti partu dare · aut

homerus diuino ingenio exprimere potuit. Phidias quoqȝ homeri versibus egregio dicto allusit. Simulachro enī iouis olimpij pfecto: q̄ nullum p̄stancius aut ām̄irabilius humane fabrice manus. interrogatus ab amico quodam mentem suā dirigens. vultū iouis ppe modum ex ipso celo petitū eboris lineamentis esset amplexus: illis se versibus quasi magistrū vsus respondit

Hkai: kiaemh. cin. cito. picim. eyoe. kpome. iw. ma aabiocya. apaxaitai. Eccepocancio. anwanaktockpato. kaic. ao. ama. toio. aaeta. naiaenemoaynitou.

Capitulum septimū de fiducia sui.

On paciunt̄ me teneriorib9 exemplis diucius insistere fortissimi duces. Siquidem epamnondas cū ei ciues irati sternendarū in oppido viarū contumelie causa curā mandarent. erat enī illud ministerium apud eos sordissimū: sine vlla cunctacione id recepit. daturū seqȝ operam vt breui speciosissimū fieret asseuerauit. Mirifica deinde pcuracione abiectissimū negocium p amplissimo ornamento expetendū thebis reddidit. Hannibal vero cū apud regem prusiam exularet. auctorqȝ ei committendi p̄lij esset: atqȝ is non sibi idem extis portendi diceret. an tu inquit vitulinę carū cule quā imperatori veteri maius credere. Si verba numeres breuiter & abscise. si sensū existimes copiose & valēter: hispanias enī direptas populo romano et galliarū ac ligurie vires in suam redactā potestatem et nouo transitu alpium iuga patefacta. et transhimenū lacū dira inustum memoria. & cannas punice victorie clarissimum monumentū: et capuam possessā: et italiam laceratā ante pedes hominis effudit. Vniusqȝ hostie iecinori longo experimento testatam gloriam suam postponi equo animo non tulit. Et sane quod ad explorāda bellica sacrificia estimandosqȝ militaris ductus attinebat. omnis foculos: omnis aras bitunie: marce ipo

iudice pectus hannibalis ꝑgrauasset capax generosi spiritꝰ. ¶ Illud quoqȝ dictum regis cotri. Vt enī atheniensibus ciuitatem sibi datā cognouit. Et ego inquit illis mee gētis ius dabo. equauit athenis trachiam ne vicissitudine talis beneficij imparem iudicando. humilius de origine sua sētire existimaretur. ¶ Nobiliter eciā vterqȝ spartanus & qui increpitꝰ a quodam q in aciem claudus descēderet pugnare Non sibi fugere ꝓpositum esse respondit Et qui referēte quodā sagittis persarū solem obscurari solere. bene narras inquit. in vmbra enī ꝓliabimur melius. ¶ Eiusdem vir vrbis atqȝ animi hospiti suo patrie muros excelsos latosqȝ ostendēti dixit. Si mulieribus istos comparastis recte: si viris turpiter.

¶ Capitulum octauum de constancia

Aptum et animosū bone fiducie pectus emensū quasi debitū opus superest constancie repsentacione Cura enī sic compatū est. vt quisquis se aliquid ordine ac recte mente complexū confidit. vel iam gestum si obtractetur acriter tueat. vel nondum editū si interpelletur sine vlla cunctacione: ad effectū ꝑducat Sed dū exemplar ꝓposite rei ꝓsequor: lacius mihi circumspiciēti āte omnia se fuluij flacci constancia offert ¶ Capuam fallacibus hānibalꝰ promissis italie regnū: nefaria defectione pacisci: ꝑsuasā armis occupauerat. Tam deinde culpe hostium iustꝰ estimator quam speciosus victor. cāpanum senatū impij decreti auctorē funditꝰ delere constituit Itaqȝ cathenis onustū ī duas custodias theanā calenamqȝ diuisit. consilium executurus cū ea ꝑegisset: quorum amministrandorū celerior esse necessitas videbat. Rumore autem de senatꝰ mici ore sentēcia orto: ne debitam penā scelerati effugerent nocte admisso equo theanū contēdit. Interfectisqȝ qui ibi asseruabant e vestigio tales trāsgressus ꝑseuerācie

sue opus execut⁹ est· et iam deligatis ad palū hostibus litteras a patribus conscriptis nequaq̄ȝ salutaris cam panis accepit· In sinistra enī eas manu sicut erant tra te reposuit· ac iusso littore lege agere : tū demum ape= ruit : postquā illis obtemperari non poterat. Qua cō stancia victorie quoqȝ gl'am antecellit· quia si eū ante seipsū partita laude estimes · maiorem punita capua quam capta reperias . Atqȝ ista quidem seueritatis .

Illa vero pietatis constancia admirabilis· quā · Q· fabius maximus infatigabilem patrie prestitit· pecuniā ꝓ captiuis hannibali numerauerat : fraudat⁹ ea publice tacuit · Dictatori & magistro equitū mu nicium iure imperij senat⁹ equauerat : silēcium egit . Compluribus p̄terea iniurijs lacessit⁹ in eodem animi habitu mansit· nec vnquā sibi· r· p· permisit irasci · tam pserans in amore ciuium ſquid in bello gerēdo nō ne par eius constancia ꝫ Imperium romanū cannēsi p̄lio pene destructū· vix sufficere ad exercit⁹ compandos videbat Jtaqȝ frustrari & eludere penorū impet⁹ quā manū cum hijs tota conserere acie melius rat⁹ · pluri mis cōminacionibus hannibalis irritat⁹· sepe eciā spe benegerende rei oblata· numquā a consilij salubritate nec paruū quidem certaminis discrimine recessit . Qđ qȝ est difficilimū vbiqȝ ira ac spe superior apparuit. Er go vt scipio pugnādo ita hic non dimicando maxime ciuitati nostre succurrisse visus est. Alter enī celebrita te sua carthaginem oppssit : alter cunctacione id egit : ne roma opprimi posset. · G· eciā pisonem mi rifice & constanter turbilento· r· p· statu egisse cōsu= lem narracione in sequenti patebit· M· palligani sedi ciosissimi hominis pestiferis blandicijs p̄reptus populi fauor· consularibus comicijs summū dedecus admitte re conabat̄· amplissimū ei deferre imperium cupiens/cu ius teterrimis actis exquisitū pocius supplicium quam

vllus honos debebatur. Nec deerat consternate multitudinis furialis fax tribunicia. que temeritatem eius et ruentem comitaret. et languētem actionibus suis īflammaret. In hoc miserando pariter atqȝ erubescendo statu ciuitatis: tantū non manibus tribunorū pro rostris piso collocat⁹: cū hinc atqȝ illinc ambisset: ac paliganū suffragijs populi consulem creatū renunciaturus esset interrogaretur. primo respondit. non estimare se tantis tenebris offusā esse rempublicam vt huc indignitatis ueniretur. Deinde cū pseueranter instarent ac dicerēt: age si vētū fuerit non renunciabo inquit. quo quidem tā absciso responso. consulatū paligano prius quā illū adipisceretur eripuit. Multa et terribilia piso contempsit. dū speciosum mētis sue flecti non vult rigorem. ¶ Metellus autem numidic⁹ ꝓpter consimile pseuerancie genus. excepit quoqȝ indignam maiestate ac moribus suis ꝓcellam. Cum enī animaduerteret quo tēderet saturnini tribuni plebis funesti conat⁹ q̄zto qȝ malo reipublice nisi his occurreret erupturi essent: in exilium quā in legem eius ire maluit. Potest aliquis hoc viro dici constancior. qui ne sentēcia sua pelleretur. patria in qua summū dignitatis gradū obtinebat carere sustinuit. ¶ Ceterū vt ei neminem ꝓtulerim ita. Q. sceuolā augurem merito compauerim. Dispulsis ꝓstratisqȝ inimicorū partibus silla occupata vrbe senatū armat⁹ coegerat. ac summa cupiditate ferebatur. vt. G. marius quā celerrime hostis iudicaret. Cuius voluntati nullo obuiā ire audēte. solus sceuola de hac re interrogat⁹: sentenciā dicere noluit. Quinetiam truculēcius sibi minitanti sille licet inquit mihi agmina militū quibus curiam circūsedisti ostentes. licet mortem identidem miniteris. nunquā tamen efficies vt propter exiguū senilemqȝ sanguinem meū marium: in quo vrbis et italia conseruata est licet hostē iudicē

¶ Quid femine cū concione si patruus mos serue
tur ? nihil Sed vbi domestica quies sedicionū agitata
fluctibus est: prisce consuetudinis auctoritas conuellit᷑
plusqȝ valet quod violēcia cogit. quā quod suadet et p̄
cipit verecundia. Itaqȝ sempnia. tib. et. G. graccorū
soror. vxor scipionis emiliani. non vt absurde grauissi
mis virorum operibus inserēs maligna relacione com
prehēdam. sed quia ab tribuno plebei pducta ad popu
lum in maxima confusione nihil a tuorū amplitudīe
degenerasti. honorata memoria psequar Coacta es eo
loci consistere. vbi principum ciuitati pturbari frons
solebat Instabat tibi toruo vultu minas pfundēs am
plissima potestas. clamor imperite multitudinis ob
strepebat. totum forū acerrimo studio nitebat᷑. vt equi
cio cui sempnie gētis falsū ius querebatur tanquā filio
tiberij fratris tui osculū dares. Tu tamen illū (nescio
quibus tenebris ptractum portentū execrabili audacia
ad vsurpandam alienā ppinquitatem tendētem) repulis
ti. ¶ Non indignabunt᷑ lumina nostre vrbis si i
ter corū eximium fulgorem: centurionum quoqȝ virt⁹
spectandā se obtulerit. Nam vt humilitas amplitudi
nem venerari debet. ita nobilitate fouēda magis quā
spernēda bone indolis nouitas est. An abigi debet tici
us ab horū exemplorum contextu. qui p cesaris partib⁹
excubans scipionis p̄sidio interceptus cū vno modo sa
lus ab eo daretur. si se futurū. G. pompei generi ipsius
militem affirmasset: ita respondere non dubitauit Ti
bi quidem scipio gracias ago. sed mihi vti ista condicio
ne vite non est opus. Sine vllis imaginibus nobilem
animū ostēdit. ¶ Idem constancie propositū secu
tus cēturio diui augusti. cū antoniano bello sepenume
ro excellentes pugnas edidisset. im puisis hostium insi
dijs circūuent⁹. et ad antonium alexandriam pductus
interrogat⁹qȝ quid nam ab eo statui deberet. iugulari

me inquit iube· quia non salutis beneficio · neqꝫ mor
tis supplicio adduci possū· vt aut cesaris miles desinā
aut tuus esse incipiam . Ceterū quo constancius vitam
contempsit: eo facilius impetrauit . Antonius enī vir
tuti eius incolumitatem tribuit . Complura huiusce
note romana exempla superant · sed sacietas modo vi
tanda est· ¶ Itaqꝫ stilo meo ad externa iā delabi
ꝑmittā . Quorum principatū teneat blassius· cui⁹ cō
stancia nihil ꝑtinacius . Salntariam enī patriam suā
p̃sidio punico occupatā romanis cupiēs restituere: da
sium acerrimo studio secū in administracione reipubli
ce dissidētem · & alioquin toto animo hānibalis amici
cie vacantem · sine quo ꝓpositū consilium pagi nō po
terat · ad idem opus aggrediendū maiore cupiditate q̃ꝫ
spe cerciore temptare ausus est . Qui ꝓtinus sermonē
eius adiectis: que & ipsū cōmendaciorem et inimicum
inuisiorem factura videbant̄: hannibali retulit· a quo
adesse iussi sunt: vt alter crimen ꝓbaret: alter defenderet
ceterum cū ꝓ tribunali res gereretur · et questioni illi
omnium oculi essēt intenti: dū aliud forte citerioris cu
re negocium tractatur· blasius vultu dissimulante ac
voce submissa dasium monere cepit· vt romanorū poci
us quā carthaginēsium partes foueret . Eninuero tūc
ille ꝓclamat se in conspectu ducis aduersus eū sollicita
ri . Quod quia et incredibile existimabat̄: et vnius tā
tū aures penetrauerat : et iactabatur ab inimico veri
tas fide caruit . Sed non ita multo post blasij mira cō
stancia dasium ad se traxit· marcelloqꝫ et selapiā et qui
gētos numidas qui in ea custodie causa erant tradidit
¶ Phocion vero cū atheniēses rem aliter atqꝫ ipse
suaserat ꝓspere administrassēt · adeo ꝑseuerans sentēcie
sue propugnator extitit· vt in concione letari quidē
se successu eorū: sed consilium tamen suū aliquāto me
lius fuisse diceret . Non enī dampnauit quod recte vi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

derat · quia quod alius male consuluerat bene gesserat · felicius illud existimans: hoc eciã sapiencius Sane blãdum animũ temeritati casus iacit: vbi prauo consilio ꝓpius aspirat · quoqȝ uehemẽcius noceat speraciꝰ ꝓdest

Placidi & misericordes & liberales omniqȝ suauitate temperati mores phocionis quos optime ꝑfecto cõsensus omnium bonitatũ cognomine decorandos cẽsuit Itaqȝ constancia que natura rigidior videretur: lenis e mansueto pectore fluxit. ¶ Socratis autem virilitatis robore palliatus animus aliquanto ꝑfectius ꝑseuerancie exemplũ edidit. Vniuersa ciuitas atheniẽsium iniquissimo ac truculẽtissimo errore instincta de capite decem pretorũ qui apud arriginussas lacedemoniã classem deleuerant: tristem sentẽciam tulerat · Forte tũc eius potestatis socrates cuiꝰ arbitrio plebei scita ordinarẽtur · indignũ iudicans tot & tam bene meritos et ĩdigna causa impetu inuidie abripi · temeritati multitudinis constanciam suã obiecit · maximoqȝ concioĩs fragore · et incitatissimis minis compulsus non est · vt se publice demẽcie auctorem abscriberet · que oppositu eius legittima crassari via ꝓhibita: ĩiusti pretorũ cruore manꝰ suas contaminare ꝑseuerauit Nec timuit socrates ne cõsternate patrie vndecimꝰ furor mors ipsius existeret. ¶ Proximũ exemplũ et si non eiusdem splendoris est: adeoqȝ certũ constancie haberi potest experimẽtũ Efficacis opere. Forensis fidei nõ ledentis athenis ephialtes · accusare publice iussus et inter ceteros demonstrati nomen deferre coactus est Cuius filiꝰ erat demochares: excellentis forme puer: animo eius flagrãtissimo inherens amore. Itaqȝ communis officij sorte truculentus accusator · priuati affectus condicione mirabilis reus · puerũ ad se exorandũ quo parcius patris criminibus insisteret venientem · neqȝ repellere neqȝ supplicem genibus suis aduolutũ intueri sustinuit · ꝧ opto

capite flens et gemēs preces exp̄mere passus est· nihilo minus que sincera fide accusatū demonstratum dāpnauit· Victoriam nescio laude an tormēto maiore partā q̄niā priusquam sontem opprimeret: seipsū vicit ephialtes. Quem siracusanus dux seueritate exempli p̄grauat· Quibusdā monentibus vt aduersus eraclidem et calippū quorum fidei plurimū credebat tanquam ei insidias nectentis cautior esset· respondit· vita se malle excedere quā ī metu violare se mortis amicos inimicis iuxta ponere. Qd̄ sequit̄ et rei ipsius ammiracione et claritate auctoris illustre. ¶ Alexander macedonū rex indita in pugna excellentissimis opib₉ darij contusis· estu et itineris feruore in silicia pcalefactus· ciduo qui aque liquore conspicuus tharson interfluit· corpus suū immergit Subito deinde ex nimio haustu rigoris obstupefactis neruis: ac torpore hebetatis artub₉ maxima tum examinacione tocius exercitus in oppidum castris propinquū defertur. Jacebat eger tharsi· inq̄ȝ valitudine eius aduersa īstantis victorie spes fluctuabat. Jtaqȝ conuocati medici attentissimo consilio salutis remedia circumspiciebant. Quorꝫ cum ad vnā pocionem sentenciā direxissent· atqȝ in eam philippus medicus suis manibus temperatam alexandro· erat autem ipsius amicus et comes: porrexisset· a permenione misse littere superueniunt admonentes vt rex insidias philippi perinde ac pecunia corrupti a dario caueret· Quas cū legisset· sine vlla cunctacione medicamentū hausit· actum legēdas philippo tradidit. Pro quo tā constanti erga amicū iudicio dignissimam a dijs īmortalibus mercedem recepit· qui incolumitatis eius presidium falso interpellari iudicio noluerunt.

¶ Capitula libri quarti

Primum de moderacione· Secundū qui ex inimicis

iuncti sunt amicicia aut necessitudine. Tercium de abstinencia & continencia. Quartū de paupertate Quintum de verecundia. Sextū de more coniugali. Septimū de liberalitate.

¶ Capitulum primum

Transgrediar ad saluberrimā partem animi moderacionē que mētes nostras in potēcie temeritatis in cursu trāsuersas ferri non patit̄. Quo euenit vt reprehensionis morsu sit vacua et laudis questu sit opulētissima. Itaqȝ effectus suos in claris viris recognoscat. Atqȝ vt ab incunabilis summi honoris incipiā. P. valerius qui populi maiestatem venerando publicole nomen assecutus est: cū ex actis regibus imperij eoꝝ vim vniuersam omniaqȝ insignia sub titulo consulat⁹ in se translata cerneret inuidiosū magistratus fastigium moderacione ad tolerabilem habitū deduxit. fastes securibus vacue faciendo & in concione populo submittendo. Numerū quoqȝ eorū dimidia ex parte minuit. vltro spurio lucrecio collega assūpto. Ad quem quia maior natu erat priores fastes transferri iussit. legem eciam comicijs cēturiatis tulit. ne quis magistrat⁹ ciuem romanū aduers⁹ ꝓuocacionem verberare: aut necare uellet Ita quo ciuitatis condicio liberior esset imperium suū paulatim destruxit. Quid ꝙ edes suas diruit: quia excelsiore loco posite instar artis habere videbant̄ ꝫ Nonne quantū domo inferior tantū gl'a superior euasit. ¶ Vix iuuat abire a publicola sed venire ad furium camillū libet. Cuius tā moderat⁹ ex magna ignominia ad sūmum imperium transitus fuit. vt cū ꝑsidium eius ciues (capta vrbe a gallis) ardee exulantis petissent: non prius vehios ad accipiēdū exercitum iret. quam de dictatura sua omīa solempni iure acta comperisset. Mag

nificus camilli vehientanus triunphus · egregia galli- ca victoria: sed ista cunctacio lõge ammirabilior Multo enĩ multoqȝ seipsum quã hostẽ supare operosius est · nec aduersa ꝑ ppera festinacione fugientem: nec secunda effuso gaudio apphendẽtem. ¶ Par furio moderacione · M · rutilius censorinus. Iterũ enim censor creatus ad cõcionem populũ vocatũ quam potuit grauissima oracione corripuit: ꝙ eã potestatem bis sibi detulisset. Cuius maiores quia nimis magna videretur tempus coartandũ iudicassent. Vterqȝ recte et cẽsorin⁹ et populus: alter enĩ vt moderate honores crederent precepit: alter se moderato credidit. ¶ Age · L · quintus cincinnatus qualem consulatũ gessit · cũ honorem eius · p · c · continuare vellẽt · nõ solum ꝓpter illius egregia opera sed eciã ꝙ populus eosdem tribunos in proximum annũ creare conabat̃ · quorum neutrũ iure fieri poterat · vtrũqȝ discussit · senatus summũ studium inhibendo & tribunos verecundie sue exemplũ sequi cogẽdo atqȝ vnius causa fuit · vt amplissimus ordo populusqȝ tutus esset ab iniusti facti reprehẽsione. ¶ Fabi⁹ vero maximus cũ a se quinquies et a patre · auo · pauo maioribusqȝ suis sepenumero consulatũ: gestũ animaduerteret · comicijs quibus filius eius summo consensu consul creabatur · quã potuit constanter cũ populo egit vt aliquando vocacionem hui⁹ honoris fabie gẽti darẽt nõ ꝙ virtutibus filij diffideret: erat enĩ illustris: ȝ ne maximum imperium in vna familia continuaretur. Quid hac moderacione efficacius aut valẽcius: qua eciã patrios affectus qui potentissimi habent̃ supauit ¢

¶ Non defuit maioribus grata mens ad premia superiori affricano exoluenda Siquidem eius maxima merita paribus ornamentis decorari conati sunt. Voluerunt illi statuas in comicio: in rostris: in curia: ĩ ipsa deniqȝ iouis optimi maximi cella ponere. Volue

runt imaginem eius triunphali ornatu indutā capitolinis puluinaribus applicare. Voluerunt ei continuū per omnes vite annos consulatū: perpetuamque dictaturā tribuere. Quorum nihil sibi neque plebis cito dari: neque se decerni paciēdo. pene tantū se in recusandis honoribus gessit: quantū egerat in emerendis. ¶ Eodem robore mētis causam hannibalis in senatu protexit. cū eum ciues sūmissis legatis tanquā sediciones apud eos mouētem accusarent. Adiecit quoque non oportere. p. c. se reipublice carthaginensium interponere: altissimaque moderacione alterius saluti consuluit. alterius dignitati. victoriatenus vtriusque hostem egisse contentus.

¶ At. M. marcellus qui primus et hannibalem vinci et siracusas capi posse docuit. cū in consulatū eius siculi de eo questū in vrbem venissēt: nec senatū vlla de re habuit. quia collega ualerius leuinus forte aberat. ne ob id siculi in querēdo timidiores essent. et vt is rediit vltro de his admittēdis retulit. querentesque de se paciēter sustinuit Iussos eciā a. L. leuino discedere remanere vt sue defensioni interessent coegit. ac deinde vtraque parte perorata: et excedētes curia subsecutus est. quo liberius senatus sentēciā ferret Improbatis quoque eorum querelis supplices et orantes vt ab eo in clientelā reciperēt clementer excepit. Super hec siciliā sortitus. eā prouinciā college cessit. Tociēs laudacio marcelli variari nō potest quociens ipse nouis gradibus moderacionis aduersus socios vsus est. ¶ Quam tiberius eciam graccus ammirabilem se exhibuit. tribunus enī plebis cū ex professo inimicicias cū affricano et asiatico scipionibus gereret. et asiaticus iudicate pecunie satis dare non posset. atque ideo a consule in vincula publica duci iussus esset. appellassetque collegium tribunorū nullo volente intercedere secessit a collegijs decretūque composuit nec quisquā dubitauit. quin eo scribendo irati hostis

aduersus asiaticū verbis vsurus esset · at is primū iura uit se cū scipionibus in graciā non redisse: deinde tale decretū recitauit. Cum · L · cornelius scipio die triun: phi sui ante currū actos hostium duces in carcerem cō iecerit · indignū et alienum maiestate · r · p · videri cum dem ipsū duci · itaq3 id non passurum se fieri libenter. Tunc opinionem suam populus romanus a gracco deceptā cognouit · moderacionemq3 eius debita laude ꝓ secut⁹ est ¶ · G · quoq3 claudius nero inter cetera p̄cipue moderacionis exempla numerandus est · L iuij salinatoris in hasdrubale opprimendo glorie particeps fuerat · tamen cū triumphantem equo sequi quā triun pho que eque senatus decreuerat vt maluit · quia res ī ꝓuincia salinatoris gesta sine curru triumphauit · eo q̄: dem clarius ꝙ illius victoria tantūmodo laudabat̄ hu ius eciā moderacio. ¶ Nec affricanus quidem po sterior nos de se tacere patit̄ · qui cēsor cū lustrum cōde ret: inq3 solita viri sacrificio scriba ex publicis tabulis solempne p̄cacionis carmē preiret · quo dij immortales vt · p · r · res meliores amplioresq3 facerēt rogabantur · satis inquit bone & magne sunt. Itaq3 pretor vt eas ꝑpetuo incolumes seruēt · ac protinus in publicis tabu lis ad hunc modū carmē emendari iussit. Qua votoꝝ verecundia deinceps cēsores in condendis lustris vsi sūt Prudēter enī sensit tunc incremētum romano impio petendū fuisse: cum intra septimū lapidem triumphi q̄ rebantur. Maiorem autem tocius terrarū orbis partē possidenti vt auidū esse quicquā vltra appetere: ita ha bunde felix si nihil ex eo quod optinebat ammitteret. Neq3 alia eius in cēsura moderacio ꝓ tribunali appa ruit Centurias recognoscēs equitū postquā · G · licimū sacerdotem citatū ꝓcessisse animaduertit · dixit se scire illū verbis conceptis peierasse Proinde si quis eū accu sare vellet: vsurum testimonio suo. Sed nullo ad id ne:

gocium accedēte: transduc equū inquit sacerdos: ac lu cri fac cēsoriam notā: ne ego in tua ꝑsona & accusato ris et testis et iudicis partes egisse videar. Quod ani: mi temperamētum eciā. M. quinto sceuola excellentis simo viro adnotatū est. Testis namqꝫ in reum ꝓductꝰ cū id respondisset: quod salutem periclitantis magno: pere lesurū videbatur. discedēs adiecit ita sibi credi opor tere: si non et alij idem asseuerasset: quoniā vnius testi monio aliquem cedere pessimi esset exempli. Et religi: oni igitur sue debitā fidem: & communi vtilitati salu bre consilium reddidit. ¶ Sencio quos ciues que ve facta eorū ac dicta quam breuissimo ambitu oracio: nis amplectar. Sed cū magna strictim & multa breui ter dicēda sint. claritate excellētibus infinitis ꝑsonis re busqꝫ circūfusis: vtrumqꝫ pstare ꝓpositi nequeo quoqꝫ nostri racio non laudanda sibi omnia sed recordanda sumpsit Quapropter bona cū venia duo metelli mach edonicus et numidicus maxima patrie ornamēta stric tim se variari paciētur. Acerrime cū scipione affrica: no macedonicus dissēserat: eorūqꝫ ab emulacione virtu tis ꝑfecta concitacio. ad graues testatasqꝫ inimicicias ꝓgressa fuerat. Sed tamē cum interemptū scipionem conclamari audisset in publicū se ꝓripuit. mestoqꝫ vul tu et voce confusa: cōcurrite cōcurrite īquit ciues: menia nostre vrbis euersa sunt. Scipioni enī affricano intra suos penates quiescēti: nefaria uis allata est. O. r. p. piter affricani morte miserā & macedonici tā huma na tamqꝫ ciuili lamētacione felicem. Eodem enī tempo re & quantū amisisset principem: et qualem haberet recognouit. Idem filios suos monuit: vt funebri eius lecto humeros subicerent. Atqꝫ huic exequiarū illū ho norem vocis adiecit. non fore vt postea id officium ab alijs maiori viro pstari posset. Vbi illa tot in curia iurgia: vbi tam multe pro rostris altercaciones. vbi

maximorũ ciuium & ducũ tantum non togata ꝑlia ꝯ
Omnia nimirũ ista ꝑcipua veneracione ꝓsequẽda dele
uit moderacio. ¶ Numidicus autem metellus
populari factione patria pulsus in asiam secessit. In
qua cũ ei forte ludos theatralibus spectanti littere red:
dite essent: quibus scriptũ erat maximo senatus. et po
puli consensu reditũ illi in vrbem datũ non e theatro
prius abijt. quã spectaculum ederetur. Non leticiam
suã ꝓxime sedentibus vlla ex parte patefecit: sed sũmũ
gaudium intra se continuit. Eundem cõstat pari vul
tu et exulem fuisse: & restitutũ. Adeo moderacionis
beneficio medius semper inter secundas et aduersas res
animi firmiter versatus est. ¶ Tot familijs ĩ vno
genere laudis enumeratis: porcium nomẽ velut expers
huiusce glorie silẽcio ꝑtereundum se negat fieri debere.
Posterior cato non paruo: summe moderacionis con
fisus iudicio: cipriacã pecuniam maxima cum diligen
cia et sanctitate in vrbem deportauerat. Cuius ministe
rij gracia senatus relacioni interponi iubebat: vt ꝑto
rijs comicijs extra ordinem racio eius haberet. Sed ip
se id fieri passus non est. iniquũ esse affirmans quod
nulli alij tribueretur sibi decerni: ac ne quid in ꝑsona
sua nouaretur: cãpestrem experiri temeritatem quam
curie beneficio vti sacius esse dixit. ¶ Ad externa
iam mihi exempla transire conãti. M. iubulus vir am
plissime dignitatis & summis honoribus functus ma
nus inicit. Qui cũ in siria ꝓuincia moraretur duos
egregie indolis filios suos agabinianis militibus egip
ti occisos cognouit. Quorũ interfectores ad eum vinc
tos regina cleopatra misit. vt grauissime cladis vlcio:
nem arbitrio suo exigeret. At ille oblato beneficio q̃
nullũ maius lugenti tribui poterat. dolorem moderaci
oni cedere coegit: carnificesq; sanguinis sui intactos e
uestigio ad cleopatrã reduci iussit dicendo. potestatem

huius vindicte non suā sed senatus esse debere.
¶ Tarentinus architas dū se pitagore p̄ceptis metapō
ti penitus inmergit. magno labore longoqȝ tempore
solidum opus doctrine complexus. postquā in patriā
reuertit: ac rura sua reuisere cepit animaduertit negli
gēcia villici corrupta et pdita. Intuensqȝ male meritū
sumpsissem inquit a te supplicium: nisi tibi iratus essē
Maluit enī impunitū dimittere quā ꝑpter iram iusto
grauius punire. ¶ Nimis liberalis architе mode
racio temperacior platonis. Nam cū aduersus delictū
serui vehemēcius exarsisset: veritus ne ipse vindicte mo
dum despicere non posset. suensippo amico castigacōis
arbitrium mandauit. deforme sibi futurū existimans:
si commisisset. vt parem rep̄hensionem: culpa serui: et
animaduersio platonis mereretur ¶ Quo minus
miror quod in zenocrate discipulo suo tam constanter
moderatus fuit Audierat cū de se multa impie locutū
sine vlla cunctacione criminacionem respuit. Insta-
bat certo vultu index causam querēs cur sibi fides non
haberetur. adiecit non esse credibile vt quem tantopere
amaret: ab eo inuicem non diligeret. Postremo cuius
ad iusiurandū inimicicias serentis: malignitas confu
gisset. ne de piurio eius disputaret affirmauit. nūquā
xenocratem illa dicturū fuisse nisi ea dici expedire sibi
iudicasset. Non in corpore mortali sed in arce celesti
et quidem armatū animū eius vite stacionem puto spe
egisse humanorum viciorū in cursus a se inuicta pug
na repellentem. cūctosqȝ virtutis numeros altitudinis
sue sinu claudos custodiētem. ¶ Nequaquā plato
ni litterarū commendacione par siracusanus dio sed q̄d
ad p̄standam moderacionem attinuit vehemencioris ex
perimenti. Patria pulsus a dionisio tiranno: mega
ram pecierat. Vbi cū theodorum principem eius vrbis
domi conuenire vellet. neqȝ admitteret. multū diuqȝ

ante fores repentus: comiti suo pacienter hoc ferendum ait · forsitan enĩ et nos cum in gradu dignitatis nr̃e essemus: aliquid tale fecimus. Qua tranquillitate cõ silij ipse sibi condicionem exilij placidiorem reddidit.

¶ Trasibulus eciam hoc loci apprehendendus est · qui populũ atheniensem ·xxx· tirannoꝝ seuicia suas se des relinquere coactũ dispersamq; et vagam vitam mi serabiliter exigẽtem: animis pariter atq; armis confir matũ in patriam reduxit: insignem deinde restitucio nem libertatis victoriam clariorem aliquanto modera cionis laude fecit: plebei enim scitũ interposuit· ne q̃ p̃ teritarũ se rerum mẽcio fieret· hec obliuio quam athe nienses amnestian vocant concussũ et labentem ciuita tis statũ in pristinum habitum reuocauit. Non mi noris admiracionis illud. ¶ Stasippus tegeates hortantibus amicis vt grauem in amministracione· r ·p· emulũ sed alio quã probum & ornatum virũ: qli bet racione vl' tolleret: vel summoueret· negauit se fac turũ: ne quem in tutelam patrie bonus ciuis locũ ob tineret: malus et impbus occuparet· seq; pocius vehe mẽter aduersario vrgeri: quam patriam egregio aduo cato carere ꝑoptauit. ¶ Pitaci quoq; moderacio ne pectus instructũ qui alcheum poetam et amaritudi ne odij: et viribus ingenij aduersus se ptinacissime vsũ tirannidem a ciuibus delatam adeptus: tantummodo quod in opprimendo possit admonuit. Huius viri mẽ cio subicit vt de septem sapiẽcium moderacione referam

¶ A piscatoribus in melesia regione reticulũ tra hẽtibus quidam iactũ emerat· extracta deinde magni ponderis aurea delphica mẽsa: orta contrauersia est· il lis piscium se capturam vendidisse affirmantibus: hoc fortunam iactus emisse dicẽte. Qua condicione ꝓpter nouitatem rei et magnitudinem pecunie ad vniuersũ ciuitatis eiꝰ populũ delata: placuit appollinẽ delphicũ

consuli: cui nam adiudicari mēsa deberet. Deus respō
dit. illi esse dandam qui sapiēcia ceteros p̄staret. his v̄
bis. tioiaoco oiaut anton toycocipi aic maawi. tum
illi sochadethi mēsam dederunt. ille cessit eā bianti: is
pittato: is ꝓtinus alij: deīcepsq; p omniū septem sapiē
tum orbem ad vltimū ad solonem ꝑuenit. qui & titu
lum amplissime prudēcie et p̄mium ad ipsū appollinē
transtulit. ¶ Atq; in theopompo quoq; spartano
rum regi moderacionis testimonum reddamus qui cū
primus īstituisset vt ephori lacedemonie crearētur. ita
ephori future regie potestati oppositi quemadmodum
rome consolari imperio. tr. pl. sunt obiecti: atq; illi cū
vxor dixisset: id egisse illū vt filijs minorem potestatē
relinqueret. relinquam inquit: sed diuturniorem opti
me quidem. Ea enim demū tuta est potencia. que viri
bus suis modū imposuit. Igitur theopompus regnū
legittimis vinculis constringēdo quo longius a licēcia
retraxit: hoc ad beniuolenciā ciuium ꝓpius admouit.
¶ Anthiocus autem a L. scipione vltra taurum
montem imperij finibus submotus cū asiam ꝓuinciam
vicinasq; ei gentes amisisset: gracias agere populo rōa
no non dissimulanter tulit. ꝙ nimis magna ꝓcuracio
ne liberatus: modicis regni terminis vteret̄. Et sane ni
hil est tam p̄clarū aut tam magnificum quod non mo
deracione temperari desideret.

¶ Capitulum secundū Qui ex inimicicijs iuncti sūt ami
cicia aut necessitudine

Que quoniā multis & claris auctoribus illustr̄
ta est. trāsgrediamur ad egregiū humani aī af
fectū ab odio ad graciā deflexum. Equidem eum
leto stilo ꝓsequamur Nam sicut placidū mare ex aspe
ro. celumq; ex nubilo: serenū hilari aspectu sentitur. sic
bellum pace mutatū plurimum gaudij affert. Offēsa
rū eciam acerbitas deposita candida relacione celebrāda

est . ¶ .M. emilius lepidus bis cousul et pontifex
maximus: splendoreq; honorū par vite grauitate diu
tinas ac vehementes inimicicias cū fuluio flacco eiusdē
amplitudinis viro gessit . Quas vt simul censores re:
nunciati sunt in campo deposuit: existimans nō opor
tere eos priuatis inimicicijs desidere : q̄ publice summa
iuncti essēt potestate. Id iudicium animi eius et p̄sens
etas comp̄bauit. et nobis veteres annalium scriptores
laudandū tradiderunt . ¶ Sexti liuij quoq; salina
toris finiēdarum simultatū illustre consilium: ignotū
posteritati esse voluerūt. Is nanq; et si neronis odio ar
dēs in exilium p̄fectus fuerat. testimonio eius p̄cipue
afflictus: tamē postquam eū inde reuocatum ciues col
legam illi in consulatu dederunt. & ingenij sui quod
erat acerrimū et iniurie quam grauissime acceperat ob
liuisci sibi imperauit ne si dissidente animo consorciōnē
imperij vsurpare voluisset: p̄tinacem se exhibēdo inimi
cū malum consulē ageret. Que quidem mētis ad tran
quilliorem habitum inclinacio in aspero ac difficili tē:
porum articulo plurimū salutis vrbi atq; italie attu:
lit . quia pari virtutis impetu coniti terribiles puni:
cas vires contuderunt. ¶ Clarū eciam in affricāo
superiore ac. tib. gracco dispositarū inimiciciarum exē
plū. Siquidem ad cuius mense sacra odio dissidētes ve
nerant ab ea et amicicia et affinitate iuncti discesserūt
Non contentus enī scipio auctore senatu in capitolio
iouis epulo cū gracco concordiam communicasse. filiā
quoq; corneliam p̄tinus ei despondit. Sed huiusce gene
ris humanitas eciā in marco cicerone p̄cipua apparu:
it . Aulum nanq; gauinium repetundarū reū
summo studio defēdit . qui eū in consulatu suo vrbe ex
pulerat. Idemq; .P. vaticinium dignitati sue semp̄ ī
festum duobus publicis iudicijs tutatus est. vt sine vl
lo crimine leuitatis: ita cū aliqua laude quia speciosi⁹

aliquãdo iniurie beneficijs vincunt̃ · quam mutui odij
ꝑtinacia p̃santur . ¶ Ciceronis autem factũ adeo
visũ est ꝓbabile vt imitari id ne inimicissimus quidẽ
illi · p · pulcher dubitauerit . Qui in incesti crimine a tri
bus lẽtulis accusatus · vnũ ex his ambitus reum pa:
trocinio suo ꝓtexit : atq3 in animũ induxit · et iudices
et p̃torem et vestalem edem intuẽs amicũ lentulo agere
interq3 ille salutem eius fedo crimine obruere cupiens
hostili voce ꝑorauerat . ¶ Caninius autem gallus
reum pariter atq3 accusatorem ammirabilem egit · C
· G · antonij quem dampnauerat filiam in matrimo
nio ducẽdo · Et mecolonium a quo dampnatus fuerat
rerum suarũ ꝓcuratorem habendo . ¶ Melij vero ru
fi vt vita inquinata ita misericordia quã · Q · põpe
io p̃stitit ꝓbanda . Cui a se publica questione ꝓstrato
cũ mater cornelia fidei commissa predia non redderet :
atq3 iste auxilium suũ litteris implorasset : ꝑtinacissĩe
absẽti affuit · Recitauit eciam eius epistolã iudicio vl
time necessitatis iudicem qua impiam cornelie auari
ciã subuertit factum ꝓpter eximiam humanitatem : ne
sub celio quidem auctore repudiandum .

¶ Capitulũ tercium de abstinẽcia et continencia

Magna cura p̃cipuoq3 studio referendũ est quan
topere libidinis et auaricie furori similis impet9
ab illustrium virorum pectoribus consilio ac ra
cione sũmoti sint . Qua demũ hij penates ea ciuitas
id regnũ eterno in gradu facile steterit · vbi minimũ
virium veneris pecunieq3 cupido sibi vindicauerit . Nã
quos iste generis humani certissime pestes penetrarunt
iniuria dominatur : infamia flagrat . Igitur contrari
os hijs tam diris vicijs mores commemoremus .

¶ Quartũ C vicesimum annum agens scipio cũ in
hispania carthagine oppressa maioris carthaginis ca
piende sumpsisset auspicia : multosq3 obsides quos in

ea vrbe peni clausos habuerant in suam potestatem redegisset: eximie inter eos forme virginem etatis adulte et iuuenis et celebs: et victor postquā comperit illustri loco inter celtiberos natam· nobilissimoqȝ gētis ei⁹ indibili desponsam: arcessitis parētibus et sponso īuio latam tradidit· aurū quoqȝ quod ꝑ redempcōne puelle allatū erat: summe dotis adiecit. Qua continencia et munificēcia indibilis obligatus celtiberorū animos romanis applicando meritis eius debitam graciā retulit. ¶ Verū vt huius viri abstinencie testis hispania ita· M· catonis epiros: achaia: ciclades insule maritima pars asie ꝓuincia cipros: vnde cū pecunie deportande ministerium sustineret· tam aduersū animum ab omni venere quā a lucro habuit: in maxima vtriusqȝ intemperancie materie versatus. Nam et regie diuicie potestate ipsius continebantur: et fertilissime deliciarū tot grecie vrbes necessaria tocius nauigacionis diuerticula erant. Atqȝ id minacius rufus cipriace expedicionis fidus comes scriptis suis significat: cuius testimonium non amplector. Proprio enī argumento laus ista nitit̄: quoniā ex eodem nature vtero et continencia nata est et cato. ¶ Drusum eciam germaīcū eximiam claudie familie gloriam: patrieqȝ rarū ornamentū: et quod super omnia est: operū suorum pro habitu etatis magnitudine vitrico pariter et fratri augusto duobus· r· p· diuinis oculis mirifice respondentem: constitit vsum veneris intra coniugis caritatem clausū tenuisse. ¶ Antonia q̄qȝ femīa laudib⁹ virilem familie sue claritatem supergressa: amorem mariti egregia fide pēsauit· que post eius excessū: forma: etate florens: concubitū socrus ꝓ coniugio habuit· in eodem qȝ thoro alterius adolescēcie vigor extinctus est: alteri⁹ viduitatis experiencia consenuit: hoc cubiculū talibus expimentis summam imponat. ¶ Deinceps et his vace⁹

quorũ animus aliquo in momento ponẽdi pecuniã nũquam vacauit. ¶ Gn. marcius patricie gẽtis adolescẽs: anti regis clara ꝓgenies: cui curioli volscorum oppidũ captiuũ cognomen adiecerunt. cum editis conspicue fortitudinis operibus a postunio comınio consule accurata oracione apud milites laudatus: omnibus donis militaribus et agri centũ iugeribus: et decẽ captiuorũ electione: et totidem ornatis equis: centenariũ boũ gregem argẽtoqꝫ quantum sustinere valuisset doñaretur. nihil ex his p̃ter vnius hospitis captiui salutem equũ quo in acie vteretur accipere voluit. Qua tam circũspecta animi moderacione nescias vtrum maiore cũ laude p̃mia elegerit: an reiecerit. ¶ M. autem curius exactissima norma romane frugalitatis: idemqꝫ fortitudinis ꝑfectissimũ specimen samnitum legatis agresti se in scaunio assidẽtem foco: eque ligneo catino cenantem: quales epulas apparat9: iudicio est spectandũ p̃buit. Ille enĩ samnitum diuicias contempsit: sãnites eius paupertatem mirati sunt. Nam cũ ad eum magnũ pondus auri publice missũ attulissent: benignis verbis inuitat9 vt eo vti vellet: et vultũ risu soluit ꝓtinus superuacue inquit ne dicam inepte: legacionis ministri narrate samnitibus. M. curium malle locupletibus imperare quam ipsũ locupletem: atqꝫ istud vt p̃ciosũ ita malo hominum excogitatũ munus refertote et mementote me nec acie vinci: nec pecunia corrumpi posse. ¶ Idem cũ italia pirrum regem exegisset: nihil omnino ex p̃da regia qua exercitũ vrbemqꝫ ditauerat attigit. Decretis eciam a senatu septenis iugeribus agri populo autem sibi. L. popularis assignacionis modum non excessit. parũ idoneum. r. p. ciuem existimans q̃ eo quod reliquis tribueretur contentus non est.

¶ Idem sensit Fabricius lucinus honoribus et auctoritate omni ciuitate temporibus suis maior. cẽsu par

vnicuiqz pauperrimo. Quia sannitibus quos vniuer
sos in clientela habebat. decem eris & .xv. pondo argē
ti totidem seruos sibi missos in samnum remisit. conti
nēcie sue beneficio sine pecunia p̄diues: sine vsu familie
habunde comitatus: quia locupletem illū faciebat: nō
multa possidere: sed modica desiderare. Ergo domus ei⁹
quemadmodū ere et argento: et mancipijs samnitum
vacua. ita gloria ex his parta referta fuit. ¶ Con
sentanea repudiatis donis fabricij vota extiterunt. le-
gatus enī ad pirrum p̄fect⁹ cum apud eū chincam the
salū narrantem audisset: quendam atheniensem sed cla
rū sapiēcia suadentem. ne aliquid aliud homines quā
voluptatis causa facere vellēt: p monstro eam vocem
accepit: continuoqz pirro & samnitibus istam sapiēci
am deprecat⁹ est. licet athene doctrina sua gloriaretur.
Vir tamē prudens fabricij detestacionem quam epicu
ri maluit p̄cepta: quod euent⁹ quoqz indicauit. Nam
cū vrbs voluptati plurimum tribuit: imperium maxi
mū amisit. que labore delectata est occupauit. et illa li
bertatem tueri non valuit: hec eciam donare potuit.
¶ Curij et fabricij. Q. tuberonem cognomine ga
tilium discipulū fuisse merito quis existimauerit. Cui
consulatū gerēti: cū etholorum gens omnis vsus vasa
argētea magno pondere et exquisita arte fabricata per
legatos misisset: qui superiore tempore gratulandi cau
sa ad eū p̄fecti: retulerant ficcilia se in eius mēsa vasa
vidisse: monitos ne continēcie quasi paupertati succur
rendū putarēt: cū suis sarcinis abire iussit. Quam be
ne etholicis domestica pretulerat: si frugalitatis eius
exemplum posterior etas sequi voluisset. Nunc quo
ventū est a seruis impetrari vix potest: ne eam superlec
tilem fastidiant: qua tunc consul vti non erubuit.
¶ At pseo rege deuicto paulus cū machedonicis opi
bus veterem atqz hereditariam vrbis nostre pauptatē

eousqꝫ saciasset · vt illo tempore primū · p · r · tributi p̄s-
tandi onere liberaret · penates suos nulla ex parte locu
pleciores fecit · p̄clare secum actū existimans quod illa
victoria alij pecuniam ipse gloriā occupasset. ¶
Atqꝫ huic animi eius iudicio · q · fabius gurges nume
rius pictor · q · ogolinus subscripserunt Qui legati ad
ptolomeū regem missi: munera que ab eo priuatim ac
ceperant in erarium et quidem priusquam ad senatū le
gacionem referrēt detulerunt: scilicet de publico minis
terio nihil cuiquam p̄ter laudem bene administrati of
ficij accedere debere iudicantes. Jam illud hūa
nitatis senat⁹ & attente maiorū discipline indicium ē
Data sunt enī legatis que in erarium reposuerunt · nō
solū · p · c · decreto sed eciam populi pmissu: atqꝫ legata
questores pmpta vnicuiqꝫ distribuerunt. Jta in isdem
ptolomei liberalitas: legatorū abstinēcia senatus ac po
puli equitas debitam pbabilis facti porcionem obtinu
it. ¶ Fabiorū & olgoliuij continēcie calphurni-
um pisonem in consimili genere laudis emulū fuisse:
res ipsa iudicio est. Consul graui fugituorū bello a se
liberata sicilia eos quorum p̄cipua opera vsus fuerat:
imperatorio more donis psequebatur. Jnter quos fili
um suū aliquot locis p̄liatum fortissime titulo trium
librarū auree corone decorauit · p̄fat⁹ nō oportere a ma
gistratu de publica pecunia erogari: quod in ipsius do
mū rediturum esset tantumqꝫ ponderis se testamento
adolescenti legaturū pmisit: vt honorem publice a duce
p̄cium priuatim a patre reciperet. ¶ Age si quis
hoc secl'o vir illustris pellibus hedinis pstragulis vtat̄
tribusqꝫ seruis comitat⁹ hispaniam regat: & quingen
torū assiū sumptu transmarinam puinciam petat · eo-
demqꝫ cibo eodemqꝫ vino quo naute vti contentus sit ·
nonne mirabilis existimet̄. At qui ista pacientissime
superior cato tollerauit: quia illum grata frugalitatis

consuetudo in hoc vite genere cū summa dulcedine con tinebat. ¶ Multū a prisca continencia spacio ānorum posterior cato descēdit: vtpote in ciuitate iam diuite et lautica gaudēte natus. Is tamen cū bellis ciuilibus interesset: filium secū trahēs duodecim seruos habuit. numero plures quam superior temporū diuersis moribus pauciores. Exultat animus maximorū viro℞ memoriam pcurrēs. ¶ Scipio emilianus post duos inclitos consulat⁹ totidemq₃ sue p̄cipue glorie triūphos septem seruis sequētibus officio legacionis functus est. Et puto carthaginis ac numancie spolijs comparare plures potuerat nisi operū suorum ad se laudem manubias ad patriam redundare maluisset. Itaq₃ cū p socios et exteras gētes iter faceret: non mancipia eius sed victorie enumerabantur. nec quantū auri et argēti: sed quātū amplitudinis pondus secū ferret estimabatur.

¶ Continēcia uero eciam in vniuerse plebis animis sepenumero cognita est sed habunde erit ex his duo exēpla. longe īter se distancium seculorū retulisse. Pirr⁹ impet⁹ sui terrore soluto: ac iam epiroticis armis languētibus beniuolenciam. p. r. mercari quia virtutem debilitare nequiuerat cupiēs: pene totū regiarum opū apparatū in vrbem nostram transtulerat. Ceterum cū et magni p̄cij et varij generis a legatis eius tam virorum quam feminarū apta vsui munera circa domos ferrētur. nulla cuiquam dono ianua patuit: tarētineq₃ peculancie animiosus magis quam efficax defēsor defenso haud scio maiore cū gloria huius vrbis moribus quam bello repulsus sit. ¶ Illa quoq₃ pcella q̄₃. G. marius et L. cinna. r. p. inflixerant abstinencia populi romani mirifica conspecta est. Nam cū a se pscriptorū penates vulgi manibus diripiendos obiecissent: inueniri nemo potuit qui ciuili luctu p̄dam petēt Vnusquisq₃ enim se ab his perinde ac si a sacris edibus

abstinuit. Que quidem tam misericors continēcia plebis tantū crudelium victorū conuicium fuit. ¶ Atne eiusdem laudis commemoracionem exterius inuideamus. Pericles atheniēsium princeps cū tragediarū scriptorem sophoclea in ꝑtura collegam haberet: & is publico officio vna districtus puri ingenij ꝑtereuntis formam impēsioribus verbis laudasset: intemperanciā eius increpans dixit. ꝑtoris non solū manus a pecunie lucro: sed eciam oculos a libidinoso aspectu continētis esse debere. ¶ Sophocles autem etate iam senior cū ab eo quidam quereret: an eciā nunc rebus venerijs vteretur: dij meliora inquit: libēter enim istinc tanquā ex aliqua furiosa ꝓfugi dampnacione. ¶ Eque abstinētis senecte xenocratem fuisse accepimus. Cui⁹ opinionis non parua fides erit narracio que sequet̄. In ꝑuigilio phirne nobile athenis scortū iuxta eum: vino grauem accubuit pignore cū quibusdam iuuenibus posito: an temperanciam eius corrumpere posset. Quā nec tactu nec sermone aspernat⁹ quo aduoluerat i sinu suo moratam. ꝓpositi irritā dimisit factū sapiencia imbuti animi abstinens: sed meretricule quoq3 dictū ꝑquā facetū. Deridentibus enī se adolescētibus ꝙ tam formosa tamq3 elegans poti senis animū illecebris pollicere non potuisset. Pactumq3 victorie ꝑcium flagitantibus de homine secū hijs non de statua pignus posuisse respondit. Potest ne hec xenocratis continēcia a quoquam magisq3 ꝓprie demonstrari: quam ab ipsa meretricula expssa est. Phirne pulchritudine sua nullam in partem constantissimam eius abstinenciā labefecit ¶ Quid rex allexander diuicijs quatere potuit? Ab illo quoq3 statuam equidem eque frustra temptatam putes: legatos ad eū cum aliquot talentis miserat Quos in achademiam pductos sollito sibi id est modico apparatu et admodum paruulis copijs excepit Po

stero die interrogantibus cui nam adnumerari pecuni
am vellet: quid vos inquit hesterna cena non intellex
istis ea me non indigere. Ita rex philosophi amicici
am emere voluit. philosophus regi suã vendere noluit
¶ Alexander vero cognomen inuict⁹ assecut⁹ con
tinẽciam diogenis cinici vincere non potuit. Ad quẽ
cũ in sole sedẽtem accessisset: hortaretq3 vt si qua pstari
sibi vellet indicaret. quemadmodũ erat in trepedine col
locat⁹ sordide appellacionis h robuste vir pstancie mox
inquit de ceteris. Interim velim a sole ni non obstes
quibus verbis illa nimium inhesit sentẽcia. Alexan
der diogenem gradu suo diuicijs pellere temptat: celeri
us darium armis. ¶ Idem siracusis cũ olera ei lauã
ti aristippus dixisset: si dionisium adulare velles: ista
non esses. Imo inquit. si tu ista esse velles: non adu
lares dionisium.

¶ Capitulum quartum de paupertate

Maxima ornamenta esse matronis liberos apud
pomponium rufum collectorẽ librorum sic inue
nimus. Cornelia graccorũ mater: cũ campana
matronam apud illã hospita ornamẽta sua pulcherria
illius seculi ostenderet: traxit illã sermone dum e scola
redirent liberi. Et hec inquit ornamẽta sunt mea. om
nia nimirũ habet qui nihil concupiscit. eo quidem cer
cius quam qui cuncta possidet. quia dominũ rerũ col
labi solet: bone mẽtis vsurpacio nullũ tristioris fortũe
recipit incursũ. Itaq3 quorsum attinet aut diuicias ĩ
prima felicitatis parte: aut paupertatem ĩ vltimo mi
seriarũ statu ponere: cũ & illarũ frons hilaris multis
intus amaritudinibus fit referta. et huius horridior
aspectus et certis bonis habundet. qd melius psonis q3
verbis repsentabitur. ¶ Regio imperio pter ni
miam tarquinij superbiã finito: consulatus iniciũ va
lerius publicola cũ iunio bruto auspicatus est. Idemq3

postea tres consulatus acceptissime · p · r · gessit: et plurimorũ ac maximorum operũ ꝑtexto titulũ imaginũ suarũ amplificauit Cum interim fastorũ illud columẽ patrimonio ne ad exequiarũ quidem impẽsam sufficiẽte decessit · ideoq̃ publica pecunia ducte sunt. Non attinet vlteriore disputacione tãti viri paupertatem scrutari. Habunde enĩ patet quid viuus possederit: cũ mortuo lect⁹ funebris & rogus defuit. ¶ Quante amplitudinis menenium agrippam fuisse arbitremur: quẽ senatus & plebs pacis in se faciende auctorem elegit? Quante scilicet esse debuit arbiter publice salutis. Hic nisi a populo collatis in capita sextantibus funeratus esset: ita pecunie inops decessit: vt sepulture honore caruisset. Verũ idcirco et ꝑniciosa sediciose diuidua ciuitas manibus agrippe in vnũ cõtrahi voluit: quia eas paupes quidem sed sanct⁹ animaduerterat. Cuius superstitis nullũ fuit quod in censum deferret̃: ita et extincti hodieq̃ amplissimũ est patrimonium romana cõcordia. ¶ In · G · vero fabricij et · Q · emilij papi principũ seculi sui domibus argentum non fuisse confitear oportet · Vterq̃ enĩ patellam deorum & salinũ habuit sed eo lautius fabricius quod patellam suam corneo pediculo sustinere voluit. Papus quoq̃ satis animose qui cũ hereditatis nomine eã accepisset: religionis causa ab alienãda nõ putauit. ¶ Illi eciam predinites qui ab aratro arcescebantur vt consules fierent: voluptatis causa sterilem atq̃ estuosissimũ pupinie solũ versabant. Deliciarũq̃ gracia vastissimas glebas plurio cũ sudore dissipabant. Imo vero quos pericula · r · p · ĩpatores asserebãt: ãgustie rei familiaris · q̇d cesso ꝑprium nomen veritati reddere: bubulcos fieri cogebant.
¶ Atilium autem qui ad eũ arcessendum a senatu missi erant: ad imperium · p · r · suscipiẽdũ: semina spargentem viderunt · Sed ille rustico ope attrite man⁹

salutem publicam stabilierunt : ingentes hostium copias pensũ dederũt· quoq; modo arancium boũ iugum rexerant: triumphalis curr⁹ habenas retinuerunt Nec fuit his rubor eburneo scipione deposito : agrestẽ scuã aratri repetere. Potest pauperes consolari atilius: s; multomagis docere locupletes: quã non sit necessaria solide laudis cupido: nisi anxia diuiciarũ comparacio

¶ Eiusdem nominis et sanguinis atilius regulus primi punici belli gloria quia clades maxima cũ in africa insolẽtissime carthaginis opes crebris victorijs cõtẽderet: ac ꝓrogatum sibi ob bene gestas res in ꝓximũ annũ imperium cognosceet· consulibus scripsit villicum in agello quem septem iugerũ ĩ pupinea habebat mortuũ esse occasionemq; nactũ mercenarium: amoto deinde rustico instrumẽto discessisse ideoq; petere vt sibi successor mitteretur : ne deserto agro non esset vnde vxor ac liberi sui alerẽtur. Que postquam senat⁹ a consulib; accepit: et agrũ atilij illico colendum locari : et alimenta coniugi eius ac liberis pꝛ̃beri : resq; quas amiserat redimi publice iussit. Tanti erario nostro virtutis atiliane exemplũ quo omnis etas romana gloriabit̃ stetit·

¶ Eque magna latifundia ·L· quincij cintinati fuerũt· septem eni iugera agri possedit: ex his que tria ꝓ amico ad erarium obsignauerat mulcte nomine amisit· Penam quoq; ꝓ filio cesone quod ad causã dicẽdã non occurrisset huius agelli redit⁹ soluit. Et tamen ei quatuor iugera aranti non solũ dignitas patris familie constitit: sed eciam dictatura delata est. Anguste se habitare nunc putat· cuius domus tantũ patet quantũ cintinati rura patuerũt ¶ Quid emilia familia q̃; locuples sedecĩ eodẽ tempore emilij fuerunt: q̃bus vna domuncula erat : eodem loci quo nunc sunt mariana monumẽta: & vnus in agro vehiente fundus minus multo cultores desiderans quam dominos habebat : ĩq;

maximo & flamminco spectaculi locus : que quidem
loca ob virtutem publice donata possidebant . Eadem
gens nullũ ante scrupulum argenti habuit : quam pau
lus pse deuicto . Q . elio tuberoni genere suo quinqꝫ ar
gẽteos ex pda donaret Taceo enĩ quod princeps ciuita
tis filiam ei nuptũ dedit : cui⁹ pecunia tam ieiunos pe
nates videbat . Qui ipse qꝙꝫ adeo ĩops decessit : vt nisi
fundus quem vnũ reliquerat venisset : vnde vxor eius
dotem reciperet nõ extitisset. Animi virorũ et femina
rũ vigebant in ciuitate eorũqꝫ bonis dignitatis estima
cio cunctis in rebus ponderabat᷑. Hec imperia consilia
bant : hec iungebant affinitates : hec in foro : hec infra
priuatos parietes plurimũ poterant Patrie enĩ rem
vnusquisqꝫ non suam augere ꝓperabat : pauperqꝫ in di
uite quam diues in paupere imperio versari malebat .
Atqꝫ huic tam pclaro ꝓposito illa merces reddebatur .
Quod nihil eorũ q̃ virtuti debent᷑ emere pecunia licebat
inopieqꝫ illustrium virorũ : publice succurrebatur Ita
qꝫ cũ secundo punico bello . G . scipio ex hispania senatui
scripsisset : petẽs vt successor sibi mitteret᷑ : quia filiam
virginem adulte iam etatis haberet : neqꝫ ei sine se dos
expediri posset . senatus ne . r . p . bono duce careret : pa
tris sibi partes desumpsit : consilioqꝫ vxoris ac ꝓpinquo:
rum scipionis constituta . dote summam eius ex erario
erogauit : ac puellam nuptũ dedit . Dotis modus qua
draginta milia eris fuit . quo non solum humanitas .
p . r . sed eciam habitus veterũ ꝓnior cognosci potest .
Namqꝫ adeo fuerunt arta vt tuccia cesionis filia max
imũ dotem ad virũ decẽ milia eris attulisse visa sit : et
megullia quia tum quingentis milibus eris mariti do
mũ intrauit : dotate cognomen inuenerit . Idem
senatus fabricij lusciuij scipionisqꝫ filias ab indotatis
nupcijs liberalitate sua vindicauit . quoniam paterne
hereditati pter optimam gloriam nihil erat . qd acceptũ

referrent ¶ · M · autem scaurus quantulā a patre hereditatem acceperit: in primo libro eorū quos de vita sua transcripsit refert. Ait enī sibi decem sola mancipia totūqꝫ censum quinqꝫ atqꝫ · xxx · milium nummū relictū · in hac ille pecunia futurꝰ senatus princeps nutritus est spiritus. Hec igit̄ exempla respicere: hijs acquiescere solacijs debemus · qui paruulos cēsus nostros nūquā querelꝰ vacuos esse sinimus: nullū aut admodū paruí ponderis argentū paucos seruos septem iugera ari de terre īdigēcia domestica impēsa funera inopes dotū filias cernimus. Sed egregios cōsulatꝰ: mirificas dictaturas: innumerabiles triumphos cernimus. Quid ergo mediā fortunā quasi p̄cipuū generis humani malū: diurnis cōuicijs laceramus que vt nō habundantibus ita fidis vberibꝰ publicolas: emilios: fabricios: curios: scipiones: scauros: hisqꝫ paria robora virtutis aluit. Exurgamus pocius animis pecunieqꝫ aspectu debilitatos spiritu pristini temporis memoria recreemꝰ Nāqꝫ ꝑ romuli casā ꝑ que veteris capitolij humilia tecta et eterne veste focos fictilibus eciā nunc vasis contentos viro nullas diuicias talium virorū paupertate posse p̄ferri.

¶ Capitulum quintū de verecundia

Qua tempestiuꝰ ad verecundiā transitꝰ videtur hec enī iustissimis viris p̄cepit vt priuatas facultates negligerēt · publicas quā amplissimas esse cuperēt: digna cui ꝑide atqꝫ celesti numini templa extruant̄ āreqꝫ consecrētur: quia parēs est omnis hōesti consilij: tutela sollēpnium officiorū: magistra innocēcie cara ꝓximis: accepta alienis: omni loco omni tēpore fauorabilem p̄ se ferēs vultū. Sed vt a laudibꝰ eiꝰ ad facta veniamus: a condita vrbe vsqꝫ ad affricanum et tiberiū longū consules ꝓmiscuus senatui et populo spectandoꝝ ludorū locus erat · nunquā tamen quisquā

ex plebe ante· p· c· in theatro spectare sustinuit. Adeo circumspecta ciuitatis nr̄e verecundia fuit. Que quidem certissimū sui documētum eciā illo die exhibuit. q̄ ·L· flamminius extrema in pte theatri constitit· qui a· M· catone et ·L· flacco censoribus cenatū fuerat cōsulat⁹ iam honore defunct⁹: frater eciā · T· flamminij machedonie philippiq₃ victores. Omnes enī transire eū in locū dignitatis sue debitū coegerunt. ¶ Confregit· r· p· terēcius cannēsis pugne temerario ingressu. Idem delatā ab vniuerso senatu & ppl'o dictaturā recipere non sustinēdo pudore culpā maxime cladis redemit: effecitq₃ vt acies deorū ire sed modestia ipsius moribus imputaret̄: itaq₃ titulo imaginis eius specios⁹ non recepta dictatura quam aliorū gesta ascribi potest ¶ Nos autem ad p̄clarū verecundie opus transgrediam̄

Magna cū inuidia fortuna p̄torijs comicijs affricani superioris filium· G· scipionem et scribā citereium in cāpum deduxerat: vt q₃ nimis impotēs sermōe vulgi carpebat̄: quod tanti viri sanguinem cliētelāq₃ comiciali certamine confuderat. Ceterū crimen eius in suā laudem citereius conuertit. Nam vt vidit omnibus se cēturijs scipioni anteferri templo descēdit: abiectaq₃ candida toga sua competitoribus sui suffragatorē agere cepit: vt scilicet p̄tura melius affricani memorie concederet: quā sibi vindicaret. Nec maximū esse verecūdie p̄cium scipio tunc honorem adept⁹ est: sed si citereio magistratu lati sunt. ¶ Ac ne ꝑtin⁹ comicijs abeamus· consulatū petēs ·L· crassus cum omni candita torū more circū forū supplex ppl'o ire cogeretur: nunq₃ adduci potuit vt id p̄sente· Q· sceuola grauissimo & sapiētissimo viro socero suo faceret: itaq₃ rogabat eū vt a se dū inepte rei inseruiret discederet: maiorem verecundiā dignitatis eius quā candide toge sue respectū agens. ¶ Pompeius autem magnus pharsalica

acie victus a cesare cū postero die larissam intraret: op
pidiqꝫ illi⁹ vniuersus ꝑplꝰus obuiā ei ꝓcessisset: ite īqꝫ
et istud officiū pstate victori. Dicerem non dign⁹ qui
vinceret nisi a cesare esset superat⁹. certe modestus in ca
lamitate Nam quia dignitate sua vti iā non poterat
vsus est verecūdia. Quā pcipuam ī. G. qꝫ cesa:
re fuisse et sepenumero apparuit et vltim⁹ eius dies sig
nificauit. Cum plꝰib; enī parricidarū violat⁹ mucroni
bus inter ipsū illud temp⁹ q̄ diuinis spirit⁹ mortali dis:
cernebat̄ a corpore: ne trib; quidē et viginti vulneribus
quin et verecūdie obsequeret̄ absterreri potuit. Siqdem
vtraqꝫ togā manu dimisit vt īferior pars corporis tecta
collaberet̄: in hūc modū non homīes expirāt: ꝫ dij im
mortales sedes repetūt suas. Quod sequit̄ exter
nis āneciā: quia āte gestū est quā etrurie ciuitas daret̄
Excellētis in ea regiōe pulchritudinis adolescēs nomīe
spurinia. cū mira specie cū plurīū feminaꝝ illustriū solli
taret oculos: ideoqꝫ viris ac parētib; eaꝝ se suspectū esse
sētiret: oris decorem vulnerib; cōfodit: deformitatemqꝫ
sāctitatis sue fidē qꝫ formā irritamētū aliene libidinis
esse maluit. Athenis qdā vltie senectutis cum
spectatū ludos in theatrū venisset: eūqꝫ nemo e ciuibus
cessū recipet: adlace demonioꝝ legatos forte peruenit.
Qui homīs etate moti canos eius et ānos assurgendi
officiō venerati sūt: sedēqꝫ ei īter ipos honoratissio loco
dederūt. Quod vbi fieri ꝑplꝰus aspexit: maxīo plausu
aliene vrbis verecūdiā cōꝓbauit. ferūt tunc vnū e lace
demonijs dixisse Ergo atheniēses qd sit rectū sciūt: sed
id facere negligunt.

Capitulum sextum de more coniugali

Placido et leui affectu ad eq̄ honestū verū ali
quāto ardēciorē et conticaciorē ꝓgam: legittimi
qꝫ amoris q̄si quasdā imagines nō sine maxīa
veneracōe contēplādas lectoris ocul' subiciā: valēter īter

cōiugis stabilite fidei opa pcurrens ardua imitatu: ceterū cognosci vtilia quia excellētissia animaduertēti ne mediocria quidē prestare rubori oportet esse. ¶ T. graccus anguibꝫ domꝰ sue mare et femīa apphēsis: certior factꝰ ab aruspice arce demisso: vxori eius feminam ipi celerē obitū instare: salutarem cōiugio pociꝰ q̄z sibi partē augurij secutꝰ: marē necari: feminā dimitti iussit. sustinuitqꝫ in cōspectu suo seipsū interitū serpētis occidi. Itaqꝫ corneliā nescio vtrū feliciorē dixerim q̄d talem virum habuerit an miseriorem q̄d amiserit ¶ O thesalie rex admete crudel' et duri fati crimīe sub magno iudice dāpnatū: qui coniugis tue fata p tuis pmutari passus es eaqꝫ ne tu extingueres reuolūtario obitu cōsūpta: lucē intueri potuisti. et certe parētū prius īdulgenciā temperaueras. ¶ Vilior gracco iniq̄ fortune victima quāuis senatorij vir ordinis. G. placius numida: s; in cōsimili amore par exemplū. Morte enī vxoris audita: doloris impotēs pectꝰ suū gladio pcussit Interuētu deinde domesticoꝝ inceptū exequi phibitus colligatusqꝫ vt primū occasio data est. scissis fascijs ac vulnere diuulso cōstāti dextera spiritū luctꝰ acerbitate pmixtū: et ex ipsis p̄cordijs et visceribꝫ exhausit: tā violēta morte testatꝰ quantū marital' flamme illo pectore clausū habuisset. ¶ Eiusdem vt nomīs ita amoris q̄qꝫ. M. plaucius. Nam cū imperio senatꝰ classe sociorū. Lx. nauiū in asiā reduceret: tarentūqꝫ appulisset: atqꝫ ibi uxor eius orestilla que illuc eū psecuta fuerat. morbo p̄ssa decessisset. fūerata ea et in rogū imposita inter officiū vngēdi et osculādi stricto ferro incubuit. Quem amici sicut erat togatū et calciatū corpori coniugis iunxerūt. ac deinde subiectis facibꝫ vtrūqꝫ vna cremauerūt. Quorū ibi factū sepulchrum est: tarēti eciā nūc conspicit̄. quod vocat̄. Twmpooiaoytom. Nec dubito quin si quis modo extinctis sēsus inest plauciꝰ et

orestilla fati consortione gestiētes vult⁹ tenebris intule rint. Saneqꝫ vbi idē et maximus et honestissim⁹ amor est: aliquāto pstat morte iungi: quā distrahi vita.

¶ Consimil' affect⁹ iulie. G. cesaris filie adnotat⁹ est. Que cū edilicijs comicijs pompei magni cōiugis sui uestē cruore respersā: e cāpo domū relatā vidisset. territa metu ne q̄ ei uis esset allata: exanimis concidit. partūqꝫ quē vtero cōceptum habebat: subita animi cōsternacione et graui dolore corporis eicere coacta est: atqꝫ ita expirauit. Magno quidē cū toci⁹ terrarū orbis detrimēto cui⁹ trāqllitas tot ciuiliū bellorū truculētissimo furore pturbata nō esset: si cesaris et pompei cōcordia communis sāguinis vinclo cōstricta māsisset. ¶ Tuos qꝫ castissimos ignes porcia. M. catonis filia: cūcta secula debita āmiracōe psequent̄. Que cū apud philippos: victū et interemptū virū tuum brutū cognosces: quia ferrū non dabat̄. ardētes ore carbones haurire non dubitasti. muliebri spiritu virilē patris exitū imitata. Sed nescio an hoc forci⁹: q̄d ille vsitato tu nouo genere mortis assūpta es: Sūt et alienigeni amoris cines usti obscuritate ignorācie: non obruti: e quibꝫ paucos attigisse satis erit. ¶ Gentis carie regina artemisia virū suum māsolū fato absumptū quātopere desiderauit leue ē post cōquisitorū omnis generis honoꝝ monumētiqꝫ vsqꝫ ad septē miracula pfecti magnificencia argumētari. Quid enī aut eos colligas: a' de illo inclito tumulo loquare: cū ipsa māsoli viuū ac spirās sepulchrū cōcupierit: eorū testimonio qui illā extincti ossa pocōe aspersa bibisse tradūt. ¶ Hipsicratea quoqꝫ regina mitridatē coniugem suū effusis caritatis habenis amauit. pter quē precipuū forme sue decorē in habitū virilem cōuertere voluptatis loco habuit. Tonsis enī capillis equo se et armis assuefecit: quo facili⁹ laboribꝫ et periculis ei⁹ interesset: quinecia victū a. G. pompeio per

efferatas gētes · fugientē animo pariter et corpore infatigabili secuta est. Cui⁹ tāta fides asperaꝝ atqꝫ difficiliū rerū mitridati maximū solacium et iocundissimū lenimentū fuit. Cum domo enī et penatibꝫ vagari se credidit: vxore simul exulāte ¶ Verū quid asiā quid barbarie immēsas solitudines qꝫ latebras pōtici sinus scrutor: cū splēdidissimū tocius grecie dec⁹ lacedemon: ꝑcipuū vxorie fidei specimen nūc nr̄is ostentet oculis: plurimis et maximis patrie sue laudibꝫ admiracione fati cōparandū ꝫ Minie quorum origo ex inclito sociorum iasonis nūero leniniorū in insula cōcepta ꝑ aliq̄t secl'orū vices stabil' in sede manserat a pelasgicis expulsi armis aliene opis indigētes: excelsa taigetorū mōciū iuga supplices occupauerūt. Quos spartana ciuitas recepit respectu tindaridarū: nāqꝫ in illo nobil' fame nauigio destinat⁹ sideribꝫ par fratrū fulserat · deductos inde legibꝫ cōmodisqꝫ suis cōmiscuit. Sed hoc tantū beneficiū ī iiuriā bene merite vrbis regnū affectātes verterūt. Igitᷣ publice custodie inclusi: capitali asseruabanť supplicio. Quod cū vetere instituto lacedemonioꝝ nocturno tempore passuri essēt · cōiuges eorū illustrissimi sāguinis velut allocuture perit̄os viros īpetrato a custodibꝫ aditu carcerē intrauerūt: comutataqꝫ veste ꝑ simulacionē doloris velatis capitibꝫ eos abire passe sūt. Hoc loco quid aliud adiecerim: quā dignas fuisse quibꝫ minie nuberēt ꝫ

Capitulum septimum de amicicia

Ontemplemur nūc amicicie vinculū potēs et ꝑualidū neqꝫ vlla ex ꝑte sāguinis viribꝫ inferi⁹ Hoc eciā cerci⁹ et exploraci⁹ qꝫ illud nascēdi sors fortuitū opus · hoc vniuscui⁹qꝫ solido iudicio inchoata volūtas cōtrahit. Itaqꝫ celeri⁹ sine reꝑhensiōe ꝓpīquū auertere quā amicū · quia altera delectioni utiqꝫ iniquitatis: altera utiqꝫ leuitatis crimini subiecta est. Cum

enī deserta sit futura vita hominis nullius amicicie ācc
ta p̄sidio tam necessariū subsidium temere assumi non
debet. Semel autē recte app̄hensū sperni non cōuenit.
Sincere vero fidei amici p̄cipue in aduersis rebꝫ cognos
cunt̄ In quibꝫ quicq̄d p̄stat̄: totū a constāti beniuolen
cia ꝓficisciť. felicitatis cult⁹ maiore ex parte adulacio
ni quā caritati erogat̄. Certe suspect⁹ est ꝑinde ac plus
semꝑ petat quā impēdat. Accedat huc q̄d infracte for
tune homīes magis amicorū studia desiderant: vł p̄si-
dij vel solacij gracia. Nam leta quidē et ꝓspera nego
cia vtpote cū diuina suffragacōe foueant̄ hūana mın⁹
indigent. Tenacius igit̄ eorū nomīa posteritatis me
moria app̄hendit: qui aduersa amicorū nō deseruerunt
quā qui ꝓsperū vite cursū comitati sunt Nemo de sar
danapalli familiaribꝫ loquit̄. Orestes pilade pene ami
co: quā agamēnone nocior est patre. Siquidē illorum
amicicia in consorcōe deliciarū & luxurie contabuit.
Horū dure atqꝫ aspere cōdicionis solaciū: ipsarū miseri
arū experimēto enituit. Sed quid externa attingo cū do
mesticis prius liceat vti ⸮ ¶ Inimicus patrie fuisse
. T. gracc⁹ existimat⁹ est. nec inmerito quia potenciā
suā saluti eius p̄tulerat. Quā cōstātis tamē fidei ami
cū eciā in hoc tā prauo ꝓposito. G. blosium cumanum
habuerit: operep̄ciū est cognoscere. Hostis iudicat⁹ vl-
timo supplicio affect⁹: sepulture honore spoliat⁹: beniuo
lencia tamē eius nō caruit Nā cum senatus rutilio et
lenati cōsulibꝫ mandasset vt in eos qui cū gracco cōsen-
serant more maiorū animaduerterēt: et ad lelium cui⁹
consilio p̄cipue cōsules vtebant̄ ꝓ se blosius dep̄catum
venisset: familiaritatisqꝫ excusacōe vteret̄. atqꝫ is dix
isset: quid si te graccus templo iouis optimi maximi
faces subdere iussisset: obsecutur⁹ ne illius volūtati ꝓp
ter istā quā iactas familiaritatem fuisses ⸮ Nunquā
istud inquit gracc⁹ imperasset. satis: imo eciā nimium

Tocius nanqꝫ senat⁹ consẽsu dampnat⁹ mores defẽdere ausus est Verũ quod sequit̃ multo audaci⁹ multoqꝫ pi culosius. Compꝯsus enĩ pseueranti interrogacõne lelij ĩ eodẽ constanti gradu stetit: seqꝫ eciã hoc si modo grac cus annuisset facturũ · respõdit· Quis illũ sceleratum putasset fuisse si tacuisset · quis non eciã sapientẽ si p necessitate temporis locut⁹ esset ⸫ At blosius nec silẽcio honesto nec prudẽti sermone salutẽ suã ne qua ex parte infelicis amicicie memoriã desereret: tueri voluit.

¶ In eadẽ domo eque robusta costãtis amicicie exẽ pla suboriunt̃. Prostratis enĩ iã et pditis ·G· gracci cõsilijs rebꝰqꝫ cũ tota eius conspiracio late quereret̃· de sertũ omni auxilio duo tantũ amici põponi⁹ et letori⁹ ab infestis et vndiqꝫ ruẽtibꝰ telis oppositu corporũ suo rum texerũt. Quorũ pomponi⁹ quo is facili⁹ euade: ret: concitatũ sequẽcium agmẽ in porta trigemina ali quãdiu acerrima pugna ĩhibuit: nec vnqꝫ pelli potuit ꝫ multis cõfectis vulneribꝰ: transitũ sup cadauer suum eis. credo eciã: post fata inuit⁹ dedit. Letorius autẽ in ponte sub lichio constitit: et eũ donec grac⁹ transiret ardore spirit⁹ sui scepsit· ac vi iã multitudinis obrut⁹: conuerso in se gladio celeri saltu pfundũ tiberis pecijt· quanqꝫ in eo ponte caritatẽ toti patrie horaci⁹ cocles ex hibuerat. vnius amicicie adiecta volũtaria morte pstitit Quã bonos gracci si aut patris aut materni aui sec tã vite ĩgredi voluissẽt habere milites potuerũt. Quo enĩ impetu qua pseuerãcia animi blossius et põponi⁹ et letorius trophea ac triumphos eorũ adiuuissẽt· furio si conat⁹ tã strenui comites sinistris quidem auspicijs amicicie condicionẽ secuti ⸫ Sed quo miseriora hoc cerci ora fideliter culte nobilitatis exempla· ¶ ·L· autẽ regin⁹ si ad debitã publico ministerio sinceritatem exi gat̃ posteritas cõuicio lacerandus: si amicicie fido pig nore estimetur· in optimo laudabilis cõsciencie portu

re inquendus est. Tribunus enī plebis cepionem ī carrem coniectū quod illi⁹ culpa exercit⁹ noster a cimbris et teutonis videbatᷣ delet⁹. veteris arteqꝫ amicicie mēor publica custodia liberauit: nec hacten⁹ amicū egisse cōtent⁹; eciā fuge ei⁹ comes accessit. Proh magnum et inexuperabile tuum numē amicicia cū ex altera parte r. p. manū iniceret: ex altera tua illū dextera traheret et illa vt sacro sanct⁹ esse vellet exigeret: in exiliū indice res. Adeo blando vteris imperio ꝙ suppliciū honori ꝑtulit. ¶ Admirabile hoc op⁹ tuū: ꝫ q̄d sequitᷣ aliquāto laudabili⁹. Recognosce enī quousqꝫ volumnij constantē erga amicū suū caritatem sine vlla . r. p. iniuria euexeris. Qui ort⁹ equestri loco cū . M. lucullū familiariter coluisset: eūqꝫ . M. ātonius quia bruti et cassij partes secut⁹ fuerat interemisset: in magna fugiendi licēcia exanimi amico adhesit. Huc vsqꝫ in lacrimas et gemit⁹ ꝓfusus: vt nimia pietate causa sibi mortis accesserit. Nam ꝓpter ꝑcipuā et ꝑseuerantē lamētacōnē ad antonium ꝓtract⁹ est. cui⁹ postquā in conspectu stetit. iube me inquit imperator ꝓtinus ad luculli corp⁹ ductū occidi. Neqꝫ enī absumpto illo supesse debeo. cū ei infelicis milicie auctor extiterim. Quid hac fideli⁹ beniuolēcia ꝯ mortē amici hostis odio leuauit. vitā suam cōsilij crimini astrixit. quoqꝫ illū miserabiliorē redderet: se fecit inuisiorē. Nec difficiles antonij aures habuit: ductusqꝫ quo volueret: dexterā luculli auide osculatus: caput q̄d abscisū iacebat sublatū pectori suo applicauit. ac deinde submissā ceruicē victori gladio prebuit. loquatᷣ grecia thesia nefādis perithoi amoribus subscribentē ditis se patris regnis cōmisisse. Vani est istud narrare: stulti est credere. Mixtū cruorem amicorū et vulneribꝫ innexa vulnera: mortiqꝫ inherentē mortē videre. Hec sūt vera romane amicicie indicia illa gentis ad fingendū parate mōstro similia mēdacia. ¶ . L .

quoqꝫ patronius huiusce laudis consorcionem merito vindicat. pari enī inclite amicicie ausu: par gl'e porcio adserēda est. Admodū humili loco nat⁹: ad equestrem ordinē et splēdida milicie stipendia publij celij beneficō puenenerat. Cui gratū animū quia leta in materia exhibere non cōtigerat. in ea quā vnicam fortunā esse voluit: cū multa fide pſtitit. Erat octauio consule placēcie preposit⁹ celius. Qua cumano exercitu capta & senior iā et graui valitudīe affect⁹ ne ī potestatē hostium ueniret: ad auxiliū dextere petronij cōfugit. Quē is ab incepto cōsilio frustra conatus abstrahere: in isdē pseuerātem pcib͗ interemit. cediqꝫ ei⁹ suā iunxit: ne eo iacēte p quē omīa dignitatis incremēta assecut⁹ fuerat supesset. Ita alteri⁹ fato verecūdia: alterius pietas causā pbuit. ¶ Jungēdus petronio serui⁹ terēcius est quāqꝫ ei sicut cupierat p amico suo pire non cōtigit. ī cepto nanqꝫ egregio nō irrito euentu estimari debet: qa quāto in illū fuit: et ipse extinct⁹ est. Et. D. brutus periculū euasit mortis. Qui fugiēs a mutina vt ad se interficiendū ab antonio missos equites aduenisse cognouit. quodā in loco iuste pene debitū spiritū tenebris funerari conabat̄. Eoqꝫ iā facta: irrupcōe terēcius fideli mēdacio obscuritate ipa suffragāte brutū se esse simulauit. et corpus suū trucidandū equitib͗ obiecit. Verū cognit⁹ a furio cui brutiane vlcionis officiū mandatū fuerat: nece sua amici suppliciū discutere nō potuit Sic inuit⁹ fortuna cogēte vixit. ¶ Ab hoc horrido & tristi ptinacis amicicie ad letū et serenū vultū transeamus: atqꝫ in eā euocatā vbi omnia lacrimis: gemitu: cedib͗ fuerāt referta. in eo quod dignior est felicitatis domicilio collocem⁹: gracia honore habūdantissime opibus fulgentē. Orire igit̄ ab illa que sāctorū vmbris dicata esse credit̄ sede. Hinc decimi lelij: illinc. M. agrippe: alterū viroꝝ: deorū alterū: maximū amicū: et certa

mente et scdis omnibꝫ sortiti totūqꝫ beate turbe gregem qui vestro ductu venerāda sincere fidei stipēdia laudibꝫ et pmijs onustꝰ pegit in lucem nobiscū ptrahite. Vestros enī constātis animos: vestra strēnua ministeria: vestrā inexpugnabilem taciturnitatē: pqꝫ dignitate et salute amicoꝝ ppetuamꝰ excubacionem: testacionē: beniuolēciā: et rursus harū rerū vberrimos fructus posterior intuēs etas in excolēdo iure amicicie quā libēciꝰ qꝫ eciā religiosius erit operata ¶ Heret animꝰ ī domesticis: sed aliena quoqꝫ benefacta referre romane vrbis candor hortatꝰ. ¶ Damon et pinthias pitagorice prudēcie sacris iniciati: tā fidelem inter se amiciciā iunxerant: vt cū alterū ex his dionisius siracusanꝰ interficere vellet: atqꝫ is tempꝰ ab eo quo priusqꝫ periret: domū pfectꝰ res suas ordinaret: impetrauisset. alter vadem se p reditu eiꝰ tirāno dare nō dubitauit Solutꝰ erat periculo mortis qui mō gladio ceruices subiectas habuerat. eiqꝫ caput suū subiecerat: cui securo viuere licebat. Igitꝰ omnes et ī primis dionisiꝰ noue atqꝫ ancipitis rei exitū speculabantꝰ. Appropinquāte deinde definita die nec illo redeūte vnusquisqꝫ stulticie tā temerariū sponsorem dāpnabat. At is nihil se de amici cōstancia metuere pdicabat. Eodē autē modo momēto et hora dionisio cōstituta qui eā acceperat superuenit. Admiratꝰ amborum animū: tirannus suppliciū fidei remisit: insuperqꝫ eos rogauit: vt se in societatem amicicie tercium sedalicij gradū vltima culturū beniuolencia reciperent. Hascine vires amicicie mortis contemptū ingenerare vite dulcedinē extinguere: crudelitatem mansuefacere: odium in amorē conuertere: penā beneficio pensare potuerūt. quibꝫ pene tantū veneracionis quantum deorū immortaliū ceremonijs debetꝰ Illis enī publica salus: his priuata continetꝰ. atqꝫ vt illarū edes sacra domicilia: sic horꝫ fida hominū pectora quasi qdā

sancto spiritu referta templa sunt. Quod ita esse rex
alexander sensit. ¶ Darij castris ĩ quibꝫ omnes ne
cessarij eius erãt potitꝰ ephestione gratissimo sibi latꝰ
suũ tegente ad eos alloquẽdos venit. Cuiꝰ aduentũ ma
ter darij recreata humi ꝓstratũ caput erexit. ephestio
nemqꝫ quia et in statura et forma p̄stabat more persa
rũ adulata tanquã alexandrũ salutauit. Admonita
deinde erroris ꝑ summã trepidacionem excusacionis ver
ba querebat. Cui alexander nihil est inquit. q̄d hoc no
mine confũdaris: nã et hic alexander est. Vtri priꝰ gra
tulemur quia hoc dicẽ voluerit: an cui audire contigit
Maximi enĩ animi rex eciã totũ terrarꝫ orbem aut vic
torijs aut spe complexꝰ tã paucis verbis se cum comite
suo partitꝰ est. O donũ inclite vocis danti ꝑiter atqꝫ ac
cipienti speciosũ. Quod priuatim quoqꝫ merito vene
ror clarissimi ac disertissimi viri ꝓmptissimã erga me
beniuolenciã expertꝰ. Nec metuo ne parũ cõueniat mi
hi põpeium meũ instar esse alexandri: cum illi ephestio
suus alter fuerit alexander: ego vero grauissimo crimi
ni sim obnixius: constãtis et benigne amicicie exempla
sine ulla eius mẽcione transgressus: cuiꝰ in animo ve
lut in parentũ amantissimorũ pectore lecior vite mee
statꝰ viguit tristior adquieuit a quo omnium cõmodo
rũ incremẽta vltro oblata cepi. ꝑ quem tucior aduersus
casus steti. qui studia nostra ductu et auspicijs suis lu
cidiora & alacriora reddidit. Itaqꝫ pauci inuidiã quo
rũdam optimi amici iactura videlicet quia fructũ tor
serã non quidem meo merito graciam meã quantacũ
qꝫ fuit cũ his qui ea vti voluerunt ꝑtitꝰ. Verũ nulla
tã modesta felicitas est que malignitatis dẽtes vitare
possit. Et quo secessu quosdã fugeris: aut quibꝫ insul'
mĩe ꝑmulseris: ne alienis malis ꝑinde ac bonis suis le
tent̄ et gestiãt. Diuites sũt aliorũ iacturis locupletes
calamitatibus immortales funeribꝫ. Sed illi quatenus

alienis incōmodis ſtorū adhuc expertes inſultent: optima vindex īſolēcie: varietas humane cōdiciōis viderit

¶ Capitulum octauū de liberalitate

Nostrū opus pio egreſſu ad ꝓprium dolorē ꝑuectū in ſuū ordinē reuocetˀ liberalitatiſqꝫ cōmemoracioni vacem⁹. Cui⁹ duo ſunt maxime ꝓbabiles fontes: verū iudiciū et honeſta beniuolēcia. Nam cū ab his oritˀ: tunc demū ei racio cōſtat. dono autē ipſi gracia et magnitudo quidē ſua ꝫ efficaciorem aliquāto oportunitas cōciliat. Accedit enī ꝑcio rei īeſtimabile momentū occaſionis: que fabio maxīo tot āte ſecula paruā pecunie ſummā erogatā ad hoc vſqꝫ tēp⁹ laudabilē fecit. Captiuos ab hānibale interpoſita pactiōe nūmorū receperat. Qui cū a ſenatu non ꝑſtarentˀ: miſſo in vrbē filio: fundū quē vnicū poſſidebat vendidit. eiuſqꝫ ꝑcium hānibali ꝓtin⁹ numerauit. Si ad calculos reuocetˀ. paruū vtpote ſeptē iugerib⁹ et hoc in pupinia addictis redactū: Si animo ꝓrogātis omī pecunia maius: ſe enī patrimonij quā patriā fidei inopem eſſe maluit. Eo quidē maiore cū cōmendacōe: q̄d ꝑni ſtudij certius iudiciū eſt ſupˀ vires niti: quā virib⁹ ex facili vti. Alter enī q̄d poteſt ꝑſtat: alter plus eciā quā poteſt. Itaqꝫ ei⁹dē tēporis femīa buſa nomīe: regionis autem apulie ditiſſima. merito q̄dē liberalitatis teſtimoniū receperit. ꝫ excellētes opes ſuas fabianis rei familiaris anguſtijs nō compauerit. Nam et ſi circa decē ciuiū noſtroꝝ cānēſis ꝑlij reliquias benigniſſīe ītra cāticina menia alimētis ſuſtētauit. ſaluo tamē ſtatu fortunaꝝ ſuaꝝ munificā ſe. p. r. ꝑſtitit. fabi⁹ in honore patrie paupꝫtatē inopia mutauit. ¶ In. Q. q̄qꝫ cōſidio ſaluberrimi exempli nec: ſine paruo ipſius fructu liberalitas ānotata eſt: qui catiline furore ita cōſternata. r. p. vt, ne a locupletib⁹ quidē debite pecunie ꝓpter cumulū ꝑcij poſſeſſionū diminutis ſolui creditorib⁹ poſſēt: cū cēcies

atq3 quinquagies sestercij summã in fenore haberet: neq3 de sorte quemq3 debitorũ suorũ neq3 de vsura appellaria suis passus est. quantũq3 in ipo fuit: amaritudinẽ publice confusionis priuata trãquillitate mitigauit. oportũe mirificeq3 testat9 se nũmorũ suorum nõ ciuilis sanguinis esse feneratorẽ Nã qui nũc pcipue negaciõe delectant̃ cum pecuniã domũ cruentã retulerunt. quã i pbãdo gaudio exultẽt cognoscẽt: si diligenter senat9 cõsulatũ q̃ confido gracie acte sũt legere nõ fastidierint.

¶ Queri mecũ iã dudũ. p. r. videt̃: q̃d cũ singulorũ munificẽciã consecter de sua taceã. Ad summã enĩ ei9 laudẽ ptinet: quẽ animũ regib9 et vrbibus et gẽtib9 pstiterit recognosci: q̃d omne pclari facti dec9 crebra memoria in seipso reuiuescit. ¶ Asiã bello captã attalo regi mũeris loco possidendã tdit. eo excelsi9 et speciosi9 vrbis nr̃e futurũ imperiũ credẽs: si ditissimã atq3 amenissimã ptem terrarũ orbis in beneficio quã in fructu suo reponẽ maluisset Ipsa victoria donũ felici9: quia multũ occupasse inuidiã habẽ potuit tãtũ tribuisse gl'a carẽ nõ potuit. Illius vero rõane liberalitatis celestẽ spiritũ nulle littere satis dignis laudib9 psequent̃

¶ Philippo enĩ macedonie rege supato cũ ad id tã mirũ spectaculũ tota grecia cõuenisset. T. quinci9 flaminin9 tube signo silẽcio facto: p pconẽ hec v̓ba recitare iussit. Senat9 ppl'usq3 roman9 et. T. quinci9 flaminin9 impator omnes grecie vrbes q̃ sub diciõe philippi regis fuerũt liberas atq3 imunes esse iubet Quib9 auditis maxio et iopinato gaudio hoĩes pculsi pmo veluti nõ audisse se q̃ audierãt credẽtes obticuerũt Iterata deinde pnũciacione pconis tnĩ celũ clamoris alacritate cõpleuerũt: vt certe cõstet aues q̃ supuolabãt attonitas pauẽtesq3 decidisse Magni aĩ fuisse. a tot captiuorũ capitib9 seruitutẽ detraxisse. Q ò tũc nobilissimis atq3 opulẽtissimis vrbib9. p. r libertatẽ largit9 ẽ Ad cui9 maiestatẽ ptiet

nõ solũ que ipse benigne tribuit · ꝟ eciam q̄ alio tribuen
te sensit cõmemorari . Vt enĩ illic collate : ita hic reddi
te laudis cõmendacio est . ¶ Hiero siracusaꝝ rex au
dita clade q̄ romani apud trasimennũ lacũ erãt afflicti
· CCC · modiũ tritici · & · CC · ordei auriqꝫ ducẽta &
· XL · pondo vrbi nr̄e munere misit . neqꝫ ignarꝰ vere
cũdie maioꝝ nr̄oꝝ nollẽt accipe ĩ habitũ : id victorie for
mauit : vt eos religiõe motos mũificẽcia sua vti cogẽt
Volũtate mittẽdi ꝑus : iterum ꝓuidẽcia cauẽdi : ne re
mitterent liberal' . ¶ Subnectã huic aggragãtinum
gillian · quẽ ꝓpemodũ ipsiꝰ liberalitatis p̄cordia cõstat
habuisse . Erat opibꝫ excellẽs · ꝟ multo eciã animo quã
diuiciis locupleciot · sempqꝫ in erogãda pocius quã ĩ cor
ripiẽda pecunia occupatꝰ · adeo vt domꝰ eius q̄si quedã
munificẽcie officina crederet . Illinc enĩ publicis vsibꝫ
apta monumẽta extruebant · illinc grata pupillis ocu
lis spectacula edebãt · illinc epularũ magnifici apparatꝰ
labentiqꝫ annone subsidia oriebant : et cũ hec vniuersis
ꝑuatim alimẽta inopia laborãtibꝫ : dotes virginibus
pauptate p̄ssis : subsidia detrimẽtorũ in cursu quassatis
erogabant · hospites q̄qꝫ cũ vrbanis penatibꝫ cũ eciã rus
ticis tectis benignissime excepti : varijs muneribꝫ orna
ti dimittebant . Quodã vero tempore · D · simul gelesũ
equites in tempestatis in possessiones suas compulsos
aluit et vestiuit . Quid multa ? Non mortalem ali
quem : sed propicie fortune benignum esse diceres sinum
Ergo quod gillias possidebat omnium quasi commũe
patrimonium erat . Pro cuiꝰ salute et incrementis
cũ agragantina ciuitas · cum eciam vicine regiones vo
cis excubabant . Colloca e contraria parte arcas : in exo
nerabilibus claustris obseratas Nõne p̄stanciorẽ aliq̄s
ti existimem illã impensam quã hanc custodiam .

¶ Capitula libri quinti

Primum de humanitate aut clemencia ¶ Secundum de gratis ¶ Tercium de ingratis ¶ Quartum de pietate erga parentes fratres et patriã ¶ Quintum de parentũ amore & indulgencia in liberos ¶ Sextum de parentum seueritate in liberos ¶ Septimũ de parentũ adũsus suspectos liberos moderacione ¶ Octauũ de parentibꝫ qui obitum filiorum animo forti sustinuerunt ¶

Capitulum primum de humanitate aut clemencia

Liberalitati quas apciores comites quã humanitatem et clemenciã dederim · qñ idem genꝰ laudis expetunt. Quarum prima inopia · proxima occupacione · tercia ancipiti fortuna pstatur. Cumqꝫ nescias quã maxīe probes · tañ eiꝰ cõmendacõ pcurrere videt̃ cui nomen ex ipo numine qsitũ est. Ante oĩa autẽ humanissima et clemẽtissima senatꝰ acta referã. Qui cũ cartaginensiũ legati ad captiuos rediñdos in vrbem venissent · protinꝰ hijs nulla pecuña accepta: reddidit iuuenes numero duũ milium et septingentoꝝ et · xliij · expletissimos rex. Tantũ hostium exercitum dimissum: tantam pecuniã cõtemptã: tot punicis iniurijs veniã datã · ipos legatos obstupuisse: arbitror ac secũ dixisse. O munificenciã gentis romane: deorum benignitati equandã. O eciã nr̃am legacionẽ sup̃ vota felicem · nam qđ beneficium nunq̃ꝫ dedissemꝰ: accepimꝰ.

¶ Illud quoqꝫ non paruũ humanitatis senatꝰ indicium est. Siphacem enĩ quõdã opulentissimũ numidie regem captiuum in custodia tiburi mortuum: publico funere censiat efferendũ: vt vite dono honorem sepulture adiceret. ¶ Consimiliqꝫ clemencia in persa vsus est Nam cum albe in qua custodie causa relegatus erat: decessisset: questorẽ misit · qui eũ publico funere efferret ne regias reliquias iacere ĩhonoratas pateret̃. Hostibꝫ

hec et miseris et fato functis officia regib⁊ erogata Illa aīcis et felicibus ac viuis tributa sunt. ¶ Confecto macedonico bello musachanes masinisse filius cū equi-tibus quos ī presidium romanoꝝ adduxerat ab impera tore paulo ad patrem remissus tempestate classe dispsa brundusium eger delatus est. Quod vbi senatus cogno uit continuo illo questorem ire iussit cuius cura et ho spicium adolescenti expediret. et oīa que ad valitudinē opus eēnt pberent. Impenseqꝫ liberaliter: tum ipi: tum toti comitatui pstarent. Naues eciā vt prospicerentur quibus se bene ac tuto cū suis in affricā traiceret: equi-tibus singulas libras argenti: et quinquagenos sesterci os dari imperauit. Que tā prompta et tam exquisita patrū cōscriptoꝝ humaītas efficere potuit vt eciā si ex-pirasset adolescēs equiori aīo desideriū eius pater tolle raret. ¶ Idem senatus cum ad gratulandū sibi prusi am bithinie regem ad se venire audisset obuiā illi P cornelium scipionem questorem capuā misit. Censuitqꝫ vt ei domus rome quā optima conduceret. et copie nō solum ipi ſꝫ eciā comitib⁊ eius publice pberent. in eoqꝫ excipiendo tota vrbs vnius aīci humaī vultū habuit. Itaqꝫ qui amātissim⁹ nrī venerat duplicata erga nos beniuolencia in regnum suū reusus est. ¶ Nec egip tus quidē romane humanitatis expers fuit. Rex eius ptholmeus a minore fratre regno spoliat⁹ petendi auxi lij gracia cum paucis admodū seruis squalore obsitus romam venerat: ac se ī hospicium alexandrini pictoris cōtulerat. Id postquā senatui relatū est: accersito iuue ne quā potuit accurata excusacōe vsus est ꝙ nec qstorē illi more maioꝝ obuiā misisset: nec publico eū hospicio excepisset. Eaqꝫ nō sua negligencia: ſꝫ ipi⁹ subito et clā-destino aduentu facta dixit. Et illum e curia protinus ad publicos penates deduxit. Hortatusqꝫ ē vt depositis sordib⁊ adeundi ipsius diē peteret quinecia cure habuit

vti munera p questorē ei quotidie darent. Hijs gradibꝰ officiorꝫ iacētem ad regnū vastigiū erexit. effecitqꝫ vt plꝰ spei in auxilio. p. r. quā metus in sua fortuna reponēt

¶ Atqꝫ vt ab vniūsis patribꝰ cōscriptis ad singulos veniam. L. corneliꝰ cōsul primo punico bello cū olbiā oppidū cepisset: p quo fortissime dimicās: aino dux cartaginēsium occiderat. corpꝰ eius e tabernaculo suo āplo funere extulit. Nec dubitauit hostis exequias ipse celebrare cā demū victoriā. & apd deos et hoīes nimium īuidie habiturā credens: q̄ plurimū hūaītatis habuisset

¶ Quid de quincio crispino loquar cuius māsuetudinem potētissimi affectus ira et gloria quatere nō potuerūt: bladium campanū et hospicio benignissime domi sue exceperat: et adūsa valitudine correptū: attentissima cura recreauerat. A quo post illā nephariā cāpanorum defectionem in acie ad pugnā puocatus: cum et viribus corporis et aī virtute aliquāto esset supior. monere ingratū quā vincere maluit. Nam quid agis īqt demens aut quo te praua cupiditas trāsuersum rapit. Parū habes publica impietate furē: nisi ecīā priuata lapsus fueris. vnus videlicet tibi romanorꝫ quicūis placet: in quo scelestē exerceas arma. cuius penatibꝰ et honoris vicissitudinē et salutē tuam debes. At me fedus amicicie dijqꝫ hospitales sancto nr̄o sanguine. vr̄is aūt pectoribꝰ vilia pignora hostili certamine cōgredi tecum vetant. Quinecīā si in cōcursu exercituū fortuitu vmbonis mei impulsu pstratū agnouissem. Applicatū iā ceruicibus tuis mucronem reuocassem. Tuū ergo crimē sit hospitem occidere voluisse: meū nō erit hospes occisus Proinde aliā qua occidas dextrā quere: quoniā mea seruare te didicit. Dedit vtriqꝫ sceleste numen debitum exitū. Siquidē in eo p̄lio bladius obtrūcatus est. quincius insigni pugna clarus euasit. ¶ Age. M. marcelli clemēcia quā clarꝫ quamqꝫ memorabile exemplū de

haberi debet: qui captis a se siracusis: in arce earum constitit: vt vrbis modo opulentissime tunc afflicte fortunam ex alto cerneret. Ceterum casum eius lugubrem intuens: fletū cohibere nō potuit. Quem si q̄s ignarus vir aspexisset: alterius victoriā esse credidisset. Itaq̄ siracusana ciuitas maxima clade tua aliquid admixtū gratulacionis habuisti. quia si tibi incolumē stare fas nō erat lenıter sub tam mansueto victore cecidisti. ¶ Quintus autem metellus celtibericū in hispania gerēs bellū cum vrbem centobricā obsideret. et iam admota machina: partē muri: que sola cōuelli poterat: disiectur⁹ videntur: humanitatem ꝓpinque victorie p̄tulit. Nā cū rethogenis filios qui ad eū trāsierat centobricēses machine ictibus obiecissent. ne pueri in cōspectu patris crudeli genere mortis cōsumerent. quāquā ipse rethogenes negebat esse impedimento: quo minus eciā per exitum sanguinis sui expugnacionē pageret: ab obsidione discessit. Quo quidem tā clemēti facto: et si ñ vnius ciuitatis menia: oīum tamen celtiberiarum vrbium aīos cepit effecitq̄ vt ad redigēdas eas: in dicionē populi romani nō multis sibi obsidioībus opus esset. ¶ Affricam quoq̄ posterioris humanitas speciose lateq̄ patuit. Expugnata namq̄ cartagine circa sicilie ciuitates literas misit. vt ornamēta templorum suorum a penis rapta: per legatos recuperarēt. Inq̄ pristinis sedibus reponēda curarent beneficium diis pariter atq̄ hominibꝰ acceptū. ¶ Huic facto par eiusdem viri humaītas: a questore suo haste subiectos captiuos vendente: puer eximie forme & liberalis habitus missus est. De quo cum explorasset numidam esse orbum relictum a patre: educatū aput auunculum masinissam. eo ignorante in maturā aduersus romanos ingressus miliciam: et errori illi⁹ veniam dandā. et aīcicie regis fidissimi populo romano debitam veneracionē existimauit. Itaq̄ puerum anulo fi-

bulaqȝ aurea & tunica laticlauia: hispanoqȝ sagulo et ornato equo donatum: datis qui eum ꝓsequerent̄ equitibus ad masinissam misit. eos victorie maximos fructus ratus: diis ornamēta templorum hoībus regibus sanguinem suum restituere. ¶ Lucii eciam pauli ī tali genere laudis memoria apprehēdenda est. Qui cū pseu parui temporis momēto captiuum ex rege ad se adduci audisset. occurrit ei romam imperii decoratus ornamētis: conatumqȝ ad genua ꝓcumbere dextera manu alleuauit. & greco sermone ad spem exhortatus est: introductum eciam in tabernaculum lateri suo proximum in cōsilio sedere iussit: nec honore mense īdignū iudicauit ꝓponatur in conspicuo acies: qua ꝓstratus est perses. Et harum rex quas retuli cōtextus. vtro magis spectaculo delectent̄ hoīes dubitabunt. Nam si egregium est hostem abicere: nō minus tamen laudabile infelici scire misereri. ¶ Nec lucii pauli humanitas admonet me ne de gnei pompei clemencia taceam. Regem armenie tigranem: qui & per se magna cū populo romano bella gesserat: & infestissimū vrbis nr̄e nutricacē: ponto pulsum viribus suis ꝓtexerat: in conspectu suo diucius iacere supplicem passus nō est. ſȝ benignis verbis recreatum diadema qđ abiecerat capiti reponere iussit. certisqȝ rebus imperatis in pristinū fortune habitum restituit Eque pulcrum esse iudicans & vincere regē et facere. ¶ Quam preclarum tribute humanitatis specimē Gneus pompeius: quā miserabile desiderate idē euasit exemplum: Nam qui tigranis timpora insigni regio texerat: eius caput tribus coronis triūphalibus spoliatum in suo modo terrarum orbe nusquā sepulture locū habuit. ſȝ abcisum a corpore īops rogi nephariū egipcie ꝑfidie munus portatū est. est & ipi victori miserabile Vt enim id cesar aspexit oblitus hostis soceri vultū induit: ac pompeio tum ꝓprias: tum et filie sue lacrimas

reddidit. Caput autem plurimis et p̄ciosissimis odori bus cremandum curauit. Quod si nō tam mansuetus anim⁹ diui p̄ncipis extitisset: paulo ante romanī impe= rij columen habitum: sicut mortalium negocia fortuna versat: inhumatum iacuisset. ¶ Cathonis quoqȝ morte cesar audita: & se illius glorie inuidere: et illū sue inuidisse dixit. patrimoniumqȝ eius liberis ipsius ī columne seruauit. Et hercule diuinorū cesaris operū non parua pars cathonis salus fuisset. ¶ M. etiā anto= nij animus talis humanitatis intellectu non caruit. M. enī bruti corpus liberto suo sepeliendū tradidit. q̄qȝ honoracius cremaret̄ inici ei suum paludamētum iussit iacentem non hostem ꝫ ciuem deposito extimans odio. Cumqȝ interceptum a liberto paludamētum comperisset ira partitus: ꝓtinus in eū animaduītit. hac ante p̄faci one vsus. Quid tu ignorasti ꝰ cuius tibi viri sepultu= ram cōmisissem fortem pianiqȝ eius victoriā philippicā dij libenter viderūt. Sed nec ista ista quidem generosissi me indignacionis v̄ba inuiti audierūt. ¶ Comme moracione romani exempli ī macedoniā deductus mo rum alexandri p̄conium facere cogor. Cuius vt infini= tam gloriā bellica virtus. Ita precipuū amorē clemēcia meruit. Is dum omnes gentes īfatigabili cursu lustra rat. quodam loci niuali tempestate oppressus. senio iā cōfectum macedonem militem nimio frigore obstupectū ip̄e sublimi & ꝓpinqua sede igni sedens animaduertit factaqȝ non fortune ꝫ etatis vtriusqȝ extimacione descē dit: et illis manibus quibus opes darij afflixerat: cor pus frigore duplicatum in suā sedem imposuit. Id ei sa lutare futurum quod apd̄ persas capitale extitisset soliū regium occupasse. Quid ergo mirum est si sub eo duce tot annis militare iocundum ducebāt: cui gregarij mili tis incolumitas ꝓprio fastigio carior erat ¶ Idem non hominū vlli ꝫ nature fortuneqȝ cedens: quāquam

violencia morbi dilabebatur: in cubitum tamen erectus dexterā oībus qui eū contigere vellent porrexit. Quis autem illam osculari nō curreret· que iam fato oppressa maximi exercit⁹ cōplexui humaītate quā spiritu inui: diore sufficit ꝫ ¶ Non tam robusti generis humani tas: ꝫ et ipsa tamen memoria prosequenda pisistrati atheniensium tiranni narrabit̄. Qui cū adolescēs q̄dā amore filie eius virginis accensus in publico obuiā sibi factā osculatus esset· hortante vxore: vt ab eo capitale supplicium sumeret. Respondit· si eos qui nos amāt occiderimus: quid faciemus his quibus odio sumus ꝫ Minime digna vox cui adiciatur eā ex tiranni ore de humanitate manasse. In hunc modum filie iniuriā tulit suā multo laudabilius. ¶ A trasippo amico inter cenā sine fine cōuicio laceratus phisistratus: ita et aīm et vocem ab ira cohibuit: vt putares satelitē a tiranno male audire· abeuntem quoqꝫ veritus: ne ꝑpter metum maturius cōuiuio se subtraheret: inuitacōne familiari cepit retinere. Trasippus concitate temulencie impetu euectus os eius sputo respersit· nec tamen in vindictam sui valuit accēdere ille vo eciā filios suos violate patris maiestate subuenire cupientes retraxit. Posteroqꝫ die trasippo supplicium a se voluntaria morte exigere volēti venit ad eū· dataqꝫ fide in eodem gradu amicicie se mansurum ab incepto reuocauit. Si nihil aliud dignū honore memorie gessisset· his tamen factis abunde se posteritati cōmendasset. ¶ Eque mitis anim⁹ pirrhi regis audierat quosdā in cōuiuio tarentinoꝝ parū honoratū de se sermonem habitū· accersitos qui ei interfuerunt ꝑcontabat̄ an ea que ad aures eius ꝑuenerāt dixissent. Tum ex his vnus: nisi inquit vinū nobis defecisset: ista que tibi relata sunt pre his que de te locuturi eramus ludus ac iocus fuissent. Tam vrbana crapule excusacio tanqꝫ simplex veritatis cōfessio irā regis cōuer

tit in risum. Qua quidem clemētia et moderacione as-
secutus est. vt et sobrij sibi tarentini: gracias agerent et
ebrij bene precarent. ¶ Ab eadem altitudine huma
nitatis legatis romanoꝝ ad redimēdos captiuos castra
sua petentibus: quo tucius venirent: liconem molosson
obuiā misit. quo honoracius exciperent. Ipse cū orna-
tu equitū extra portā occurrit: secundarū rex ꝓuentu
non corruptus: vt officij ꝓspectū in hisdem deponeret.
qui tamē maxime armis cū eo dissidebant. Cuius tam
mitis ingenij debitū fructum vltimo fati sui tempore re
cepit. Nam idem pirrhus rex cum diris auspicijs argi
uorum inuasisset vrbem: abscisumqꝫ eius caput. altione-
us antigoni regis eius filius: ad patrem ꝓpugnatorē
laborans: letus velut aliquod felicissimum victorie op⁹
attulisset. Antigonus correpto iuuene qꝫ tāti viri subi
te ruine: inmemor humanoꝝ casuū: effuso gaudio: in-
sultaret. humo caput sublatū gausea: qua velatū caput
suū more macedonū habebat: texit. corporiqꝫ pirrhi red
ditum honoratissime cremandū curauit. Quinecīā fili
um eius helenum captiuū ad se pertractatū & cultū et
animum regiū gerere iussit. ossaqꝫ ei pirrhi: aurea in-
clusa vrna: epirum in patriam ad alexandrum fratrem
portanda dedit. ¶ Campani autē exercitū nostrū
cum cōsule apud caudinas furcas sub iugum a sānitibꝫ
missi: nec inermem tantū ſꝫ eciam nudum vrbem suā ī
trantem: pinde ac victorem & spolia hostium pre se fe-
rentem: venerabiliter exceperunt. ꝓtinusqꝫ consuli insig
nia honoris. militibus vestem arma equos comeatum
benignissime prestando. & inopiā & deformitatē ro
mane cladis mutarunt. Quo aīo: si ꝓ imperio nostro
aduersus hanibalem q̄qꝫ vsi fuisset: truculentis securibꝫ
materiem seuiendi non prebuissent. ¶ Facta menci
one acerrimi hostis māsuetudinis eius operibus quam
romano imperio prestitit locū qui inter man⁹ est finiā

Hanibal enim emiliã pauli apud cannas trucidati que-situm corpus quantũ in ipso fuit inhumatũ iacere pas sus nõ est. Hanibal tiberium graccum lucanoꝝ circum ventum insidijs: cũ summo honore sepulture mãdauit. Et ossa eius in patriã portanda militibus nostris tradidit. Hanibal marcum marcellũ in agro brucio cũ conatus penoꝝ cupidius quã cõsideracius speculat̃ inter emptum legittimo iure extulit. punicoqꝫ sagulo et corona datum laurea rogo imposuit. Ergo humaĩtatis dulcedo: etiã in ferata barbaroꝝ ingenia penetrat. orbosqꝫ et truces hostiũ mollit oculos: victorieqꝫ ĩ solecissimos spiritus flectit. Nec illi arduũ ac dificile est ĩter arma cõtraria inter districtos comminus mucrones placidum iter reperire: vincit iram: prosternit odium: hostileqꝫ sanguinem hostilibus lacrimis miscet. Atqꝫ eciã hanibalis admirabilem vocem pro funeribus romanoꝝ duci arbitria statuentis expressit. qui aliquãto plus ei glorie paulus graccus et marcellus sepulti quã oppressi attulerũt. Siquidem illos punico astu decepit: romana mãsuetudine honorauit. Vos quoqꝫ fortes ac pie vmbre ñ penitendas sortiti estis exequias. Nam vt optabilibꝫ in patria. ita speciosius pro patria collapsa supremi officij decus infelicitate amissum. virtute recuperastis.

¶ Capitulum secundum de gratis.

Gratas vero animi significaciones et ĩgrata facta libuit hic ocul' subicẽ vt vicio ac virtuti iusta merces existimacõis ipa cõparacõe accederet. Sed quĩ cõtrario ꝯposito sese distinxerũt nr̃o q̃qꝫ stilo separentur prioremqꝫ locum obtineãt que laudem quã que rep̃hensionem meruerunt. Atqꝫ vt a publicis actis ordiar marcium patrie interitum conantẽ perficere: admotoqꝫ portis vrbis: ingenti volscorum exercitu funus ac tenebras romano imperio minantem: veturia mater et volumnia vxor: nepharium opus exequi p̃cibus suis passe.

non sunt. In quarum honore senatus gratitudine mo
tus: matronaꝝ ordinē benignissimis decretis adornauit
Sanxit nanqꝫ vt feminis de semita viri cederent. cōfes:
sus plus salutis reipublice in stola quam in armis fuis
se. vetustisqꝫ aurium insignibus nouum vite discrimen
adiecit. permisit quoqꝫ hijs purpurea veste & aureis
uti segmentis. Super hoc edem & aram fortune muli
ebri eo loco quo coriolanus exoratus fuerat: faciendam
curauit. memoriem beneficij animum suū exquisito reli
gionis cultu testando. que secundi eciā punici belli tem
pore exhibuit. ¶ Cum enim a fuluio capua obsidere
tur: ac due cāpane mulieres beniuolenciā erga roma:
nos dimittere ex animis noluissent: vestia oppidia ma
terfamilias: et diuina facula meretrix. quarum altera
quotidie ꝓ salute exercitus nr̄i sacrificauit. altera cap
tis militibꝫ romanoꝝ alimenta ministrare nō destitit.
vrbe illa oppressa: senatus his & libertatem & bona
restituit. Et siquid amplius premij petissent libenter se
datuꝝ asseuerauit. vacasse tāto gaudio patribꝫ conscrip:
tis: duabus humilimis feminis deferre graciā nedū tā
ꝓpter se tulisse. mirandū quid sine dūbio est. ¶ Quid
illa quoqꝫ iuuentute romana gracius que mucio et mi
nucio cōsulibꝫ vltro noīa sua militari sacramēto obtu:
lit: vt tusculanis: quoꝝ fines equiculi occupauerāt. ꝑsi
dium ferent. quia paucis ante mensibus constantissime
& fortissime imperiū populi romaī defenderāt. Ergo
qd audita nouū est ne patrie grata volūtas cessasse vi:
deret exercitus seipe cōscripsit. ¶ Magnum grati po
puli specimen in quinto fabio maxīo enicuit. Nam cū
quinqꝫ consulatibꝫ salutariter reipublice administratis
decessisset. certatim es cōtulit: quo maior ac speciosior
funeris eius pompa duceret. Sed eleuet aliquis ꝑmia
virtutis cum animaduertit fortes viros felicius sepeliri
quā viuere ignauios. ¶ Fabio autem sano et eciā

incolumi summa cum gloria gracia relata est. Dictatori enī ei existenti magister equitum minucius scitoplebis: qd̄ nunquā antea factū fuerat: equatus. partitoqꝫ exercitu separatim in sānio cū hanibale cōflixerat. vbi temere inito certamine: pestifer habitur⁹ exitū subsidio fabij cōseruatus. & ipse eum patrem appellauit. et ab legionibus suis patronū salutari voluit. ac deposito eq̄lis imperij iugo magisterium equitum: sicut par erat dictature subiecit. imprudētisqꝫ vulgi errorem grate mētis significacione correxit. ¶ Tam hercule probabiliter quā. Q. terencius tulleo pretoria familia natus. & inter paucos senatorij ordinis splendidus: optimo exemplo affricani superioris: currum triūphantis: quia captus a cartaginensibus ab eo fuerat recuperat⁹. pilleum capite gerens secut⁹ est. Autori enī libertatis sue tanquam patrono accepti beneficij cōfessionem spectāte populo romano merito reddidit. ¶ At flāminij de philippo rege triūphātis: currum nō vnus. ſꝫ duo milia ciuium romanorꝫ pilleata comitata sunt. Que bis punicis bellis interrepta: & ī grecia seruiencia cura sua collecta in p̄stinum gradum restituerat. geminat ea decus imperium: a quo simul et deuicti hostes: & cōseruati ciues spectaculum patrie p̄buerūt. Illorꝫ quoqꝫ salus dupliciter oībus accepta fuit. Et quia tam multi & quia tam grati exoptatū libertatī statum recuperauerunt. ¶ Metellus vero pius ptinaci erga exulem patrem amore tam clarum lacrimis: quā alij victorijs cog nomen assecut⁹. Non dubitauit cōsul ꝓ quinto calidio p̄tore candidato supplicare populo: qꝛ tribunus plebis legem qua pater eius in ciuitatem restitueretur tulerat. quinecia patronum eum domus & familie sue semper dictauit. Nec hac re de p̄ncipatu nec ꝑcul dubio obtinebat quicquā arcessit: quia non humili ſꝫ grato aīo lōge īferioris hoīs maximo merito eximiam submittebat

dignitatem. ¶ Nam gay quidem marij: nō solum
ꝑcipuus: ȝ ecīā ꝑpotens grate mentis fuit impet⁹. duas
enī camerciū cohortes. mira virtute vim cambroꝝ susti:
nentes in ipā acie aduersus cōdicionem federis ciuitate
donauit. Quod quidem factum ⁊ vere ⁊ egregie ex
cusauit: dicendo inter armoꝝ strepitū verba se iuris ci:
uilis exaudire nō potuisse. ⁊ sane id tempus tunc erat
q̄ magis defēdere quā audire leges oportebat ¶ Gaij
marij vestigia vbiqȝ. L. silla certamīe laudis subsequit̄
dictator enī in priuato et pompeio et caput adaperuit:
⁊ sella assurrexit et equo descendit. eaqȝ se libenter face
re in cōcione predicauit. Memor ab eo duo de. xx. an:
nis nato partes suas exercitu paterno adiutas. Multa
insignia pompeio. ȝ nescio an hoc quicquā admirabili
us cōtigerit ꝙ magnitudine beneficij sui obliuisci sillā
coegit. ¶ Sit aliquis in summo splendore eciā sordi
dus gratis locus. M. cornuto. p. r. funus hirci et panse
iussu senatus locante. qui tunc libitinā exercebāt. Tū
rerum suaꝝ vsum: tum ministeriū suū gratuitū pollici
ti sunt. quia hij pro republica dimicātes: occiderant. p
seuerantiqȝ postulacione extulerunt: vt exequiaꝝ appara
tus sestercio nūmo ipsis prebentibus adiceret̄. quoꝝ lau:
dem adiecta lege condicio auget. magis quā extenuat.
quoniāquidem questū cōtempserunt: nulli alij rei quā
questui viuentes. ¶ Pace ei ex suoꝝ reges genciū
exterarum secundū hunc tā contemptū gregem referri
se pacient̄: qui aut nō cōtingendus: aut nō nisi in vlti
ma parte domesticoꝝ exemploꝝ collocādus fuit. Sed dū
honesti eciam ab infimis estis editi memoria non inter
cidat. licet seperatum locū obtineāt. vt nec hijs adiecti
nec illis prelati videant̄. ¶ Darius priuate adhuc
fortune adminiculo silosontis sānij delectat⁹: curiosa cō:
templacōe fecit. vt vltro sibi ⁊ quid a cupido daretur.
cuius muneris quā grata extimacō animo esset allapsa

regno potitus ostendit. Totam namq̃ vrbem et insulã sanniorũ silosonti fruendam tradidit. Non enĩ preciũ rei extimatũ: s3 occasio liberalitatis honorata ẽ magis: quia a quo donũ pficisseret. quã ad quem perueniret puisum est. ¶ Mitridates quoq̃ rex magnifice gratus apparuit. qñ pro leonico acerrimo salutis sue defensore a rhodijs nauali pugna excepto: omnes hostiũ captiuos pmutauit. Satius esse existimãs ab ĩiustissimis circumueniri: quam bene merito graciam non referre.

¶ Liberalis. p. r. magnitudo muneris: q͂ atalo regi asiam dono dedit. Sed atalus eciã testamenti equitate gratus qui eandem asiam. populo romano legauit. Itaq̃ nec huius munificẽcia. nec illius tam immemor beneficij anim⁹: tot verbis laudari potest: q͂ amplissime ciuitati sue vl' amice data vl' pie reddita sunt ¶ Ceterum nescio an p̃cipue massinisse regis pectus grati animi pignoribus fuerit refectum. Beneficio enĩ scipioĩs & psuasu regni: modo liberius auctus: memoriã incliti muneris ad vltimum vite finem. longa eciã a dijs ĩmortalibus senectute donatus: constãtissima fide pduxit. Adeo vt non solũ cum affrica: s3 eciã cuncte gentes scirent amiciorem cornelie familie atq̃ vrbi romane q̃m sibimet ipi semper esse. Ille enĩ cum graui cartaginensium bello p̃meretur. ac vix tutele imperij sui sufficeret. tamen scipioni emiliano: quia nepos africano erat: bonam magnamq̃ ptem. numidia exercit⁹: quã lucullo consuli: a quo ad auxilia petenda missus fuerat. in hispaniã duceret: promptissima mente tradidit. presentiq̃ periculo respectum p̃stini beneficij anteposuit. Ille cum iam etate deficiẽte magnas regi opes quatuor et quinquaginta filiorũ numero relinquens in lectulo laberet. M. manlium: qui pconsul africam obtinebat litteris obsecrauit. vt ad se scipionem emilianũ: sub eo tunc militantem mitteret. Feliciorem mortem suam futuram

ratus: si in cōplexu dextre eius supremum spiritum ac
mandata posuisset. Ille aduentum scipionis fatis suis
ꝑcurrentibus hec vxori liberisqꝫ preceperat. vnum in ter
ris populum romanum. & vnam in patria scipionis
domum nosse: integra oīa emiliano reseruare eū diui:
dendi regni arbitrum haberent. Quod is statuisset ꝑ
inde testamento cautū inmutabile: ac sanctū obtineret
totumqꝫ varijs rebus se massinissa infatigabili pietatis
serie ad centesimum extendit annum. Hijs & eorum si
milibus exemplis beneficencia generis humani nutritꝰ:
atqꝫ augetꝰ. Hee sunt eius fasces. Hij stimuli: ꝓpter q̄s
iuuandi & emerendi cupiditate flagrat. Et sane āplis
sime & speciosissime diuicie sunt feliciter erogatis bene
ficijs late posse censeri. quoꝝ: quoniā religiosum cultū
instituimus. nunc neglectum sugillandi gracia quo sit
gracior referemus.

Capitulum tercium de ingratis

Urbis nostre parentē senatus ī amplissimo dig
nitatis gradu ab eo collocatus in curia lacerauit
nec duxit nefas ei vitam adimere: qui eternum
romano imperio spiritum ingenerauerat. Rude nimi
rum illud & ferox seculum: qđ cōditoris sui cruore fede
macultū: ne summa quidem posteritatis dissimulare pi
etas potest. Hunc ingratum lapse mentis errorē
consentanea ciuitatis nostre penitencia sequitꝰ. O viriū
romanoꝝ et incrementū letissimum et tutela certissima
Furius camillus in vrbe incolumitatē suā tueri non va
luit. cuius ipe salutē stabilierat: et felicitatem auxerat
A lucio enī apuleio tribuno plebis tanquā peculator
veientane prede reus factꝰ. duris: atqꝫ vt ita dicā. fer
reis sentencijs ī auxilium missus est. Etquidem eo tem:
pore quo optimo iuuene filio spoliatus: solacijs magis
alleuandus quā cladibꝫ onerandꝰ erat. Sed immemor
patria tanti viri maximorū meritoꝝ exequijs filij dam

nacionem patris iunxit · at iquit erario abesse tribun9 plebis querebāt · xv · milia eris. Tanti nanqꝫ pena fini ta est. Indignā sentenciā ꝑpter quā populus roman9 tali principe careret. Priore adhuc querela vibrante alia deinceps exurgit. ¶ Affricanus superior nō solum concussam et confractam belli punici armis rem publicam. sed pene iam exsanguem: atqꝫ morientem car taginis dominam reddidit. Cuius clarissima opera in iurijs pensando ciuitatis ignobilis · eum ac deserte palu dis accolam fecerunt · eiusqꝫ voluntarij exilij acerbitatē non tacitus: sed ad inferos tulit sepulcro suo inscribi iu bendo. Ingrata patria: nec ossa quidem mea habes. Quid ista aut necessitate indignius: aut querela iu stius: aut vlcione moderacius. Cineres ei suos negauit quam in cinerem collabi passus non fuerat. Igitur hāc vnam scipionis vindictā igrati aī vrbs romana sensit maiorem: me hercule coriolani violencia. Ille enim pa triam metu pulsauit. Hic verecundia. de qua re ne qri quidem tanta vere pietatis constancia nisi post fata su stinuit. ¶ Talia enī passo credo que fratri eius acci dere solacio esse potuerunt · cui rex antiochus deuictus et asia imperio populi romani adiecta: speciosissimus qꝫ triumphus vt peculatus reus fieret · et ī carcerem du ci iuberetur: causam prebuit. Nihil virtute poste rior affricanus aut minor. sed ne exitu quidem felici or · duabus enī vrbibus numācia atqꝫ cartagine roma no imperio imminentibus: Et rerum natura depulsis raptorem spiritus domi inuenit · mortis punitorem ī fo ro non repperit. Quis ignorat tantum laudis sci pionem nasicā togā: quantum armis vtrunqꝫ affrica num meruisse · q̄ pestifera tiberij grachi manu faucibus oppressam rempublicam strangulari passus nō est. Sed is quoqꝫ ꝑpter iniquissimā virtutū suaꝝ apud ciues ex timacionem: sub titulo legacionis ꝑgamū secessit · et qꝺ

vite superfuit ibi, sine vllo ingrate patrie desiderio per:
egit. In eodem nomine versor. nec dum cornelie
gentis querelas exhausi. Namqz publius lentulus cla
rissimus & amãtissimus reipublice ciuis. cum in auen
tinum. G. grachi nepharios conatus: et aciem pia ac
forti pugna magnis vulneribus exceptis fugasset: prelij
illius quo leges: pacem libertatemqz in suo statu retinu
erat. hanc mercedem tulit: ne in vrbe nostra moreretur
Siquidem inuidia et obtrectacione cõpulsus: legacione
a senatu libera impetrata. habitaqz condicione quam
a dijs immortalibus peciit: ne vnquam ad ingratum
populum reuerteretur: in siciliam profectus est. ibiqz p
seueranter morando compotem se voti fecit. Quin
qz igitur deinde cornelij totidem sunt notissima ingrate
patrie exempla: atqz horum quidem secessus voluntarij
Athala vero cum magistrum equitum spurium meliũ
regnum affectantem: occidisset. custodie libertatisqz ci:
uium exilio suo penas pependit. Ceterum vt sena
tus populiqz mens in modum subite tempestatis conci
tata leui querela psequenda est. ita singulorum ingra
ta facta liberiore indignacione pscindenda sunt. quia
potentis consilij cum vtrunqz racione perpendere liceret
scelus pietati pretulerunt. Quo enim nimbo: qua pro
cella verborum impium sextilij caput obrui meretur. qui
gaium cesarem: a quo tum studiose. tum eciam feliciter
grauissimi criminis reus defensus fuerat. cinnane pro:
scripcionis tempore pfugum presidium suum in fundo
tarquiniensi cladis condicione: implorare. beneficij iure
repetere coactum a sacris p fide mense: & ab altaribus
nefandorum penatum auulsum. truculento victori iu:
gulandum tradere non exhorruit. Finge accusatorem
eius fortuna publica in supplicijs nomen conuersum.
tam luctuosam illã opem genibus adnixum orasse. cru
deliter tamẽ repulsus videretur. quin eciã quos iniurie

inuisos faciunt: graciosos miserie reddunt. Vex sexi
lius non accusatorem sed patronum seuissime inimici
violencie: suis manib; obiecit. si metu mortis vita dig
nus. si premij spe dignissimus morte. ¶ Sed vt ad
alium consentaneum huic ingrati animi actum trans:
grediar. marcus cicero gaium pompilium leuatem pice
ne regionis marcelli non minore cura: quã eloquencia
defendit. eumq; causa admodum dubia fluctuantem sal
uum ad penates suos remisit. Hic pompilius postea.
nec re nec verbo a cicerone lesus: vltro marcum antoniũ
rogauit. vt ad illum iã ꝓscriptum ꝑsequendum: et iu:
gulandum mitteretur. Impetratisq; detestabilis mini
sterij partibus: cum gaudio exultans. gaietam cucurrit
& virum obmitto: q amplissime dignitatis certe salu
britatis: studio et ꝑstantis officij priuatim sibi venerã:
dum: iugulum prebere iussit. ac ꝓtinus caput romane
eloquencie. & pacis clarissimã dexteram ꝑ summũ &
securum ocium amputauit. Eaq; sarcina tanquam opi
mis spolijs alacer in vrbem reuersus est. Neq; enĩ por
tanti onus scelestum succurrit illud se caput ferre: quod
ꝓ capite eius quondam perorauerat. inualide ad hoc mõ
strum suggilandum sunt littere. quoniã qui talem cice
rõis casum satis digne deplorare possit alius cicero nõ
extat. ¶ Quo te nunc modo magne pompei attin:
gam nescio. Nam & amplitudinem fortune tue: que
quondam omnes terras & omnia maria fulgore suo
occupauerat: intueor. & ruinam eius maiorem esse q̃
vt manu mea attemptari debet: memini. Sed tamen
nobis quoq; tacentibus. gnei carbonis: a quo admodũ
adolescens de paternis bonis in foro dimicans ꝓtectus
es. iussu tuo interempti: mors animis hominũ nõ sine
aliqua reprehensione obseruabitur. Quia tam ingrato
facto plus. L. sille viribus quam ꝓprie indulsisti vere:
cundie. ¶ At ne nostra confessis alienigene vrbes

insultent cartaginensis hanibalem · qui ꝑ illorum inco lomitate & victoria: tot imperatores: totqꝫ exercitꝰ no stros: trucidauerat · quot gregarios milites hostium si occidisset: magne glorie foret · a conspectu suo submoue re in animum induxerunt. ¶ Neminem ligurgo aut maiorem aut vtiliorem virum lacedemonia genuit vtpote cui appollo pithius oraculum petenti respondisse fertur · nescire se: vtrum illum hominū: an deorum nu: mero aggregaret. Huic tamen: nec vite summa sinceri tas: nec constantissimus erga patriam amor: nec leges salutariter excogitate: auxilio esse potuerunt · quo mi: nus infestos ciues experiretur. Sepe enī lapidibus peti tus aliquando furore eiectus: publico eciā priuatus: ad vltimum ex ipsa patria pulsus est. Quid alie facient vrbes · vbi eciam illa que constancie & moderacionis & grauitatis eximiam sibi laudem vendicat: tam in grata aduersus: tam bene meritum extitit ꝫ ¶ De: trahe atheniensibus thesea nulle aut non tam clare athe ne erunt. Siquidem ille locatim dispersos ciues suos in suam vnam vrbem contraxit: seperatimqꝫ: & agresti more viuenti populo · amplissime ciuitatis formam atqꝫ imaginem imposuit. Idem seua potentissimi regis mi nois imperia · vix dum etate pubescente repulit. Idem effrenatam thebarum insolenciam domuit. Idem opem liberis herculis tulit: & quicquid vbiqꝫ monstri: aut sceleris fuit · virtute animi ac robore dextre cōminuit · huius tamen submoti ab atheniensibus ciros exulis mi nor insula ossa mortui cepit. ¶ Iam solon qui tā preclaras tanqꝫ vtiles atheniēsibus leges tulit · vt si hijs vti perpetuo voluissent: sempiternum habituri fuerint imperium. Qui salaminam: velut hostilem arcem: ex ꝓpinquo saluti eoꝝ imminentem: recuperauit · qui pisi strati tirannidem primus vidit orientem: solus armis opprimi debere: palam dictitare ausus: senectutem cipri

pfugus exegit· nec ei in patria quam optime meruerat humari contigit. ¶ Bene egissent athenienses cū miliciade: si eum post tricenta milia persarum: mirac hone deuicta: in exilium ptinus misissent· ac nō in carcere & vinculis mori coegissent: vt puto hactenus seuire aduersus optime meritum abunde duxerunt. Imo nec corpus quidē eius sic expirare coacti: sepulture prius mandari passi sunt. quam cimon filius eiusdem eisdem constringendū se traderet. Hanc hereditatem paternam maximi ducis filius: et futurus ipse etatis sue dux maximus: solam se creuisse cathenas: & carcerem gloriari potuit. ¶ Aristides eciam: a quo tocius grecie iusticia censetur· continencie quoqz eximium specimen: patria iussus excedere est. Felices athenas: que post illius exilium inuenire aliquem: aut virum bonū: aut amantem sui ciuem non potuerunt· cum quo tunc ipsa sanctitas migrauit. ¶ Temistodes coꝝ qui ingratam patriam experti sunt: saluberrimū exemplum. Cum enī illā incolumē: claram: opulentam: principemqz grecie reddidisset· eousqz sensit inimicam: vt ad xersis quem paulo ante destruxerat· non debitam sibi misericordiā pfugere necesse haberet. ¶ Phocion vero hijs dotibus: que ad pariendum hominem potentissime indicātur: clemencia & liberalitate instructissimus· non tantum in eculeo ab atheniensibus impositus est. Certe post obitum nullam attice regionis: que super ossibus eius iniceretur· glebulam inuenit· iussus extra fines proici· intra quos optimus ciuis vixerat. ¶ Quid abest igitur quin publica demencia sit existimanda· summo cōsensu maximas virtutes quasi grauissima delicta punire: beneficiaqz īiurijs repēdere. Quod cū vbiqz: tamē pcipue athenis intollerabile videri debet· in qua vrbe aduersus ingratos: actio constituta est. Et recte: quoniam dandi & accipiendi beneficij cōmercium: sine q

vix vita hominum extat · tollit · quisquis bene merito parem referre graciam negligit. Quantã ergo repre hensionem merentur: qui cum equissima iura: sed ini: quissima ingenia haberent · moribus suis quam legibꝫ vti maluerunt ❡ Quod si qua ꝓuidencia deorum effici posset: vt excellentissimi viri: quoꝝ modo casus retuli: legem ingratorum vindicem retinentes · patriam suam in ius ad aliam ciuitatem ꝑtraherent · nonne ingenio: sum: & garrulum populum: mutum atqꝫ eliguem: hac postulacione reddidissent ❡ Discordes foci tui: pa: cisqꝫ diuidua tuguria grecie facta sunt columen. Lucet marathon persicis tropheis · salamina & artemisium xersis naufragia numerãtur ꝓualidis manibus exhau sta menia: pulcrioribus operibus consurgunt. Harum rerum autores vbi vixerint vbi iacent resp3de ❡ Nem: pe thesea paruulo in scopulo sepeliri: & miliciadem in carcerem mori. Et timona paternas inducre cathenas & themistoclea victorem victi hostis genua complecti. Solonemqꝫ cum aristide & phocione: penates suos in: grata fugere cocgisti. Tum interim cineribus nostris fede ac miserabiliter dispersis edipodis ossa cede patris nuptijs matris contaminata: inter ipsum auriopagũ diuini atqꝫ humani certaminis venerabile domicilium & excelsis presidijs minerue arcẽ honore are decoratos sacrosanctiores colis Adeo tibi aliena mala tuis boĩs graciora sunt. Lege itaqꝫ legem que te iureiurando ob: strictam tenet. Et quia bene meritis debita reddere pre mia noluisti: lesis iusta piacula exolue. Tacent mute illorum vmbre fati necessitate cõstricte · at immemores beneficiorum athene reprehensione lingua sermone licen ti soluta non tacet. Sed omittamus ingratos et pociꝰ de pijs loquamur. Aliquanto enim facius est fauora: bili quam inuide rei vacare. Venite igitur in manus nostras ꝓspera parentum vota: et felicibus auspicijs ꝓ

pagate soboles : que efficitis vt & genuisse iuuet et generare libeat.

¶ Capitulum quartum de pietate erga parentes fratres & patriam.

Coriolanus maximi vir animi & altissimi consilij : optimeqꝫ de republica meritus. iniquissime dampnacionis ruina prostratus : ad volscos infestos tunc romanis confugit. Magno vbiqꝫ p̄cio virtus extimatur. Itaqꝫ quo latebras quesitum venerat : ibi breuissimum est adeptus imperium. Euenitqꝫ : vt quem pro se salutarem imperatorem ciues habuere noluerunt pene pestiferum aduersus se ducem experirentur. Frequēter enim fusis exercitibus nostris : victoriarum suaꝝ gradibꝫ aditum : iuxta menia vrbis volsco militi strux it. Quapropter fastidiosus ille in existimandis bonis suis : populus qui reo non pepercerat exuli : coactus est supplicare. missi ad eum legati nihil profecerunt. missi deinde sacerdotes cum infulis : eque sine effectu redierūt Stupebat senatus. trepidabat populus. viri pariter atqꝫ mulieres exicium imminens lamentabantur. Tunc veturia mater coriolani : volumniam vxorem eius et liberos secum trahens : castra volscorum pecijt. quam vbi filius aspexit. expugnasti inquit : et vicisti iram meā. patriam precibus huius admotis. cuius vtero quāuis merito mihi inuisam dono. continuoqꝫ agrum romanum hostilibus armis liberauit. Ergo pectus dolore accepte iniurie : spe pociende victorie : verecundia non detractandi ministerij metu mortis refertum. totum sibi pietas vacue fecit. Vnius qꝫ parentis aspectans bellum atrox salutari pace mutauit. ¶ Eadem pietas viribus suis inflammatum. affricanum superiorem vix dū annos puerilitatis ingressum : ad opem patri in acie ferendā : virili robore armauit. Consulem enim eum apō ticinum flumen aduersis auspicijs : cum hanibale pug-

nantem grauiter saucium intercessu suo seruauit. nec illum: aut etatis infirmitas: aut milicie tirocinium: aut infelicis prelij. eciam veterano bellatori pertimescendus exitus: interpellare valuit. quo minus duplici gloria conspicuus coronam imperij: simul et nomen patre ex ipsa morte rapto mereretur. Auribus ista tam preclara exempla: romana ciuitas accepit: illa uidit oculis. ¶ Lucio manilio torquato diem ad populum pomponius tribunus plebis dixerat: quod occasione bene faciendi belli inductus: legittimum obtinendi imperij tempus excessit. Quodque filium optime indolis iuuenem rustico opere grauatum publicis vsibus subtraheret. Id postquam manilius adolescens cognouit: protinus vrbem petit: et se in pomponij domum prima luce direxit. Qui existimans in hoc eum venisse: vt patris crimina: a quo plus iusto aspere tractabatur: deferret. excedere omnes iussit cubiculo: quo licencius remotis arbitris: iudicium perageret. Nactus occasionem oportunam: proposito suo iuuenis: gladium suum quem tectum attulerat: distrinxit. tribunumque minis: ac terrore compulsum: iurare coegit. a patris eius accusacione recessurum. eoque effectum est: ne torquatus causam diceret. Comendabilis est pietas que mansuetis parentibus prestatur. Sed manilius quo horridiorem patrem habuit: hoc periculo eius laudabilius subuenit. qui ad eum diligendum preter naturalem amorem: nullo indulgencie blandimento inuitatus fuerat. ¶ Hanc pietatem emulatus marcus cotta: eo ipso die quo togam virilem sumpsit: protinus vt de capitolio descendit. Gneum carbonem: a quo pater eius dampnatus fuerat: postulauit pertractumque reum iudicio afflixit: et adolescenciam et ingenium preclaro opere auspicatus. ¶ Apud gayum quoque flaminium autoritas patria eque potens fuit. nam cum tribunus plebis legem de gallico agro vi

ritum diuidendo : inuito & repugnante senatu : pro:
mulgasset · precib9 nimisq3 eius acerrime resistens . At
ne exercitu quidem aduersum se conscripto : si in eadem
sentencia perseueraret : absterritus . Postquam pro ro
stris ei legem iam referenti pater manū iniecit · priua:
to fractus imperio : descendit a rostris : ne minimo quidē
murmure destitute concionis reprehensus. ¶ Magna
sunt hec et virilis pietatis opera . Sed nescio an in hijs
omnibus & valencius : & animosius claudie vestalis
virginis factum · que cum patrem suum triūphantem ex
curru violenta tribuni manū trahi animaduertisset : mi:
ra celeritate vtrisq3 se interponendo : amplissimam po
testatem inimicicijs accensam depulit . Igitur alterum
triumphū pater in capitolium · alterū filia in ede veste
duxit . neq3 discerni potuit : viri plus laudis tribuerent
cui victoria : an ei cui pietas comes aderat . Ignoscite
ergo vetustissimi foci : veniamq3 vos eterni date ignes ·
si a vestro sacratissimo templo ad necessarium magis q̄3
speciosum vrbis locum contextus operis nostri progres:
sus fuerit . Nulla enim acerbitate fortune nullis sordi
bus pciū care pietatis euilescit : quinecciam eo cercius q̄
miserius experimentum habet . ¶ Sanguinis inge
nui mulierem p̄tor apud tribunal suum capitali crimi
ne dampnatam : triumuiro in carcere necandam tradidit
Quam receptam : is qui custodie p̄erat : misericordia
motus : non protinus transgulauit · aditum quoq3 ad
eam filie sue sed diligenter excusse : ne quid sibi inferret
dedit · existimans futurum vt ī edia consumeretur . Cū
autem plures iam dies intercederent : secum ipse querēs
quid nam esset : quo tam diu sustentaretur · curiosius ob
seruata filia animaduertit illā exerto vbere famem ma
tris lactis sui subsidio lenientem . Que tam admirabi:
lis spectaculi nouitas : ab ipso ad triumuirum · a trioui
ro : ad pretorem · a pretore ad consilium iudicum perlata

remissionem pene mulieri impetrauit. Quo ergo non penetrat aut quid non excogitat pietas: que in carcere seruande genitricis nouam racionem inuenit. Quid enim tam inusitatum quid tam inauditum: quam matrem vberibus nate alitam: putarit aliquis hoc contra rerum naturam factum: nisi diligere parentes prima nature lex esset. ¶ Idem predicatum de pietate ruis extimetur: que patrem suum cimona cōsimili fortuna affectum pariqȝ custodie traditum: iam vltime senectutis velut infantem pectori suo admotum aluit. Herent ac stupent hominum oculi: cum huius facti pictā imaginem vident: casusqȝ antiqui condicionem presentis spectaculi admiracione renouant. ī illis mutis menbrorum liniamentis: viua ac spirancia corpora intueri credentes ꝙ necesse est animo quoqȝ euenire aliquanto efficaciore pictura litterarum vetera prodentibus admonitos recordari. ¶ Nec te quidem cimon silencio inuoluamur: qui patri tuo sepulturam voluntarijs vinculis emere non dubitasti. Nam et si maximum tibi postea: et ciui: et duci euadere contingit. plus tamē aliquanto laudis in carcere: quam in curia assecutus es. Cetere enī virtutes admiracionis tantummodo multū pietatis vero eciam amoris plurimum meretur.

¶ Vos quoqȝ fratres memoria complectar quorum animus origine fuit nobilior. Siquidem admodū humiles in hispania nati pro parentum alimentis: spiritū erogando: specioso exitu vite: inclaruistis. Duodecim enim milia nūmorum. que post mortem vestram: hijs darentur a paciatis pactum vt eorum patris interfectorem epastum gentis sue tirannum occideretis. Nec ausi solum insigne facinus estis. sed eciam strennuo ac forti exitu fati claruistis. Hisdem enim manibus pacietis vlcionem epasti penam genitoribus nutrimenta vobis quoqȝ gloriosa fata peperistis. Itaqȝ tumulis eciā

nunc viuitis quia parentum senectutem tueri quã vraꝫ expectare sacius esse duxistis. ¶ Nociora sunt fratꝝ paria de obis & bito: amphinonius & anaphas. illi quidem ꝙ ad sacra iunonis peragenda matrem vexerint hij ꝙ patrem et matrem humeris per medios ignes portauerint. Sed neutris pro spiritu parentum expirare ꝓpositum fuit. Nec ego argiuam detracto laudem. aut ethnei montis gloriam minuo. vnius obscuriori ꝓpter ignorancia͂ pietati noticie lumen admoueo. ¶ Sicut scitis libenter pietati testimoniu͂ reddo. dario enī totis regni sui viribus ī eorum regionibus subinde impetum facienti: paulatim cedentes: ad vltimas asie solitudines peruenerant. Interrogati deinde ab eo per legatos quem finem fugiendi: aut quod inicium pugnandi futuri essent. respõderunt se nec vrbes vllas: nec agros cultos: pro quibus dimicarent habere. Ceterum cum ad parentum suorum monumenta venissent: sciturí quemadmodu͂ scithe preliari soleret. quo quidem vno tã pie dictu inmanis & barbara gens ab omni se feritas crimen redemit. Prima igitur & optima rerum natura pietatis est magistra. Que nullo vocis ministerio: nullo vsu litterarum indigens: ꝓprijs ac tacitis viribus caritatem parentum liberoꝝ pectoribus infundit. Quid ergo doctrina ꝓficit: vt policiora scilicet nõ vt meliora fiant ingenia ꝫ quoniãquidem solida virtꝰ nascitur: magis quam fingitur. Quis enim scithas palustris vagos & siluarum latebris corpora sua tegentes: in modumqꝫ ferarum laniatu pecudum viuentes: sic dare respondere docuit ꝫ ¶ Illa nimirum que eciam cresi filium loquendi vsu defectum ad ꝓtegendã patris incolumitatem ministerio vocis instruxit. Captis enim a ciro sardibus: cum vnus e numero persarum ignarus viri in cedem eius: concitato impetu ꝫ ferretur filius velut oblitꝰ quid sibi fortuna nascẽti denegasset

ne cresum regem occideret · ꝑclamando pene iam impres
sum iugulo mucronem reuocauit . Ita qui ad id temp⁹
mutus sibi vixerat saluti parentis vocalis factus est .

¶ Eadem caritas italico bello pinnensem iuuenem
cui pultom erat cognomen · tanto animi corporisqꝫ ro:
bore armauit : vt eum cum obsesse vrbis sue claustris p̄
sideret . Et romanus imperator patrem eius captiuum
in conspectu ipsius constitutum : districtis militum gla
dijs : circumdedisset : occisurum se minitans : nisi irrup
cioni sue iter prebuisset · solus e manibus eorum senem
rapuerit . Duplici pietate memorandus ꝙ & patris
seruator · nec patrie fuit ꝓditor .

¶ Capitulum quintum de pietate erga fratres

HAnc pietatē proxim⁹ fraterne beniuolencie gra
dus excipit · nā vt merito primū amoris vincu
lum ducit̄ plurima et maxima beneficia accepis:
se · ita proximū iudicari debet simul accepisse . Quā co
piose enī suauitatis illa recordacō ē ī ecdē domicilio an
tequā nascerer habitaui : ī hijsdē īcunabilis īfāci e tem:
pora pegi : eosdē appellaui parētes . eadē vota ꝓ me excu
bucrūt · parem ex maioꝝ imaginibus gloriā traxi . Ca
ra est vxor · dulces liberi : iocundi amici : accepti affines
sed postea cognitis nulla beniuolencia accedere debet q̄
priorem exhauriat . ¶ Atqꝫ hoc teste scipione a af
fricano loquor qui tāetsi artissima familiaritate lelio
iunctus erat · attamen senatum supplex orauit : ne pro:
vincie sors fratri suo erepta : ad eum transferret̄ . Lega
tumqꝫ se lucio scipioni in asiam iturum ꝓmisit : et ma
ior natu minori : et fortissimus & belli gloria excellēs
laudis inopi : & quod super omnia est nondum asiati
co iam affricanus · itaqꝫ clarissimoꝝ nominum alterum
sumpsit : alterum dedit : triūphiqꝫ pretextam : huius ce:
pit : illius tradidit · ministerio maior aliquanto quam
frater imperio . ¶ Marcus vero fabius consul indi

ta pugna & amiclis & veientanis superatis: delatum
sibi summo senatus: populiqz studio: triumphũ ducere
nõ sustinuit · quia eo prelio quintus fabius frater eius
consularis fortissime dimicans occiderat quantam ĩ eo
pectore pietatẽ fraterne caritatis habitasse existimem⁹.
ꝓpter quã amplissimi honoris fulgor extingui potuit
¶ Hoc exemplo vetustas · illo seculum nostrũ orna
tum est. Cui contigit fraternum iugum: claudie prius
nunc eciam iulie gentis intueri decus. Tantum enim
amorẽ princeps parensqz noster insitum aĩo fratris sui
drusij habuit · vt cum ticini: quo victor hostium ad cõ
plectendos parentes venerat · graui illum & periculosa
valitudine in germania fluctuare cognosceret · ꝓtinus
idem metu attonitus erumperet. Iter quoqz quã rapi
dum & preceps: velut vno spiritu corripuerit · quod eo
patet ꝙ alpes renumqz transgressus: die ac noctu muta
to subinde equo ducenta milia passuum per modum de
victam barbariam naandabaio duce solo comite contẽ
tus euasit. Sed eum cum maximo labore et paruulo im
plicatum: mortalium que frequencia defectum: sanctis
simum pietatis numen & dij fautores eximiarum vir:
tutum. & fidelissimus romani imperij custos · iupiter
comitatus est. Drusius quoqz quanquam fato iã suo:
quam illius officio ꝓpior erat · vigore spiritus et corpo
ris viribus collapsus · eoipso tamen quo vita et mors
distinguitur: momento legiones cum insignibus suis
fratri obuiam procedere iussit: & vt imperator saluta
retur. Precepit eciam dexteram in partem pretorium
ei statui: & consulare & imperatorum nomen obti:
nere voluit. Eodemqz tempore: et fraterne maiestati ces
sit: & vita excessit. Hijs scio equidem nullum aliud
quam castoris & pollucis specimen cõsanguinee carita
tis conuenienter adici posse. ¶ Sed omnis memo
rie clarissimis imperatoribus ꝓfecto ingratum nõ erit

si militis summa erga fratrem suum pietatis huic par-
ti voluminis adhesericit. Is namqz in castris gnei pom
pei stipendia peragens · cum sertorianū militem acrius
sibi in acie instantem: comminus interemisset · iacentēqz
spoliaret: vt fratrem germanū esse cognouit · multū ac
diu cōnicio deos · ob donū impie victorie insecutus: ꝓpe
castra transtulit · et ꝑciosa veste opertum rogo impo-
suit. Ac deinde subiecta face: ꝓtinus eodem gladio quo
illum interemerat pectus suum trāsuerberauit. Seqz su
per corpus fratris ꝓstratum: cōibus flāmis cremādum
tradidit. Licebat ignorancie beneficio innocenti viuere
sed vt sua pocius pietate quam aliena venia vteretur:
comes fraterne neci non defuit.

¶ Capitulum sextum de pietate erga patriam

Artissimis sanguinis vinculis pietas satisfecit
restat nunc vt patrie aliquid exhibeatur · cuius
maiestati eciam: illa que deoꝝ numinibus equa
tur autoritas parentū vires suas subiecit: fraterna q̄qz
caritas aīo equo ac libenter cedit. Summa quidem cum
racione quia euersa domo interdum ꝓprius reipublice
status manere potest. Vrbis ruina penates omnium
secum trahat necesse est · veꝝ quid attinet verbis ista cō-
plecti: quoꝝū tanta vis est · vt alij salutis sue impendio
testati sunt. ¶ Brutus consul primus cum arunte
et tarquinij superbi regno expulsi: filio in acie ita con
currit · vt pariter illatis hastis: vterqz mortifico vulne-
re ictus: exanimis ꝓsterneretur. merito obiecerim popu
lo romano libertatem suam magno stetisse. ¶ Cum
autem ī mediam partem fori vasto ac repentino hiatu
terra subsideret. responsumqz esset: re illa illū tantūmō
cōpleri posse quia populus romanus plurimū valeret
Curcius et aī et generis nobilissimus adolescens: in-
terꝑtatus vrbem nostrā virtute armisqz ꝑcipue excellere
militaribus insignibꝰ ornatus · equū cōscendit. eumqz

vehementer admonitis calcaribus: ꝑcipitem in illud ꝓ fundum egit. super quem vniuersi ciues honoris gracia certatim fruges iniecerunt. cōtinuoqꝫ terra pristinum habitum recuperauit. Magna postea decora in foro romano fulserunt. nullū tamē hodie pietate curcij erga patriam clarius obuersatur exemplū cui pͥncipatū glorie obtinenti consimile factū subnectam. ¶ Genicio tipo ꝑtori paludato portam egredienti: noui & inauditi generis ꝓdigium incidit. Namqꝫ in capite eius subito veluti cornua erexerunt. Responsumqꝫ est eum regem fore si in vrbem reuertisset. Quod ne accideret volūtarium ac perpetuū sibimet indixit exilium. Dignā pietatem que quod ad solidam gloriam attinet: septem regibus preferatᷣ. Cuius testāde rei gracia: capitis effigies eree posti. quā excesserat: inclusa est. dictaqꝫ raudus colana: olim era raudea dicebatur. ¶ Genicius landis huius quā aliorꝫ excogitari vix potest. successionem tradit elio pretori: cuius vis dicentis cū in capite picus cōsedisset. auspex cōfirmasset. cōseruato eo fore ipsius domui factū fidelissimū reipublice miserrimū. occiso in cōtrarium vtrunqꝫ cessurꝫ. E vestigio picū morsu suo in cōspectu senatus necauit. decem & septem militū familia eximie fortitudinis viros cānensi prelio amisit. respublica ꝓcedente tempore ad summū imperij fastigiū excessit: hec nimirum exempla silla & marius & cinna tā quam stulta riserunt. ¶ Publius decius qui cōsulatum in familiam suam primus intulit: cū latino bello romanā aciem indisciplinatā pene iam ꝓstratā videret. caput suū ꝓ salute reipublice deuouit. ac ꝓtinus concitato equo in medium hostiū agmen patrie salutē sibi mortem petens irrupit. Factaqꝫ ingenti strage plurimis telis obrutus: supercorruit. ex cuius vulneribus & sanguine insperata victoria emersit. Vnicum talis imperatoris specimen esset: nisi aīo suo respōdentē filiū

genuisset. Is namq₃ in quarto consulatu patris exem
plum secutus: deuocione simili eque strenua pugna con
sentaneo exitu labantis. perditasq₃ vires vrbis nr̃e cor
rexit. Ita dinosci arduum est vtrū romana ciuitas de
cios vtilius habuerit duces an amiserit. quoniam vita
eoꝝ ne vinceret obstitit. mors fecit vt vinceret. ¶ Nō
est extinctus ꝑ republica superior scipio affrican⁹. sed
admirabili virtute ne respublica extingueret ꝓuidit.
Siquidē cum afflicta cānensi clade vrbs nr̃a nihil aliud
quā preda victoris esse hanibal' videret. Ideoq₃ reliquie
ꝓstrati exercitus deserende italie autore. Q. metello cō
silium agitarēt: tribunus militū: admodum iuuenis:
stricto gladio mortē vnicuiq₃ minitādo iurare omnes
nunquā se relicturos patriā coegit. pietatēq₃ non solū
ipse plenissimā exhibuit. ꝭ eciā ex pectoribus alioꝝ abeū
tem reuocauit. ¶ Age vt a singulis ad vniūsas trāsgrediar. quāto ꝗ₃ quam equali amore patrie tota ciui
tas flagrauit. Nā cum secundo punico bello exhaustū
erarium: ne deoꝝ quidem cultui sufficeret: publicā vltro
aditos censores hortati sunt. vt oīa sic locarēt tanquā
respublica pecunia abūdaret. seq₃ prestaturos cuncta.
nec vllum assem: nisi bello confecto petituros: polliciti
sunt. ¶ Domini quoq₃ eoꝝ seruoꝝ quos sempronius
grachus ob insignem pugnā beneuenti manu miserat.
precia ab imperatore exigere supersederunt. In castris
eciā non eques nec centurio impendiū dari sibi desidera
uit. Viri atq₃ femine quicquid auri argenti ve habue:
runt. Item pueri insignia ingenuitatis: ad sustentan
dam temporis difficultatem: cōtulerunt. ac ne beneficio
senatus qui muneribus hijs fructos tributi onere libe
rauerat. quisquā vti voluit. ꝭ insuper id omnes prōp:
tissimis aīs ꝓstiterunt. ¶ Non ignorabāt enī captis
veijs cū decimarum noīe: quas camillus nouerat. aurū
appollini delphico mitti oporteret. nec emēdi facultas

eius esset matronas ornamenta sua in erarium retulis se. Similiterq̃ audierāt mille pondo auri q̃d gallus p obsidione capitolij pmissa debebant: ea℞ cultu expletū Itaq̃ & pprio ingenio et exemplo vetustatis admoniti. nulla sibi in re cessandū existimarunt. ¶ Sed et externa eiusd̃ pposit exempla attingā. rex atheniensiū codrus: cū ingenti hostium exercitu actica regio debilitata: ferro igni vastaret. ex diffidencia humaī auxilij ad appollinis delphici oraculū confugit. perq̃ legatos sciscitatus est. quo nam modo tam graue illud bellum discuti posset. Respondit deus ita finem ei fore: si ipse hostili manu occidisset. Quod quid̃ ñ solum totis atheniensibus in castris ß eciam contrarijs percrebuit. Eoq̃ factum est vt ediceret ne quis codri corpus vulneraret. Id postquā cognouit. depositis insignibus imperij familiarem cultū induit: ac perābulancium hostiū globo se obiecit. vnūq̃ ex hijs falce percussum in suā cedem cōpulit. Cuius interitu ne athene occiderent effectum est.

Ab eodem fonte pietatis trasibuli quoq̃ anim9 manauit. Is cum atheniensiū vrbem triginta tirānor teterrima dominacōe liberare cuperet. paruaq̃ manu. maximeq̃ rei molem aggrederet. Et quid̃ e cōscijs dixisset. quantas tandem tibi athene per te libertatem consecute gracias debebunt. Respōdit. dij faciant vt quātas illis debeo videar retulisse. quem affectum inclitum districte tirannidis opus laude cumulauit. Themistodes autem: quem virtus sua victorem iniuria patrie imperatorem persar effecerat. vt se ab ea oppugnāda abstineret: instituto sacrificio exceptum patera: tauri sanguinem hausit. et ante ipsa arma quasi quedā pietatis clara victima concidit. Quo quid̃ tam memorabili ei9 excessu ne grecie altero themistode opus esset effectū est

Sequitur eiusdem generis exemplū. Cum inter cartaginenses & cirenas de margine agri pertinacissi:

ma cõtencio esset. Ad vltimũ placuit vtrumqȝ eodẽqȝ tempore iuuenes mitti. et locũ in quẽ hij cõuenissent: finem ambobꝫ haberi populis. Verum hoc pactum car taginenses duo fratres: nomine phileni astuta ꝑfidia ꝑcurrerũt: citra constitam horam maturo gressu in lon gius ꝓmotis terminis. Quod cũ intellexissent cirenen sium iuuenes: diu de fallacia eoꝝ questi. postremo acer bitatem cõdicionis iniuria discutere conati sunt. Dixe runt namqȝ sic eũ finem ratũ fore: si phileni viuos ibi se obrui passi essent. ꝫ cõsilio euentus nõ respõdit. Illi enĩ nulla interposita mora: corpora sua hijs: terra ope riencda tradiderũt. qui quoniã patrie quã vite sue lõgi ores terminos esse maluerũt. bene iacent maĩbus et ossi bꝫ suis dilatato punico imperio. vbi sunt superbe carta ginis alta menia ꝯ vbi maritima gloria incliti portus Vbi cunctis littoribus terribilis classis ꝯ vbi tot exerci tus ꝯ vbi tantus equitatꝰ ꝯ vbi inmenso affrice spacio non contenti spiritus ꝯ Omnia ista duobꝫ scipionibus fortuna partita est. At philenoꝝ egregij facti memori am ne patrie quidẽ interitus extinxit. Nihil est igitur. excepta virtute qđ mortali aĩo ac manu immortale q̃ri possit. Juuenili ardore plena hec pietas. ¶ Aristo tiles vero suꝑme iam vite reliquias senilibꝫ ac rugosis membris in summo litterarum ocio vix custodiẽs: adeo valenter ꝓ salute patrie incubuit. vt eam ab hostibꝫ ar mis solo equatã in lectulo atheniensiũ iacens: equidem de macedonũ manibꝫ: quibꝫ obiecta erat: eriperet. Ita vrbs strata atqȝ eũsa alexãdri quã restituta aristotilis notũ est opus. patet ergo quã benigne quãqȝ ꝓfuse pi etatis erga patriam omniũ ordinũ oĩs etatis homines extiterunt. Sanctissimisqȝ nature legibꝫ mirificoꝝ eciã exemploꝝ clara mũdo subscripsit libertas.

¶ Capitulum septimum de parentum amore & indulgẽ cia in liberos

SEt nunc vela pij & placidi affectus parentum erga liberos indulgencia salubriqȝ aura ꝓfecta: gratã suauitatis dotem secũ afferat. Fabius rutilianus quinqȝ cõsulatibus summa cũ gloria peractis. oĩbusqȝ & virtutibus et vite meritis stipendijs legat⁹ ire fabio gurgiti filio ad bellũ difficile et periculosum cõficiendum ñ est grauatus. pene ipo p se dumtaxat aĩo sine corpore militaturus: vtpote ꝓpter vltimã senectutẽ lectuli ocio quã labori prelioꝝ abilior. Idem triũphantem equo insidens sequi quem ipse paruulũ triumphis suis gestauerat: ĩ maxĩa voluptate posuit. nec accessus gloriose illius pompe ꝫ autor spectatus est. ¶ Non tam speciosa ceseti equitis romaĩ sors patria: ꝫ par indulgencia. qui a cesare oĩm iã & externoꝝ & domesticoꝝ hostiũ victore. cũ abdicare filium suũ iuberet̃. ꝙ is tribunus plebis cũ manilio collega inuidiã ei tãquam regnũ affectãti fecerat: ĩ hũc modũ respõdẽdo sustinuit Celerius tu mihi cesar oĩs filios meos eripies: qȝ ex hijs ego vnũ nota mea pellã. habebat autẽ duos ꝑterea optimos indolis filios: quib⁹ cesar se incremẽta dignitatis benigne daturũ: pollicebat̃. hũc patrẽ tãcti summa diuini pncipis clemẽcia tutum ꝯstituit. quis tam nõ humano ĩgeĩo mai⁹ ausũ putet. ꝙ cui terraꝝ orb̃ succubuerat nõ cessit. ¶ Sed nescio an octauius balbius cõcitacioris et ardẽcioris erga filiũ beniuolẽcie fuerit ꝓscriptus a triũuiris: cũ domo postico clam esset egressus. iã qȝ fuge expeditũ inicium haberet. postquã filium intus trucidari falso clamore vicinie accepit. ei se neci quam euaserat obtulit. occidendũqȝ militibus tradidit. Pluris nimirũ illud momẽtum quo illi preter spem incolumen videre filium cõtigerat. quã salutẽ suã extimans: miseros adolescẽtis oculos quib⁹ amãtissimũ sui patrẽ ipsius opera sic expirantẽ intueri necesse fuit. ¶ Ceterum vt ad iocũdiora cognitu veniamus: seleuci regis

filius anthiocus nouerce stratonice infinito amore cor
reptus: memor quã impbis facinoribꝫ arderet: impiũ
pectoris vulnus pia dissimulacõe contegebat. Itaqꝫ di
uersi affectus hijsdem visceribus ac medullis inclusi:
summa cupiditas et maxima verecũdia: ad vltimã ta
bem corpus eius redegerũt. Iacebat ipe in lectulo mori
bundo similis. lamẽtabant necessarij. Pater merore ꝓ
stratus de obitu vnici filij. deqꝫ sua miserrima orbitate
cogitabat. tociusqꝫ domus funebris: magis quã regius
erat vultus. Sed hãc tristicie nubem leptinis mathema
tici. vel vt quidã tradunt: erasistrati medici ꝓuidencia
discussit. Juxta enĩ antiochũ sedens: vt eũ ad introitũ
stratonices rubore perfundi et spiritu ĩcrebrescere. Eaqꝫ
egrediente pallere et exercitaciorẽ anhelitũ subinde recu
perare animadũtit. curiosiore obseruacione ad ipsã ve
ritatem penetrauit. Intrãte enĩ stratonice. & rursus
abeunte. brachium adolescẽtis dissimulãter apphendẽdo
modo vegeciore: modo languidiore pulsu venaꝝ cõperit
cuius morbi eger esset. ꝓtinusqꝫ id seleuco exposuit. qui
carissimã sibi cõiugem filio cedere nõ dubitauit. Qꝫ in
amorem ĩcidisset fortune acceptum referens. Qꝫ dissimu
lare eũ vsqꝫ ad mortem paratus esset ipsius pudori im
putans. ¶ Subiciatᷣ aĩs senex rex amans. Iam pa
tebit quã multa quãqꝫ difficilia paterni affectus indul
gencia superauit. Hec de seleuci quidẽ vxore. Ariobaza
nes autẽ filio suo capadocie regnũ cessit: ĩ cõspectu gnei
pompei. cuius cũ tribunal cõscẽdisset: inuitatusqꝫ ab eo
vt in curuli sella sedisset. Postquã filiũ in cornu scribe
humiliorẽ fortuna sua locũ obtinentem cõspexisset. non
sustinuit infra se collocatũ intueri. Sed ꝓtinus sella de
scendit: & diadema in caput eius trãstulit: hortariqꝫ
cepit. vt eo trãsiret vnde ipe descenderat. Exciderunt la
crime iuueni: cohorruit corpus: dilapsum diadema est
nec q̃ iussus erat ꝓgredi potuit. Quodqꝫ pene veritatis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

fidem excedit. letus erat qui regnū deponebat. tristis cui dabat. nec vllum finem tam egregiū certamē habuisset: nisi patrie voluntati autoritas pompei affuisset. Filium enī et regem appellauit. et diadema summere iussit. & in curuli sella cōsedere coegit. Comite lenitatis hij patres: tragice asperitatis illi.

Capitulum octauū de seueritate patrū in filios

L Ucius brutus gloria par romulo quia iste vrbē hic libertatē romanā condidit. filios suos domi nacionem tarquinij a se expulsam reducentes: summū imperium obtinens: cōprehensosq; pro tribunali virgis cesos: & ad palū religatos securi percuti iussit. Exuit patrem vt cōsulem ageret. orbusq; viuere quam publice vindicte deesse maluit. Huius emulatus exemplū cassius filiū: qui tribunus plebis agrariā legē primus tulerat. multisq; alijs rebus populariter animos hominū amore sui deuinctos: tenebat. postquā illā potestatem deposuit: adhibito propinquorum & amicorum cōsilio affectati regni crimine domi dampnauit. verberibusq; affectū necari iussit: ac peculum eius cereri cōsecrauit. Gaius autem manilius torquatus: propter egregia multa rare dignitatis iuris quoq; ciuilis & sacrorum pōtificalium peritissimus: in cōsimili facto ne consilio quidem necessariorum indigere se credidit. Nā cum ad senatum macedonia de filio eius decimo salano: qui eam prouinciam obtinuerat: querelas per legatos detulisset. a patribus cōscriptis pecijt. ne quid ante de ea re statuerent: quā ipse macedonū filijq; sui causā inspexisset. Summo deinde tū amplissimi ordinis: tum eciā eorum qui questum venerāt: cōsensu cognicōe suscepta: domi cōsedit. Solusq; vtriq; parti per totum biduū vacauit. ac tercio plenissime die diligentissimeq; auditis testibus ita pronunciauit. Cum salanū filium meū pecunias a socijs accepisse probatū mihi sit. et republica eum ī domo mea īdignū

indico. ptinusq; e conspectu meo abire iubeo. Tã tristi patris sentencia percussus salanus: lucem vlterius vide re non sustinuit. suspendioq; se proxima nocte consump sit. Peregerat iam torquatus seueri & religiosi iu dicis partes. satisfactum erat reipublice: habebat vlcio nem macedonia. potuit tam verecũdo filij obitu patris inflecti rigor. Neq; adolescentis exequijs interfuit: et maxime cum funus eius duceretur: consulere se volenti bus: vacuas aures accomodauit. videbat enim se in eo atrio consedisse. in quo imperiosi illius torquati seueri tate conspicua imago posita erat. Prudentissimoq; viro succurrebat effigies maiorum suorum cum titulis suis. Id circo in prima parte edium poni solere: vt eorum virtutes posteri non solum legerent ʒ eciam imi tarentur. ¶ Marcus vero scaurus lumen ac decus patrie. cum apud atesim flumen impetu cimbrorum ro mani equites pulsi deserto catulo vrbem pauidi repeterẽt consternacionis eorum participi filio suo misit: qui di ceret libencius in acie se eius interfecti ossibus occursuꝝ quam ipsum tam deformis fuge reum visurum. Itaq; si quid mõ reliquũ verecũdie ĩ pectore superesset: conspec tum degenerati patris vitaturum. Recordacione enĩ iuuentutis sue qualis marco scauro aut habendus aut spernendus filius esset admonebatur. Quo nuncio ac cepto iuuenis coactus est forcius aduersus semetipsum gladio vti quã aduersus hostes vsus fuerat. ¶ Nec minus animose aulus fuluius vir senatorij ordinis: eũ tem in aciem filium retraxit. quam scaurus e ꝓlio fu gientem increpauit. Namq; iuuenem & ingenio & litteris & forma inter equales nitentem prauo cõsilio cateline amiciciam secutum: inq; castra eius temerario impetu ruẽtẽ medio itinẽ abstractũ supplicio mortis af fecit. Prefatus non se cateline illum aduersus patriã sed patrie aduersus catelinam genuisse. Licuit donec bel

Censura.

li ciuilis rabies preteriret inclusum arcem. verum illud tanti patris narret opus hoc seueri referatur. ¶ Sed & vt hanc incitatam & asperam seueritatem miciores relatu patrum mores clemencie sue mixtura temperent. exacte pene concessa venia iungatur.

¶ Capitulum nonum de parentum aduersus suspectos liberos moderacione

LVcius gelius omnibus honoribus ad censuram defunctus cum grauissima crimina de filio in nouercam cõmissum stuprum. & parricidium cogitatum quemodum excogitata haberet. nõ tamen ad vindictã cõtinuo procucurrit. Sed pene vniuerso senatu adhibito in consiliũ expositis prius suspicionibus. postea defendendi se adolescenti potestatem fecit inspectaqz diligentissime causa absoluit eum tum consilij senatus. tũ eciam sua sentencia. qp si impetu ire abstractus seuire festinasset admisisset magis scelus quam vindicasset.

¶ Quinti autẽ ortensij qui suis temporibus ornamentum romane eloquencie fuit: mirabilis in filio sua paciencia extitit. Cum enim eousqz in pietatem eius suspectam: & nequiciam inuisam haberet. vt messalam sororis sue filium: heredem habiturus ambitus reũ defendens iudicibus diceret: si illum damnassent. nihil sibi preter vltimum osculum nepotum: in quibus acquiesceret superfuturum. Hac scilicet sentencia: quam eciam edite oracioni inseruit. filium pocius in tormento animi: qz in voluptatibus reponens. Tamen ne nature ordinem cõfunderet. non nepotes: sed filiũ suum heredem reliqt Moderate vsus affectibus suis. quia scilicet viuus moribus eius verũ testomũ & mortuus sanguini suo honorem debitum reddidit. ¶ Idem fecit clari generis magneqz dignitatis vir fului9. sz in filio aliqãtũ tetriore nã cũ senatus auxilium implorasset vt suspectus in parricidio. & ob id latens per triũuirum quereret. ac iussu

patrum conscriptorꝝ cōprehensus esset · non solum eum
non necauit · sed eciam decedens dominū esse voluit: fili
um quem genuerat heredem instituens · non quem fue
rat expertus. ¶ Magnorum virorum clementibus
actis: ignoti patris noue atq; inusitate racionis consi
lium adiciam. Qui cum a filio insidias necis sibi com
perisset · nec īducere ī aīm posset · vt verꝝ sāguinē ad hoc
sceleris pgressum crederet · seductā vxorē suppliciter ro
gauit: ne se vlteri9 celaret · siue illū adolescentē subiecis
set: siue ex alio cōcepisset. Asseueracōe deinde ei9 et iure
iurādo se nil tale suspicari persuasus: in locū desertum
filio perducto: gladium quem occultū secum attulerat
tradidit · ac iugulum feriendum prebuit · nec veneno:
nec latrone ei ad pagendū parricidium op9 esse affirmās
Quo facto non paulatim: sed magno impetu recta co
gitacio pectus iuuenis occupauit. Continuoq; abiecto
gladio: tu vero inquit pater viue · & si tam obsequēs
& hoc precari filio permittas · me quoq; exupera. Sed
tantum queso: ne meus erga te amor eo sit tibi vilior
quod a penitencia oritur. Solitudinem sanguine melio
rem pacacioresq; penatibus siluas · & alimentis blan
dius ferrum: ac mortis oblate quam date vite felicius
beneficium. Commemoratis patribus qui iniurias fili
orum pacienter exceperunt: referamus eos qui mortes
equo animo tollerarunt.

¶ Capitulum decimum de parentibus qui obitum filiorū
forti animo tulerunt

Oracius puluillus cum ī capitolio ioui optimo
maximo edem pōtifex dedicaret · inq; nūcupacōe
sollenniū verborꝝ postem tenens: mortuū esse fili
um suum audisset · neq; manum a poste remouit · ne
tanti templi dedicacionem interrumperet · neq; vultum
a publica religione: ad priuatum dolorem deflexit · ne
patris magis quam pontificis partes egisse videretur ·

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

tolle inquit cadauer. Clarum exemplum: nec minus
tamen illustre quod sequitur. ¶ Emilius paulus
nec felicissimi: nec miserrimi patris clarissima represen-
tacio: ex quatuor filijs forme insignis egregie indolis:
duos iure adopcionis in corneliam fabiamqz gentem
translatos: sibiipse denegauit. duos ei fortuna abstulit
Quorum alter triumphum patris funere suo quartum
ante diem precessit. alter in triumphali curru conspect9
post diem tercium expirauit. Itaqz qui ad donandos
vsqz liberos habundauerat: morbitate subito destitut9
est. Quem casum quo robore animi sustinuerit: oracio
ne quā de rebus a se gestis apud populum habuit. hāc
adiciendo clausulam nulli ambiguum reliquit. Cum ī
maximo prouentu felicitatis nostre quirites timerem:
ne quid mali fortuna moliretur. iouem optimum max
imum iunonemqz reginam & mineruam precatus sū
vt si quid auersi populo romano immineret: totum in
meam domū cōuerteretur. Quapropter bene se res ha
bet. ānuendo enī votis meis id egerunt: vt vos pocius
meū casum doleatis: quā ego vrō ingemiscerem. Vno
etiā nunc domestico exemplo adiecto: ī alienis luctibus
oracioni mee vagari permittā. ¶ Quintus marci9
rex superioris cathonis: in cōsulatu collega. filiū sum
me pietatis magne spei: et que nō parua calamitatis
accessio fuit: vnicū amisit. Cūqz se obitu eius subrutū
et euersum videret: ita dolorem altitudine cōsilij cober
cuit. vt a rogo iuuenis ꝓtinus curiā peteret: senatūqz
quem eo die legi haberi oportebat euocaret. Qđ nisi for
titer merorem ferre scisset: vnius diei lucē inter calami
tosum patrem & strenuum consulem: neutra in parte
cessato officio: partiri non potuisset. ¶ Princeps
atheniensium pericles intra quatriduum duobus miri
ficis adolescentibus filijs spoliatus. hijs ipsis diebus et
vultu pristinum habitum retinente. et oracione nulla

ex parte īfractiore cōronatus est. ¶ Ille vo caput quoq solito more coronatum gerere sustinuit. vt nihil ex vetere ritu ꝑpter domesticum vulnus detraheret. Non sine causa igit tāti roboris animis : ad olimpij iouis cognomen conscendit. ¶ Xenofon autem quod ad socraticam disciplinam attinet : ꝓximus a platone felicis ac beate facundie gradus : cum sollenne sacrificium peragerat. e duobus filijs maiorem natu noīe grilū apd mātineā ī prelio cecidisse cognouit. nec ideo institutum deoꝝ cultum omittendum putauit. ſꝫ tantummodo coronam deponere contentus fuit : quā ipsam percunctatus quo nā mō occidisset. vt audijt fortissime pugnātē interisse capiti reposuit. numina quib sacrificabat testatus maiorem se ex virtute filij voluptatē quā ex morte amaritudinem sentire. Alius remouisset hostiam : abiecisset altaria : lacrimis respersa tura disiecisset. xenofontis corpus religione inmobile stetit. & animus in consilio prudencie stabilis mansit. ac dolori succumbere ipsa clade que nunciata erat tristius duxit. ¶ Ne anaxagoras quidem subprimendus est. audita namqꝫ morte filij : nihil mihi inquit inexpectatum aut nouū nuncias. Ego enim illum ex me natum sciebā esse mortalē. has voces vtilissimis preceptis imbuta virtus mittit. que si quis efficaciter auribus recepit : nō ignorabit ita liberos esse ꝓcreandos : vt meminerit hijs a rerum natura & accipiendi spiritus & reddendi eodem momento temporis legem dici. atqꝫ vt mori neminem solere qui non vixerit : ita ne viuere aliquem quidem posse qui non sit moriturus.

¶ Capitula libri sexti

Primum de pudicicia. Secũdum de libere dictis aut factis. Tercium de seueritate. Quartũ de grauiter dictis aut factis. Quintum de fide publica. Sextũ de fide uxorum erga uiros. Septimũ de imutacione morũ aut fortune.

Unde te virorũ pariter ac feminarũ precipuum firmamentũ pudicicia inuocem. Tu eñ prisca religione consecratos ueste focos incolis: tu capitoline iunonis puluinaribꝫ incubas: tu palacij columen augustos: penna[t]es sanctissimũqꝫ iulie genialem thorũ assidua stacione celebras. Tuo p̄sidio puerilis etatis insignia munita sũt: tui nõis respectu sincerus iuuente flos p̄manet: te custode matronalis stola censetur. Ades igitur: et cognosce que fieri ipsa voluisti. ¶ Dux romane pudicicie lucrecia: cuius virilis animus maligno errore fortune muliebre corpꝰ sortitus ẽ: a tarquinij sexti regis supbi filio p̄ vim stuprũ pati coacta: cum grauissimis verbis iniuriam suã in concilio necessariorũ deplorasset: ferro se quod veste tectum attulerat interemit: causamqꝫ tam animoso interitu impiũ consulare: pro regio p̄mutãdi populo romano prebuit. Atqꝫ hanc illatam iniuriam non tulit. ¶ Verginius plebeij generis sed patricij vir spiritus qui ne probro crimĩs turpitudine cotaminaret domus sua ꝓprio sanguini non pepercit. Nam cum appiꝰ claudiꝰ decemvir filie eiꝰ virgini stuprũ potestatis viribus fretus p̄tinacius expeteret: deductam in forum puellam occidit pudiceqꝫ interemptor quã corrupte pater esse maluit. Nec alio robore animi preditus fuit poncius aufidianus eques romanꝰ: q̄ postq̄ꝫ comperit filie sue virginitatem a pedagogo proditã fannio saturnino non contentus sceleratũ seruum affecisse supplicio: eciãm ipsã puellã necauit. Itane turpes eius nupcias

as celebraret · acerbas exeqas duxit ¶ Quid primeni us quã seuerum pudicicie custodem egit ꝰ In libertum namqꝫ gratum admodũ sibi · animaduertit · quia eum nubilis iam etatis filie sue osculũ dedisse cognorat. Cũ; presertim nõ libidine sed errore lapsus uideri posset. Ce terum amaritudine pene teneris adhuc puelle sensibus castitatis disciplinã ingenerari magni estimauit · eiqꝫ tam tristi exemplo pcepit · ut non solum virginitatem illibatam sed eciam oscula ad virum sincera perferret.
¶ Q · uero fabius maximꝰ seruilianꝰ honoribus quos splendissime gesserat censure grauitate consumatis exe git penas a filio dubie castitatis · et punito pependit vo luntario secessu conspectũ patrie uitando. ¶ Dicerem censorium virum nimis atrocem extitisse · nisi · p. atili um philistum in puericia corpore questũ a domino fa cere coactum · tam seuerũ postea patrẽ cernerem · filiam enĩ suam quod ita stupri se crimine quo inquinauerat ĩ teremit. Quã sanctam igitur in ciuitate nostra pudi ciciam fuisse existimare debemus · in qua eciã instituto res libidinis tam seueros eius vindices euasisse animad uertimus ¶ Sequitur excellentis noĩs ac memorabi lis facti exemplũ · m · claudius marcellus edulis. curulis G · sanctinio capitulino tr. pl · diem ad populũ dixit q̃d filiũ suũ de stupro appellasset. Eoqꝫ asseuerãte se cogi nõ posse ut adesset quia sacro sanctã potestatem haberet · et ob id tribuniciũ auxiliũ implorante: totum collegiũ tri bunorũ negauit se ĩtercedere. quominus pudicicie q̃stio pagereť. Citatus itaqꝫ sanctinius reus vno teste q̃ tẽp tatus erat dampnatꝰ est. Constat iuuenem productum in rostra defixo in terrã vultu pseuerante tacuisse ve recundoqꝫ silencio plurimũ in ulcionem suã valuisse
¶ Metellus quoqꝫ celer stuprose mentis acer punitor exti tit. G. sergio sito pmissorũ matri familie nũmmorꝫ gra cia · diem ad populũ dicendo · eumqꝫ hoc vno crimine dã

nādo. Non enī factū tūc sed anim⁹ ī q̄stionē deductus ē plusq̄ voluisse peccare nocuit q̄ peccasse pfuit. Cōcoīs hec· illā curie grauitas ¶ T· ueturius filius eius veturij qui in consulatu suo samnitibus ob turpiter ictum fed⁹ dedit⁹ fuerat· cū pter domesticā ruinā et graue es alienū· G· plocio nexū se dare adolescentul⁹ admoð coactus esset· suilib⁹ ab eo verberib⁹ qa stuprū pati noluerat affect⁹ querelā ad consul' detulit. A quib⁹ de hac re cercior fact⁹ sena⁹ plociū ī carcerē duci iussit. In q̄lūcūq̄ eī statu positā romano sanguini pudiciciā tutā esse voluit. Et quid mirum si hoc vniuersi· p· c· censuerunt

¶ G· fescennin⁹ triumuir. C· corneliū fortissime milicie stipendia emeritum virtutisq̄ nomine quater honore primipili ab impatoribus donatū· quod cū ingenuo adolescentulo stupri cōmercium habuisset publicis vinculis onerauit. A quo appellati tribuni cū de stupro nil negaret sed sponsionem se facere paratū diceret quod adolescens ille palam atq̄ apte corpore questū factitasset intercessionem suam interponere noluerunt. Itaq̄ corneli⁹ in carcere mori coactus est. Non putarunt enī tribun⁹ plebis rem· p· nostrā cū fortibus viris pacisci oportere ut externis periculis domesticas delicias emerent ¶

Libidinosi centurionis supplicium· M· letorij mergi tribuni militaris eque similis fedus exitus sequitur. Cui cōminius tribun⁹ plebis diem ad populū dixit quod cornicularium suū stupri causa appellasset. Nec sustinuit eius rei scienciā letorius· sed se ipse ante iudicij temp⁹ fuga prius· deinde eciam nature modum expleuerat. Fato tamen functus vniuerse plebis sentencia crimine inpudicicie dāpnatus est. Signa illū militaria sacrate aquile et certissima romani imperij custos seuera castrorū disciplina ad īferos usq̄ psecuta ē· cui⁹ qui virtutis magister esse debuerat· sanctitatis corruptor· temptabat existere ¶ Hoc monuit· G· mariū impatorem tū cum

drusium sororis sue filium tribuno militũ ac plucio ma
nipulario milicie iure cesum ꝓnunciauit · quia eum de
stupro compellare ausus fuerat . ¶ Sed vt eos quoqȝ q̇
in vindicanda pudicicia dolore suo ꝑ publica lege vsi
sunt stricti ꝑ curram · seni pronius musca · G · gellium de-
ꝓhensum in adulterio flagellis cecidit · G · meminus · L
octauiũ similiter deprehensum protinus contudit . Car-
bo attienus a bibieno · itẽ poncius a · p · cerino depꝓhensi
castrati sunt · Gn · eciam furium brochũ qui depꝓhenderat
familie stuprandum obicit · q̇bus ire sue indulsisse frau
di non fuit . ¶ Atqȝ vt domesticis externa subnectã ·
greca femina nomine hippo cũ hostium classe esset excep
ta · in mare se vt morte pudiciciam tuereť abiecit . Cui⁹
corpus eriphreo littori appulsum · proxima vndis hum⁹
sepulture mandatũ : ad hoc tempus tumulo contegit .
Sanctitatis vero gloriam eterne traditam memorie gre
cia laudibus suis celebrando continue florenciorem effi-
cit . Vehemencius hoc · illud cõsideracius exemplũ pudi
cicie . ¶ Exercitu & copijs gallo grecoꝝ a · G · ma-
nilio consule in olimpo monte ex parte deletis ex parte
captis . Orgiaguntis reguli vxor mire pulchritudinis
a centurione cui custodienda tradita erat · stuprum pati
coacta · postquã ventum est in eum locũ in quem iussu
consulis centurio misso nuncio necessarios mulieris ꝓci
um quo eã redimerent afferre iusserat · aurum expenden
te centurione · et in eius pondus animo oculisqȝ intento
gallo grecis lingua gentis sue imperauit vt eũ occideret
Interfecti deinde caput abcisum manibus retinens ad
coniugem venit · abiectoqȝ ante pedes ei iniurie et vlcio-
nis sue ordinem exposuit . Huius femine quid aliud q̇sq̇ȝ
quã corpus in potestatem hostium venisse dicat ? Nam
neqȝ anim⁹ vici · nec pudicicia capi potuit . ¶ Theu-
tonoꝝ vero coniuges mariũ victorem orarunt · vt ab eo
virginibus vestalibus dono mitterenť · affirmantes eq̃

se atq3 illas virilis concubitus expertes futuras. Eaq3 re non impetrata laqueis sibi nocte pxima spiritũ eripuerunt. Dij melius. quod hunc animũ viris earũ in acie non dederunt. Nam si mulierum suaꝝ uirtutem imitari voluissent. incerta theutonite uictorie trophea reddidissent.

¶ Capitulum secũdum de libere dictis aut factis

Libertatem autem vehemẽtis spiritus dictis pariter et factis testatam vt nõ inuitauerim. ita vltro venientem non excluserim. Que inter virtutem viciumq3 posita. si salubri modo se temperauit laudem. si quo non debuit pfudit. rephensionem meret. Ac vulgi sic auribꝰ gracior. quã sapientissimi cuiꝰq3 animo pbabilior est vtpote frequencius aliena venia quã sua prouidencia tuta. Sed quia humane uite partes persequi ppositum est nostra fide ppria estimacione referatur

¶ Priuerno capto ĩterfectisq3 qui id opidum ad rebellandũ incitauerant. senatus indignacione accensus. consilium agitabat quid nam sibi de reliquis quoq3 priuernatibus esset faciendum. Ancipiti igitur casu salus eoꝝ fluctuabat eodem tempore et uictoribus et iratis subiecta. Ceterum cũ auxilium vnicũ in pcibus restare animaduerterent ingenui & italici sanguinis obliuisci non potuerunt. Princeps enĩ eorũ in curia interrogatus quam penã mererent. respondit. Quam merent. qui se dignos libertate iudicarunt. Verbis arma suppserãt exasperatosq3 patrũ conscriptoꝝ animos inflãmauerãt. Sed plaustius consul fauens priuernatum cause regressum animoso eius dicto obtulit. quesiuit qualem cũ eis romani pacem habituri essent. ĩ punitate donata. ac is constantissimo vultu. Si bonã inquit dederitis perpetuam. si malam non diuturnã. Qua voce pfectũ est vt uictis non solum venia. sed eciam uis & beneficium nostre ciuitatis daretur. Sic in senatu loqui priuernas

ausus est. L. vero philippus consul aduersus eũ dem ordinem libertatem exercere non dubitauit. Nam segniciem ꝓ rostris exprobrans. alio sibi senatu opꝰ esse dixit. Tantũqꝫ a penitencia dicti affuit. vt eciam. L. crasso summe dignitatis atqꝫ eloquencie viro id in curia grauiter ferenti manum inici iuberet. Ille reiecto lictore non es inquit mi philippe consul. quia ne ego qdem senator sũ. Quid populum ab incursu suo libertas tu tũ reliquit. imo et similiter aggressa et eque expta paciẽtem est. Gn. carbo tribunus plebis nuper sepulte graochiane sedicionis turbilentissimus vindex idẽ qꝫ orientium ciuilium malorũ fax ardentissima. p. affricanum a numancie ruinis summo cũ glorie fulgore venientem ab ipsa pene porta in rostra perductũ. quod de tiberij graochi morte cuius sororem in matrimonio habebat sentiret ĩterrogauit: vt auctoritate clarissimi viri inchoato iã incendio multũ incrementi adiceret. quia non dubitabat qĩn ꝓpter tam artam affinitatem aliqd ꝓ memoria infecti necessarij miserabiliter esset locuturꝰ. Ac is iure eũ cesum videri respondit. Cui dicto cũ continuo tribunicio furore instincti violenter subclamassẽt. taceant inquit. quibus italica nouerca est. Orto deinde murmure. non efficietis ait vt solutos verear. quos alligatos adduxi. vniuersus populus ab imo iterũ contumeliose correptꝰ erat. Quantus est honor virtutis. et tacuit recens ipsius victoria numantina. et patris macedonica. deuicteqꝫ carthaginis habita spolia. ac duorũ regũ siphacis et persei ante triumphales currus catene ceruices tocius tunc fori clauserunt. Ne timori datũ est silencium. sed quia beneficio emilie cornelieqꝫ gentis multi metus vrbis atqꝫ italie finiti erant. plebs romana libertate scipionis libera non fuit. Quaꝓpter minꝰ mirari debemus quod amplissima. Gn. pompeij auctoritas tociẽs cũ libertate luctata est. nec sine magna laude

quando omnis generis hominū licencie ludibrio esse qe-
ta fronte tulit. ¶ Gn. piso cū manilium crispum
reū ageret. eūqz euidenter nocentem gracia pompeij eri
pi videret. iuuenili impetu ac studio accusacione ꝓfect9
multa et grauia crimina prepotenti defensori obiecit.
Interrogatus deinde ab eo cur non se quoqz accusaret.
da inquit p̄des republice. te si postulatus fueris ciuile
bellum non concitaturū. eciam de tuo priusquā de ma-
nilij capite in consilium iudices mittam. Ita eodem iu
dicio duos sustinuit reos. accusacione maniliū. liberta-
te pompeium. Et eoꝝ alterū lege pegit. alterum ꝓfessi-
one q̄ solū poterat. ¶ Quid ergo libertas sine cato
ne? non magis quā catho sine libertate. Nam cū in se-
natorem nocentem & infamem reum iudex sedisset. ta
bellegz. Gn. pompeij laudacionem eius continentes ꝓla
te essēt ꝑculdubio efficaces future ꝓximia submouit eas
e questione legem recitādo qua cautū erat ne senatori
bus tali auxilio vti liceret. huic facto ꝑsona āmiracōnē
ademit. Nanqz in alio audacia videret̄. in cathone fi-
ducia cognoscit̄. ¶ Gn. lentulus marcellin9 con
sul cū in concione de magni pompeij nimia potencia q̄-
reret̄. assensusqz ei clara voce vniuersus populus esset ac
clamate inquit. acclamate q̄rites dum licet. Jam enī
uobis impune facere non licebit. Pulsata tunc est exi
mij ciuis potencia huic inuidiosa querela. huic lamēta
cione miserabili. Cui candida fascia crus alligatū habē-
ti fauoni9. Non refert inquit qua in parte sit corpo-
ris diadema exigui panni. cauillacione regias eius res
exꝓbrans. At is neutra in parte mutato vultu vtrūqz
cauit. ne aut hilari fronte libenter agnoscere potenciā
aut tristiciam ꝓfiteri videret̄. eaqz paciencia inferioris
eciam generis et fortune hominibus aditū aduersus se
dedit. E quoꝝ turba duos retulisse habunde erit.
¶ Heluius mancia formianus libertini filius vltie

senectutis. L. libonem apud censores accusabat. In q̄ certamine cū pompeius magnus humilitatem ei etatē qȝ exprobrans ab inferis illum ad accusandū. remissum dix: isset. Non mentiris inquit pompeij. venio enī ab infe: ris et. L. libionem accusator venio. Sed dum illic mo: ror vidi cruentū. Gn. domicium anobardū deflentem. quod summo genere natus integerrime vite. amantissi mus patrie. ī ipō iuuentutis flore. tuo iussu ēet occisus Vidi pari claritate conspicuū brutum ferro laceratum querentem id sibi prius pfidia. deinde eciam crudelita te tua accidisse. Vidi. Gn. carbonem acerrimū pueri: cie tue bonorūqȝ patris tui defensorem in tercio consula tu cathenis quas tu ei inici iusseras vinctū. obtestantē te aduersus omne fas ac nefas. cum in sūmo esset im: perio. a te equite romano trucidatū. Vidi eodem habi tu et quiritatu p̄torium virum pperrnam seuiciā tuam execrantem. omnesqȝ eos vna voce indignantes. quod indempnati sub te adulescentulo carnifice cecidissēt. Ob ducta iā vetustis cicatricibus bellorꝫ ciuilium vastissima vulnera municipali homini seruientem paternam redo: lenti effrenate temeritatis intolerabilis spiritus impu: ne reuocare licuit. Itaqȝ eo tempore et fortissimū erat. Gn. pompeio maledicere. et tutissimū. Sȝ nō patiť nos hoc longiore querela ꝓsequi persone insequentis aliquā to sors humilior. ¶ Diphilus tragedus cū apolli naribus ludis inter actū ad eum versum veuisset in quo hec sentencia continetᷣ. miseria nostra magna est. direc: tis in pompeium magnū manibus ꝓnunciauit. reuo: catusqȝ aliquociēs a populo sine vlla cunctacione nimie illū & intolerabilis potencie reum gestu perseueranter egit. Eadem petulancia vsus est. in ea quoqȝ parte vir tutem istam. veniet tempus cū grauiter gemas.

¶ . M. eciam castricij libertate inflāmatus ani: mus. q̇ cū placencie magistratum gereret. Gn. carbone

consule iubente decretū fieri quo sibi obsides a placenti-
nis darēt. nec summo eius imperio obtemperauit. nec
maximis viribus cessit. Atqȝ eciam dicente multos se
gladios habere respondit. et ego annos. Obstupuerunt
tot legiones tam robustas senectutis reliquias intuen-
tes Carbonis quoqȝ ira q̄a materiā seuiendi perquā exi
guam habebat. paruulū vite tempus ablatura in seipā
collapsa est. ¶ Jam serui galbe temeritatis plena
postulacio. Quid illū iulius consumatis uictorijs fo
ro ius dicens. hoc modo interpellare sustinuit. Juli ce-
sar ꝑ. Gn. pompeio magno quondam genero tuo ī ter-
cio eius consulatu pecuniā spopondi quo nomine nunc
apellor. Quid agam? Dependam? Palam atqȝ apte
ei bonoꝝ pompeij vendicionem exprobrando vt a tribu-
nali sūmoueret̄ meruerat. Sed illud ipsa mansuetudīe
micius pect⁹. es alienū pompeij. ex suo fisco solui iussit
¶ Age pastelius vir iuris ciuilis sciencia clarus quā
piculose contumax. Nullius enī aut gracia aut aucto
ritate compelli potuit. vt de aliqua earū rerū q̄s trium-
uiri dederant formulam componeret. hoc animi indicio
victorie coꝝ beneficia extra omnē ordinē legū ponens.
¶ Idem multa cum de patribus liberius loqueretur
amiciqȝ ne id faceret monerent. Duas res que hoīb⁹
amarissime viderentur. magnā sibi licentiā p̄bere respō
dit. senectutem et orbitatem ¶ Inserit se tantis uiris
mulier alienigeni sanguinis. que a rege philippo temu-
lento immerens dampnata. ꝓuocare ad philippū īquit
sed sobriū. excussit crapulā excitanti ac p̄senti aīo ebriū
resipiscere. Causaqȝ diligencius inspecta iustiorem sen-
tenciā ferre coegit. Igitur equalitatē quā impetrare nō
poterat extorsit. pocius p̄sidium a libertate quā ab in-
nocencia mutuata ¶ Jam illa non solū fortis sed eciā
vrbana libertas. Senectutis vltime quedā siracusis oīb⁹
dionisij tiranni exicium ꝓpter nimiā moꝝ acerbitatem

et intolerabilia onera vocis expetentibus sola quottidie matutino tempore deos yt incolumis ac sibi superstes es set orabat. Quod vbi is cognouit non debitam sibi ad miratus beniuolenciam accersijt. Et quid ita hoc aut quo merito suo faceret interrogauit. Tum illa certa ē inquit racio ꝓpositi mei. Puella enī cum grauem ti rannum haberemus. carere eo cupiebam. Quo interfec to aliquanto tetrior artem occupauit. eius quoqꝫ finiri dominacionem magni estimabā. Tercium te superiori bus inportuniorem habere cepimus rectorem. Itaqꝫ ne si tu fueris assūptus deterior in locū tuum succedat. ca put meū ꝓ salute tua deuoueo. Tam facetam audaciā dionisius punire erubuit. ¶ Inter has et theo dorꝫ cirenensem quasi animosi spiritus coniugiū esse po tuit. virtute par. felicitate dissimile. Is enī lisimacho regi mortem sibi minitanti. enuero inquit magnifica res tibi cōtigit. quia cantharidis vim assecutus es. Cū qꝫ hoc dicto accensus cruci eū suffigi iussisset. terribiliter ait. hec sit purpuratis tuis. mea quidem nihil interest. humi ne an sublime putrescam.

¶ Capitulum tercium de seueritate

Armet se duricia pect⁹ nēce ē dū horride ac tristis seueritatis acta narrāt. vt oī miciore cogitacōe seposita rebꝫ auditu asperis vacet. Ita enī districte et ī exorabilis vindicte et varia pēaꝝ genera ī mediū ꝓcurrēt vtilia qdē legū munimēta. sed minime īplacido et quie to paginaꝝ numero reponenda. ¶ M. manilius vnde gallos depulerat inde ipse ꝑcipitatus est. quia for titer defensā libertatem nefarie opprimere conatus fue rat. Cuius iuste vlcionis nimirū hec pfacio fuit. Mā lius eras mihi cū precipites agebas senonas. postquam mutari cepisti. Vnus es factus ex senonibꝫ. Huius sup plicio eterne memorie nota inserta est. Propter illū enī lege sanctiri placuit. ne quis patricius in arce aut

in capitolio habitaret · quia domum eo loci habuerat·
vbi nunc edem monete videmus. ¶ Par indig
nacio ciuitatis aduersus spuriū cassiū erupit . Cui plꝰ
suspicio concepte dominacionis nocuit · quā tres mag
nifici consulatus · ac duo speciosissimi triunphi ꝓfuerūt
Senatus enī populusq; romanus non contentus capi:
tali cū supplicio afficere · interempto domum supiecit vt
penacium quoq; strage puniret · In solo autem edem
telluris fecit. Itaq; quod prius domicilium potentis vi
ri fuerat : nunc religiose seueritatis monumentū est
¶ Eadē ausum · p · melium consimili exitu patria
mulctauit · Area vero domus eius quo iusticia suppli:
cij nocior ad posteros pueniret · equimeli appellacionē
traxit · Quantū ergo odij aduersus hostes libertatis in
situ animis antiqui haberent · parietum ac tectoꝝ in q̄:
bus versati fuerant ruinis testabāt̄ ¶ Ideoq; et · M · flac:
ci & · L · saturnini sediciosissimoꝝ ciuium corporibꝫ tru
cidatis penates : ab īfimis fundamentis eruti sunt.
¶ Ceterū flacciana area cū diu pene vacua mansisset
a quinto catulo cimbricis spolijs adornata est.
¶ Viguit ī nostra ciuitate · Tib · & · G · graoch:
orum sūma nobilitas ac spes amplissima. Sed quia sta
tū ciuitatis conati sunt conuellere · in sepulta cadauera
iacuerunt · supmusq; condicionis humane honos filijs
graochi & nepotibus affricani defuit. Quinetiam fa
miliares eoꝝ ne quis reipublice inimicis amicꝰ esse vel:
let : de robore p̄cipitati sunt. ¶ Idē tā sibi licere · p
mutius tribunus plebis quā senatui · et populo roma:
no credidit / qui omnes collegas suos duce spurio cassio
id egerant vt magistratibus non subrogatis cōmunis li
bertas indubium vocaret / viuos cremauit . Nihil ꝓfec
to hac seueritate fidencius . Vnus enī tribunus eam pe
nam nouem collegis inferre ausus est · quā nouem tri:
buni ab imo collega exigē phorruissent. ¶ Libertatis

adhuc custos & vindex seueritas · sed p̄ dignitate eciā
ac disciplina eque grauis. ¶ ·M· enī claudiū se:
natus corsis quia turpem cum his pacem fecerat dedit.
Quem ab hostibꝰ non acceptum : in publica custodia
necari iussit. Semel lesa maiestate imperij · quot mo:
dis ire ptinax · vindex · factū eius rescidit · libertatē ade:
mit · spiritū extinxit · corpus contumelia carceris & de:
testanda gemoniarum scalarū · vota fedauit · atqꝫ hic q̄:
dam senatus animaduersionem meruerat. ¶ ·Gn
autem cornelius scipio hispali filius priusquam mereri
posset exptus est. Nam cū ei hispania ꝓuincia sorte ob
venisset · ne illuc iret decreuit : adiecta causa ꝙ recte face
re nesciret. Itaqꝫ cornelius ꝓpter vite inhonestū actum
sine vllo ꝓuinciali ministerio tantū non repetundarum
lege dampnatus est. ¶ Ne in ·G· quidem vectie
no qui sinistre manus digitos ne bello italico militaret
absciderat · seueritas senatus cessauit. Publicatis enī
bonis eius · ipsū eternis vinculis puniendum censuit ·
effecitqꝫ vt quem honeste spiritū ꝓfundere in acie nolu
erat · turpiter in cathenis consumeret. ¶ Id factū
imitatus marius curius consul · cū delectum subito edi
cere coactus esset · iuniorūqꝫ nemo respondisset. coniec:
tis in sortem omnibus tribubꝫ · pollie que ꝓxima exie:
rat · primū nomen vrna extractum citari iussit · neqꝫ
eo respondente bona adolescentis haste subiecit. Quod
vt illi nunciatū est · ad consulum tribunal cucurrit · col
legiumqꝫ tribunoꝝ appellauit. Tunc marius curius p̄:
fatus nō esse opus eo ciue reipublice qui parere nesciret
et bona eius & ipsū vendidit. ¶ Eque tenax ꝓpo
siti · L · domicius. Nam cum siciliam pretor regeret · cū
qꝫ ad eū eximie magnitudinis aper allatus esset · adduci
ad se pastorē cuiꝰ manu occisus erat iussit Interrogato
qꝫ qui eam bestiam confixisset. postquā comperit vsum
venabulo circūfixit · quia ipse ad exturbanda latrocinia

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quibus ꝓuincia vastabat̃ ne quis telum haberet edixerat. Hoc aliquis in fine seueritatis & seuicie ponendũ dixerit. Disputacione enĩ vtroqꝫ flecti potest. Ceterũ racio publici imperij pretorem nimis asperũ existimari nõ patit̃. Sic se in uiris puniendis seueritas exercuit. Sed ne in feminis quidem supplicio afficiẽdis segniorem egit

¶ Horacius prius prelio trium curiatorũ condicõe pugne omniũ albanorum uictor cum ex illa clarissima acie domum repetens. sororem suam virginem curiati sponsi mortem profusius quam illa etas debebat flẽtem vidisset gladio quo patrie rem benegesserat interemit. parũ pudicas ratus lacrimas. que ꝓpropero amori dabant̃. Quem hoc nomine reum apud populum actum pater defendit. Ita paulo ꝓpensior animus puelle ad memoriam futuri viri. & fratrem ferocem vindicem. & vindicte tam rigidum assensorem patrem habuit.

¶ Consimili seueritate senatus postea vsus. sp. postumio albino. Q. marcio philippo consulibus mandauit. vt de his que sacris bachanaliũ ĩceste vse fuerant inquirerent. A quibus cũ multe essent dampnate in omnes cognatas intra domos animaduerterunt. lateqꝫ patens obꝓbrij deformitas seueritate supplicij enĩ data est. Quia quantũ ruboris ciuitati nostre mulieres turpiter se gerendo incusserãt. tantũ laudis grauiter punite attulerunt. ¶ Publiciã autem que postumiũ albinũ consulem. item licinia que claudium aselliũ viros suos veneno necauerant. ꝓpinquorꝫ decreto strangulate sunt. Non enĩ putauerunt seuerissimi viri in tam euidẽti scelere longũ publice questionis tempus expectãdũ. Itaqꝫ quarum innocencium defensores fuissent. sontium mature vindices extiterunt. Magno scelere horũ seueritas ad exigẽdã vindictã concitata est. ¶ Egrati autem metelli longe maiore decausa qui vxorem quod vinũ bibisset furtim ꝑcussam interemit. Idqꝫ factũ non

accusatore tantū sed eciam rephēsore caruit. vno quoqȝ existimante optimo illā exemplo violate sobrietatis penas pependisse. Et sane quecunqȝ femina vini vsū imoderate appetit. hominibus et virtutibus ianuā claudit. et delictis aperit. ¶ Horridum. G. quoqȝ sulpicij galli maritale superciliū. Nam vxorem dimisit. quod eā capite aperto foris versatā cognouerat. Abscisa sentencia. sedtamen aliqua racione mota. lex enī inquit tibi meos tantū prefinit oculos. quibus formam tuam approbes. His decoris instrumenta compara. His esto speciosa. horū te cerciori crede noticie. Vlterior tui conspectus super uacua irritacione arcessitus: in suspicione et crimine subhereat necesse est. ¶ Nec aliter sensit. Q. antistius vetus repudiando vxorem. quod illā in publico cū quadā libertina vulgari secreto loquentem viderat. Nam vt ita dicā in cunabulis & nutrimentis culpe non ipsa cōmotus culpa citeriorem delicto prebuit vlcionem. vt pocius caueret iniuriā quā vindicaret.

¶ Iungendus est his. p. semp̄ronius sophus. qui coniugem repudij nota affecit. nihil aliud quā se ignorante ludos ausā spectare. Ergo dum sic olim feminis occurritur. mens eaꝝ a delictis aberat. Ceterū & si romane seueritatis exemplis totus terrarū orbis instrui potest. tamen externa sūmatim cognoscere fastidio non sit. ¶ Lacedemonij libros archilogi e ciuitate sua exportari iusserūt. ꝙ eoꝝ parū verecundam ac publicam lectionem arbitrantur. Noluerunt enī ea liberoꝝ suoꝝ animos imbui. ne plus moribus noceret quā ingenijs prodesset. Itaqȝ maximū poetam aut certe sūmo proximū quia domum sibi inuisā obscenis maledictis lacerauerat. carminū exilio multarunt. ¶ Athenienses autem timagoran inter officium salutacionis darium regem more gentis illius adulatū capitali supplicio affecerūt. vnius ciuis humilibus blandicijs toci⁹ vrbis

sue decus p̄sice dominacioni submissum grauiter ferētes ¶ Jam cābises inusitate seueritatis· qui mali cuiusdā iudicis e corpore pellem detractā selle intuendi in caqȝ filiū eius iudicaturum considere iussit. Ceterū & rex et barbarus attroci ac noua pena iudicis ne quis postea corrūpi iudex possit prouidit.

¶ Capitulum quartū de grauiter dictis aut factis

MAgnam et bonā laudis partem in claris viris eciā illa vendicant· que aut ab his dicta grauiter aut facta ptinax memoria viribus eternis comprehēdit. Quorū ex habundanti copia nec parca nimis nec rursus auidā manu quod magis desiderio satisfaciat: quā facietati habundat hauriamus· ¶ Ciuitate nostra cannensi clade percussa cū admodū tenui filo suspensa rei publice salus ex sociorū fide penderet· vt eorū animi ad imperiū romanū intuendū constanciores essent· maiori parti senatus principes latinorū in ordinem suū sublegi placebat. Annius autem campanus eciā consulē alterū capue creari debere asseruabat. Sic contusus & eger romani imperij spiritus erat. Tunc manilius torquatus filius eius qui latinos apud vesserim īclita pugna fuderat· quā poterat clara voce denunciauit. Si qs sociorū inter patres conscriptos sentenciam dicere ausus esset continuo se eū interempturū. Hec vnius mine & romanorū languentibus animis calorem pristinū reddiderunt. Et italiā ad ius ciuitatis nobiscū exequendum consurgere passe non sunt. Nanqȝ vt patris armis ita verbis filij fracta cessit. ¶ Par illius quoqȝ & manilij grauitas· cui cū consulatus omni consensu deferret· eūqȝ sub excusacione aduerse valitudinis oculorū recusaret instantibus cunctis· aliū inquit quirites querite: ad quem hunc honorem transferatis. Nam si me gerē eū coegeritis· nec ego mores vestros ferre· nec vos meū imperiū ppeti poteritis. Priuati si tā pōderata

vox quã graues fasces consulis extitissent . ¶ Ni
hilo segnior scipionis emiliani aut in curia aut in con
cione grauitas. Qui cũ haberet consortem censure nu-
minium vt nobilem ita eneruis vite ꝓ rostris dixit se ex
maiestate reipublice omnia gestuꝝ si sibi ciues vel dedis
sent collegã vel non dedissent. Idem cũ seruiꝰ sulpicius
galba et aurelius consules in senatu contenderẽt: vter
aduersus viriatũ in hispaniam mitteretur . ac magna
inter patres conscriptos dissensio esset omnibus: q̃ nam
eius sentencia inclinaret̃ expectantibus . neutrũ inquit
mihi placet mitti . quia alter nihil habet . alteri nihil est
satis . eque malam licẽtis imperij magistrã iudicans ĩ
opiam atq3 auariciam. Quo dicto vt neuter in ꝓuinci
am mitteret̃ obtinuit . ¶ . Gn . vero popilius a
senatu legatus ad anthiocum missus: vt bello se quo pto
lomeum lacessebat abstineret . cum ad eum venisset : atq3
his ꝓmpto animo et amicissimo vultu dexterã ei porrex
isset . ĩuicem illi suã porrigere noluit/sed tabellas senatꝰ
cõsultũ continentes tradidit . quas vt legit anthiochus
dixit se cũ amicis collocuturũ Indignatus popilius q̃d
aliam morã interposuisset . virga solũ quo insistebat de
notauit . et prius inquit quã hoc circulo excedas . da re-
sponsum quod senatui referã. Non locutum legatũ sed
ipsã curiam ante oculos positã crederes . Continuo enĩ
rex affirmauit fore ne amplius de se ptolomeus querere
tur. Ac tum demũ popilius manum eius tanquã socij
apprehendit . Quã efficax est animi sermonisq3 abscisa
grauitas . Eodem momento sirie regnũ terruit/egipti
texit . ¶ Nolle autme rutilij verba prius an fac
ta existimem nescio. Nam vtriusq3 eque admirabile in
est robur. Cum amici cuiusdã iniuste rogacioni resiste
ret . atq3 his per sũmam indignacionem dixisset . q̃d mi-
hi ergo inquit opus est amicicia tua . si quod rogo non
facis . respondit . Imo quid mihi tua si ꝓpter te aliquid

inhoneste facturus sum. Huic voci consentanea illa ope
ra quo magis ordinũ dissensione quã vlla culpa sua reꝯ
factus. nec obsoletã vestem induit. nec insignia senato
ris deposuit. nec supplices ad genua iudicũ manus tetẽ:
dit. nec dixit quicquã splendore preteritoꝝ annoꝝ humi:
lius: effecitqꝫ vt periculũ non vt impedimẽtũ grauita:
tis eius esset sed experimentũ. Atqꝫ eciam cũ ei reditum
in patriã sillana victoria prestaret. in exilio ne quid ad
uersus leges faceret remansit. Quapropter Felicitatis
cognomen iustius. quis moribus grauissimi viri quam
impotentis armis assignauerit. Quod qdẽ silla rapuit
rutilius meruit. ¶ M. brutus suarũ prius virtu
tũ quã patrie parentis parricida. vno enĩ facto & illas
ĩ profundũ precipitauit. et omnem nominis sui memo
riam inexpiabili detestacione perfudit. vltimũ pliuni ĩ
iturus. negantibus quibusdam id committi oportere: fi
denter inquit in aciem descendo. hodie enĩ aut recte erit.
aut nihil curabo. Presumpserat videlicet neqꝫ viuere
se sine victoria neqꝫ mori sine seueritate posse ¶ Cu:
ius mencio mihi subicit quod aduersus dictũ brutum in
hispania grauiter dictũ est referre. Nã cũ ei se tota pe:
ne lusitania dedisset. ac sola gentis eius vrbs cecia per:
tinaciter arma retineret. temptata redempcione ꝑpemo
dum vno ore legatis bruti respondit. ferrũ sibi a maiori
bus quo vrbem tuerentur. non aurũ quo libertatem ab
imperatore auaro emerent relictũ. Melius sine istud du
bio nostri sanguinis hoĩes dixissẽt. quã audissent ¶ Sed
illos quidem natura in hec grauitatis vestigia deduxit

Socrates autem grece doctrine clarissimũ colu:
men. cũ athenis causam diceret. defensionemqꝫ ei lisias
a se compositã qua in iudicio vteretur recitasset demis:
sam et supplicem imminenti ꝑcelle accõmodatam. aufer
inquit queso istã. Nam ego si adduci possem vt eã in
vltima scithie solitudine perorarem: tum meipse morte

multandũ concederem. Spiritum contempsit: ne care
ret grauitate. maluit qȝ socrates extingui quam lisias
super esse. ¶ Quantus hic in sapiencia tantus
in armis alexander illam vocem nobiliorem dedit. Da
rio enim vno iam et altero prelio virtutẽ eius experto at
qȝ ideo et partẽ regni taurotenus monte et filiam ĩ ma
trimoniũ cũ decies centũ milibus talentũ pollitente cum
pmenion dixisset. se si allexander esset. vsurũ ex condicio
ne respondit. Et ego vterer si pmenion eẽm. uocem du
abus victoriis respondentem. dignam qȝ cui tercia sicut
euenit tribueretur. Atqȝ hec quidem et animi magnifici
et prosperi status. Illa vero qua legati lacedemoniorũ
apud patrem eius miseram fortitudinis sue condicionẽ
testati sunt. gloriosior quã optabilior. Intolerabilibus
enĩ oneribꝰ ciuitatẽ eorꝫ implicanti. siquid morte grauiꝰ
imperare pseueraret mortem se prelaturos responderũt
Nec parũ graue spartani cuiusdam dictũ. Siquidẽ no
bilitate et sanctitate prestans in peticione magistratus
victus maxime sibi leticie eẽ predicauit quod aliquos pa
tria sua se meliores viros haberet. Quo sermone repul
sam honori adequauit. ¶ Tempus est iusticie quo

qȝ sancta penetralia adire. in quibus semp equi ac probi
facti respectus: religiosa cũ obseruacione versatur. Et
vbi studium verecundie cupiditas racõni cedit: nihil qȝ
vtile quod parum honestum videri possit ducitꝰ. Eius
autem pcipium et certissimum inter omnes gentes no
stra ciuitas exemplum est. ¶ Camillo consuli fali
scos circumsedente. magister ludi plurimos et nobilissi
mos inde pueros uelut amãdi gracia eductos: ĩ castra
romanorum pduxit. Quibus interceptis: non erat du
biũ: quin falisci deposita belligerãdi ptinacia: tradituri
se nostro imperatori essent. Ea re senatus censuit vt pue
ri vinctum magistrum virgis cedentes: in patriam re
mitterentꝰ. Qua iusticia animi eorum sunt capti: quo

rum menia expugnari non poterant. Nanqȝ falisci be-
neficio magis quam armis victi: portas romanis apue
runt. Eadem ciuitas aliquociens rebellando · sempqȝ ad
uersis contusa prelijs · tandem se quinto luctacio consuli
dedere coacta est. Aduersus quam seuire cupiens · p · r ·
postquam a papirio cuius manu iubente consulis verba
dedicionis scripta erant: doctus est faliscos non potesta
ti sed fidei: se romanorum commisisse · omnem iram pla
cida mente disposuit · pariter qȝ et viribus odij non sane
facile vinci assuetis: et victorie obsequio: que promp-
tissime licenciam subministrat · ne iusticie sue deesset ob-
stitit. ¶ Idem cum · p · cladius camerino ductu at
qȝ auspicijs suis captos sub hasta vendidisset · et si erari-
um pecunia fines agris auctos animaduertebat: tamē
quod parum liquida fide gestum: ab imperatore videbatur
maxima cura conquisitos redemit · vsqȝ habitandi gra-
cia locum in auentino assignauit · et predia restituit: pe
cuniam eciam non ad curiam: sed ad sacraria edificanda
sacrificia qȝ facienda tribuit · iusticie qȝ promptissimo te-
nore effecit · vt excicio suo letari possent qa sic renati erāt
¶ Menibus nostris et finitimis regionibus que ad-
huc retuli quod sequitur per totum orbem terrarum ma
nauit. ¶ Timoclares ambrachiensis fabricio consu-
li pollicit⁹ est: se pirrum veneno per filium suum qui po
cionibus eius p̄erat necaturum. Ea res cum ad senatū
esset delata: missis legatis pirrum monuit · ut aduersus
huius generis insidias cautius se gereret · memor vrbem
a filio martis conditam · armis bella non veneno gerere
debere. Timoclaris autem nomen suppressit: vtroqȝ mo-
do equitatem amplexus · quia nec hostem malo exemplo
tollere · neqȝ eum qui bene mereri paratus fuerat prodere
voluit. ¶ Summa iusticia in quatuor quoqȝ · tr · pl
eodem tempore conspecta est. Nam cum a tratino sub q̄
duce aciem nostram apud ferruginē a volscis inclinatā

cum ceteris equitibus correxerant diem : ad populū · l ·
hortencius collega eorum dixisset : pro rostris iurauerūt
in squalore se esse quoad imperator ipsorū reus esset futu
rus. Non sustinuerunt enim egregij iuuenes : cuius ar
mati piculum vulneribus et sanguinē suo defenderāt eius
togati vltimū discrimen potestatis insignia retinentes
intueri. Qua iusticia mota concio · actione hortenciū
desistere coegit nec se eo facto quod sequitur exhibuit di
similem. ¶ Cum tiberius graochus et claudius : ob
nimis seuere gestam censuram : maiorem partem ciuita
tis exasperassent · diem hijs publius popilius · tr · pl · per
duellionis ad populum dixit preter cōmunem consterna
cionem priuata eciam ira accensus · quia necessariū eius
rutiliū ex publico parietem demoliri iusserant . Quo in
iudicio prime classis per multe centurie claudiū aperte
dampnabant · de graochi absolucione vniuerse consenti
re videbantur . Qui clara voce iurauit fide collega suo
grauius esset iudicatum in factis se paribus eandem cū
illo penam exilij subiturum Ea qz iusticia tota illa tem
pestas ab vtriusqz fortunis et capite depulsa est. Claudi:
um enim populus absoluit · graocho cause dictionē · P
popilius remisit. ¶ Magnam laudem et illud colle:
gium tribunorum tulit · quod cū vnus ex eo · l · cocta fi:
ducia sacrosancte potestatis creditoribus suis satisfacere
nollet · decreuit si neqz solueret pecuniam neqz daret · cū
quo sponsio fieret · se appellantibus eum creditoribus aux:
ilio futurum · iniquū ratus maiestatem publicam pri:
uate perfidie obtentū esse. Itaqz coctā ī tribunatu qua:
si in aliquo sacrario latentem tribuniciam inde iusticiā
extraxit Cuius vt ad alium eque illustrem actum trans
grediar · g · domicius · tr · pl · marcū scaurū principem ci
uitatis in iudiciū populi deuocauit · vt si fortuna aspi:
rasset ruinam suj minus certe ipsa obtractacōe amplis:
simi viri incrementū claritatis apprehenderet. Cuius op

primendi cum summo studio flagraret· seruus scauri no ctu ad eum peruenit instructurū se eius accusacōnem mul tis et grauibus domini criminibus promittens. Erat ī eodem pectore inimicus et dominicus et domin⁹ · diuersa extimacione nefariū iudiciū ppendens · iusticia vincit odiū. Continuo enim et suis auribus obseratis et iudi cis ore clauso· duci cū ad scaurū iussit. Accusatorem eci am reo suo ne dicam diligendū certe laudandū. Quem populus tum ꝓpter alias virtutes cum hoc nomine libē cius et consulem et censorem et pontificem maximū fecit

Nec aliter se· l· crassus in eodem iusticie expimento ges sit. G· carbonis nomen in festo animo vt pote inimicis simi sibi detulerat· sed tamen scriniū eius a seruo allatū ad se plura continens· quibus facile opprimi posset· ut erat signatū cum seruo cathenato ad eū remisit. Quo pacto igitur inter amicos viguisse tunc iusticiā credim⁹ cū inter accusatores quoq; et reos tantū viriū obtinuis se videam⁹.

Jam lucius silla non se tam incolu mem quam sulpiciū rufum pditum voluit· tribunicio furore eius sine vllo fine vexat⁹. Ceterū cū eū proscriptū et ī villa latentē a seruo proditū compisset ·manumissū parricidā ut fides edicti sui extaret pcipitari proptinus saxo carpeijo cum illo scelere parto pilleo iussit. Victor alioquin insolens hoc imperio iustissimus.

Verum ne alienigine iusticie obliti videamur: pictatus mitile neus cuius aut meritis tantū ciues debuerūt· aut mori bus crediderūt vt ei suffragijs tirannidem deferrent· tam diu illud imperiū sustinuit quā diu bellum de sigeo cum athemēsibus gerēdum fuit. Postquā autem pax victo ria parta est· continuo reclamantibus mitileneis depo suit· ne domin⁹ ciuium vltra quā· r· p· necessitas exege rat pmaneret. Atq; eciam cū recuperati agri dimidia pars consensu omniū offerret auertit animū ab eo mu nere: deforme iudicās virtutis sue gloriā magnitudine

prede minuere. ¶ Alterius nunc mihi prudencia refe renda est. ut alterius representari iusticia possit. Cum saluberrimo consilio temistocles migrare athemenses in classem coegisset. exerse qz rege et copijs eius grecia pul: sis ruinas patrie. i pristinū habitū reformaret. et opes clamdestinis molicionibus ad principatum grecie capes cendū nutriret. in concione dixit. habere se rem de libera cione sua puisam. qnā si fortuna ad effectū pduci passa esset: nihil maius aut potēcius athemensi populo futu: rum se eā vulgari non oportere. Postulauit qz ut ali: quis sibi cui illam tacite exponeret daret. Datus est ari stides. Is postquā recognouit classem illū lacedemonio rum apud githeum subducta erat velle icendere. ut ea cō sumpta dominacio maris ipsis cederet. pcessit ad ciues et retulit themistoden vt vtile consiliū ita minime iustū animo voluere. E uestigio vniuersa concio quod equum non videret ne expedire quidem pclamauit. Ac ptin9 themistoden incepto iussit desistere. ¶ Nihil illis eci am iusticie exemplis forcius. Zalencus vrbe locrensium a se saluberrimis atqz vtilissimis legibus munita cū fi: lius eius adulterij crimine dampnatus. secandū ius ab ipso constitutū. vtroqz oculo carere deberet. ac tota ciui tas in honorem patris necessitatem pene adolescentulo remitteret aliquādiu repugnauit. Ad ultimū populi precibus euictus suo prius deinde filij oculo eruto. vsum videndi vtriqz reliquit. Ita debitū supplicij modum legi reddidit. equitatis ammirabili temperamēto se iter mi sericordem patrem et iustū legislatorem ptitus. ¶ Sed aliquando charū dethirij prefactior et abscisior iusticia ad vim et cruorem vsqz sediciosas conciones ciuiū paca: uerat. lege cauendo ut siquis eas cū ferro intrasset con: tinuo interficeret. Interiecto deinde tempore elonginq̄ rure gladio cinctus domū repetēs: subito in dicta conci one. sicut erat in eam pcessit. ab eo qz qui pxime consti-

terat· solute a se legis sue admonitus · idem inquit ego
illam sauciaui . Ac protin⁹ ferro quod habebat districto
incubuit . Cumqȝ liceret culpā uel dissimulare uel errore
defendere· penā tamen rep̄sentare maluit· ne qua fraus
iusticie fieret. ¶ De fide publica

Cui⁹ imagine ante oculos posita · venerabile fidei
numen· dexterā suā certissimum salutis humane
pignus ostendat. Quā semp̄ in nostra ciuitate viguis-
se· et omnes gentes senserunt· et nos paucis exemplis re
cognoscam⁹. ¶ Cum ptolomeus rex tutorem · p· r· fi-
lio reliquisset : senatus· M· emiliū lepidum pontificem
maximū bis consulē ad pueri tutelam gerendam alexā-
driam misit: amplissimi qȝ et integerrimi viri sanctita-
tem· r· p· vsibus et sacris operatam externe ꝓcuracioni
vacare noluit· ne fides ciuitatis nostre frustra petita ex-
istimaret̄. Cuius beneficio regia incunabula conserua-
ta pariter ac decorata incertū ptolomeū reddiderūt· pa-
tris ne fortuna magis an tutor maiestate gloriari debe
ret. ¶ Speciosa illa quoqȝ romana fides· ingenti pe
norū classe circa siciliam deducta· duces eius fractis ani-
mis consilia petende pacis agitabant. Quor hamilcar
ire se ad consulem negabat audere . ne eodem mō cathe-
ne sibi inicerent̄· quo ab ipsis cornelio asine consulis fu
erant iniecte· hanno autem certior romani animi estia-
tor nihil tale timendū ratus: maxima cū fiducia ad col-
loquiū eorū tetendit. Apud quos cū de fine belli ageret
et tr· mil· ei dixisset· posse illi merito euenire quod corne
lio accidisset· vterqȝ consul tribuno tacere iusso· isto te ī
quit metu hanno fides ciuitatis nostre liberat . Claros
illos fecerat · tantū hostium ducem vincere potuisse/sed
multo clariores fecit voluisse : aduersus eundem hostem
parem fidem iure legacionis tuendo· p· c· exhibere ¶
Nenim emilio lepido· l· flamminino consulib⁹ minuciū
et l· manliū carthaginensiū legacioni· quia man⁹ hijs

attulerant· perfeciales caudio· pr· dedendos curauerunt Se tunc senatus non eos quibus hoc prestabatur aspexit ¶ Cuius exemplū superior africanus secutus cū onustam multis et illustriū cartaginensiū viris nauem : in suā potestatem redegisset inuiolatam dimisit quia se legatos ad eū missos dicebant : tam et si manifestū erat illos vitādi p̄sētis piculi gr̄a falsū legacio̅is vocabulum amplecti ut romāī imperij pocius decepta fides quā frustra ī plorata iudicaret. ¶ Repsentemus eciam illō senatus nullomodo p̄termittendū op⁹ · legatos ab vrbe appollonia romani missos quintus fabius et gne⁹ apnius edilis orta cōtēcōe pulsauerūt. Quod vbi compit continuo eos pfeciales legatis dedit questorem qꝫ cū his brūdusiū ire iussit· ne quā in itinere a cognatis deditoꝝ iniuriam acciperent. Illam curiā mortaliū quis consilium· ac nō fidei templū dixerit. Quā ut ciuitas nostra semp benignā p̄stitit · ita ī sociorū quoqꝫ animis constātem recognouit. ¶ Post duorū in hispania scipionum totidem qꝫ romani saguinis exercituū miserabilem stragem· saguntini victricibus hannibalis armis intra menia vrbis sue cōpulsi· cum vim punicā vlterius neqrēt arcere· collatis in forū que vnicuiqꝫ erant carissima atqꝫ vndiqꝫ circundatis· accensis qꝫ ignis nutrimentis : ne a societate nostra desisterēt · publico et cōmuni rogo semetipsi superiecerūt. Crediderim tunc ipsam fidem humana negocia speculantem : mestum gessisse vultū· perseuerantissimū sui cultū· inique fortune iudicio tam acerbo exitu dampnatū cernentem. ¶ Idem prestando peciliani eundem laudis honorem meruerūt. Ab hannibale quia deficere a nostra amicicia noluerant obsessi legatos ad senatū auxiliū implorantes miserunt. Quibus pter recentem cannensem cladem succurri non potuit. Ceterū pmissum est eis ut facerent quod vtilissimū incolumitati ipsorū videret · liberum ergo erat carthaginien

sium graciā amplecti. Illi tamen feminis omni qȝ etate imbecilli vrbe egesta. quo tucius armati famem traherēt pertinacissime in muris constiterūt. Exspirauit qȝ prius eorū tota ciuitas. quam vlla ex pte respectū romane societatis deposuit. Itaqȝ hannibali non peciliani sed fidū pecilie sepulchrum capere contigit.

Capitulum sextū de fide vxorum erga viros.

Atqȝ ut vxoriam quoqȝ fidem attingamus: tercia emilia affricani prioris vxor. mater cornelie grachorum. tante fuit comitatis et paciencie. vt cum sciret viro suo ancillulam ex suis gratā eē dissimulauerit. ne domitorem orbis africanū femina magnū virū impaciencie reum ageret: tantūqȝ a vindicta mens eius abfuit ut post mortem affricani manumissam ancillam ī matrimonuū liberto suo daret. Quintū lucreciū proscriptū a trium viris vxor turia inter camerā et tectum cubiculi abditū. vna conscia ancillula ab imminente exicio non sine magno piculo suo tutū pstitit. singulari qȝ fide id egit ut cū ceteri pscripti in alienis et hostilibꝰ regionibus p summos corporis et animi cruciatus vix euaderent ille in cubiculo et in coniugis sinu salutem retineret. Sulpicia autem cū a matre iulia diligētissime custodiret ne lentulū trussellionē virū suū pscriptū a triūviris in siciliā psequeret nihilominus famulare veste sumpta. cū duabus ancillis totidem qȝ seruis ad cū clamdestina fuga puenit nec recusauit seipsam pscribere: ut ei fides sua in coniuge pscripto constaret.

De fide seruorū erga dominos

Restat eciā vt seruoꝝ erga dominos quominꝰ expectatam hoc laudabiliorem fidē referamꝰ. Mantonius auoꝝ nostrorū temporibus clarissimus orator incesti reus agebatur. Cuius in iudicio accusatores seruū in questionē pseuerantissime postulabant quod ab eo cum ad stuprū iret laternā platani contenderent. Erat autem is eciā

tum imberbis· et stabat coram · videbat qȝ rem ad suos
cruciat⁹ ptinere· nec tamen eos fugitauit. Ille vero ut
domū quoqȝ ventū est· antoniū hoc nomine vehemenci⁹
confusum et sollicitū vltro est hortatus · ut se iudicibus
torquendū traderet affirmās nullū ore suo verbū exituꝝ
quo causa eius lederetur. Ac ꝑmissa idem mira pacien
cia p̄stitit. Plurimis eciā laceratus verberibus eculeo
qȝ impositus candentibus eciam laminis vstus· omnem
vim accusacionis custodita rei salute subuertit et domi:
num sua et fide constancia liberauit. Argui fortuna
merito potest ꝙ tam pium et tam fortem spiritum serui
li nomine inclusit. ¶ Consulem autem gaium
mariū p̄nestine obsidionis miserabilem exitū sortitum
cuniculi latebris frustra euadere conatum · leui qȝ vul:
nere a thelesino cū quo cōmori destinauerat ꝑstrictum·
seruus suus ut sillane crudelitatis expertem faceret gla:
dio traiectū interemit· cū magna p̄mia sibi ꝓposita vi:
deret· si eū victoribꝫ tradidisset. Cuius dextere tam opor
tunum ministeriū nihil eorū pietati cedit· a quibus sal⁹
dominorū protecta est· quia eo tempore mario non vita
sed mors in beneficio reposita erat. ¶ Eque illustre
quod sequit̄. G· graochus ne in potestate inimicorū per
ueniret philocrati seruo suo ceruices incidendas prebuit
Quas cū sceleri ictu abscidisset: gladiū cruorem domini
madentem per sua egit precordia. Euporū alij hunc vo
citatū existimant. Ego de nomine nil disputo· famula:
ris tantumodo fidei robur admiror. Cuius si p̄senciam
animi generosus iuuenis imitatus foret· suo non serui
beneficio imminencia supplicia vitasset. Nunc cōmisit
ut philocratis quā graochi cadauer speciosius iaceret.
¶ Alia nobilitas alius furor ȝ fidei par exemplū. Pin:
darus cassiū philippensi p̄lio victū nup ab eo manumiss⁹
iussu ipsius obtruncatū i sulcacioni hostiū subtraxit · se
qȝ e conspectu hominū voluntaria morte abstulit· ita vt

ne corpus quidem eius absumpti inueniret. Quis deoꝝ grauissimi sceleris ultor illā dexterā que ī necem patrie parentis exarserat: tanto corpore illigauit. ut se treme: bunda pindari genibus summitteret. ne publici parrici dij quas merebat penas arbitrio pie victorie exsolueret Tunc profecto tunc diue iuli celestibus tuis vulneribꝰ debitū exegisti vindictam pfidum erga te caput sordidi auxilij supplex fieri cogendo. eo animi estu compulsum. ut neqꝫ retinere vitā vellet. neqꝫ finire sua manu auderz

¶ Adiunxit se his cladibus. C. plotinꝰ plautꝰ mu nacij plauti consularis et censorij frater. Qui cū a tri umuiris proscriptus in regione salernitana lateret/ deli: caciore vite genere et odore vnguēti occultā saluti custodi am detexit. Istis enim vestigijs eorū qui miseros perse: quebant sagax inducta cura. abditū fuge ciꝰ cubile odo: rata est. A quibus comphensi serui latentes multū qꝫ ac diu torti negabant se scire vbi dominus esset. Non sustinuit deinde plancus tam fideles tanqꝫ boni exempli seruos vlterius cruciari: sed pcessit ī mediū iugulum qꝫ gladijs militū obiecit. Quod certamen mutue beniuo: lencie arduū dinosci facit: vtrū dignior dominus fuerit qui tam constantem seruorū fidem experiretur an serui qui tam iusta domini misericordia questionis seuicia li berarentur. ¶ Quid vrbini panopionis seruꝰ. quā admirabilis fidei? Cum ad dominū pscriptū occidendū domesticorū indicio certiores factos milites in reatinā villam venisse cognouisset cōmutata cū eo ueste pmuta to eciā anulo illū postico clam emisit. se autem in cubi: culū ac lectuculū recepit. et vt pannopionem occidi pas: sus est breuis huius facti narracio sed non parua mate ria laudacionis. Nam siquis ante oculos ponere velit subitū militū accursum cōuulsa ianue claustra minacē vocem truces vultus fulgencia arma reuera estimacōez psequetur nec quam cito dicitur aliquem pro alio mori

uoluisse: tamen id ex facili eciã fieri potuisse arbitrabiť Panopio autem quanto seruo deberet amplũ ei facien do monumentũ ac testimoniũ pietatis grato titulo red: dendo confessus est. ¶ Contentus essem ex hijs hui9 exemplis generis. nisi vnũ me dicere admiracio facti co geret. Ancius rescio pscriptus a triumuiris cũ omnes domesticos circa rapinã et predã occupatos videret. qz maxime poterat. dissimulata fuga se penatibus suis in tempesta nocte subduxit. Cuius furtiuũ egressum seruus ab eo vinculorũ pena cohercitus inexpiabili que littera rum nota psummã oris contumeliam iniustus curiosis speculatus ĩ oculis ac vestigia hucatqz illuc errancia: be: niuolo studio subsecut9. lateri voluntarius comes arre: psit. Quo quidem tam exquisito tanqz ancipiti officio pfectissimũ expectate pietatis cumulum expleuerat. His enim quorũ felicior in domo status fuerat: lucro intẽtis ipse nihil quã vmbra et imago suppliciorũ suorũ maxi mum esse emolimentũ eius a quo tam grauiter punit9 erat salutem iudicauit. Cunqz habũde foret iram remit tere. adiecit eciã caritatem. Nec hacten9 beniuolencia pcessit. sed in eo conseruando mira quoqz arte vsus est. Nam ut sensit cupidos sanguinis milites superuenire amoto domino rogũ extruxit. ei qz egentem a se comp: hensum et occisum senem superiecit. Interrogantibus de inde militibus vbi nam esset ancius: manũ rogo in ten tans ibi illum datis sibi crudelitatis piaculis vri respõ: dit. Quia verisimilia loquebač. habita est uoci fides. Quo euenit. ut ancius statim querende incolumitatis occasionem assequeretur.

¶ Capitulũ septimum de mutacione morũ ac fortune

Multum animis hominũ et fiducie adicere et solici tudinis potest detrahere morũ ac fortune in claris viris recognita mutacio. siue nostros status siue proxi morũ ingenia contemplemur. Nam cũ alioꝝ fortunas

et pectora ex condicione abiecta atqʒ contempta emersis-
se in claritatem videamus· quid aberit quin et ipsi meli
ora de nobis semper cogitemus: memores stultū esse per
petue infelicitati se sepe dampnare· spemqʒ que eciā incer
ta recte fouet̄ interdū certā in desperacionem conuertere
¶ Manlius torquatus adeo hebetis atqʒ obtusi cordis inter
inicia iuuente existimatus· ut a patre lucio manlio am
plissimo viro quia et domesticis et· r· p· vsibus inutilis
videbatur· rus relegatus agresti opere fatigaretur : po
stmodum patrem reum iudiciali periculo liberauit: filiū
victorem quod aduersus imperiū suū cum hoste manū cō
seruerat securi pcussit: patriā latino tumultu fessam spe
ciosissimo triumpho recreauit. In hoc credo ne fortune
nubilo adolescencie contemptu perfusus· quo senectutis
eius decus lucidius enitesceret ¶ Scipio autem affricanus
superior quem dij immortales nasci voluerunt· ut esset
in quo virtus se per omnes numeros hominibus effica
citer ostenderet· soluctoris vite primos adolescencie an-
nos egisse fertur: remotos quidem a luxurie crimine: sʒ
tamen punicis tropheis de uicte carthaginis ceruicibus
imposito iugo teneriores ¶ G· quoqʒ valeri⁹ flaccus secū-
di punici belli temporibus luxu perditam adolescenciam
inchoauit. Ceterū a· p· licinio pontifice maximo flamē
flaccus quo facilius a vicijs recederet ad curiā sacrorum
et ceremoniarū conuerso animo vsus duce frugalitatis
religione quantū prius luxurie fuerat exemplū· tantū
postea modestie et sanctitatis specimen euasit ¶ Nihil· q·
fabio maximo qui gallica victoria cognomen allobrogi
sibimet et posteris peperit adolescente magis in fame·
nihil eodem sene ornacius aut speciosius illo seculo nr̄a
ciuitas habuit ¶ Quis ignorat· q· catuli auctoritatem in
maximo clarissimorū virorū prouectu excelsum gradum
obtinuisse. Cuius si superior etas reuoluatur: multi lux-
sus multe delicie reperient̄. Que quidem ei impedimēto

non fuerunt quominus patrie princeps existeret nomen qꝫ eius in capitolio fastigio fulgeret ac virtute ciuile bellum ingenti motu oriens sepeliret ¶ Lucius vero silla vsqꝫ ad questure sue conuicia vitā libidine · vino · ludicre · artis amore inquinatam ꝑduxit. Quapropter · G. mariuꝫ consulem moleste tulisse traditur · quod sibi asperimū in affrica bellū gerenti tam delicatus questor sorte obuenisset. Eiusdem virtus quasi ꝑruptis et disiectis nequicie qua obsidebatᵘʳ claustris cathenas iugurthe manibus iniecit: mitridatā compescuit · socialis belli fluctus repressit · cinne dominacionem fregit · eum qꝫ qui se in affrica questorem fastidierat · ipsam illam prouinciam ꝓscriptū et exulem petere coegit. Que tam diuersa tam qꝫ inter se contraria siquis apud animū suum attenciore comparacione expendere velit · duos in vno homine sillas fuisse crediderit. Turpem adolescentulū et virū dicerem fortem · nisi ipse se felicem appellari maluisset. Atqꝫ ut beneficio nobilitatis penitencie seipsum admonite respicere alciora modo suo · sperare ausos subtexam⁹ ¶ Titus aufidius cum assiatici publici exiguā admodū particulam habuisset · postea asiam totam ꝓconsulari imperio obtinuit. Nec indignati sunt socij eius parere fascibus quem aliena tribunalia adulantem viderant. Gessit eciam se integerrime atqꝫ splendidissime quoqꝫ id modo demonstrauit · pristinū questum suū fortune presens vero dignitatis incrementum moribus ipsius imputari debere. ¶ At publius rutilius non publicanum in sicilia egit · sed operas publicanis dedit. Idem ultimam inopiam suam auctorato socijs officio sustētauit. Ab hoc postmodum consule leges vniuersi siculi acceperunt acerbissimoqꝫ predonum ac fugitiuorum bello liberati sunt Portus ipsos siquis modo mutis rebus inest sensus · tantam in eodem homine uarietatem status · admiratos arbitror. Quem enim diurnas capturas exigentem

animaduerterent· eundem iura dantem classesqz et exercitus regentem viderunt. ¶ Huic tanto incremento maius adiciam. ¶ Asculo capto· Gn· pompei⁹ magni pater pompeij ventidiū etate puberem in triūpho suo populi oculis subiecit. Hic est vendidi⁹ qui postea rome ex parthis et per parthos de crassi manibus in hostili solo miserabiliter iacentibus triūphum duxit. Ita qui captiu⁹ carcerem exhorruerat: victor capitoliū felicitate celebrauit. In eodem eciam illud eximiū quod eodem anno pretor factus est. ¶ Casuū nunc contemplemur varietatem· lucius lentulus consularis lege cecilia repetundarū crimine oppressus· censor cum lucio censorino creatus est. Quem quidem fortuna inter tormenta et dedecora alterna vice versauit: consulatui illius dampnacionem dampnacioni censurā subiciendo· et neqz bonis eum ppetuis frui· neqz malis eternis ingemiscere paciendo. ¶ Hisdem viribus uti noluit ī· Gn· cornelio scipione nasica qui consul a penis apud liparas capt⁹ cum belli iure oīa pdidisset decore subinde vultu eius ad intus cuncta recuperauit· consul iterū creat⁹ ē. Quis crederet illū a duodecim securibus ad carthaginiensiū puenturū cathenas. Quis rursus existimaret a punicis vinculis ad summi imperij peruenturū insignia. Sed tamen ex consule captiuus· et ex captiuo consul est factus. ¶ Quid crasso nonne pecunie magnitudo lucupletis nomen dedit. Sed eidem postea inopiam turpem decoctoris superlacione inussit. Siquidem bona eius creditoribus quia solidum prestare non poterat· venerunt. Itaqz qui amara sugillacione non caruit cum egens ambularet· diues ab occurrentibus salutabatur. ¶ Crassum casus acerbitate quinto scepio precucurrit. Is nanqz preture splendore et triūphi claritate: consulat⁹ decore maximi pontificis sacerdocio vt senat⁹ patronus diceretur assecut⁹: in publicis vinculis spiritum deposuit· corpusqz eius funesci

carnificis manibus laceratum ī scalis gemonijs iacens magno cum horrore tocius fori romani conspectum est.

¶ Iam. G. marius maxima fortune luctacio est. omnes enim eius impet⁹ tam corporis quam animi robore fortissime sustinuit. arpinatibus honoribus iudicatus inferior questuram rome petere ausus est. Paciencia deinde repulsarum irrupit . magis in curiam quam uenit. In tribunat⁹ quoqz et edilitatis peticione consimilem campi notam expert⁹ preture candidatus. supremo in loco inhesit. quem tamen non sine periculo obtinuit. Ambit⁹ enim accusat⁹. vix atqz egre absolucōez ab iudicibus impetrauit. Ex illo mario tam humili arpinate tam ignobili rome tam fastidiēdo candidato. ille marius euasit. qui affricam subegit. qui iugurtam regem ante currum egit: qui teuthonorum cimbrorumqz exercitus deleuit. cuius bina throphea in vrbem spectantur. cuius septem ī fascis consulatus legunt̄. cui post exilium consulis creari ꝓscripto qz facere ꝓscripcionem cōtigit. Quid huius condicione inconstancius aut mutabilius. quem si inter miseros posueris miserrimus. si inter felices felicissimus reperietur ¶ Gaius autem cesar cui⁹ virtutes aditum sibi in celum instruxerunt: inter prime iuuente inicia priuatus asiam petens. a maritimis predonibus circa insulam pharmacusam except⁹ quinquaginta se talentis redemit. Parua igitur summa clarissimū mundi sidus in piratico mioparone rependi fortuna voluit. Quid est ergo quod amplius de ea queramur si ne consortib⁹ quidem diuinitatis sue parcit. Sed celeste numen se ab iniuria vindicauit. Continuo enim captos predones crucib⁹ affixit ¶ Attento studio nostra cōmemorauimus. remissiore nunc animo aliena narrent̄. ¶ Perdite luxurie athenis adolescens polemo neqz illecebris eius tantūmodo sed eciam ipsa ī famia gaudens. cum e conuiuio non post occasum solis

sed post ortum surrexisset domumqz rediens xenocratis philosophi patentem ianuam uidisset· vino grauis vnguentis delibutus· sertis capite redimito · plucida ueste amictus· refertam turba doctorum hominũ· scolam ei⁹ intrauit. Nec contentus tam deformi introitu· consedit eciam ut clarissimum eloquiũ et prudentissima precepta temulencie lasciuijs eleuaret. Orta deinde ut par erat omniũ indignacione· xenocrates vultum in eodem habitu continuit. Omissaqz re quam disserebat· de modestia ac temperancia loqui cepit. Cui⁹ grauitate sermonis resipiscere coactus polemo· primũ coronam de capite detractam piecit· paulopost brachium intra pallium reduxit· pcedente tempore oris conuiualis hilaritatem deposuit· ad vltimum totã luxuriã exuit. Vniusqz oracionis saluberrima medicina senatus· ex infami ganeone maximus philosophus euasit. Peregrinat⁹ est hui⁹ animus: ĩ nequiciam non habitauit ¶ Piget themistodis adolescẽciam attingere siue patrem aspiciã abdicacionis iniungentem notã siue matrem suspendio finire vitam pter filij turpitudinem coactam· cum omnium postea graij sanguinis virorum clarissim⁹ extiterit mediũqz europe et asie uel spei uel desperacionis pignus fuerit. Hec enim eum salutis sue patronum habuit Illa uadem victorie assumpsit. ¶ Cimonis vero in cunabula opinione stulticie fuerũt referta Eiusdem stulticie imperia salutaria athenienses senserũt Itaqz coegit eos stuporis semetipsos damnare· qui eum stolidum crediderant. ¶ Nam alcibiaden quasi due fortune partite sunt. Altera que ei nobilitatem eximiã· habundantes diuicias formã prestantissimã fauorem ciuiũ ppensũ summa imperia pcipue potencie vires· flagrantissimũ ĩgeniũ assignaret· altera que dampnacionem exilium vendicionem· bonorũ inopiã· odiũ patrie· violentã mortẽ infligeret· ne aut hec ã illa vniuersa· ƺ uaria perplexa

freto atq3 estui similia. ¶ Ad inuidiã usq3 policra-
tis samiorũ tirranni habundantissimis bonis conspicu⁹
uite fulgor excessit. Nec sine causa. Omnes enim cona
tus eius placido excipiebantur itinere. Spes certum cu-
pite rei factũ apprehenderant. Vota nuncupabantur si-
mul et soluebantur. velle ac posse in equo positum erat
Semel dumtaxat vultũ mutauit per quam breui tristi-
cie salebra succũssum: tunc cum admodũ gratũ sibi anu
lum de industria in ꝓfundũ ne omnes incõmodi expers
esset. abiecit. Quem tamen continuo recuperauit. cap-
to pisce qui eum deuorauerat. Sed hunc hui⁹ felicitatis
semp plenis velis ꝓsperum cursum tenuit: orontes darij
regis prefectus in excelsissimo micalensis montis verti
ce cruci affixit: e qua putres eius artus et cabido cruore
manancia membra. atq3 illam leuam cui neptun⁹ anu-
lum piscatoris manu restituerat situ marcidam sanios
amara seruitute aliquãdiu pressa liberis ac letis oculis
aspexit. ¶ Dionisius autem cũ hereditatis nomine
a patre siracusanorũ ac pene tocius sicilie tirannidem ac
cepisset. maximarũ opum domin⁹. exercituũ dux. rector
classiũ. equitatuũ potens. ꝓpter inopiam litteras paruu
los corinthi docuit. eodemq3 tempore tanta mutacione
maiores natu nequis nimis fortune crederet magister lu
di factus ex tiranno monuit. ¶ Sequitᷣ hunc siphax
rex consimilem fortune iniquitatem expert⁹. quem ami
cum hinc roma per scipionem. illinc carthago per has-
drubalem vltro petitũ. ad penates deos eius uenerat. Ce
terum eo claritatis euectus vt ualidissimorũ populorum
tantũ non arbiter victorie existeret. parui temporis in-
tericta mora cathenat⁹ a lelio legato ad scipionem im-
peratorem ꝓtractus est. Cuiusq3 dexterã regio insidens
solio arroganti manu attigerat. eius genibus supplex ꝓ
cubuit. ¶ Caduca nimium et fragilia. puerilibusq3 cõ-
sentanea crepidis sunt ista que vires atq3 opes humane

vocantur · affluunt subito · repente dilabuntur · nullo in loco · nulla in persona stabilibus nixa radicibus consistunt · sed in certissimo flatu fortune huc atqꝫ illuc acta quos in sublime extulerunt · in ꝓpulso recessu destitutos · ꝓfundo cladiū miserabiliter inmergūt Itaqꝫ neqꝫ existimari neqꝫ dici debent bona · que vt ĩ flictorū maloꝝ amaritudine desideriū sui duplicent

¶ Capitula libri septimi

Primū de felicitate. Secundū de sapienter dictis aut factis. Terciū de vafre dictis aut factis. Quartum de strategramatis. Quintū de repulsis. Sextum de necessitate. Septimum de testamentis que rescissa sūt Octauū que rata manserunt · cum causas haberēt cur rescindi possent. Nonum que aduersus opinionem hominum heredes habuerunt.

Olubilis fortune complura exempla retulim⁹ constanter ꝓpicie admodum pauca narrari possunt. Quo patet eā aduersas res cupido animo infligere · secundas parco tribuere. Eadem vbi malignitatis obliuisci sibi imperauit · nō solū plurima ac maxima sed eciā ꝑpetua bona congerit. ¶ Videamus ergo quod gradibus beneficiorū quintū metellum a primo originis die ad vltimū vsqꝫ fati tempus nunquā cessante ĩdulgencia ad summū beate uite cumulum ꝑduxerit. Nasci eum in orbe terrarū principem voluit. parentes ei nobilissimos dedit · adiecit animi non rarissimas dotes · et corporis vires ut sufficere laborib⁹ possent. Vxorem pudicicia et fecunditate conspicuā cōsiliauit · consulatus decus imperatoriā potestatem speciosissimi triūphi ꝑtextū largita est. Fecit ut eodem tempore tres filios consulares · vnū eciā censoriū triūphalē

et quintum pretoriũ videret · ut que tres filias nuptum
daret · earũqz sobolem sinu suo exciperet Tot partus tot
incunabula tot viriles toge tã multe nupciales faces ho
norum imperiorũ · omnis deniqz gratulacionis summa
habundancia · cum interim nullũ funus nullus gemitus
nulla causa tristicie. Celum contemplare. Vix in nu:
minibus talem statum reperies · quoniãquidem luctus
et dolores deorũ quoqz pectoribus a maximis vatibꝫ assi
gnari uidemus. Hunc uite actum eius consentaneus fi:
nis excepit Nanqz · q · metellũ vltie senectutis spacio de:
functum · leniqz genere mortis inter oscula cõplexusqz ca
rissimorũ pignorũ extinctũ filij et generi humeris suis
per vrbem latum rogo imposuerunt. ¶ Clara hec fe
licitas obscurior illa sed diuino splendore p̄posita. Cum
enim giges regno lidie armis et diuicijs habundantissi:
mo in flatus apollinem phiciũ sciscitatũ venisset an ali
quis mortalium se eẽt felicior · deus ex abdito sacrarij spe
cu voce missa aglaũ sophidium ei ꝑtulit. Is erat archa
dum pauperrimus sed etate iam senior terminos agelli
sui nunquã excesserat paruuli ruris fructibus volupta:
tibus contentus. Verum ꝓfecto beate uite finem apol:
lo non adumbratũ oraculis sagacitate complexus est.
Quo circa insolenter fulgore fortune sue glorianti re:
spondit · magis se ꝓbare securitate ridens tuguriũ quã
tristem curis et solicitudinibus aulam · paucasqz glebas
pauoris expertes quam piguissima lidie arua metu re:
ferta · et vnum aut alterum iugum boum facilis tutele
quam exercitus et arma et equitatũ voracibus impensis
onerosum · et usus necessarij horreolũ nulli nimis appe:
tendum · quam thesauros omniũ insidijs et cupiditati:
bus expositos. Ita giges dum astipulatorem vane opi:
nionis deũ habere cõcupiscit · vbi nam solida et sincera
esset felicitas didicit.

¶ Capitulũ secundũ de sapienter dictis aut factis.

Nunc id genus felicitatis explicabo · quod totũ in habitu animi nec votis petitur sed in pectoribus sapiencia preditis vatum dictis factisqꝫ prudentibus enitescit. ¶ Appiũ claudium crebro solitum dicere accepimus negociũ · p · r · melius quã ocium cõmitti Non quod ignoraret quam iocundus tranquillitatis status esset. Sed quod animaduerteret ꝑpotencia imperia agitacione rerum. Ad virtutem capescendam excitari · nimia quiete in desidiam resolui. Et sane negociũ nomine horrendum ciuitatis nostre mores in suo statu continuit · blande appellacionis quies plurimis vicijs respersit. ¶ Scipio uero affricanus turpe esse aiebat in re militari dicere non putaram · uidelicet · quia explorato et excusso consilio que ferro aguntur administrari oportere arbitrabatur summa racione. In emendabilis est enim error qui uiolencie martis cõmittitur. Idem negabat aliter cum hoste queq̃ꝫ configere debere · quam si aut occasio obuenisset: aut necessitas incidisset. Eque prudenter. Nam et prospere gerende rei facultatem omittere maxima demencia est · et in angustias vtiqꝫ pugnandi cõpulsum abstinere se prelio · pestifere ignauie affert · exitum eorumqꝫ qui ista cõmittũt alter beneficio fortune uti: alter iniurie nescit resistere. ¶ Quinti quoqꝫ metelli tum grauis tum eciã alta in senatu sentencia · q̇ deuicta carthagine nescire se illa uictoria boni, ne plus an mali · r · p · attulisset asseuerauit · quoniã ut pacem restituendo ꝓfuisset · ita hannibalem summouendo non nihil nocuisset. Eius enim transitu in italiam dormiẽtem iam · p · r · virtutẽ excitatã. Metuiqꝫ debere ne acri emulo liberata ĩ eundem somnũ reuolueretur. In equo igitur malorũ posuit uri tecta · uastari agros · exhauriri erariũ · et prisci roboris neruos hebetari. ¶ Quid illud factum litinij fimbrie consularis quã sapiens ꝫ. a marco lutacio pinthia splendido equite · R · iudex ad

dictus de sponsione quam is cũ aduersario quod vir bõ⁹
esset · fecerat · nunquã ad iudiciũ ꝓnunciacione sua fini
re uoluit · ne aut probatũ virũ si contra eum iudicasset
fama spoliaret · aut iuraret virum bonũ esse : cũ ea res ĩ
numerabilibus laudibus contineatur forensibus : hec il-
la militaribus stipendijs prudencie exhibita. ¶ Pa
pirius cursor consul cum aquiloniã oppugnans preliũ
uellet cõmittere · pullariusqꝫ non ꝓperantibus auibus e
mentitus optimum ei auspiciũ renunciasset · de fallacia
illius cercior factus sibi quidem et exercitui bonũ omen
datum credidit · ac pugnam inijt. Ceterũ mendacem an
te ipsam aciem cõstituit : ut haberent dij cui⁹ capite siq̃d
ire conceperant expiarẽt. Directũ est autem siue casum
siue eciã celestis numinis prouidencia · quod primum e
contraria parte missum erat telũ · in ipsum pullarij pe-
ctus · eumqꝫ exanimem prostrauit · id sic cognouit con-
sul fidenti animo et inuasit : aquiloniã et cepit. Tam ci
to animaduertit · quo pacto iniuria imperatoris vindi-
cari deberet · quẽadmodũ violata religio expianda foret
qua racione uictoria apprehendi posset. Egit virum se
uerum consulem religiosum imperatorem strennuum · ti
moris modum · pene genus · spei viam · vno mentis im-
petu rapiẽdo. ¶ Nunc ad senatus acta transgrediã
Cum aduersus hannibalem claudiũ neronem et liuiũ sa-
linatorem consules mitteret · eosqꝫ ut virtutibus pares
ita inimicicijs acerrime inter se dissidẽtes uideret · sum-
mo studio ĩ grãz reduxit · ne ꝓpꝛ̃ ꝑuatas dissensiones · r
p · parũ utiliter administrarẽt : q̃a consimili imperio ni-
si concordia inest · maior aliena opera interpellandi quã
spadẽdi cupiditas nascitur. vbi uero eciã ꝑtinax interce
dit odiũ · alter alteri quã vterqꝫ contrarijs castris cercior
hostis ꝓficiscitur. ¶ Eosdem senatus cum ob nimis a
spere actam censuram a gneo bebio · tr · pl · ꝑ rostris age-
rentur rei · cause dictione decreto suo liberauit · uacuum

omnis iudicij metu eum honorem reddendo qui exigere debet. racionem non reddere. ¶ Par illa sapiencia senatus tiberiū graochum. tr. pl. agrariā legem promulgare ausum morte mulctauit. idem ut secundum legem eius p triumuiros ager populo viritim diuideretur egregie censuit. Siquidem grauissime sedicionis eodem tempore. et auctorem et causam sustulit. ¶ Quam deinde se prudenter in rege masinissa gessit. Nam cum promptissima et fidelissima eius opera aduersus carthaginenses usus esset. eumqꝫ in dilatando regno auidiorem cerneret. legem ferri iussit. qua masinisse ab imperio populi. r. solutam libertatem tribueret Quo facto cum optime meriti beniuolenciam retinuit. cum mauritanie et numidie ceterarūqꝫ illius tractus genciū nunquā fida pace quiescente feritate : a ualuis suis repulit ¶ Tempus deficiet domestica narrantem : quoniā imperiū nostrum non tam robore corporū quā animorū uigore incrementum ac tutelam sui comphendit. Maiori itaqꝫ ex pte romana prudencia in admiracione tacita reponatur. alienigenis qꝫ hui⁹ generis exemplis detur aditus. ¶ Socrates humane sapiencie quasi quoddam terrestre oraculum. nihil vltra petendū a dijs immortalibus arbitrabatur. quā ut bona tribuerent. quia hij demum scirent quid vnicuiqꝫ eēt vtile. Nos autem plerumqꝫ id votis expeteremus quod non impetrasse melius foret. Etenim densissimis tenebris inuoluta mortaliū mens. in quam late patente errore cecas precaciones tuas spargis. diuicias appetis que multis exicio fuerunt. honores concupiscis. qui cum plures pessumdederunt. regna tecū ipsa uoluis. quorū exitus sepenumero miserabiles cernunt. splendidis coniugijs inicis manus. at hec ut aliquando illustrant. ita nōnunquā funditus domos euertūt. Desine igitur stulta futuris malorū tuorū causis quasi felicissimis rebus inhiare. teqꝫ totā celestiū arbitrio per

mitte· q̄a qui bona tribuere ex facili solent eciam eligere aptissima possunt. Idem expedita et compēdiaria via eos ad gloriā puenire dicebat qui id agerent vt quales uideri uellent tales eciā essent. Qua quidem predicacione aperte monebat·ut homines ipsam pocius virtutem haurirēt·quā vmbram eius consectarentur. Idem ab adolescentulo quodam consultus vtrū vxorem duceret an se omni matrimonio abstineret· respondit· utrum eorū fecisset acturū penitenciā·hic te inquit solitudo·hic orbitas· hic generis interit⁹·hic heres alienus excipiet· illic ꝑpetua solicitudo· context⁹ querelarū· dotis exprobracio· affiniū graue supciliū· garrula socrus lingua· subsessor alieni matrimonij· incertus liberorū euentus. Non passus est iuuenem in cōtextu rerum asperarum quasi lete materie facere delectū. Idem cum atheniensiū scelerata demēcia tristem de capite eius sentēciam tulisset·Forti qꝫ animo et constanti militi pocionem ueneni e manu carnificis accepisset· admoto iam labris poculo vxore xantippere inter fletū et lamētacionē uociferante innocētem eum periturū·quid ergo īquid nocenti mihi mori satius esse duxisti ? Immensam illam sapiēciam que ne ī ipso quidem uite excessu obliuisci sui potuit. Age quam prudēter solon neminem dū adhuc viueret beatum dici debere arbitrabatur· quod ad ultimū vsqꝫ fati diem ancipiti fortune· subiecti essemus felicitatis igitur humane appellacionem rogus consummat·qui se in cursui malorū obicit. Idem cum ex amicis quendam grauiter merētem uideret· in arcem ꝑduxit· hortatusqꝫ est ut per omnes subiectorū edificiorꝫ partes oculos circūferret. Quod vt factū animaduertit cogita nunc tecum īquid quā multi luctus sub his tectis et olim fuerunt et hodieqꝫ versentur·in qꝫ sequētibus seculis sint habitaturi ac dimitte mortalium incōmoda tanquam ꝓpria deflere. Qua consolacione demonstrauit·

urbes esse humanarum cladium consepta miseranda.

Idem aiebat si in vnum locum cuncti mala sua contulissent. futurū ut ꝓpriam deportare domum quā ex communi miseriarum aceruo porcionem suam ferre mallēt. Quo colligebat non oportere nos que fortuito paciamur. p̄cipue et intollerabilis amaritudinis iudicare.

Bias autem cum patriam eius prienem hostes īuasissent. omnibus quos modo seuicia belli incolumes abire passa fuerat p̄ciosarum rerum pondere onustis fugientibus interrogatus: quid ita nihil ex bonis suis secū ferret. ego uero inquid bona mea mecum porto. Pectore enim illa gestabat nō humeris. nec oculis uisenda sed estimanda animo que domicilio mentis inclusa. nec mortalium nec deorū manibus labefactari queunt. Et ut manentibus presto sunt ita fugientes non deserunt.

Jam platonis verbis astricta sed sensu preualens sentēcia. qui tum demum beatū terrarū orbem futurū predicauit. cū q̄ sapientes regnare q̄ reges sapere cepissent.

Rex eciam ille subtilis iudicij quem ferunt traditum sibi diadema. priusquā capiti imponeret. retentum diu considerasse ac dixisse. O nobilem magis quam felicem pannū quem siquis penitus cognoscat quam multis sollicitudinibus et p̄iculis et miserijs sic refertus. ne humi quidem iacentem tollere uellet.

Quid xenocratis responsum quā laudabile? Cum maledico quorundam sermoni summo silencio īteresset vno ex his querente cur solus linguā suā cohiberet. quia dixisse me inquid. aliquando penituit. tacuisse nunquam.

Aristophanis quoqꝫ alcioris est. prudencie p̄ceptū. qui in comedia introduxit: remissum ab inferis atheniensiū principem periden uaticinantem. non oportere in vrbi nutrire leonem. Sin autem sit alitus obsequi ei cōuenire. Monet enim ut p̄cipue nobilitatis et concitati ingenij iuuenes refrenentur. Nimio uero fauore ac ꝓfusa indulgencia

pasci · quo minus potenciam obtineant ne impediantur · quod stultum et inutile sit eas obtrectare vires quas ipse foueris. ¶ Mirifice eciam tales nam interrogatus an facta hominum deos fallerent nec cogitata inquid. Vt non solum manus sed eciam mentes puras habere uellemus cum secretis cogitacionibus nostris celeste numen adesse credidissemus. ¶ Et ne quod sequitur quidem minus sapiens. Vnice filie pater temistoden consulebat · vtrum eam paupi · sed ornato · an locupleti parum probato collocaret. Cui is · malo inquid virum pecunia · quam pecuniam viro indigentem. Quo dicto stultum monuit ut generum pocius quam diuicias generi legeret ¶ Age philippi quam probabilis epistola · in qua alexandrum quorundam macedonum beniuolenciam largicione ad se adtrahere conatum · sic increpuit. Que te fili racio in hanc tam uanam spem induxit · ut eos tibi fideles futuros existiares · quos pecunia ad amorem tui compulisses ¶ A caritate istud pater auus vero philippus maiore ex parte mercator grecie quam uictor. ¶ Aristotiles autem calistenem auditorem suum ad alexandrum dimittens · monuit cum eo aut quam rarissime · aut quam iocundissime loqueretur quo scilicet apud regias aures uel silencio tucior vel sermone esset accepcior At ille dum alexandrum · persica macedonem salutacione gaudentem obiurgat · et ad macedonicos mores inuitum reuocare beniuole perseuerat · spiritu carere iussus · seram neglecti salubris consilij penitenciam egit. ¶ Idem aristotiles de semetipso in neutram partem loqui debere predicabat: quoniam laudare se uani vituperare stulti esset. ¶ Eiusdem est vtilissimum preceptum ut voluptates abeuntes consideremus quas quidem sic ostendendo minuit fessas enim penitencie quia plenas animus nostris subicit · quominus cupide repetantur. Nec parum prudenter anaxagoras interroganti cuidam quisnam esset beatus · nemo inquid ex his quos tu felices existimas · sed

enim in illo numero reperies · qui a te ex miserijs consta re creditur. Non erit ille diuicijs et honoribus habundans · sed aut exigui ruris aut nō ambiciose doctrine fidelis aut ptinax cultor · in secessu quam ī fronte beacior

Demadis quoqȝ dictum sapiens. Nolentibus enim atheniēsibus diuinos honores alexandro decernere · vide te inquid ne dum celos custoditis · terram amittatis.

Quam porro subtiliter anatharsis leges araneoꝝ telis compabat. Nam ut illas in firmiora animalia retinere valenciora transmittere: ita his humiles et pauperes constringi · diuites et ꝑpotētes non alligari.

Nihil eciam agesilai facto sapiēcius. Siquidem cum aduersus r · p · lacedemonioꝝ conspiracionem ortam noctu comperisset · leges ligurgi continuo abrogauit · que de ī demnatis supplicium sumi uetabant. Compꝛhensis autem et interfectis sontibꝰ e uestigio restituit. Atqȝ vtrūqȝ simul prouidit · ne salutaris animaduersio · uel iniusta eēt vel iure impediretur. Jtaqȝ ut semper esse possent · aliquando non fuerunt.

Sed nescio an hannonis excellentissime prudēcie consiliū. Magone enim cannēsis pugne exitum senatui penorū nunciante inqȝ tanti successus fidem anulos aureos triū modiorū mensuram explentes fundente · qui interfectis nostris ciuibus detracti erant · quesiuit an aliquis sociorū post tantam cladem a romanis defecisset. Atqȝ ut audiuit neminem ad hannibalem transsisse · suasit ꝓtinus vt legati romani ꝑ quos de pace ageretur mitterētur. Cuius si sentēcia ualuisset neqȝ secundo punico bello uicta carthago neqȝ tercio delata foret.

Ne sannites quidem paruas penas consimilis erroris pependerūt · quod herennij poncij salutare cōsilium neglexerāt · qui auctoritate et prudēcia ceteros p̄stans ab exercitu et duce eiꝰ filio suo consultus quid iā fieri de legionibus romanis apud furcas caudinas inclusis deberet · inuiolatas dimittēdas respondit. Postero

die eadem de re interrogatus delere eas oportere dixit · vt aut maximo beneficio gracia hostiũ emereretur · ꝗ grauissima iactura vires confringerentur. Sed improuida temer itas victorũ · dum vtrãqꝫ partem spernit. utilitatis sub iugum missas in perniciem suã accendit. Multis et magnis sapiencie exemplis puulum adiciam ¶ Cretes cum acerbissima execracione aduersus eos quos vehementer oderunt uti uolunt · ut mala consuetudine delectentur optant. Modestoqꝫ uoti genere efficacissimũ ulcionis euẽtum reperiunt Inutiliter enim aliquid concupiscere et ĩ eo pseueranter morari excio ea vicina dulcedo est.

Capitulũ terciũ de vafre dictis aut factis

Est aliud factorum dictorũqꝫ gen⁹ a sapiẽcia proximo de fluxu ad vafre nomẽ ꝓgressum · quod nisi fallacia vires assumpsit fidem ꝯpositi non inuenit · laudemqꝫ oculto magis tramite quã aperta via petit. ¶ Seruio tullio regnante cuidam patricie familie ĩ agro sabino p̃cipue magnitudinis et eximie forme vacca nata est. Quam oraculorũ certissimi auctores ĩ hoc a diis mortalibus editam responderũt · ut quisquis eam a vẽtiniensi diane immolasset: eius patria tocius terrarũ orbis imperiũ obtineret · letus eo domin⁹ bouem cum summa festinacione romam actam in auentino ante aram diane cõstituit · sacrificio sabinis regimen humani generis daturus De qua re antistes templi cercior factus religionem hospiti intulit · ne prius victimã cederet · quã proxima aqua abluisset. Eoqꝫ alueum tiberis petẽte vaccam ipse immolauit et vrbem nostram tot ciuitatũ tot genciũ dominã pio sacrificij furto reddidit. ¶ Quo in genere acuminis in primis iunius brutus referendus est. Nam cũ a rege tarquino auunculo suo omnem nobilitatis indolem excerpi · interqꝫ ceteros eciam fratrem suũ quod uegecioris ingenej erat interfectũ animaduer

teret · obtusi se cordis esse simulauit · eaqꝫ fallacia maxi-
mas virtutes texit suas. Profectus eciã delphos cum
tarquinij filijs quos is ad appollinem pithiũ muneribꝫ
sacrificijs honorandũ miserat : aurum deo nomĩe doni
causa cauato baculo inclusum tulit · quia timebat ne si-
bi celeste numen aperta liberalitate uenerari tutũ nõ eẽt
Peractis deinde mandatis patris apollinem iuuenes
consuluerunt · quisnã ex ipsis rome regnaturus videret̃
At is penes eum summã vrbis nostre potestatem futu-
ram respondit · qui ante omnes osculũ matri dedisset.
Tum brutus ꝑinde atqꝫ casu ꝓlapsus : de ĩdustria se ab-
iecit · terrãqꝫ cõmunem omniũ matrem existimãs oscu-
latus est. Quod tam vafre telluri impressum osculũ vr-
bi libertatem bruto primũ in fascis locũ tribuit.
Scipio quoqꝫ supiorꝫ ꝑsidiũ calliditatis amplexꝰ est Ex
cicilia enim petẽs affricã cũ e fortissimis peditibꝫ roma-
nis trecẽtorũ equitũ numerũ complere uellet · neqꝫ tam
subito eos posset ĩstruere · quod temporis angustie nega-
bant sagacitate consilij assecutꝰ est Nanqꝫ ex his iuueni
bus quos secũ tota sicilia nobilissimos et ditissimos sed
inermes habebat trecẽtos speciosa arma et electos equos
quã celerrime expedire iussit : uelõ eos continuo secũ ad
oppugnandũ carthaginẽ adueeturos. Qui cũ inpio ut
celeriter · ita longinqui et ꝑiculosi belli respectu sollicitis
animis paruissent · remittere scipio illã expedicionem si
arma et equos militibus suis tradere noluissent · edixit.
Rapuit condicionem in bellis et timida iuuentꝰ instru
mentoqꝫ suo cupide nostris cessit. Ergo calliditas ducis
ꝓuidit · ut siquid ꝓtinus imparet̃ gratũ prius : deinde
remisso milicie metu maximũ beneficiũ fieret. Quod
sequitur narrandũ est. Quintꝰ fabius labeo arbi
ter a senatu finiũ constituẽdorũ inter uolanos ac neapo
litanos datꝰ · cũ in rem ꝑsentẽ venisset utrosqꝫ separatĩ
monuit · ut omissa cupiditate regredi mõ controuersa

quā ꝑgredi mallent. Idqꝫ cum vtraqꝫ pars auctoritate viri mota fecisset. Aliquantū in medio vacui agri relictum est. Constitutis deinde finibus ut ipsi terminauerant quidquid reliqui soli fuit. p. r. adiudicauit. Ceterum et si circūuenti nolani ac neapolitani queri nihil potuerunt secundū ipsorū demōstracionem dicta sentēcia: īꝓbo tamē prestigiorū genere nouum ciuitati nostre uectigal accessit. ¶ Eundem ferūt cū a rege anthioco quem bello supauerat ex federe icto dimidiā ꝑtem nauium accipere deberēt. medias omnes secuisse ut eum tota classe priuaret. ¶ Nam marco antonio remittendum cōniciū est: qui idcirco se aiebat nullā oracionē scꝑsisse: ut siquid supiore iudicio actū ei quē postea defensurus esset nociturū foret. non dictū a se affirmare posset qa facti vix prudētis causam tollerabilem habuit. Pro periclitanciū enim capite non solū eloquencia sua uti ſꝫ eciā verecundia abuti erat paratus ¶ Sertorius vero corporis robore atqꝫ animi consilio parem nature indulgenciā exptus ꝓscripcione sillana dux lusitanorū fieri coact⁹. cum eos oracione flectere non posset. ne cū romanis vniuersa acie confligere uellent. uafro consilio ad suam sentēciam ꝑduxit. Duos enim in conspectu eorū constituit equos. alterū validissimū. alterū infirmissimum. Ac deinde validi caudā ab imbecillo sene paulatim carpi. infirmi a iuuene eximiarū viriū vniuersā ācō uelli iussit. Obtemperatū imperio est. Sed dū adolescentis dextera irrito se labore fatigat. senio confecta man⁹ ministeriū executa est. Tunc barbare concioni quorsum ea res tenderet cognoscere cupiēti subicit. equi caude consimilem esse nostrū exercitū. cui⁹ partes aliquis aggrediens opprimere possit. Vniuersum conat⁹ ꝓsternere celerius tradiderit uictoriā quā occupauerit. Ita gens bābara aspera et regi difficilis. in exitū suū ruens. quā vtilitatem auribus respuerat oculis ꝑuidit. ¶ Fabius

autē maximus cuiꝰ nō dimicare vincere fuit· cū pcipue fortitudinis nolanū pedicē dubia fide suspectū et strenue opere lucanū equitē amore scorti: depditū in castris habe ret· ut vtroqȝ pocius bono milite vteret̄· quā in vtrūqȝ animaduerteret alteri suspicionem suā dissimulauit· in alterū disciplina paululū a recto tenore deflexit. Nanqȝ illū plene p tribunali laudando omniqȝ genere honoris psequēdo animū suū a penis ad romanos coegit reuoca re et hūc clam meretricē redimere passus· paratissimū p nobis excussorē qȝ reddidit. Veniā nunc ad eos q: qus salꝰ astucia quesita est· marcꝰ uolusius edilis· pl pscriptꝰ assumpto isiaci habitu p itineris vias qȝ publi cas stipem petēs quisnā reuera esset occurrētis dinoscere passus non est. Eoqȝ fallacie genere tectꝰ· in marci bru ti castra puenit. Quid illa necessitate miseriꝰ· que ma gistratū· p· r· abiecto honoris pretecto alienigene reli: gionis obscuratum insignibus p vrbem iussit incedere. Omnes autem hi sue uite aut illi aliene mortis cupidi q talia uel ipsi sustinuerūt· uel alios ppeti coegerunt.

Aliquanto speciosius sentēcijs saturnini· vetulonis in eodem genē casus vltime sortis auxiliū. Qui cū a tri umuiris inter pscriptos nomē suū ppositū audisset· cō: tinuo pture insignia inuasit· pcedentibus qȝ in modum lictorū et apparitorū publicorū et seruis subornatis ue: hicula comphendit· hospicia occupauit· ob uios submo uit. Ac tam audaci vsurpacione imperij ī maxima lu: ce densissimas hostilibus oculis tenebras offudit. Idem ut puteolos uenit· perinde ac publicū ministeriū agens summa cū licencia correctis nauibus ī siciliā certissimū tunc pscriptorū pfugiū penetrauit. His vno adiecto le: nioris note exemplo· ad externa reuertar. Aman: tissimus quidā filij cū eum in concessis ac periculosis fa cibus accensum· ab insana cupiditate pater inhibere uel let· salubris consilij astucia patriā indulgenciā tempe:

rauit. Pecijt enim ut priusquã ad eam quã diligebat
iret. vulgari et pmissa uenere uteretur. Cui⁹ precib⁊ ob
secut⁹ adolescens. infelicis animi impetũ sacietate licen-
tis concubit⁹ resolutum. ad id quod non licebat tardio
rem p igriorem q₃ afferẽs: paulatim deposuit. Cum
alexander rex macedonũ sorte monit⁹. ut eum qui sibi
porta egresso primus occurrisset interfici iuberet: asinari
um forte omnis obuiam factũ ad mortem arripi impe-
rasset: eoq₃ querẽte quid nam se inmerentẽ capitali sup-
plicio innocentem addiceret. cum ad excusandũ factum
suũ oraculi pceptũ retulisset asinarius. Si ita est inquid
rex. aliũ sors huic morti destinauit. Nam asellus quẽ
ego ante me agebam prior tibi occurrit. Delectat⁹ alex
ander et illius tam callido dicto. et quod ipse ab errore
reuocatus erat. occasionem ĩ aliquanto uiliore anima
li expiande religionis rapuit. Summa in hoc cũ callidi
tate mansuetudo. summa quoq₃ in alterius regis equi-
sone calliditas. Sordida magorum dominacione
pside oppressa. darius rex adiutoribus eiusdem dignita-
tis assumptis. pactum cũ pclari operis consortib⁊ fecit.
ut equis insidentes solis ortu cursum in quendam locum
dirigerẽt isq₃ regno potiretur cuius equus ĩ eo primus
hinnuisset. Ceterũ maxime mercedis compeditoribus for
tune beneficiũ expectantib⁹: solus acumine. equisonis
sui ocrabaris psperum exoptate rei effectũ assecutus est.
qui in eque genitalem partem demissam manũ. cũ ad
eum locũ uentũ esset naribus equi admouit. Quo odo-
re irritat⁹ ante omnes hinnitũ edidit. Auditoq₃ eo sex
reliqui summe potestatis candidati. continuo equis de-
lapsi ut est mos persarũ humi pstratis corporibus dari
um regem salutauerunt Quantũ imperiũ quã paruo
interceptũ est vaframento. Bias autem cui⁹ sapi
encia diuturnior est. inter homines quã patria priene
fuit. siquidem hec eciã nunc spirat. illius pinde atq₃ ex

tincte uestigia tantummodo extant. ita aiebat oportē homines in usu amicicie uersari: vt meminissent eam ad grauissimas inimicicias posse conuerti. Quod quidem preceptum prima specie nimis fortasse callidū videatur. inimicumqȝ simplicitati qua precipue familiaritas gaudet. sed si alcioribus in animis cogitacio demissa fuerit. per quā utile reperietur. Lamsacene vero vrbis salus vnius vaframenti constitit beneficio. Nam cū ad excidium eius summo studio alexander ferretur. progressum qȝ extra menia anaximenem preceptorem suum vidisset. quia manifestū erat futurū ut preces suas ire eius opponeret non facturū se quod petisset iurauit. Tunc anaximenes Peto inquid ut lamsatū diruas. hec velocitas sagacitatis oppidū vetusta nobilitate inclitū. excicio cui destinatum erat subtraxit. Demostenis quoqȝ astucia mirifice cuidam ancille succursum est. que pecuniā depositi nomine a duobus hospitibus acceperat. ea condicione ut illam simul utrisqȝ redderet. Quorū alter interiecto tempore tanquā mortuo socio squalore obsitus. decepta ea omnes nummos abstulit. Superuenit deinde alter et depositū petere cepit. Herebat misera in maxima pariter et pecunie. et defensionis penuria. iamqȝ de laqueo et suspendio cogitabat Sed oportune demostenes ei patronus affulsit. Qui ut in aduocacionem uenit. mulier inquit parata est depositi se fide soluere. sed nisi sociū adduxeris id facere non potest. quoniā ut ipse uociferaris. hec dicta est lex ne pecunia alteri sine altero numerretur. At ne illud quidem parum prudenter qui athenis vniuerso populo inuisus. causam apud eum capitali crimine dicturus: maximū honorem subito petere cepit. nō quod speraret se illum consequi posse. sed ut haberent homines ubi procursum ire qui acerrimus esse solet effunderent. Neqȝ eum hec tam callidi consilij racio fefellit. Conuicij enim clamore in festo et crebris tocius

concionis sibilis uexatus · nota eciã denegati honoris p
strictus · eiusdem plebis paulo post in discrimine vite cle:
mentissima suffragia expertus est. Quod si adhuc ei ul
cionẽ sicienti capitis sui periculũ obiecisset · nullam par:
tem defensionis odio obserate aures reciperent. Huic va
framento consimilis illa calliditas. ¶ Superior han
nibal a iulio consule nauali prelio uictus · timensqz clas
sis amisse penas dare · offensam astucia inire auertit.
Nam ex illa infelici pugna prius quã cladis nuncius
domum ueniret · quendam ex amicis compositũ et for:
matum carthaginem misit. Qui postquã ciuitatis ei⁹
curiã intrauit consulit · uos inquit hanibal · cũ dux ro:
manorũ magnas secũ maritimas trahens copias adue:
nerit · an cũ eo confligẽ debeat. Acclamauit vniuersus
senatus non esse dubiũ quin oporteret. Tum ille. Con:
flixit inquit · et superatus est Ita liberũ his non reliq̃d
id factũ damnare · quod ipsi fieri debuisse iudicauerant
¶ Idem hannibal fabiũ maximũ inuictã armorũ suoꝝ
vim saluberrimis cunctacionibus pugne ludificantem ·
ut aliqua suspicione trahendi belli respergeret · toci⁹ ita:
lie agros ferro igniqz uastando. Vnius eius fundũ im
munem ab hoc iniurie genere reliquid. Profecisset ali
quid tanti beneficij ĩsidiosa adumbracio eius nisi roma:
ne vrbi et fabij pietas et hannibalis vafri mores fuissẽt
notissimi. ¶ Tusculanis eciã acumine consilij inco:
lumitas parta est. Cum enĩ crebris rebellacionibus me
ruissent ut eorũ vrbem funditus romani euertere uellẽt
atqz ad id exequendũ furius camillus maximus dux va:
lidissimo instruct⁹ exercitu venissent. Vniuersi ei togati
obuiã ꝓcesserũt · cõmeat⁹ qz et cetera pacis munia benig:
nissime prestiterũt · armatũ eciam intrare menia passi
sunt · nec vultu nec habitu mutato. Qua cõstancia trã
quillitatis non solũ ad amicicie nostre ius · sed eciam ad
cõmunionem ciuitatis quã usqz penetrarũt. Sagaci her

cule usi simplicitate · quoniã apcius esse intellexerant · mecũ officio dissimulare · quam armis ꝓtegẽ. ¶ Ac uolscorũ ducis tullij execrabile consiliũ qui ad bellũ infe rendũ romanis maxĩa cupiditate accẽsus · cum aliquod aduersis prelijs contusos animos suorũ et ob id pati ꝑ niores animaduertẽt insidiosa racione quo volebat cõ pulit. Nam cũ spectandorũ ludorũ gracia magna uol scorũ multitudo romani cõuenisset · consulibus dixit · vehementer se timere · nequid hostile subito molirentur · monuitqꝫ ut essent cauciores · et ꝓtinꝰ ut ipse vrbe egres sus est. Quã rem consul' ad senatum retulerunt. Qui tãetsi nulla suspicio suberat · auctoritate tamẽ tullij cõ motus · ut ante noctem uolsci abirẽt decreuit. Qua cõ tumelia irritati · facile ĩpelli potuerunt ad rebellandũ. Ita mendaciũ uersuti ducis simulacione beniuolẽcie in uolutũ · duos simul populos fefellit Romanũ vt ĩson tes notaret · uolscũ ut deceptis irascerectur.

¶ Capitulũ quartũ de strategramatis

ILla uero pars calliditatis egregia · et ab omni re p̄hensione ꝓcul remota · cuiꝰ opera quia appellaci one nostra uix apte exprimi possunt · greca pro nunciacione strategemata dicantur. ¶ Omnibus militaribus copijs tullius hostulius fidenas aggressus que surgẽtis imperij nostri in cunabula crebris rebellaci onibus torpere passe non sunt · finitimisqꝫ tropheis ac triumphis alitã virtutem eius spes suas vlterius promo uere docuerunt. Metuis suffeccius dux albanorũ dubiã et suspectã semper societatis sue fidem repente ĩ ipsa acie detexit. Detecto enĩ romani exercitus latere in ꝓximo colle consedit pro adiutore speculator pugne futurus · ut aut victis insultaret · aut victores fessos aggrediretur. Non erat dubiũ quin ea res militũ nostrorũ animos d bilitatura eẽt · cũ eodem tempore · et hostes confligere · et

auxilia deficere cernerent. Itaqꝫ ne id fieret. tullus pro
uidit Concitato enī equo omnes pugnanciū globos per
cucurrit. predicans suo iussu secessisse meciū. eumqꝫ cum
ipse signū dedisset inuasurū fidenaciū terga. Quo im
peratore artis consilio metum fiducia mutauit. Proqꝫ
trepidacione alacritate suorū pectora repleuit. ¶ Et
ne continuo a nostris regibus recedam: sextꝰ tarquini
us tarquinij filius indigne ferens quod patris uiribus
expugnari gabij nequirēt: ualenciorem armis excogi-
tauit racionem. qua interceptū illud oppidū romano
imperio addiceret Subito nanqꝫ se ad gabinos contulit
tanquā parētis seuiciā et verbera que voluntate sua per
pessus erat fugiēs. ac paulatim vniuscuiꝰqꝫ factis et cō-
positis blandicijs alliciendo beniuolenciā et apud omnes
plurimū posset consecutus familiarem suum ad patrem
misit indicaturū: quemadmodū cuncta in sua manu ha
beret. et quesiturū quidnā fieri vellet. Iuuenili callidi-
tati. senilis astucia respondit. Siquidem re eximia dele
ctatus tarquinius. fidei autem nuncij parū credēs nihil
respondit. sed seducto eo ī ortū maxima et altissima pa-
pauerū capita baculo decussit. Cognito adolescens silen-
cio simul ac patris facto causam alterius argumēti pro
uidit. Nec ignorauit precipi sibi ut excellentissimū quē
qꝫ gabinorū aut exilio submoueret. aut morte consume
ret. Ergo spoliatā bonis ꝓpugnatoribus ciuitatem. tā
tum non vinctis manibus ei tradidit. Illud quoqꝫ ma
ioribus et consilio prudenter et exitu feliciter ꝓuisum.
Cum enī vrbe capta: galli capitoliū obsiderēt solamqꝫ
potiendi eius spem in fame eorū repositā animaduerte-
rent. perquā callido genē consilij romani usi vnico per
seuerancie irritamēto victores spoliauerūt. Panes enī
iacere cū pluribus e locis ceperunt. Quo spectaculo ob
stupefactos infinitāqꝫ frumēti habundanciā nostris sup
esse credentes. ad pactionem omittēde obsidionis com-

pulerunt . Misert⁹ est tunc ꝑfecto iupiter romane vir:
tutis . presidiū ab astucia mutuantis . cū summa alimen
torum inopia ꝑici presidia inopie cerneret . Igitur ut
vafro ita ꝑiculoso consilio salutarem exitum dedit .

Idemq₃ iupiter postea prestantissimorū ducū nostrorꝫ
sagacibus consilijs ꝓpicius aspirauit . Nam cū alterū
italie latus hannibal laceraret alterū inuasisset hasdru:
bal ne duorū fratrū iuncte copie intollerabili onere fes:
sas simul res nostras vrgerēt . Hinc claudij neronis ue
getum consiliū . illinc liuij salinatoris inclita ꝓuidēcia
effecit . Nero enim compresso a se ī lucanis hannibale .
ꝑsenciā suā quoniā ita racio belli desiderabat mētitus
hosti . ad opem college ferendam per longū iter celeritate
mira tetēdit Salinator in umbria apud metaurū flumē
proximo die dimicatur⁹ . summa cū dissimulacione nero
rem castris noctu recepit . Tribunos enim a tribunis .
Centuriones a cēturionibus . equites ab equitibus pedi:
tes a peditibus excipi iussit . Ac sine ulla tumultuacio:
ne solo vix vnū exercitū capiēte alterū inseruit . Quo
euenit ne hasdrubal cū duobus se consulibus preliaturū
prius sciret . quā vtrusq₃ virtute prosterneret . Ita illa
toto terrarū orbe īfamis punica calliditas romana elu
sa prudēcia . hannibalem neroni hasdrubalem salinatori
decipiēdum tradidit .

Memorabilis eciam consilij
. q . metellus qui cū pro consule bellū ī hispania aduers⁹
celtiberos gereret . vrbemq₃ trebiam caputq₃ eius gentis
viribus expugnare non posset . intra pect⁹ suū multum
ac diu consilijs agitatis . viā reperit : qua ꝓpositū ad exi
tum perduceret . Itinera magno impetu ingrediebatur
deīde alias atq₃ alias regiones petebat . Hos mō obside
bat mōtes paulo p⁹ ad illos transgrediebatur Cum inte
rim tam suis omnibus quā ipsis hostibus ignota erat
causa . in opinate eius ac subite fluctuacionis . Interro
gatusq₃ a quodam amatissimo sibi quid ita sparsum et

ĩcertũ milicie genus sequeretur. absiste ĩquit istud que rere Nam si hui⁹ consilij mei interiorem tunicã consci am esse sensero. continuo eã cremari iubebo. Quorsum igitur ista dissimulacio erupit aut quem finem habuit? Postquã uero et exercitũ suũ ignorancia et totã celtibe riam errore implicabit. cũ alio cursum direxisset. subito ad trebiã reflexit. eamqꝫ inopinatã et attonitã oppres sit Ergo nisi mentem suã dolos scrutari coegisset. ad vl timã ei senectutem apud menia trebie armato sedendum foret. Agathocles autem siracusanorũ rex audacit callidus. Cum enim vrbem eius maiore ex parte cartha ginenses occupassent. exercitũ suũ in affricã traiecit. ut metũ metu. vim vi discuteret. Nec sine effectu. Nam repentino eius aduentu perculsi peni libẽter incolumita tem suam salute hostiũ redimerunt. Pactiqꝫ sunt vt eo dem tempore et affrica siculis et sicilia punicis armis li berarertur. Age si siracusanorũ menia tueri perseueras set illa belli malis vrgeretur. bona pacis fruenda secure carthagini reliquisset. Nunc inferendo que paciebatur dum alienas pocius lacessit opes quã suas tuetur. quo e quiore animo regnũ deseruit. eo tuci⁹ recepit Quid hannibal cannẽsi pug. p. r. aciem nõne priusquã ad di micandũ descenderet compluribus astucie copulatam la queis ad tam miserabilem pduxit exitum. Ante enĩ om nia puidit ut et solem et pulnerem qui ibi uento mul tis excitari solet aduersum haberet. Deinde partem copi arum suarũ inter ipsum prelij tempus de industria fugẽ iussit. Quam cũ a reliquo exercitu abruptam legio ro mana sequeretur. trucidandã eam ab hijs quos ĩ insidijs collocauerat curauit. Postremo quadringẽtos equites subornauit. qui simulata transicione pecierunt consulẽ A quo iussi more transfugarũ depositis armis in vlti mam pugne partem secedere districtis gladijs quos inte tunicas et loricas abdiderant poblites pugnanciũ roma

norū ceciderunt. Hec fuit punica fortitudo. dolis et insi diȷs et fallacia instructa. que nunc certissima circūuente virtutis nostre excusacio est. quoniā decepti magis quā victi sumus.

¶ Capitulū quintū de repulsis

CAmpi quoqꝫ repͥsentata condicio. ambiciosam ī gredie̅tes viā ad forcius sustinendos parū ꝓsperos comiciorū euentus. vtiliter instruxerit. quia ꝓpositis ante oculos clarissimorū virorū repulsis vt non minore cū spe honores ita prudenciore cū animi iudicio petent. meminerintqꝫ nefas non esse aliquid ab omnibus vni negari. Cum sepenumero singuli cunctorū voluntatibus resistere fas esse duxerint. scientes eciā paciencia queri debere quod gracia impetrari nequierit. ¶ Q. elius tuberio a. q. fabio maximo epulū populo nomine. p. affricani patrui sui dante rogatus. ut triduū sterneret lectulos punicanos. pellibus edinis strauit. et pro arge̅teis vasis sanna exposuit. Cuius rei deformitas sic homines offendit ut cū alioqum vir egregius haberetur comicijs qꝫ p̄torijs candidatus in campū. l. paulo auo et publio affricano auunculo nixus desce̅disset. repulsa inde abiret notat⁹. Nam vt p̄uatiqꝫ semper continenciam ꝓbabant. ita publice maxima cura splendoris habita est. Quocirca vrbs non vnius conuiuij numerum sed totā se in illis pelliculis iacuisse crede̅s. ruborem epuli suffragijs suis vindicauit. ¶ Publius autem scipio nasica togate potencie clarissimū lumen. qui consul iugurthe bellū indixit. qui matrem ideam ephrigijs sedibus ad nostras aras focosqꝫ migrantem. sanctissimis manibus excepit qui multas et pestiferas sediciones auctoritatis sue robore oppressit. quo principe senatus per aliquot annos gloriat⁹ est. cū edilitatem curulem adolescens peteret. manūqꝫ cui⁹dam rustico opere duratā more candidatoꝝ tenaci⁹ apprehe̅disset. ioci grā īterrogauit

cū· num manibus solit⁹ esset ambulare ❡ Quod dictū a circūstantibus exceptū ad populū manauit causamqꝫ repulse scipioni attulit. Omnes nanqꝫ rustice tribꝫ pau pertatem sibi ab eo exꝓbratā iudicātes· iram suā adue= sus contumeliosam eius vrbanitatē distrinxerunt. Igitꝰ ciuitas nostra nobiliū iuuenū ingenia ab insolencia re uocando· magnos et vtiles ciues fecit· honoribusqꝫ non paciendo ess a securis peti debitū auctoritatis pond⁹ ad iecit. ❡ Nullus error talis in· l· emilio paulo con= spect⁹ est· sed tamen aliquociēs frustra consulatū pecijt. Idemqꝫ cū iam campū repulsis suis fatigasset· bis con= sul et censor fact⁹ est · amplissimū eciā dignitatis gradū obtinuit. Cuius virtutem iniurie non fregerunt· sed a= cuerunt· quoniāquidem ipsa nota accēsam cupiditatem summi honoris ardenciorem ad comicia detulit· vt popu lum quia nobilitatis splendore et animi sui bonis moue re non potuerat · pertinacia vinceret. ❡ Q· autem ceciliū metellū pauci et mesti amici consulatus repulsa· afflictum tristicia ac rubore plenū domum reduxerunt. Et eundem de pseudo philippo triūphantem vniuersus se natus letū et alacrem in capitoliū ꝓsecut⁹ est. Achaici eciā belli cui summā manū· l· mummi⁹ adiecit· maxīa pars ab hoc viro ꝓfligata est. Ei ne ergo populus con sulatum negare potuit cui mox duas clarissimas ꝓuin= cias aut datur⁹ erat aut debitur⁹ achaidā ac macedoniā Et quidem hoc facto meliore eo ciue usus est. Intellexit enim quā industrie sibi gerendus esset consulatus· quem tanto labore impetrari senserat. ❡ Quid tam excel lens quid tam opulentū quā· l· silla ·diuicias ·imperia largit⁹ est· leges vetustas abrogauit· nouas tulit. Hic quoqꝫ in eo campo cui⁹ postea domin⁹ extitit repulsa ꝑ ture suggillat⁹ est omnia loca petiti honoris si quis mō deorū formā et imaginem eius future potencie · p· r· re presentasset impetratur⁹ ❡ Sed ut comiciorū maximū

crimiē referam · m · porcius cato plus moribus suis pre:
ture decoris adiecturus · quā ṗtexto eius splendoris ipse
laturus · consequi illam a populo aliquādo non potuit
Proxima demēcie suffragia · que quidem satis graues
penas erroris sui perpenderunt · quoniā quem honorem
catoni negauerant · vatinio dare coacti sunt . Ergo si ve
re estimare volumus non catoni tunc ṗtura · sed ṗture
cato negatus est . De necessitate

Abhominande quoqꝫ necessitatis amarissime le:
ges et truculentissima imperia · vrbem nostram ·
tum eciam exteras · gentes multa non intellectu
tantū · ꝫ eciā auditu grauia perpeti coegerunt Nā
aliquot aduersis prelijs secundo punico bello exhausta
militari iuuentute romana senat⁹ auctore tito gracho
consuli censuit · uti publice serui aduersum ꝯpulsandorū
hostiū impetū emerētur . Eaqꝫ de re p · tr · pl · ad populū
lata rogacione tres creati sunt viri qui quatuor et vigi:
ti mi · milia seruorū comparauerunt · ad actosqꝫ iureiu
rando strenuā se fortemqꝫ operam daturos quoad peni es
sent in italia · data arma in castra miserunt Ex apulia
eciā et a fiduculis septuaginta atqꝫ ducēti ad supplemē
tum equitatis sunt empti . Quanta violencia est casus
acerbi Que ciuitas ad id tempus ingenueqꝫ originis ca
pite censos habere milites fastidierat eadem cellis seruili
bus extracta corpora et a pastoralibus casis collecta mā
cipia · uelut ṗcipuū firmamentū exercitui suo adiecit . Ce
dit ergo interdū generosus spiritus utilitati et fortune
viribus succūbit · vbi nisi tuciora consilia legeris · specio:
sa sequenti concedendū est . Cannensis autem cla:
des adeo vrbem nostram vehementer confudit ut · m · iu
nij opera dictatura · r · p · administrantis spolia hostium
affixa templis deorū numini consecrata instrumēto mi:
licie ꝓfuturo conuellerentur · ac pretexati pueri arma ī
duerent · addictorū eciā et capitali crimine dampnatorū

.vi. milia conscriberent. Que si per se aspiciant aliqd
ruboris habeant. si autem admotis necessitatis viribus
ponderentur. seuicie temporis conueniēcia presidia vide-
antur ¶ Propter eandem cladem senatus octacilio
qui siciliam cornelio mammule qui sardiniā ꝓ p̄toribꝫ
optinebant. querentibus quod neqꝫ stipendiū neqꝫ frumē
tum classibus eorū et exercitibus socij preberēt. affirmā-
tibus eciam nec habere quidem eos vnde id prestare pos
sent. rescripsit erariū longinquis impensis nō sufficere
proinde quo pacto tante inopie succurrendū esset ipsi ꝓ
uiderēt. his literis quid aliud quā imperij sui guberna-
cula e manibus abiecit. siciliamqꝫ et sardiniam benignis
simas vrbis nostre nutrices gradus stabilitamēta bellorꝫ
tam multo sudore et sanguine in potestatem redactas.
paucis verbis te scilicet necessitate iubente dimisit ꝫ
¶ Eadem cassilinates obsidione hannibalis clausi alimē
torūqꝫ facultate defecti lora necessarijs vinculorū vsibus
subducta. eque scutis detractas pelles feruēti resolutas a
qua mandere voluistis. Quid illis si acerbitatem casus
intueare miserius si constanciā respicias fideliꝰ ꝫ Qui
ne a romanis desisterēt tali vti cibi genere sustinuerunt.
cum pinguissima arua sua fertilissimosqꝫ campos suos
menibus suis subiectos intuerentur. Itaqꝫ campane vr
bis que punicam feritatem delicijs suis cupide fouit in
ꝓpinquo situm cassilinū modo rarum. virtute clarū per-
seuerantis amicicie pignore impios oculos uerberauit
¶ In illa obsidione et fide cum trecēti p̄nestini ꝑmane-
rent. euenit vt ex his quidā murem captū ducentis poci
us denarijs vendere. quā ipse leniēde famis gracia consu
mere mallet. Sed credo deorū ꝓuidēcia effectū et uendito
ri et emptori quem vterqꝫ merebatur exitum attribuit.
Auaro enī et fame consumpto manubijs sordiū suarum
frui non licuit. equi animi vir ad salutarem impensam
faciēdā care quidē. verū necessarie comparato cibo vixit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

¶ C· autem mario· gn· carbone consul' ciuili bello cū · l· silla dissidētibus quo tempore non· r· p· uictoria que rebať· sed p̄miū uictorie erat· r· p· s· c· aurea atq̄ argē:tea templorū ornamēta ne militibus stipēdia deessent/cōflata sunt. Digna enī causa erat· hi ne an illi crudelitatem suam ꝓscripcione ciuiū saciarent. ut dij inmortales spoliarētur. Non ergo· p· c· uoluntas· sed teterrime necessitatis truculenta manus illi consulto stilū suū impressit. ¶ Diui iulij exercitus idest inuicti ducis inuicta dextera cū armis numanciā clausisset· aggeriq̄ extruen:do materia deficeretur· congerie hostiliū cadauerū quam desiderauerat altitudinem instruxit· eamq̄ tragulis et pilis quia roboree sudes deerant magistra noue molicionis necessitate usus uallauit. ¶ Atq̄ ut diuinam filij mencionem celesti patris recordacioni subnectā· cū effu:surus se in nostras ꝓuincias parthorū pharates videretur· vicineq̄ imperio eius regiones subita īdicti tumul:tus denunciacione quaterētur· tanta in bosphorano tractu cōmeatꝰ penuria incessit uti sex milibus denarijs singula uasa olei· frumētiq̄ modijs totidem mancipia permutarētur. Sed amarissimā tempestatem anguste cura tutele tunc terrarū orbe uagans dispulit. ¶ Cretensibꝫ nihil tale presidiū affulsit· qui obsidione metelli ad ul:timāq̄ penuriā cōpulsi: sua iumētorū q̄ suorū vrina sitim torserunt· iustius dixerim quā sustētarunt· quia dum vinci timent· id passi sunt quod eos ne uictor quidē pati coegisset. ¶ Numantini autem a scipione uallo et aggere circūdati· cū omnia que famem eorū trahere poterant consumpsissent ad vltimū humanoꝝ corpoꝝ da:pibus vsi sunt. Quaꝓpter capta iam vrbe· complures inuenti sunt artus et membra trucidatorū corporū sinu suo gestantes. Nulla est in his necessitatis excusacio. Nam quibus mori licuit sic viuere necesse non fuit. Horum trucem p̄tinaciam in consimili facinore calla

gurritanorum execrabilis impietas supgressa est · qui pseue rancius interempti sertorij cineribus obsidionem · gn · pompei frustrantes fidem prestarent · quia nullum iam aliud in vrbe eorum supererat animal · uxores suas natosqz ad usum nefarie dapis uerterunt . Quoqz ducius armata iuuentus uiscera sua uisceribus suis aleret · infelices cadauerum reliquias sallire non dubitauit En quem aliquis in acie hortaretur · ut pro salute coniugum et liberorum fortiter dimicaret . Ex hoc nimirum hoste tanto duci pena magis quam uictoria petenda fuit · quia plus vindicatus libertatis quam uictus glorie afferre potuit · cum omne serpentum ac ferarum genus comparacione sui titulo feritatis superauit . Namqz illis dulcia vite pignora proprio spiritu cariora sunt · ea calla gurritanis prandia · atqz cene extiterunt .

Capitulum septimum de testamentis que rescissa sunt

VAcemus nunc negocioqz actorum hominis et precipue cure et vltimi est temporis Consideremus que qz testamenta aut rescissa sunt legitime facta aut cum merito rescindi possent rata manserunt · que ne ad alios quam qui expectabant honorem hereditatis transtulerunt . Atqz ita ut eo ordine quo proposui exequar militantis cuiusdam pater cum de morte filij falsum e castris nuncium accepisset · qui erat falsus · alijs heredibus scriptis decessit . Peractis deinde stipendijs adolescens domum petit Errore patris · impudencia amicorum domum sibi clausam reperit . Quid enim illis in uerecundius quam florem iuuente p · r · p · assumpserat · maximos labores ac plurima pericula tolerauerat · aduerso corpore exceptas cicatrices ostendebat · et postulabat ut auicos eius lares ociosa ipsi vrbi onera possiderent . Itaqz depositis armis coactus est in foro togatam ingredi miliciam acerbe cum improbissimis enim heredibus de paternis bonis apud centum viros contendit · omnibusqz non solum consilijs sed eciam sentencijs superior discessit . Item mannei carseolani splendis:

simi equitis romani filius a suffenate auunculo suo ad:
optat⁹ · testamentum naturalis patris quo p̄terit⁹ erat
apud centū viros rescindit · cū ī eo tullian⁹ pōpeij ma:
gni familiaris ip̄o quidē pompeio signatore heres scⁱpt⁹
eēt. Itaqꝫ illi ī iudicio plus cū excellentissimi viri gra:
cia quā cū parentis cineribꝫ negocij fuit. Ceterū quā:
uis vtraqꝫ hec aduersus nitebant̄ · tamē paterna bona
obtinuit. Nam · l · quidē sextilius · p · popilius quos
· m · anneus sanguine sibi cōiunctos eadē ex parte qua
tullianū heredes fecerat · sacramēto cū adolescētulo con:
tendere ausi nō sunt · tametsi precipuis eo tempore ma:
gni viribꝫ ad defendēdas tabulas testamēti inuitari po:
terant · et aliquantū adiuuabant heredes · q̄ꝺ · m · anne:
ius · ī sufenatis familiam ac sacra transierat. Sed artis
simū īter homīes · ꝑcreacionis vinculū patris simul vo
luntatem et principis auctoritatem superauit.
· G · autem terciū a patre infantem exheredatū petro:
nia matre quā tritius quo aduixit ī matrimonio ha:
buerat natū · diuus augustus ī bona paterna ire decre
to suo iussit · patris patrie animo vsus · quoniā triti⁹
in ꝓprio iure ꝓcreato filio summa cū iniquitate pater
num nomē iurgauerat. Septicia quoqꝫ mater
trathalorum ariminensiū irata filijs in contumeliam
eorū cū iam parere nō posset publio seui admodū nu:
psit · testamēto eciam vtroqꝫ p̄terito. A quibus adit⁹
diuus augustus · et nupcias mulieris et suprema iudi:
cia imꝓbauit. Nam hereditatē maternā filios habere
iussit: dotem · quia non creandorum liberorum causa
coniugiū intercesserat virum retinere vetuit. Si ipsa
equitas hac de re cognoscere potuisset · ne iustius aut
gracius ꝓnunciaret. Spernis quos genuisti · nubis ef
feta · testamēti ordinem · violento animo confundis ·
neqꝫ erubescis ei totum patrimoniū addicere · cui⁹ pollu
to iam corpori marcidam senectutem tuam substrauisti

Ergo dum hic te egeris · ad inferos vsqꝫ celesti fulmine afflata es. ¶ Egregia · g · quoqꝫ calpurnij pisonis prefecti vrbis constitucio. Cum enim ad eum terencius ex octo filijs quos in adolescenciam perduxerat ab vno in adopcionem dato exheredatum se querelam detulisset · bonorum adolescentis possessionem ei dedit · heredesqꝫ lege agere passus nō est. Mouit ꝓfecto pisonem patria maiestas · donum vite · beneficiū educacionis · sed aliquid eciam flexit · circumstanciū liberorum numerꝰ · quos cum patre septem fratres impie exheredatos videbat. ¶ Quid mamerti emilij lepidi consul quā graue decretum & Genicius quidem matris magne gallus a · gn̄ · oreste pretore vrbis impetrauerat · ut restitui se in bona veniam iuberet · quorū possessionē secūdum tabulas testamēti ab ipso acceperat. Appellatꝰ mamertus a surdino cuꝰ libertus genitū heredem fecerat · p̄toriam iurisdictionem abrogauit · quod diceret geniciū amputatis sui ipsius sponte genitalibꝫ corporis partibus neqꝫ virorū neqꝫ mulierū numero haberi debere. Conueniens mamerto · conueniens principi senatus decretū quo ꝓuisum est ne obscena genicij presencia inquinata qꝫ voce tribunalia magistratuū sub specie petiti iuris polluerentur. ¶ Multo · q · metellꝰ pretorem vrbanū seueriorem egit · quā orestes gesserat qui vetilio lenoni bonorum iuueni possessionem secundum tabulas testamenti n̄ dedit · quia vir nobilissimꝰ et grauissimus fori ac lupanaris separandam condicionem existimauit · nec ad factū illius comꝓbare voluit qui fortunas suas in stabulū contaminatū ꝓiecerat · aut huic tanquam integro ciui cura reddere · qui se ab omni honesto vite genere abruperat. ¶

Capitulum octauum que rata manserunt cum causas haberent cur rescindi possent.

His rescissorum testamentorũ exemplis contenti attingamus ea que rata manserũt. cum causas haberent propter quas rescindi possent. ¶ Quam certe quã eciam note insanie tuditanus utpote qui populo nummos sparserit. togamqꝫ velut tragicam vestem ĩ foro trahẽs maximo cũ hominũ risu cõspectus fuerit. ac multa his cõsentanea fecerit. Testamento filiũ instituit heredẽ. quod tiberius longus sanguine ei ꝓximus haste iudicio subuertẽ frustra conatꝰ est. Magis enĩ centũ viri quid scriptũ eẽt in tabulis. quam quis ea scripsisset considerandũ estimauerunt. Vita tuditani demens eburcie autẽ. q. lucij menenij agrippe vxor fuerat tabule testamẽti plene furoris Nã cum haberet duas simillime probitatis filias pletoniã et affroniam animi sui pocius inclinacione ꝓuecta qꝫ vllis alterius iniurijs aut officijs cõmota. pletoniam tantummodo heredem instituit. Filijs eciam affronie admodũ amplo patrimonio. xx. nummũ legauit Affronia tamen cũ sorore sacramento contendere noluit. testamentũqꝫ matris paciencia honorare quã iudicio conuellere sacius eẽ duxit. eo seipsam indigniorem iniuria ostendens. quo eam equiore animo sustinebat ¶ Minus mirandũ errorem muliebrem. q. metellus fecit. Is nanqꝫ plurimis et celeberrimis eiusdem nominis viris. in vrbe nostra vigentibus claudiorũ eciam familia quam artissimo sanguinis vinculo cõtigebat florente currinatem solum heredem reliquit. nec hoc testamentũ eius quisquam acceptauit. ¶ Item pompeius reginꝰ vir transalpine regionis cum testamento fratris preteritus eẽt. et ad coarguendam iniquitatem eius binas tabulas testamentorum suorum in comicio incisas habita vtriusqꝫ ordinis maxima frequencia recitasset. in quibus magna ex parte heres fratẽ erat scẽptus. prelegebatᷣ qꝫ ei cencies & quinquagies sesterciũ

multũ ac diu intẽ assenciẽtes indignacioni sue amicos questus quod ad haste iudiciũ attinuit· cineres fratris quietos eẽ passus est· et erant ab eo ĩstituti heredes neqꝫ sanguine pegino vel pagano pares· neqꝫ pximi sed alieni et humiles ut nõ solum flagiciosum silenciũ sed eciam prelacio contumeliosa videri posset eque felicis impunitatis Sed nescio an tetrioris hec delicti testamẽta

¶ Capitulum nonum de his Que aduersus opinionem hominum heredes habuerunt

QVintus cecilius· l·lucilli promptissimo studio maxĩa qꝫ liberalitate et honestũ dignitatis gradũ et ãplissimũ pt̃imoniũ cõsecutꝰ· cũ p̃ se semp tulisset vnũ illum sibi eẽ heredẽ moriens eciã anulos ei suos tradidisset pompeium atticũ testamẽto adoptauit omniũqꝫ bonorum heredem reliquit. Sed fallaces et ĩsidiosi cadauer· p· r· ceruicibus recte circũdatum p viã trabit. Itaqꝫ nefarius homo filiũ quidem et heredem habuit quem voluit· funus autem et exequias quales meruit. ¶ Neqꝫ alijs dignus fuit· titus marius vrinas qui ab infimo milicie loco beneficijs diui augusti impatoris ad summos castrensis honores perductus eorũqꝫ vberrimis questibus locuples factus· nõ solũ ceteris vite temporibus ei se fortunas suas relinquere· a quo acceperat predicauit· sed eciam pridie quam expiraret idem istud ipsi augusto dixit· cũ interim ne nomen quidem eius tabulis testamenti adiecit. ¶ L· autem valerius cui cognomen heptacordo fuit togatũ hostem corneliũ bello expertus· utpote ope eius et consilio compluribus priuatis litibus vexatus· ad vltimumqꝫ subiecto accusatore capitali crimine accusatus p̃teritis aduocatis et patronis suis solũ heredẽ reliquit Nimirum consternacio que animũ eius transuersum egit· amauit enĩ sordes suas· et dilexit pericula· et dam

nacionem votis expetiunt. auctorem harũ rerũ beniuolencia ꝓpulsatorem odio insecutus. ¶ T. barrulus lentulo pinthei cuiꝰ amantissimũ animũ liberalissimã amiciciam senserat. decedẽs anulos suos ꝑinde atqȝ vnico heredi tradidit. quem nulla ex parte heredem relinquebat. Quantũ illo momento temꝑis consciencia si modo vires quas habere creditur. possidet a teterrimo homine suppliciũ exegit. Inter ipsam enim fallacis et nigrate culpe cogitacionem spiritũ posuit quasi tortore aliquo mentem eius intus cruciante. quod animaduertebat e vita ad mortem transitũ suũ et supnis inuisum esse. et inferis detestabilem futurum. ¶ .M. vero popilius senatorij ordinis opiũ gallũ ab ineunte etate familiarissimũ sibi moriens ꝓ vetusto iure amicicie et vultu benigno respexit et verbis magnũ pre se amorem ferentibꝫ prosecutus est. Vnum eciam de multis qui assidebant vltimo complexu et osculo dignũ iudicauit. Sup qȝ anulos quoqȝ suos ei tradidit videlicet ne quid ex ea hereditate quam nõ erat auditurus amitteret. Quod ocius vir diligẽs. sed moriẽtis amici plenum contumelie ludibriũ. in locellũ repositos et a ꝑ̃sentibus assignatos diligentissime heredibus illius exheres ipse reddidit. Quod hoc loco inhonestius aut quid intempestiuius. Senator. p. r. curia egressus homo vite fructibꝫ continuo cariturus sanctissima iura familiaritatis morte pressis oculis & spiritu supmos anhelitꝰ reddẽte scurrili lusu suggillãda sibi desumpsit

¶ Capitula libri octaui

Primum. Infames rei quibus decausis absoluti ã dampnati sunt. ¶ Secundũ de priuatis iudicijs insignibus. ¶ Tercium que mulieres apud magistrates pro se aut alijs causas egerunt. ¶ Quartũ de questionibꝫ ¶ Quintũ de testibus. ¶ Sextum Qui. que ĩ alijs vindicarant ipsi cõmiserũt. ¶ Septimũ de studio et indu:

stria. ¶ Octanum de ocio. ¶ Nonum Quãta vis elo
quencie est. ¶ Decimũ Quantũ momentũ sit in pro
nunciacione et aperto motu corporis. ¶ Vndecimum
Quam magni effectus arcium sint ¶ Xij. Quedam
nulla arte effici posse. ¶ Xiij. Sue quemꝙ artis opti
mum et auctorem esse et disputatorem ¶ Xiiij. de sene=
ctute. ¶ Xv. de cupiditate glorie. ¶ Xvi. Que cuiꝙ
magnifica contigerunt.

¶ Capitulum primum

Nunc quoꝙ vt equiore animo ancipites
iudiciorum motus tollerentur. recorde
mur inuidia laborantes pro quibꝫ cau
sis aut absoluti sint aut damnati.
.M. oracius interfecte sororis crimĩe a
tullio rege damnatꝰ. ad populũ ꝓuo=
cato iudicio absolutꝰ est. Quorũ alterũ attrocitas
necis mouit. alterũ causa flexit. quia iminaturũ vir
ginis amorem seuere magis quam impie punitũ existi
mabat. Itaꝙ forti punicione liberata. fratris dextera
tantũ consanguineo quantũ hostili cruore glorie hauri
re potuit. Acrem se tunc pudicicie custodem. p. r. po
stea plus iusto placidũ iudicem prestitit. Cum a libo
ne. tr. pl. seruius galba ꝑ rostris vehementẽ ĩcrepare=
tur quod lusitanorũ magnam manũ interposita fide
pretor in hispaniam ĩteremisset. actioniꝙ tribunicie
.M. catho vltime senectutis oracione sua quam in ori
gine retulit subscriberet. reus ꝓ se iam nihil recusans
paruulos liberos suos et galli sanguine sibi coniunctũ
filiũ flens cõmendare cepit: eoꝙ facto mitigata conci
one. qui omniũ consensu periturus erat pene nullũ tri
ste suffragiũ habuit. Misericordia vero illam questio=
nem ñ equitas rexit. quoniam que innocencie. tribui
nequierat absolucio. respectui puerorũ data est.
Consentaneũ quod sequitur a gabinius in maximo ĩ=

famie sue ardore suffragijs populi memmio accusato-
re subiectus abrupte esse spei videbatur: quoniam et ac
cusacio partes suas plene exhibebat et defensionis pre
sidia inualida fide nitebantur · et qui iudicabant ira
precipiti penā hominis cupide expetebant. Igit̄ lictor
et carcer ante oculos obuersabantur · cū interim om̄ia
ista propicie fortune interuentu dispulsa sunt · Filius
nanqȝ gabinij sisenna consternacionis impulsu ad pe-
des se memij suplex ꝓstrauit. Inde aliquod fomentum
procelle petens · vnde tocius impetus tempestatis erupe
rat. Quē truci vultu a se victor insolens repulsum ·
excusso e manu anulo humi iacere aliquamdiu passus
est. Quod spectaculū fecit ut lelius · tr · pl · approbanti
bus cunctis gabiniū dimitti iuberet · ac documentū da-
retur · neqȝ secundarū rerum ꝓuentu insolenter abuti
neqȝ aduersis ꝓprie debilitari oportere. Idqȝ proximo
exemplo eque patet. ¶ Appius claudius nescio re-
ligionis maior an patrie iniuria siquidem illius vetu
stissimū morem neglexit · huius pulcherrimā classem
amisit · īfesto populo abiectus: cū effugere debitam pe-
nam nullo modo posse crederet̄ · subito cohorti imbris
beneficio tutus fuit a damnacione. Discussa enim que
stione aliam velud dijs interpellantibus de integro in
staurari nō placuit. Ita cui maritima tempestas cau-
se dictionem contraxerat · celestis salutem attulit. ¶
Eodem auxilij genere tucie virginis vestalis incesti cri
minis ree castitas īfamie nube obscurata emersit · que
consciencia certe sinceritatis sue spem salutis ancipiti
argumento ausa petere est. Arrepto enim cribro vesta
inquit si sacrificijs castas semper admoui manus · effi
ce ut hanc hauriam e tiberi aquam et in edem tuam ꝑ-
feram. Audacter et temere iactis votis sacerdotis rerū
ipsa natura cessit. ¶ Item · l · piso a · l · claudio pul-
chro accusatus quod graues et intollerabiles iniurias

socijs ītulisset · hautdubie ruine metum fortuito auxi-
lio vitauit. Nanqꝫ ꝑ id ipsum tempus quo tristes de
eo sentencie ferebantur repentina vis nimbi incidit.
Cumqꝫ ꝓstratus humi pedes iudicum oscularetur · os
suum ceno repleuit Quod conspectū totam questionē
a seueritate ad clemenciam et mansuetudinem transtu
lit · quia satis iam graues eū penas socijs dedisse arbi
trati sunt · huc deductum necessitatis ut abicere se tam
suppliciter aut attollere tam deformiter cogeret. Sub-
nectam duos · accusatorū suorū culpa absolutos. ¶
· Q · flaui9 a · C · valerio edili apud populū reus actus
cum quatuordecim tribuū suffragijs damnat9 esset pro
clamauit se innocentem opprimi. Cui valerius eque
clara voce respondit · nihil sua interesse nocens ne an
innoxius periret · dummodo periret. Qua violencia
dicti reliquas tribus aduersario donauit. Abiecerat
inimicū eundem dum ꝑcerto pessūdatū credidit · erexit
victoriamqꝫ in ipsa victoria perdidit ¶ · G · eciam
costoniū seruilia lege reum ꝓpter plurima et euidentis
sima facinora sine vlla dubitacione nocentem valerij
valentini accusatoris eius recitatū in iudicio carmen
quo puerū ꝑtexatū & ingenuam virginem a se cor-
ruptam poetico ioco significauerat correxit. Siquidē
iudices iniquum rati sunt eum victorem dimittere qui
palmā non ex alio ferre sed de se dare merebatur. Ma-
gis vero valerius in costonij absolucione damnatus ·
quam costonius in sua causa liberatus est. ¶ Attin-
gam eos quoqꝫ quorū salus ꝓprijs obruta criminibus
ꝓximorū claritati donata est. ¶ Attiliū calatinū
saranorū oppidi ꝓdicione reum admodū infamem im
minentis damnacionis periculo pauca verba · q · maxi-
mi soceri subtraxerunt · quibus affirmauit si in eo cri-
mine sontem illū ipse comperisset · direpturū se fuisse
affinitatem. Continuo enim populus pene iam explo

ratam sentenciam suam vnius iudicio concessit · indignum ratus eius testimonio non credere cui difficillimis · r · p · temporibus bene se exercitus credidisse meminerat. ¶ · M · quoque emilius scaurus repetundarum reus · adeo perditam et comploratam defensionem in iudicium attulit · ut cum accusator diceret lege sibi centum atque viginti hominibus denunciare testimonium licere · se que non recusare quominus absolueretur · si totidem nominasset quibus in prouincia nihil abstulisset · tam bona condicione vti non potuerit Tamen propter vetustissimam nobilitatem et recentem memoriam patris absolutus est. Sed quemadmodum splendor amplissimorum virorum in protegendis reis plurimum valuit · ita opprimendis non sane multum potuit · quinceciam euidenter noxijs dum eos acrius impugnat profuit. ¶ · L · quoque scipio emilianus Cottam apud populum accusauit. Cuius causa quamquam grauissimis criminibus erat confossa · septies ampliata · et ad vltimum octauo iudicio absoluta est · quia homines verebantur · ne precipue accusatoris amplitudini damnacio eius donata existimaretur Quos hec secum locutos crediderim. Nolumus caput alterius petentem · in iudicium triumphos & trophea spolia que et deuictarum nauium rostra deferre. Terribilis sit is aduersus hostem · cuius vero salutem tanto fragore glorie subnixus ne insequatur. Tam vehementes iudices aduersus excellentissimum accusatorem · quam mites in longe inferioris fortune reo. ¶ Callidius benoniensis in cubiculo mariti nocte deprehensus · cum ob id causam adulterij diceret · inter maximos et grauissimos infamie fluctus emersit · tanquam fragmentum naufragij leue admodum genus defensionis amplexus · affirmauit enim se ob amorem pueri serui eo esse perductum Suspectus erat locus · suspectum tempus suspecta matris familie persona · suspecta eciam adolescencia

ipsius· sed crimen libidinis confessio intemperancie li:
berauit. Remissioris hoc illud aliquanto grauioris
materie exemplum. ¶ Cum parricidij causam fra
tres duo celij dicerent splendido tarratine loco nati· q̄ꝑ
pater· t· celius in cubiculo quiescens· filijs altero cubā
tibus lecto erat interemptꝰ· neqꝫ aut seruus quisquam
aut liber inueniretur· ad quem suspicio cedis pertine:
ret· hoc vno nomine absoluti sunt· quia iudicibꝫ pla:
num factū est illos aperto hostio inuentos esse dormiē
tes. Sompnus innoxie securitatis certissimꝰ iudex mi
seris opem tulit. Judicatū est enim rerū naturam nō
recipere ut occiso patre supra vulnera & cruorem eius
quietem capere potuerint ¶ Percurremus nunc eos
quibus in cause dictione magis que extra questionem
erant nocuerunt· quam sua innocencia opem tulit ¶
L· scipio post speciosissimū triumphū de rege anthiaco
ductum· perinde ac pecuniam ab eo accepisset· damna:
tus est. Non puto q̄ precio corruptus fuerit· ut il:
lum tocius asie dominū et iam europe victrices manꝰ
inicientem vltra taurum montē submoueret Sed alio:
quin vir sincerissime vite et ab hac suspicione procul·
remotus inuidie que tunc in duorū fratrū inclitis cog
nominibus habitabat resistere non potuit. ¶ At sci
pioni quidem maxime fortune fulgor· C· autem decia
no spectate ītegritatis viro vox sua exitū attulit. Nā
cum· p· furiū inquinatissime vite ꝓ rostris accusaret
quia quadam in parte actionis de morte· l· saturnini
queri ausus fuerat· nec reum damnauit· et insuper ei
penas addictas rependit. ¶ Sextum quoqꝫ ticium
similis casus ꝓstrauit. Erat innocens· erat agraria
lege lata graciosus apud populum. Tamen q̄ satur
nini imaginem domi habuerat· suffragijs eum tota cō
cio oppressit. ¶ Adiciatur his claudia quam inson
tem crimine quo accusabatur votum impiū subuertit

Quia cũ a ludis domum rediens turba elideretur· optauerat ut frater suus maritimarũ viriũ nostrarũ precipua iactura reuiuisceret· sepiusq3 consul fact9 infelici ductu nimis magnam vrbis frequenciam· minueret possumus eciã ad illos breui diuerticulo transgredi q̃s leues ob has causas dampnacionis incursus abripuit. ¶ M· mudius· gn· lollius· l· sextilius triumuiri q2 ad ĩcendiũ in sacra via ortũ extinguendũ tardius venerãt a· tr· pl· die dicta apud populũ dampnati sunt. ¶ Itẽ · p· villius triumuir nocturnus a· p· aquillio· tr· pl· accusat9 populi iudicio concidit· quia vigilias negligencius circũierat. Admodũ seuere note· et illud populi iudiciũ· cum· m· emuliũ portinã a· l· cassio accusatum crimine nimis sublime extructe ville in aliciensi agro graui multa affecit. ¶ Non suprimenda illius quoq3 dampnacio qui pueruli sui nimio amore corrupt9 rogat9 ab eo ruri ut omasum in cenam fieri iuberet· cum bubule carnis in ꝓpinquo emende nulla facultas esset domito boue occiso desiderium eius expleuit· eo q3 nomine publica questione afflict9 est· innocẽs· nisi tã prisco seculo natus esset. ¶ Atq3 ut eos quoq3 referamus qui in discrimen capitis adducti· neq3 dampnati neq3 absoluti sunt. Apud· m· popiliũ lenatem pretorem quedam quod matrem fuste percussam interemerat· causam dixit· de qua neutram in partem late sentencie sunt· quia habunde constabat· eandẽ veneno necatorum liberorũ· dolore commotam· quos auia filie ĩfensa sustulerat· parricidum vltam eẽ parricidio· quorum alterũ vlcione· alterũ absolucione· ñ dignũ iudicatũ est. ¶ Eadem hesitacione· p· quoq3 dolabelle pro consulari imperio asiam obtinentis animus fluctuat9 est. Mater familie et smirnea virũ et filiũ interemit· cum ab his optime indolis iuuenẽ quẽ ex priore viro enixa fuerat· occisum comperisset. Quam rem dolabella ad

se delatam athenas ad ariopagi cognicionē relegauit· quia ipse neq3 liberare duabus cedibus contaminatā neq3 punire eā iusto dolore impulsam sustinebat. Cōsideranter et mansuete proconsul. Sed ariopagite quoq3 non minus sapienter· qui in specta causa et accusatorem et ream post centū annos ad se reuerti iusserunt· eodem affectu moti quo dolabella. Sed ille transferēdo questionem· hij differendo· dampnandi atq3 soluendi inexplicabilem cunctacionem mutabant.

¶ Capitulum secundum de priuatis iudicijs insignibus

PVblicis iudicijs addiciam priuata· quorū magis equitas questionū delectare quam immoderata turba offendere lectorem poterit. ¶ Claudius centumalus ab auguribus iussus altitudinem domus sue quam in celio monte habebat submittere· qa his ex arte auguriū capientibus officiebat· vendidit eā calpurnio lanario nec indicauit quod imperatum a collegio augurū erat. A quibus calpurnius demolliri domū suam coactus· M· portiū catonem incliti catonis patrem arbitrū cum claudio adduxit vt formulam daret quicquid sibi facere oporteret ex fide bona· cato ut est edoctus de industria claudiū predictū sacerdotū suppressit· sed continuo illum calpurnio dampnauit· summa quidem cū equitate· quia bone fidei venditorē nec commodorū specie augurem nec incommodorū cognicionem obscurare oportet. Notū suis temporibus iudiciū commemoraui· sed ne quod relaturus quidem sū oblitterandū est silencio. ¶ C· visellus varro graui morbo correptus trecenta milia nummū ab oracilia laterensi cū qua commerciū libidinis habuerat expensa ferri sibi passus est· eo consilio ut si decessisset ab heredibus eam summam peteret· quam legati genus esse voluit libidinosam liberalitatem debiti nomine colorando. Euasit deinde ex illa tempestate aduersus vota ora:

licie. Que offensa q spem prede sue morte non matu rasset. ex amica obsequenti subito destrictam feneratri cem agere cepit. nummos petendo. quos ut fronte in verecunda ita inani stipulacione captauerat. de qua re. G. aquilius vir magne auctoritatis. et sciencia iu ris ciuilis excellens iudex adductus adhabitis in consi lio principibus ciuitatis prudēcia et religione sua mu lierem reppulit. Quod si eadem formula et varro dā nari et aduersaria absolui potuisset. eius quoqȝ non dubito quin turpem et in concessum errorem libenter castigaturus fuerit. Nunc priuate actionis calumni am ipse compescuit. adulterij crimen publice questioni vindicandum reliquit. ¶ Multo animosius et ut mi litari spiritu dignum erat se in consimili genere iudi cij. G. marius gessit. Nam cum. G. ticinius mintur nensis fanniam vxorem quam impudicam de industria duxerat eo crimine repudiatam dote spoliare conaretᷣ sumpt⁹ inter eos iudex in conspectu habita questione seductum ticiniū monuit ut incepto desisteret ac mu lieri dotē redderet Quod cū sepi⁹ frustra fecisset coact⁹ ab eo sentenciam ꝓnunciare. mulierem impudicicie se stercio nummū ticiniū summa tocius dotis dampnauit p̄fatus idcirco se hunc iudicandi modum secutum. cū liqueret sibi ticiniū patrimonio fannie insidias struen tem impudicie coniugiū expetisse Fannia autem hec est que postea mariū hostem a senatu iudicatū cenoqȝ paludis qua extractus erat oblitū. eciam in domū suā custodiendū minturnis deductum. ope quantacūqȝ po tuit adiuuit. memor q inpudica iudicata eēt suis mo ribus. q dotē seruasset. illius religioni acceptum ferri debere. ¶ Multus sermo eo eciam iudicio manauit. in quo quidam furti dampnat⁹ est. quia equo cui⁹ vsus illi vsqȝ ariciam commodat⁹ fuerat. vlteriore eius mu nicipij cliuo vectus esset. Quid aliud hoc loci quam

verecundiam illius seculi laudemus in quo tam mini-
mo a pudore excessus puniebantur.

¶ Capitulum tercium Que mulieres apud magistratus
pro se aut pro alijs causas egerunt.

Se de his quidem feminis tacendū est· quas con-
dicio nature et verecundie stola ut in foro et iu
dicijs tacerent cohibere non valuit. ¶ Ame
sia sentencia rea causam suam· l· ticio pretore iudiciū
cogēte maximo populi concursu egit· motusqȝ omnes
ac numeros defensionis non solum diligēter sed eciam
fortiter executa· et prima actione et pene cunctis sentē
cijs liberata est Quam quia sub specie femine virilem
animū gerebat androgenem apellabant. ¶ Cafranea
vero licinij buccionis senatoris vxor prompta ad lites
contrahēdas : pro se semper apud pretores verba fecit· nō
quod aduocatis deficiebatur· sed quod impudēcia habū
dabat. Itaqȝ inusitatis foro latratibus assidue tribu-
nalia exercendo· muliebris calumpnie notissimū exem
plum euasit· adeo ut ꝑ crimine improbis feminarū mo
ribus· G· afranie nomen obiciatur Prorogauit au
tem spiritū suum ad· G· cesarem tritum & seruilium
consules. Tale enim monstrū magis quo tempore ex-
tinctū quam quo sit ortum memorie tradendū est. ¶
Hortensia vero· q· hortensij filia cum ordo matronarū
graui tributo a triumuiris esset oneratꝰ· nec quisquā
virorū patrociniū eis accommodare auderet causam fe
minarū apud triumuiros et constanter et feliciter egit
Representata enim patris facundia impetrauit· ut
maior pars impate pecunie his remitteretur. Reuix
it tunc muliebri stirpe· q· hortensius verbisqȝ filie aspi
rauit. Cuiꝰ si virilis sexus posteri vim sequi voluissēt
hortensiane eloquēcie tanta hereditas vna femine acti-
one abscisa non esset.

¶ Capitulum quartum de questionibus

Atqꝫ ut omnes iudiciorũ numeros exequamur · questiones quibus aut creditũ nõ est aut temere fides habita est referamus. ¶ M· agrij argẽtarij ser uus alexandrũ fannij seruũ occidisse · insimulatus est eoqꝫ nomine tortus a domino admisisse· se id facin⁹ cõ stantissime asseuerauit Itaqꝫ fannio deditus· supplicio est affectus Paruulo deinde tempore ĩteriecto ille cui⁹ de nece creditũ erat domum redijt. Contra fannij ser uus alexander cũ in hanc suspicionem · G· flauij equi tis romani occisi venisset · sexies tortus pnegauit ei se culpe affinem fuisse. Sed perinde atqꝫ confessus et a iu dicibus damnatus et a · l· calpurnio triumuiro in cru cem actus est. ¶ Item fuluio flacco causam dicente philippus seruus eius in quo tota questio nitebatur · octies tortus nullum omnino verbũ quo domin⁹ pstri geretur emisit. Et tamen reus damnatus est. cũ certi⁹ argumentũ innocencie vnus octies tortus exhiberet qꝫ octo semel torti prebuissent.

¶ Capitulum quintum de testibus

Sequitur ut ad testes ptinencia exempla conme morem. ¶ G· et · q· seruilijs scipionibus isdem parentibus natis et per omnes honorũ gradus ad summam amplitudinem prouectis idem fratribus metellis · q· et · l· consularibus et censorijs altero eciã triumphali in · q· pompeiũ a · f· repetundarũ reum acẽ rime dicentibus testimoniũ non abrogata fides abso luto pompeio sed ne potenci a inimicũ oppressisse vide retur occursum est. ¶ M· emulius scaurus princeps senatus · G· mẽmiũ repetundarũ reum districto testio nio insecutus est. ¶ Item · g· flauiũ eadem lege ac cusatum testis pscidit . Iam · g· norbanũ maiestatis crimine publice questioni subiectũ ex pfesso opprimere conatus est · nec tamen aut auctoritate qua plurimũ pollebat · ã religione de qua nemo dubitabat · quẽquã

corũ affligere potuit. ¶ L. quoqȝ crassus tantꝰ apõ iudices quantus apud pa. co. emilius scaurus. nanqȝ eorum suffragia robustissimis et felicissimis eloquẽcie stipendijs regebat. eratqȝ sic fori. vt ille curie princeps cum vehementissimũ testimonij fulmen in. M. marcellum reum iniecisset. impetu grauis exitu vanus apparuit. ¶ Age. q. metellus pius. l. marcus luculli. q hortensius. M. lepidus. C. cornelij maiestatis rei quã non onerarunt tantummodo testes salutem sed eciam negantes illo incolumi stare. r. p. posse depoposcerunt. Que dedecora ciuitatis pudet referre vmbone iudiciali repulsi sunt. ¶ Quid. m. cicero forensi milicia summos honores amplissimũqȝ dignitatis locũ adeptꝰ nõ ne in ipsis eloquencie sue castris testis abiectus est. dum. p. claudiũ rome apõ se fuisse iurauit ꝯ illo sacrilegum flagiciũ vno argumẽto abscencie tuente. Siquidem iudices claudiũ incesti crimine quã ciceronem infamia periurij liberare maluerunt. Tot eleuatis testibus vnũ cuiꝰ noua racione iudiciũ ĩgressa auctoritas confirmata est referam. ¶ P. seruilius consularis censorius triumphalis qui maiorũ suorũ titulis isaurici cognomen accepit. vel cũ forum p̃teriens testes in reum dari vidisset. loco testis constitit. ac summã intẽ patronorũ pariter et accusatorũ admiracionem sic orsus est. hunc ergo iudices qui causam dicit. cuias sit aũ quam vitam egerit. quãqȝ merito aut iniuria accuset̃ ignoro. Illud tamen scio cũ occurrisset mihi laurentia via iter facienti admodũ angusto loco equo descendere noluisse. Quod an aliquid ad religionem vestram p̃tineat. ipsi estimabitis. Ego id supp̃mendũ ñ putaui iudices reum vix auditis ceteris testibus damnarunt Valuit enim apud eos tum amplitudo viri. tũ grauis neglecte dignitatis eius indignacio. Eumqȝ qui venerari principes nesciret. in quodlibet facinus ꝑcursurũ

crediderunt.

¶ Capitulũ sextũ q̃ que ĩ aliis vindicarũt ipi cõmiserũt

Ne illos quidem latere paciamur qui que ĩ aliis vindicarant ipsi cõmiserunt. ¶ G. licinius cognomine hoplomachus a pretore postulauit ut patri suo bonis tanquam ea dissipanti interdiceret̃ Equidem quod pecierat impetrauit. Sed ipse paruo post tempore mortuo sene. amplam ab eo sibi relictam pecuniam festinanter consumsit. dignus hac vicissitudine pene fuit. quoniam hereditatem absumere quam heredem maluit tollere ¶ G. autem marius cum magnum et salutarem. r. p. ciuem in. l. saturnino opprimendo egisset. a quo in modũ vexilli pilleum seruitutis ad arma capienda ostentatum erat. l. silla cũ exercitu in vrbem irrũpente ad auxiliũ seruorũ pilleo sublato confugit. Itaq3 dum facinus quod punierat imitatur alterũ mariũ a quo affligeret̃ inuenit ¶ G. vero licinius stolo cui9 beneficio plebi petendi consulat9 potestas facta est. cum lege sanxisset. ne quis amplius q̃3 quingẽta agri iugera possideret. ipse mille cõparauit dissimulandiq3 criminis gracia dimidiam partẽ filio emancipauit Quam ob causam a. m. popilio lenate accusat9. primus sua lege cecidit. ac docuit nihil aliud p̃cipi debere. nisi quod prius quisq3 sibi imperauit ¶ Q. autem varius ꝓpter obscurũ ius ciuitatis ibrida cognominatus. tr. pl. legem aduersus intercessionem collegarũ prorogauit. que iubebat queri quorum dolo malo socii ad arma ire coacti essent. magna cũ clade. r. p. Sociale enim prius deinde ciuile bellum excitauit. Sed dum ante pestiferum. tr. pl. quam certum ciuem agit. sua lex eum domesticis laqueis constrictum absumpsit.

¶ Capitulum septimum de studio et industria.

Quid cesso vires īdustrie commemorare cui⁹ ala-cri spiritu milicie stipendia roborantur. Forensis gloria accenditur. Fido sinu cuncta studia recepta nutriuntur. quicqd animo quicqd manu. quicqd lingua admirabile est. ad cumulum laudis perducitur ¶ Que cum sit perfectissima virtus tamen duramento sui confirmat eam. ¶ Cato sextū et octuagessimū annum agēs dū in. r. p. tuēda iuuenili animo prestat. ab inimicis capitali crimine accusatus. causam suam egit neqȝ aut memoriam eius quisquam tardiorem. ā firmitatem lateris vlla ex parte quassatam aut os hesitacione impeditū animaduertit. quia omnia ista ī suo statu equali ac ꝑpetua īdustria continebat. Qui eciam in ipso diutissime acte vite fine disertissimi oratoris galbe accusacioni defensionē suam pro hispania opposuit. Idem grecis litteris erudiri cōcupiuit Quā sero inde estimemus quod eciam latinas pene iā senex didicit Cumqȝ eloquēcia magnam gloriam partam haberet. id egit ut iuris ciuilis quoqȝ esset peritissimus. Cuius mirifica proles ꝓpior etati nostre cato ita doctrine cupiditate flagrauit. ut ne in curia quidem dū senat⁹ cogitur temparet sibi. quominus grecos libros lectitaret. Qua quidem industria ostendit alijs tempora de esse. alios super esse temporibus ¶ Terencius autem varro humane vite exemplo et spacio. nō annis q̄bus seculi tempus equauit quam stilo viuacior fuit. In eodem enim lectulo et spirit⁹ eius in egregiorū operum cursus extinct⁹ est ¶ Consimilis ꝑseuerancie liuius drusus: qui etatis viribus ac acie oculorū defect⁹ ius ciuile populo benignissime interꝑtatus est. vtilissima qȝ discere id cupiētibus monumēta composuit. Nam vt senem illū natura cecū fortuna facere potuit. ita neutra interpellare valuit. ne non animo et videret et vigeret ¶ P. vero senator et lupus poncius eques roma

nus suis temporibus celebres causarũ actores luminib9 capti eadem industria forensia stipendia executi sunt. ¶ Itaqȝ frequẽcius eciam audiebantur · concurrentibus alijs quia in genio eorũ delectabantur · alijs quia constanciam admirabantur. ¶ Nanqȝ alij incommodo perculsi secessum petunt · duplicant tenebras · fortuitis voluntaria adicientes ¶ Jam · p · crassus cũ ĩ asiam ad aristonicum regem de bellandum consul' · venisset tanta cura grece lingue animo noticiam comprehendit · ut eam in quinqȝ diuisam genera ꝑ omnes partes ac numeros penit9 cognosceret. Que res maximũ ei sociorum amorem conciliauit · qua quis eorũ lingua apud tribunal illius postulauerat · eadem decreta reddẽti ¶ Ne roscius quidem subtrahatur scenice industrie · notissimum exemplũ · qui nullũ vnquam spectante populo gestũ nisi quem domi meditat9 fuerat ponere ausus est. Qua ꝓpter non ludicra ars roscium · sed roscius ludicram artem cõmendauit. ¶ Nec vulgi tantum fauorem verũ eciam principũ familiaritates amplexus ¶ Hec sũt attenti et anxij et nunquam cessantis studij premia. ¶ Propter qȝ tantorũ virorũ laudibus nõ impudenter se persona histrionis inseruit ¶ Greca quoqȝ industria quoniam nostre multũ profuit quem meretur fructũ latina lingua recipiat. ¶ Demoscenes cui9 cõmemoracio nomine maxime eloquẽcie · consummacio audiẽtis animo oboritur · cũ inter inicia iuuẽte artis quã affectitabat primam litteram dicere non posset · oris sue vicium tanto studio expugnauit ut ea a nullo expressius efferretur. Deinde ꝓpter nimiam exilitatem acerbam auditu vocem suam exercitacione continua ad maturũ et gratũ auribus sonum perduxit ꝗ lateris eciam firmitate defect9 · quas corporis habit9 vires negauerat · a labore mutuat9 est. Multos enim versus vno impetu spirit9 complectebat̃ · eos qȝ aduersa loca

celeri gradu scandēs ꝓnunciabat. ac vadosis litoribus
insistens declamaciones fluctuū fragoribus obluctan-
tibus sedabat. ut ad fremitꝰ concitatarū concionū pa-
ciencia duratis auribus vteretur. Fertur quoqꝫ ore īser-
tis calculis multū ac diu loqui solitꝰ quo vacuū prom-
pcius esset et solucius. Preliatꝰ est cū rerū natura.
equidem victor abijt. malignitatem eius pertinacissi-
mo animi robore superando. Itaqꝫ alterū demostenem
mater. alterū industria enixa est. ¶ Atqꝫ ut ad ve-
tustiorem industrie actum transgrediar. pithagoras p-

pithagoras

fectissimū opus sapiencie. a iuuenta pariter et omnis
honestatis percipiende cupiditate ingressus. nihil enī
quod ad vltimū sui ꝑuenturū est finem nisi et nature.
et celeriter incepit. egiptū pecijt. vbi litteris gentis eiꝰ
assuefactꝰ. preteriti eui sacerdotū cōmentarios scrutatꝰ
innumerabiliū seculorū obseruaciones cognouit. In-
de ad persas ꝓfectus. magorū exactissime prudencie se
formandū tradidit. A quibꝫ siderū motꝰ cursusqꝫ stel-
larū et vniuscuiꝰqꝫ vim. ꝓprietatem. effectum. benig-
nissime demonstratū. docili animo sorbsit. Cretam de-
inde et lacedemoniam nauigauit. quarum legibus et
moribus inspectis ad olimpiatum certamen descendit.
Cumqꝫ multiplicis sciencie maximam inter omnes to-
cius grecie admiracionem et specimen exhibuisset quo
cognomine censeretur interrogatꝰ. non se sapientem
iam enim illud septem excellentes viri occupauerant.
sed amatorem sapiencie id est grece. philosophon edi-
dicit. In italie eciam partem que tunc maior grecia
appellabatur perrexit. in qua plurimis et opulentissi-
mis vrbibus effectꝰ studiorū suorū approbauit. Cuius
ardentem rogū plenum veneracionis oculis metapon-
tus aspexit. oppidū pithagore quam suorū cinerū no-

plato.

bilius clariusqꝫ monumētum. ¶ Plato autem pa-
triam athenas p̄ceptorē socratem sortitꝰ et locū et homi-

nem doctrine fertilissimũ · ingenij quoqȝ diuina instru
ctus habundancia · cũ omniũ iam mortaliũ sapientissi
mus haberetur · eo quidem vsqȝ ut si ipse iupiter celo
descẽdisset · nec eleganciore nec beaciore facundia vsurus
videret · egiptũ pagrauit dum a sacerdotibus eius gen:
tis geometrie multiplices numeros celestiũ obseruaci
one racionũ percipit. Quoqȝ tempore a studiosis iu:
uenibus certatim athene platonem doctorem querẽtib9
petebatur · ipse nili fluminis inexplicabiles ripas · va
stissimosqȝ campos effusam barbariã et flexuosos fos:
sarum ambit9 egipciorũ senum discipulus lustrabat.
Quominus miror in italiam transgressum ut ab ar
thica tarenti a timeo et arione et ceteris locis pitagore
precepta et instituta acciperet. Tanta enim ius tan:
ta copia litterarũ vndiqȝ colligẽda erat · ut inuicem p
totum terrarũ orbem dispergi et dilatari posset. Alte
ro eciam et octuagesimo anno decedẽs sub capite sopho
nis mimos habuisse fertur. Sic ne extrema quidem ei9
hora agitacione studij vacua fuit. ¶ At democritus
cum diuicijs censeri posset que tante fuerunt ut pater
eius xersis exẽcitui epulum dare ex facili potuerit · quo
magis vacuo animo studijs litterarũ cẽt opatus · par:
admodũ summa retenta · patrimoniũ suũ patrie dona
uit. Athenis autem cum pluribus annis moratus ·
omnia temporũ momenta ad pcipiendam et exercendã
doctrinam conferẽs · ignot9 illi vrbi vixit · quod ipse q̃
dam volumine testat. Stupet mens ammiracione tan
te industrie · et iam transit alio. ¶ Carneades labori
osus et diuturnus sapiẽcie miles · siquidem nonagita
expletis annis idem illi viuẽdi ac philosophandi finis
fuit · ita se mirifice doctrine operibus addixerat · ut cũ
cibi capiendi causa recubuisset · cogitacionibus inherẽs
manũ ad mensam porrigere obliuiscẽtur · sed cum me
lissa quam vxoris loco habebat temperato inter studia

Democritus

Carneades

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

non interpellandi et inedie succurrēdi officio · dexterā suam necessarijs vsibus aptabat. Ergo animo tantū modo vita fruebatur · corpore vero quasi alieno et super uacuo circumdatus erat. ¶ Idem cum crisippo disputatu rus ellebo ro se ante purgabat ad exprimēdum ingeniū suum attencius · & illius refellendum acrius. Quas pociones industria solide laudis cupidis appetendas effecit. ¶ Quali porro studio anaxagoram flagrasse credim⁹ · qui cū e diutina pere grinacione patriam repecisset · possessiones qȝ desertas vidisset · non essem inquid ego saluus nisi iste perisset · vocem petite sapiēcie compotem. Nam si prediorū po cius quam ingenij culture vacasset · dominus rei fami liaris intra penates mansisset. Non tant⁹ anaxago ras ad eos redisset. ¶ Archimedis quoqȝ fructuosā industriam fuisse dicerem · nisi eadem illi et dedisset vi tam et abstulisset. Captis enī siracusis marcell⁹ machi nacionibus eius multū ac diu victoriam suam inhi bitam senserat. Eximia tamen hominis prudencia dele ctatus ut capiti illius parceretur edixit · pene tantum glorie in achimenide seruato · quantū in oppressis sira cusis his reponens. At is dum animo et oculis in ter ra defixis formas describit · militi qui pdandi gracia domum irruperat stricto qȝ sup caput gladio quis nā esset interrogabat · ꝓpter nimiam cupiditatem inuesti gandi quod requirebat nomen suū indicare nō potuit sed protracto manibus puluere · noli inquid obsecro istum disturbare. Ac perinde quasi negligens imperij victoris gladio obtruncat⁹ · sanguine suo artis sue lini amēta confudit. Quo accidit ut ꝓpter idem studium modo donaretur · vita modo spoliaretur. ¶ Socra tem eciam constat etate prouectū fidibus tractandis operam dare cepisse sacius indicantē eius artis vsum sero quam nunquam percipere. Et quanta socratis

accessio illa futura sciencie erat Sed pvica x hominis i dustria tantis doctrine sue diuicijs eciam musice racio nis vilissimū elemētum accedere voluit. Ergo dū addi scendū semper se pauperem credidit. ad docendū fecit lo cupletissimū. ¶ Atqȝ ut longe et felicis industrie q̄si in vnum aceruū exempla redigamus. isocrates. nobi lissimū librū q̄ ita. naobnaikoc. inscritur quartum et nonagessimū annum agens ita ut ipse significat com: posuit opus ardentis spirit⁹ plenū. Ex quo apparet se nescentib⁹ membris eruditorū intus animos industrie beneficio florem iuuēte retinere. Neqȝ hoc stilo termi: nos vite sue clausit. Nanqȝ ammiracionis eius fru: ctum quinquennio pcepit. Citerioris etatis metas sed nō paruitatem spacij crisippi viuacitas, lexit. Nā nonagessimo anno ceptū vnde aottkon quadragesimo exactissime subtilitatis volumen reliquit. Cui⁹ studiū in tradendis ingenij sui monimētis tantū ope laboris qȝ sustinuit. ut ad ea que scripsit penitus cognoscenda longa vita opus. ¶ Te quoqȝ cleanthe tam laborio: se haurientem et tam ptinaciter tradentem sapienciam numen ipsius industrie suspexit. cū adolescētem questu extrahēde aque nocturno tempore inopiam tuam sustē tantem. diurno crisippi p̄ceptis percipiēdis vacantem eundem qȝ ad vndecentesimū annū attēta cura erudien tem auditores suos videret. Duplici enī labore vnius seculi spaciū occupasti. incertū reddēdo. discipulus ne an preceptor esses laudabilior. ¶ Sophocles quoqȝ glo riosum tū rerū natura certamen habuit. tam benigne illa mirifica opera sua exhibendo quam illa operibus eius tempora liberaliter suministrando. Prope enim centesimū attigit. sub ipsum transitū ad mortē edipo: de. eitikoa non. scripto. Qua sola fabula omniū eius dem studij poetarū p̄ripere gloriam potuit. Idqȝ igno tum eē posteris fili⁹ sophoclis sophō noluit. sepulchro

Cleantes.

Sophocles

patris que retuli in sculpendo ¶ Simonides vero poeta octuagesimo anno et docuisse se carmina. Et in eorũ certamen descendisse ipse gloriatur. Nec fuit ini quum illũ voluptatem ex ingenio suo diu percipere. cum eam omni euo fruendam traditurꝰ esset. Nam solon quanta industria flagrauerit. et versibus complexus est. quibus significat se cottidie aliquit ad discẽtem senescere. et supmo vite die confirmauit. ꝙ assidentibus amicis. et quadam de re sermonem inter se conferẽtibus fatis iam pressum caput erexit. interrogatꝰ qꝫ qua ꝓpter id fecisset. respondit. Vt cũ istud quicqd est de quo disputatis pcepero. moriar. Migrasset ꝑfecto ex hominibus inercia. si eo animo vitam ingrederentur. quo eam solon egressus est. ¶ Quam porro industrius themistocles qui maximarũ rerum cura districtus. omniũ tamen ciuiũ suorũ nomina memoria cõphendit. Per summam qꝫ iniquitatẽ patria pulsus et xersen quem paulo ante deuicerat confugere coactus. priusquam ĩ conspectu eius veniret. psico sermone se assuefecit. ut labore parta commendacione regijs auribus familiarem et assuetũ sonum vocis adhiberet Cuius vtriusqꝫ industrie laudem duo reges partiti sũt Cirus omniũ militũ suorũ nomina. Mitridates duarum et viginti genciũ que sub regno eiꝰ erant linguas edisceñdo. Ille ut sine monitore exercitũ salutaret. hic ut eos quibus impabat sine interpte alloqui posset.

¶ Capitulũ octauum de ocio

Ocium quod pcipue industrie et studio maxime contrariũ videtur. pcipue subnecti debet. ñ quo euanescit virtꝰ sed quo recreatur Alterũ enim inertibus eciam vitandũ. alterũ strenuis quoqꝫ interdum appetendũ est. Illis ne ꝓprie vitam inneruem exigant his ut tempestiua laboris intermissione ad laborandum fiant vegeciores. ¶ Par vere amicicie cla

rissimum scipio et lelius tũ amoris vinculo tũ eciam
omniũ virtutũ inter se iunctũ societate · ut actuose vi
te iter equali gradu exequebantur · ita animi quoqꝫ re
missioni cõmuniter adquiescebant. Constat nanqꝫ eos
caiete et laurenti vagas litoribus conculas et casculos
lectitasse Idqꝫ se · p · crassus ex socero suo sceuola qui ge
ner lelij fuit audisse sepenumero predicauit. ¶ Sce:
uola autem quiete remissionis eorũ certissimus testis
optime pila lusisse traditur · quia videlicet ad hoc diuẽ
ticulum animũ suũ forensibus ministerijs fatigatum
transferre solebat. Alea quoqꝫ et ad calculis interdũ
vacasse dicitur · cum bene ac diu iura ciuium cerimoni
as deorũ ordinasset. Ut enĩ in rebus serijs sceuolam
ita in scenicis ludibus hominem agebat · quem rerum
natura continui laboris pacientem esse non sinit. Idqꝫ
vidit cui nulla pars sapiẽcie obscura fuit socrates · ide
oqꝫ non erubuit · tunc tũ interposita harundine cruri:
bus suis cũ paruulis filiolis ludẽs ab alcibiade derisus
est. Homerꝰ quoqꝫ ingenij celestis vates non aliud sen
sit vehementissimis acillis manibus canora fides aptan
do · ut carũ militare robur leui pacis studio relaxaret

¶ Capitulum nonum quanta uis sit eloquẽcie.

Potenciam vero eloquencie et si plurimũ valere
animaduertimus · tamen sub ꝓprijs exemplis q̃
scilicet vires eiꝰ testaciores fiant recognosci cõ
uenit. ¶ Regibus exactis plebs dissidẽs a patribꝰ
iuxta ripam fluminis amenis in colle qui sater appel:
latur armata consedit. Eratqꝫ non solũ deformis sed
eciam miserrimus · r · p · statꝰ a capite eiꝰ cetera parte
corporis pestifera sedicione diuisa. Ac ni valerij sub:
uenisset eloquẽcia spes tanti imperij in ipso pene ortu
suo corruisset. Is nanqꝫ populum noua et insolita li
bertate temere gaudẽtem oracione ad meliora et sanio:
ra consilia reuocatũ senatui subiecit · idest vrbem vrbi

iunxit. Verbis ergo facundis ira. consternacio. arma cesserūt. Que eciam marianos cinnanosqꝫ mucrones ciuilis ꝑfundendi sanguinis cupiditate furētes inhibuerant. Missi enī a seuissimis ducibus milites ad. m. antoniū obtruncandū. sermone eius obstupefacti. districtos iā et vibrantes gladios cruore vacuos vaginis reddiderunt. Quibꝫ digressis. p. antonius vel annius is enim solus in ambitu expers antoniane eloquencie steterat. crudele impiū truculēto misterio ꝑegit. Quā disertū igitur eum fuisse putemus quem ne hostiū quidem quisquam occidere sustinuit. qui modo vocem eiꝰ ad aures suas voluit admittere. Diuus quoqꝫ iulius quam celestis numinis tam eciam humani ingenij ꝑfectissimū columen vim facūdie ꝓprie expssit. dicēdo in accusacione gnei dolabelle quē reum egit. extorqueri sibi causam optimam. l. cotte patrocinio. Siquidem maxima tunc eloquencie questa est. Cuius facta mencione quoniam domesticū nullū maius adiecerim exemplum ꝑegrinandū est. Pisistratꝰ dicendo tantum valuisse traditꝰ est. ut ei athenieēses regiū imperium oracione capti ꝑmitterent. cū ꝑsertim e contraria parte amantissimus patrie solon niteretur. Sed alterius salubriores erant contēciones. alteriꝰ diserciores. Quo euenit ut aquila prudentissima ciuitas libertatē seruituti ꝑferret. Pericles autem felicissimis nature incrementis sub anaxagora ꝑceptore summo studio perpolitus et instructus. liberis athenarū ceruicibus. iugum seruitutis imposuit. Egit enī illam vrbem et versauit arbitrio suo. Cumqꝫ aduersus voluntatem populi loqueretur. iocunda nichilominꝰ et popularis eius vox erat. Itaqꝫ veteris comedie maledicta lingua quāuis potenciam viri ꝑstringere cupiebat. tamē in labris hominis melle dulciorem leporem fatebatur habitare inqꝫ animis eorū qui illū audierant quasi aculeos qꝫ-

dum relinqui pdicabat. ¶ Fertur quidam cū admo-
dum senex prime concioni periclis adolescētuli īteresset
idemqȝ iuuenis pisistratū decrepitū iam concionantē
audisset non temperasse sibi quominus exclamaret. ca
ueri illū ciuem oportere. quod pisistrati oracioni simil
lima eius eēt oracio. Nec hominem aut estimacio elo
quij aut morū auguriū fefellit. Quid enī inter pisi-
stratū et periclen interfuit. nisi quod ille armatus hic
sine armis tirannidem gessit. ¶ Quantū eloquencia
valuisse hegesiam cirenaicum philosophū arbitramur
qui sic mala vite repsentabat. ut eorū miserāda ima-
gine audiēcium pectoribus incerta multis voluntari-
am mortis appetende cupiditatē ingeneraret. Ideoqȝ
a rege ptolomeo vlterius hac de re disserere phibitus est

¶ Capitulū decimū quantū momētū sit in pnunciacio-
ne et apto motu corporis.

Eloquencie autem ornamēta in pnunciacione
apta et conueniēti motu corporis consistunt.
Quibus cū se instruxit. tribus modis homines
aggreditur. animos eorū ipsa inuadendo horū alteri
aures. alteri oculos pmulcendos tradēdo ¶ Sed ut pro-
positi fides in personis illustribus exhibeatur. G. gra
chus eloquencie quam ppositi felicioris adolescēs quo-
niam flagrantissimo ingenio cum optime r. p. tueri
posset. perturbare impie maluit quociens apud popu-
lū concionatus est seruū post se musice artis pitum ha-
buit. qui occulte eburnea fistula pnunciacionis eius
modos formabat. aut nimis remissos excitando. aut
plus iusto concitatos reuocando. quia ipsum calor at
qȝ impetus actionis attentū huiusce temperamēti estia
torem esse non paciebatur. ¶ Q. autem hortensius
plurimū in corporis decoro motu repositū credens. pe-
ne plus studij ī eodem laborando quā ī ipsa eloquēcia
affectanda impendit. Itaqȝ nescires vtrū cupidius ad

audiendum eum · an ad spectandū concurreretur · sic vẽ bis oratoris aspect⁹ · et rursus aspectui verba seruiebāt Constat itaqz esopum rosciū qz ludicre artis peritissimos illo causas agente in corona frequenter astitisse · ut foro petitos gestus in scenam referrēt. ¶ Nam · M · cicero quantū in utraqz re de qua loquimur momenti sit / oratione quam ꝓ gallo habuit significauit · m · callidio accusatori ex ꝓbando quod p̄paratū sibi a reo venenū testibus cirographis questionibus ꝓbatur affirmans · remisso vultu et languida voce et soluto genere orationis vsus esset · pariterqz et oratoris viciū detexit · et cause periclitantis argumētum adiecit · totum hunc locum ita claudendo . Tu ne istud · m · calidi nisi fingeres sic ageres ? ¶ Consentaneū huic demostenis iudiciū . Cuidam cum interrogaretur quid nam esset in dicendo efficatissimū respondit · ltittokpic · Iterum deinde ac tercio interpellat⁹ idem dixit · pene totū se illi debere confitēdo . Recte itaqz eschines cū ꝓpter iudicialem ignominiam relictis athenis rodum petisset atqz ibi rogatu ciuitatis suam prius in thesiphontem dein de demostenis ꝓ eodem orationem clarissima et suauissima uoce recitasset · ammirantibus cunctis vtriusqz columinis eloquēciam sed aliquanto magis demostenis quid si inquid ipsum audissetis ? Tant⁹ orator et modo tam infest⁹ aduersarius sic inimici vim ardorem qz dicēdi suspexit · ut se scriptorū eius parū idoneū lectorē esse p̄dicaret · expert⁹ acerrimū vigorem oculorū · terribile vult⁹ pondus · accommodatum singulis verbis sonum vocis · efficatissimos corporis motus . Ergo et si operi illius aditi nihil potest · tamē in demoscene magna pars demoscenis abest · quod legitur pocius quam auditur.

¶ Capitulū vndecimum quam magni effect⁹ arcium sint

ffectus eciam arciū recognosci posse aliquid af:
ferre voluptatis protinus qꝫ et quam vtiliter ex
cogitate sint patebit · et memoratu digne res lu:
cido in loco reponentur · et labor in his edendis suo fru
ctu non carebit. ¶ Sulpicij galli maximū in omni
genere litterarū recipiendo studium plurimū · r · p · pro
fuit. Nam cū · l · pauli bellū aduersum regem perseu:
gerentis legatus esset et serena nocte subito luna defecis
set eoqꝫ velut diro quodam monstro perterrit⁹ exercit⁹
noster manus cū hoste conserendi fiduciam amisisset ·
de celi racione et siderū natura peritissime disputando
alacrem eum in aciem misit. Itaqꝫ inclite illi paulia
ne victorie liberales artes galli additū dederunt · quia
nisi ille metū nostrorū militū vicisset · imperator vince:
re hostes non potuisset. ¶ Spurinne quoqꝫ in conse
ctandis deorū monitis efficacior sciēcia apparuit · quā
vrbs romana voluit. Predixerat · G · cesari in proxi
mos · xxx · dies quasi fatales caueret · quorū vltimus
erat idus marcie. Ergo cū forte mane vterqꝫ in domū
calumi domicij ad officiū conuenissent · cesar spurinne
Et nunquid scis idus iam marcie venisse ? Et is Et qd
scis illas nondum preterisse ? Abiecerat alter timorem
tanquam exacto tempore suspecto · alter ne extremam q̄
dem eius partem periculo vacuā eē arbitrat⁹ est. Vti:
nam haruspicem pocius augurīū quam patrie paren:
tem securitas fefellisset. ¶ Sed ut alienigenas scrute
mur cū obscurato repente sole inusitatis perfuse tene:
bris athene sollicitudine agerētur · interitum sibi celesti
denunciacione portēdi credentes · pericles processit in me:
dium · et que a preceptore suo anaxagora pertinencia ad so
lis et lune cursum acceperat · deseruit · nec vlterius tre:
pidare ciues suos vano metu passus est. ¶ Quantū
porro dignitatis a rege alexandro tributū arti existia:
mus · qui se et pingi ab vno a pelle et fingi a lisippo

tantummodo uoluit Tenet insentes athenis· uolcan⁹ alchimenis manibus fabricat⁹. Preter cetera enim p̄fectissime artis in eo precurrēcia iudicia eciam illud mirantur· quod stās dissimulate claudicacionis sub veste leniter· vestigiū rep̄sentat · ut non exp̄bratū tanquā vicium ita tamen tanquam certam ꝓpriam q̄ȝ deitatē decore significans. Cuius cōiugem praxiteles in marmore quasi spirantem in templo ouidiorū collocauit ꝓpter pulchritudinem operis a libidinoso cui⁹dam cōplexu parum tutam. Quo excusabilior est error equi qui visa pictura eque hinnitū edere coact⁹ est · et canū latrat⁹ aspectu picti canis incitat⁹· taurus q̄ȝ ad amorem et concubitū enee uacce siracusis nimie similitudinis irritamēto compulsus. Quid enim vacua racionis animalia arte decepta miremur. Cum hominis sacrilegam cupiditatem muti lapidis liniamentis excitatam videamus.

Praxiteles

¶ Capitulū duodecimum quedam nulla arte effici posse.

Ceterum natura quemadmodū sepenumero emulam virium suarū artem esse patit̄· ita aliquando irritam fesso labore dimittit. Quod summi artificis euphranoris manus senserūt Nam cū athenis duodecim deos pingeret· neptuni imaginem quam poterit excellētissimis maiestatis coloribꝰ complexus est· perinde ac iouis aliquanto angustiorem rep̄sentatur⁹ sed omni impetu cogitacionis in sup̄iori opere absumpto· posteriores eius conat⁹ assurgere quo tendebāt nequiuerunt ¶ Quid ille alter eque nobilis pictor luctuosum immolate ephigenie sacrificiū referens· cum calcanta tristem· mestū· vlixem· clamantem· aiatem lamētantem menelaum circa aram statuisset caput agamennonis inuoluendo· nonne summi meroris acerbitatem arte non posse exprimi confessus est Itaq̄ȝ pictura ci⁹ aruspicis et amici et fratris lacrimis madet

Euphranor

pictor ali⁹

patris fletum spectantis affectu estimandū reliquit .
¶ Atqȝ ut eiusdem studij adiciam exemplū · p̄cipue artis
pictor equū ab exercitacione venientem modo nō viuū
laborem industrie sue comp̄henderat · cui⁹ naribus spu
mas addicere cupiens · tantus artifex in tam paruula
materia multū ac diu frustra terebatur . Indignacio:
ne deinde accensus spongiam omnibus imbutam colo:
ribus forte iuxta se positam app̄hendit · et veluti cor:
rupturus opus suū tabule illisit · quam fortuna ad ip-
sas equi nares directam desideriū pictoris coegit exem
plare Itaqȝ ꝙ ars adumbrare ñ valuit · casus imitat⁹ ē:

¶ Capitulū tredecimū sue quemqȝ artis optimum et au:
ctorem & disputatorem esse.

Ve autem artis vnumquēqȝ et auctorem & di
sputatorem optimū esse non dubitemus paucis
exemplis admoueamur. ¶ Q · sceuola legū
clarissimus et certissimus nates · quociensc̄uqȝ deiure p̄
torio consularet̄ · ad furiū et ad cassellū quia huic scie:
cie dediti erant consultores reiciebat . Quo quidem fa
cto moderacionē suam magis cōmendabat quam au:
ctoritatem minuebat · ab his id negociū apcius explica
ri posse confitendo · qui cottidiano vsu eius callebant
Sapientissimi igitur artis sue ꝓfessores sunt · a quibus
et ꝓpria studia verecundie et aliena callide estimant̄.
¶ Platonis quoqȝ eruditissimum pect⁹ hec cogitacio at
tigit · qui conductores sacre are de modo et forma eius
secum sermonē conferre conatos · ad euclidem geome:
trem ire iussit · sciencie eius cedēs · imo ꝓfessioni . ¶
¶ Gloriant̄ athene armamētario suo · nec sine causa . Est
enī illud opus et impensa et elegancia visendum · cuius
architectū philonem ita facunde racionem institucio:
nis sue in theatro reddidisse constat · ut disertissimus
populus non minorem laudem eloquencie eius quam
arti tribueret. ¶ Mirifice et ille artifex qui in ope

suo moneri se a sutore suo de trepida et ansulis passus. de crure eciam disputare incipiētem supra plantam as-cendere vetuit.

Capitulū quatuordecimum De senectute.

Senectus quoq3 ad vltimum sui finem pducta. i hoc eodem opere inter exempla industrie in aliquot claris viris conspecta est. Seperatum tamē & p-prium titulum habeat. ne cui deorū immortalium precipua indulgencia affuit. nostra ornata mencio defuisse existimetur. et simul spe diuturnioris vite quasi adminicula quedam dentur. quibus insistens alacriorem se respectu vetuste felicitatis facere possit. tranquillitatē q3 nostri seculi qua nulla vnquam beatior fuit. subinde fiduciam confirmet salutaris principis incolumitatem ad longissimos humane condicionis terminos p-rogando.

Valerius

¶ M. valerius coruin9 centesimū annū cōpleuit. Cui9 inter primū et sextū consulatū. xl. et sex anni intercesserūt. suffecit q3 integris viribus corporis non solū speciosissimis publicis ministerijs. sed eciam exactissime agrorū suorū culture. et ciuis et patrisfamilie optabile exemplū.

Metellus.

¶ Cuius vite spaciū equauit metellus. quarto q3 anno post consularia imperia senex admodū pontifex maximus creatus. tutelam cerimoniarum per duos et viginti annos neq3 ore in votis nun-cupandis hesitante neq3 in sacrificijs faciendis tremu-la manu gessit.

fabius maximus

¶ Q. autem fabius maximus. ij. et. lx. annis auguriatus sacerdociū sustinuit. robusta iam etate id adeptus. Que vtraq3 tempora si in vnū conferantur. facile seculi modū expleuerint.

¶ Iam de. m. ppenna quid loquar qui omnibus quos in senatum consl' vocauerat supstes fuit. septem q3 tantūmodo quos censor. collega. l. philippi legerat e patrib9 cō-scriptis reliquos vidit toto ordine amplissimo diuturnior.

Appius

¶ Appij vero cuū clade metirer. quia infini

tum numerū annorū orbat⁹ luminibus exegit · nisi q̄tuor filios quinq₃ filias plurimas clientelas · rem deni q₃ publicam hoc casu grauat⁹ fortissime rexisset. Qui eciam fossus iam viuendo · lectica se in curiam deferri iussit · ut cū pirro deformem pacem fieri ꝓhiberet. Hūc cecū aliquis nominet · a quo patria quod honestū erat ꝑ se parū cernens coacta est ꝓuidere. ¶ Muliebris eciam vite spaciū non min⁹ longū in compluribus apparuit · quarū aliquas strictū retulisse me satis erit. Nā et liuia rutilij septimū et nonagesimū · et terēcia ciceronis · terciū et centesimū · et claudia auli filia · xv · filijs āte amissis quintūdecimū et centesimū expleuit annū · ¶ Iungam his duos reges quoꝝ diuturnitas · p · r · fuit vtilissima. Sicilie rector hiero ad nonagesimū annū ꝑuenit. Masinissa numidie rex hunc modū excessit · regni spaciū · lx · annis emersus · vel ante omnes homīes robore senecte ammirabilis. Constat enim queādmodū cicero refert libro quem de senectute scripsit · nullo vmquam imbri nullo frigore ut caput suum ueste tegeret adduci potuisse. Eundem ferunt aliquot horis in eodē vestigio ꝑstare solitū · non ante moto pede quam consimili labore iuuenes fatigasset ac siquid agere assedente oporteret · toto die sepenumero nullam in partem cōuerso corpore in solio durasse. Ille vero eciam exercit⁹ equo insidēs · noctem diei plerūq₃ iungēdo duxit nihil q₃ omnino ex his operib₉ que adolescēs sustinere assueuerat · quominus ī senectute agere omisit. Veneris eciam vsu ita semper viguit vt post sextū et octuagesimū annū filiū generaret · cui mechimno nomē fuit. Terrā quoq₃ quam vastam et desertam acceperat ꝑpetuo culture studio frugiferam reliquit. ¶ Gorgias eciam leontinus isocratis & compluriū magni ingenij viroꝝ p̄ceptor · sua sentēcia felicissimus. Nam cū centesimū et septimū ageret annū · interrogat⁹ quapropter tam

Liuia
Terencia
Claudia

hiero
Masinissa

Gorgias

Xenophilus

diu vellet in vita remanere · quia nihil inquit habeo quod senectutem meam accusem Quid isto tractu etatis · aut longius aut beacius ? Jam alterū seculū ingressus · neqȝ ī hoc querelam ullam inuenit · neqȝ ī illo reliquit. ¶ Biennio minor xenophilus calcidensis pitagoricus sed felicitate non inferior siquidem ut ait aristoxenus musicus · omnis humani incōmodi expers in summo pfectissime doctrine splendore extinctus est.

Argenthonius

¶ Arganthonius autem gaditanus tamdiu regnauit quamdiu eciam ad sacietatē vixisse habūde foret · octuaginta enī annis patriam suam rexit · cū ad imperiū · xl · annos natus accessisset Cuius rei certi sunt auctores ¶ Asinus eciam pollio non minima pars romani stili in tercio historiarū suarū libro centū illū ꝛc · xxx · annos expleuisse cōmemorat · et ipse neruose viuacitatis haud paruū exemplū Huius regis cōsummacionē annorū minus ammirabilem faciūt ethiopes quos erodotus scribit centesimū et tricesimū annum transgredi et indi de quibus et ciesias quidem tradit · et epimenides gnosius · quem theopontus dicit septem et · l · et centum annos vixisse Thellanicus vero ait quosdam ex gēte epirorū que est pars etholie ducentenos explere annos. Eiqȝ subscribit · damastes hoc amplius affirmās litoriū quendam ex his maximarū viriū stature ꝗ precipue tricētesimū annum cumulasse ¶ Alexander vero in eo volumine quod de illirico tractu composuit affirmat dandonem quendam ad quingētesimū usqȝ annū nulla ex parte senescētem ꝓcessisse Sed multo liberalius xenophontinus · ttepittaoc · legitur. Insule enī lathiniorum regem octingētis vite annis donauit. Ac ne pater eius parū benigne acceptus videretur ei quoqȝ sexcētos assignauit annos.

Asinus

Alexander

¶ Capitulū quintumdecimum de cupiditate glorie.

GLoria vero aut vnde oriatur aut cui⁹ sit habit⁹ aut qua racione debeat comparari · et an nichil a virtute velut non necessaria negligatur · viderint hi quorū in contemplandis eiusmodi rebus cura teritur · quibus illa que prudēter animaduerterent facunde contigit eloqui. Ego in hoc opere factis auctores & auctoribus facta sua reddere contētus · quanta cupiditas eius esse soleat · proprijs exemplis demonstrare conabor. ¶ Superior affrican⁹ ennij poete effigiem ī monumētis cornelie gētis collocari voluit · quod ingenio eius opa sua illustrata iudicaret · non quidem ignarus quam diu romanum impiū floreret · et affrica italie pedibus esset subiecta · tocius q₃ terrarum orbis summū columē arx capitolina possideret · eorum extingui memoriam non posse · sed tamē litterarū quoq₃ illis lucem accessisse magni estimās · vir homerico quā rudi atq₃ impolito preconio dignior. ¶ Similiter honoratus anim⁹ erga poetam actiū · d · bruti suis temporibus clari ducis exstitit · cui⁹ familiari cultu et prompta laudacione delectatus eius versibus templorum aditus que ex manubijs consecrauerat adornauit. ¶ Ne pompeius quidem magnus ab hoc affectu glorie auersus · qui theophanen mitilenēum · scriptorem rerū suarū in concione militum ciuitate donauit · beneficium per se amplū a curata eciam et testata oracione prosecutus. Quo effectum est · ut nequis dubitaret quin referret pocius graciam quam inchoaret ¶ L · autē silla et si ad neminem scriptorem animum duxerit tamen iugurthe a bocho rege ad mariū perducti totam sibi laudem tam cupide asseruit · ut annulo quo signatorio utebatur · insculptam illam tradicionem haberet et quantus postea ne minimū quidem glorie vestigiū contempsit. ¶ Atq₃ ut impatoribus militis gloriosum spiritum subnectam scipionē dona militaria his

Affricanus

Brutus

Pompeius

Silla

Scipio

qui strēnuam operam ediderant diuidentē. T. labien⁹ ut forti equiti aureas armillas tribueret admonuit. Eo qꝫ se negante id facturū ne castrensis honos in eo q̄ paulo ante seruisset violaret̄ ipse ex preda gallica aur equiti largit⁹ est. Nec tacite id scipio tulit. Namqꝫ equiti habebis inquit domū viri diuitis. Quod vbi ille accepit. ꝓiecto ante pedes labieni auro vultū dimisit. Idem ut audijt scipionem dicētem impator te argenteis armillis donat. alacer gaudio abijt Nulla est ergo tanta humilitas. que dulcedine glorie nō tangatur. Illa ergo eciam a claris viris interdū ex humillimis rebus petita est. ¶ Nam quid sibi voluit. G. fabius nobilissimus ciuis. qui cū in ede salutis quam G. iunius bubulcus dedicauerat parietes pinxisset. nomen his suū inscripsit. Id enī demū ornamēti familie consularibus et sacerdotibus et triumphis celeberrimū dederat Ceterum sordido studio deditū ingeniū qualemcumqꝫ illū laborem suū silencio oblitterari noluit. Videlicet phidie secutus exemplū qui clipeo minerue effigiem suam inclusit. qua conuulsa tota operis colligacio solueret̄. ¶ Sed melius aliquanto si aliena imitacione capiebatur. themistoclis ardorem esset emulat⁹ quem ferunt stimulis virtutū agitatū. et ob id noctes inquietas. exigētem querentibus. quid ita eo tempore in publico versaretur respondisse. Quia me trophea miliciadis de sompno excitant. Marathon nimirum animū eius et artimisium et salamina naualis glorie fertilia nomina illustranda tacitis faucibus excitabāt Idem theatrū petens cum interrogaret̄ cui⁹ uox auditu illi futura esset gratissima dixit. Eius a quo artes mee optime canent̄ dulcedinem glorie pene adiecit gloriosam. ¶ Nam alexandri pectus insaciabile laudis qui anaxarcho comiti suo ex auctoritate democriti ꝑceptoris innumerabiles mundos eē referenti. heu in:

quit me miserũ quod nec vno quidem adhuc sum poti tus. Angusta homini possessio glorie fuit. que deorũ omniũ domicilio sufficit. ¶ Regis et iuuenis flagrantissime cupiditati. similem aristotilis in capessenda laude sitim subnectam. Is nanqꝫ theodocti discipulo oratorie artis libros quos ederet donauerat. moleste qꝫ postea ferens titulum eorũ sic alij cessisse. ꝓprio volumine quibusdam rebus insistens planius sibi de his in theodocti libris dictum esse adiecit. Nisi me tante et tam late patẽtis sciẽcie verecundia teneret. dicerem dignum philosophũ. cui⁹ stabiliẽdi mores alcioris animi philosopho traderẽtur Ceterũ gloria ne ab his quidem qui contemptũ eius introducere conantur negligitur. quoniamquidem ipsis voluminibus nomina sua diligẽter adiciunt. ut quod ꝓfessione eleuant vsurpacione memorie assequantur. ¶ Sed qualiscunqꝫ horũ dissimulacio ꝓposito illoꝝ longe tollerabilior qui dum eternam memoriam assequerẽtur eciam scleribꝫ innotescere nõ dubitarunt. Quorũ e numero nescio an in primis pausanias debeat referri. Nam cum hermoclen percunctatus esset quo nam modo subito clar⁹ posset euadẽ. atqꝫ his respõdisset si aliquẽ virũ illustrẽ occidisset futurũ ut gloria eius ad ipsum redundaret. continuo philippum interemit. Et quidem quod pecierat assecutus est. tam enĩ se parricidio quam philippus virtute notum posteris reddidit. ¶ Illa vero glorie cupiditas sacrilega. Inuent⁹ est enĩ qui diane ephesie templũ incendere vellet. ut opere pulcherrimo consumpto. nomen eius p totum terrarũ orbem dissiceretur. Quem quidem mentis furorem eculeo impositus detexit. Ac bene cõsuluerunt ephesij decreto. memoriam teterrimi hominis abolendo. nisi theopompi magne facundie ingenium historijs eum suis cõpͥhendisset.

¶ Capitulū sextūdecimū que cuiq; magnifica contigerūt

Quandidis autem animis uoluptatem pbuerint
in conspicuo posita que cuiq; magnifica meri-
to contigerint quia eque pmiorū virtutes atq;
honorꝝ contemplacio · iudicāda est ipsa natura nobis
alacritatem subministrante · cum honorem industrie
appeti et exsolui gracia videmus . Verum et si mens
hoc loco ꝓtinus ad angustam domū beneficētissimū ac
honoratissimū templū omni impetu fertur · melius co
hibebitur · quoniam cui ascensus in celū patet · quam:
uis maxima debito · tamen minora sunt que in terris
tribuuntur . ¶ Superiori affricano consulat⁹ citeri
or legitimo tempore dat⁹ est . Quod fieri oportere exer
citus senatū litteris ammonuit . Ita nescias vtrū illi
plus decoris · p · c · auctoritas · an militū consiliū adie:
cerit . Toga enī scipionem ducem aduersus penos cre:
auit · arma poposterunt . Cui que in vita pcipua assig
nata sint · et longū est referre quia multa et necessariū
qa maiore ex parte iā relata sunt Jtaq; quod hodie q;
eximiū capit · dicam Jmaginem in cella iouis optimi
maximi impositam habet · que quociensc̄ūq; munus a
liquot cornelie gēti celebrandū est inde petitur · vniq; il
li instar atrij capitoliū est . ¶ Tam hercule quam
curia superioris catonis effigies · illius ad cui⁹ vis ge:
neris officia exprimit gratū ordinem · qui vtilissimum
· r · p · senatorem tantū non semper secum habitare vo:
luit · omnib⁹ numeris virtutis diuitem · magisq; suo
merito quam fortune beneficio magnum · cui⁹ prius
consilio quam scipionis imperio deleta est carthago .
¶ Rerum specimen honoris in · j · scipione quoq; nasica
oboritur . Eius namq; manibus et penatibus mundū
questoris senat⁹ pithij appollinis monitu pessinūti ac:
cersitam deam excipi voluit · quia eodem oraculo pcep:
tum erat vt hec ministeria matrideum a sanctissimo vi

ro prestarentur. Explica totos fastos constitue omēs
currus triumphales. nihil tamē principatu horum spe
ciosius reperies. ¶ Tradunt subinde nobis orna-
menta sua scipiones cōmemoranda ¶ Ac emilianū enī
populus ex candidato edilitatis consulem fecit Eundē
cum questorijs comicijs suffragator. q. fabij maximi
fratris filij ī campū descēdisset. consulem iterū reduxit
Eidem senatus bis sine sorte prouinciam prius affricam
deinde hispaniam dedit Atqz hec neqz ciui cupido neqz
ambicioso senatori quemadmodū non solū vite eius
seuerissimus cursus. sed eciam mors clamdestinis illa-
ta insidijs declarauit. ¶ M quoqz valeriū duabus re
bus insignibus dij pariter atqz ciues speciosum reddi-
derunt. Illi cum quodam gallo cōminus pugnanti cor-
uum propugnatorem subicientes hi terciū et vicesimū
annum ingresso consulatū largiti. Quorū alterū decus
vetuste originis optimi homīs gens coruinia. amplexa
cognomē vsurpat. alterū summo subiungitur ornamē-
to. tam scelleritate quam principio consulatus gloriando
¶ Ac ne quidem. q. sceuole quem. l. crassus in consula-
tu collegam habuit gloria parū illustris. qui asiam tā
sancte et tam fortiter obtinuit. ut senatus deinceps in
eam prouinciam ituris magistratibus exemplū atqz for
mam officij sceuolam decreto suo preponeret. ¶ Inhe
rent illi voci posterioris affricani septem. C. marij cō-
sulatus. ac duo amplissimi triumphi. Ad rogum enim
usqz gaudio exultauit. quod cum apud numanciam
sub eo duce equestria stipēdia mereretur. et forte inter
cenam quidam scipionem interrogasset. siquid illi ac-
cidisset. quem nam. r. p. eque magnum habitura eēt
imperatorem respiciēs se supra ipsum cubantem. vel hūc
dixerit. Quo augurio perfectissima virtus maxima
morientem virtutē viderit ne cercius an efficacius acci
derit. perpendi vix potest. Illa nimirū cena militaris

speciosissimas tantas ĩ vrbe mario futuras cenas omi nata est. Postquam enĩ cimbros ab eo deletos inicio noctis nuncius superuenit· nemo fuit qui non illi tã quam dijs immortalibus apud sacra mense sue libaue rit. ¶ Iamq3 m· G· pompeiũ et ampla et noua cõ gesta sunt· hinc assensione fauoris· illinc fremitu inui die· litterarũ monimẽtis obstrepunt. Eques· ro· pro: consul in hispaniam aduersus sortoriũ pari imperio cũ pio metello principe ciuitatis missus est. Non dum illum honorem auspicat⁹ bis triumphauit Inicia ma gistratuũ a summo imperio cepit· terciũ consulatũ de: creto senatus solus gessit. De metridate et tigrane· de multis preterea regibus plurimisq3 ciuitatibus & gẽtibus et pdonibus vnũ duxit triũphum. ¶ Q· eci am catulũ· p· r· voce sua tantum ad sidera vsq3 euexit. Nam cũ ab eo p rostris interrogaret· si in vno pom peio magno omnia reponere pseuerasset· absumpto illo subiti casus incursu in quo spem eẽt habitur⁹· sum mo conssensu acclamauit. Inte. Vim honorati iudi cij ammirabilem. Siquidem magnũ pompeiũ cũ oib3 ornamẽtis que retuli· duarũ sillabarũ spacio inclusum catulo equauit. ¶ Potest et· m· catonis excyprocum regia pecunia reuertẽtis appulsus ad ripam vrbis me: morabilis videri· cui naue egredienti consul' et ceteri magistrat⁹ et vniuersus· s· po q3· ro· officij gracia pre sto fuit· non quod magnũ pondus auri et argẽti· sed quod· m· catonem classis illa incolumen aduexerat le tatus. ¶ Sed nescio an pcipuũ sit marcij inusitati de coris exemplũ quem equitem· r· duo exercit⁹· p· et· G· scipionum ĩteritu victoria q3 hannibalis lacerati ducẽ legerunt. Quo tempore salus eorũ in vltimas angu: stias deducta· nullum ambicioni locum relinquebat. ¶ Merito viroꝝ cõmemoracioni sulpicia seruij paterculi filia· q· fuluij flacci vxor addicitur. Que cũ senat⁹ li:

bris sibillinis per decemviros in spectis censuisset · ut veneris verticordie simulachrū consecraret̄ · quo facilius virginū mulierū q3 mens a libidine ad pudiciciam converteret̄ · et ex omnibus matronis centū · ex centū autem decem sorte ducte de sanctissima femina iudiciū facerent · cunctis castitate p̄lata est. ¶ Ceterum quia sine vlla diminucione romane maiestatis extera quoq3 insignia respici possunt ad ea transgrediemur ¶ Pitagore tanta veneracio ab auditoribus tributa est ut que ab eo acceperant ī disputacionē deducere nefas existimarent. Quin eciam interpellati ad reddendam causam hoc solū respondebant ipsum dixisse. Magnus honos sed scolatenus · illa vrbiū suffragijs tributa ¶ Enixo crotomate studio ab ipso pecierūt · ut senatum ipsorū qui mille hominū numero constabat consilijs suis vti pateret̄ · opulentissima q3 ciuitas tam frequenter venerati post mortem domū eius cereris sacrarium fecerunt. Quaq3 illa vrbs viguit · et dea in hominis memoria · et homo in dee religione cult⁹ est ¶ Gorgie vero leontino studijs litterarū etatis sue cunctos prestā ti · adeo ut primus ī cōuentu poscere qua de re quisq3 audire vellet ausus sit · vniuersa grecia in templo delphici apollinis statuam solido ex auro posuit · cū ceterorum ad id tempus auratas collocasset. Eadem gens summo ex consensu ad amphiariū decorandū incubuit locum quo hinnatus est in formam condicionem q3 templi redigendo · atq3 inde oracula capi instituendo. Cui⁹ cineres idem honoris possidēt · quod phitice cortie quod athene dodone quod hammonis fronti datur ¶ Berenices quoq3 nō vulgaris honos cui soli omniū feminarū gimnico spectaculo interesse p̄missum est · cum ad olimpia filiū euclea certamē ingressurū adduxisset · olimpionico patre genita · fratribus candē palmam assecutis latera eius cingētibus.

Incipiunt Capitula Libri Noni.

Capitulũ primũ de luxuria et libidine. Secundum de crudelitate. Terciũ de ira aut odio. Quartũ de auaricia. Quintũ de superbia et impotencia. Sextũ de perfidia. Septimũ de vi et sedicõne. Octauum de temeritate. Nonum de errore. Decimũ de vlcione. Vndecimum dicta ĩpba aut facta scelerata. Xij. de mortibus non vulgaribus. Xiij. de cupiditate vite. Xiiij. Quam exquisita custodia vsi sunt quibus suspecti domestici fuerunt. Xv. de similitudĩe forme. Xvi. de his qui infimo loco nati mendacio se clarissimis familijs inserere conati sunt.

Capitulum primum

Blandum eciam luxuria malum. quam accusare aliquanto facilius est. quam vitare. operi nostro inserat: non quidẽ vt vllum honorem recipiat. sed ut seipsam recognoscẽs ad penitẽciam impelli possit. Iungatur illi libido. quoniam ex hisdem viciorũ principijs oritur. neq3 aut a reprehensione. aut ab emẽdacione separẽtur gemino mentis errore connexe. G. sergius orata pensilia balnea primus facere instituit. Que impensa leuibus inicijs incepta ad suspensa callide aque tantũ non equora pene trauit. Idem videlicet ne gulam neptuni arbitrio subiectam haberet. peculiaria sibi maria excogitauit. extuarijs intercipiẽdo fluct9 pisciũq3 diuersos greges separatis molibus includẽdo ut nulla tam seua tempestas incideret. qua non oratę mense varietate pisciculorũ habundarẽt. Edificijs tamẽ spaciosis et excelsis deserta ad id tempus ora lucrini lac9 pressit. quo retẽciore vsu conchiliorũ frueretur. vbi se publice aque cupidius immergit. Cum considio publicano iudiciũ nact9 est in

quo · l · crassus aduersus illum causam agẽs errare amicum suũ consiliũ dixit · quod putaret oratam remotũ a lacu cariturũ ostreis. Namqz eas si inde petere non licuisset · ĩ tegulis repturũ. ¶ Huic nimirũ magis esop⁹ tragic⁹ in adopcionem dare filiũ suũ quam bonorũ suorum heredem relinquere debuit. Non solũ perdite · sed eciam furiose luxurie iuuenem · quem constat cantu cõmendabiles auiculas in manibus emptas p̃cijs ꝓficedulis in cena ponere. Acetoqz liquatos magne summe vniones pocionib⁹ aspergere solitum · amplissimũ patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam quam celerrime abicere cupientem. Quorũ alterius senis · alterius adolescẽtis sectam secuti · longius manus porrexerũt. Neqz enĩ vllum vicium finitur · ibi vbi oritur. Inde ab occiani litoribus attracti pisces inde infuse culinis arte censibus qz edendi ac bibendi uoluptas reperta. ¶ Vrbi autem nostre secundi punici belli finis et philippus macedonie rex deuict⁹ · licẽcioris vite fiduciam dedit. Quo tempore matrone brutorũ domũ ause sunt obsidere · qui ab rogacioni legis oppie intercedere parati erant · quam femine tolli cupiebãt · quia his nec ueste varij coloris uti · nec auri plus semunciã habere nec iuncto vehiculo ꝓpius vrbẽ · M · passus nisi sacrificij gracia uehi pmittebat. Equidem obtinuerunt ut ius percõtinuos viginti annos seruatum aboleret. Non enĩ ꝓuiderunt seculi illius viri ad quem cultum tenderet insoliti cetus ptinax studiũ · aut quo se usqz effusura esset legum victrix audacia. Quod si animi muliebris apparat⁹ intueri potuissent · quibus cottidie aliquid nouitatis sumptuosius adiectũ est · in ipso introitu ruenti luxurie obstitissent. ¶ Sed quid ego de feminis vltra loquar quas et inbecillitas mẽtis et grauiorum operum negata affectacio omne studiũ ad curiosiorem suĩ cultũ hortat̃ conferre cũ temporũ superiorum

et nominis et animi excellentis viros in hoc priste con
tinencie ignotū diuerticulum ꝓlapsus videam . Idqꝫ
iurgio ipsorū pateat . G. domici9 . l. crasso collegę suo
altricacione orta obicit . ꝙ columnas himeticas ī por
ticu domus haberet . quem continuo crassus quanti ip
se domū suam estimaret interrogauit . Atqꝫ ut respō
dit sexagies sestercio . Quo ergo eam inquit minoris
fori estimas si . x . arbusculas inde succideret . Ipso ait
domicius tricies sextercio . Tunc crassus vter igitꝛ lux
uriosior est inquit . Ego ne qui . x . columnas . c . mili
bus nūmum emi . an tu qui decem arbuscularū vmbrā
tercies sextercium summa compensas . ¶ Sermonem
oblitum pirri immemorē hannibalis iamqꝫ transma
rinorum stipendiorum habundancia oscitante et quan
to tamen in sequencium seculorum edificijs et nemori
bus angustiorem quam introduxerunt . atqꝫ inchoatā
a se lauticiam posteris relinquere . quam a maioribus
acceptam continenciam retinere maluerunt . ¶
Quid enī sibi voluit princeps suorū temporū metell9
pius tunc cū in hispania aduent9 suos ab hospitibus
aris et thure excipi paciebatꝛ . cū attalicis et aulęis con
tectos parietes leto animo intuebatꝛ . cū in manibꝫ epu
lis appatissimos interponi ludos sinebat . cū palmata
veste cōuiuia celebrabat dimissasqꝫ lacunaribus aureas
coronas velut celesti capite recipiebat . Et vbi ista . ne
qꝫ in grecia . neqꝫ in asia quarū luxuria seueritas ipa
corrumpi poterat . Sed in horrida et bellicosa ꝓuincia
tū ꝑsertim acerrimus sertorius romanorū exercituum
oculos lusitanis telis perstringeret . Adeo illi patris
sui numidica castra exciderant . Patet igitꝛ quam ce
leri transitu luxuria affluxerit . Nam cui9 adolescen
cia priscos mores vidit senect9 nouos orsa est . ¶ Cō
similis mutacio in domo curionū extitit . Siquidem
forū nostrū et patris grauissimū superciliū et filij sexcē

cies sestercium eris alieni aspexit · contractũ famosa iniu
ria nobiliũ iuuenũ . Itaqz eodem tempore et in hisdem
penatibus diuersa secula habitarunt · frugalissimũ al
terũ alterum nequissimũ . ¶ P · autem clodij iudi
cium quanta luxuria et libidine habundauit . In quo
ut euidẽter incesti reus nocens absolueretur · noctes ma
tronarũ et adolescenciũ nobiliũ magna summa empte
mercedis loco iudicibus erogate sunt . Quo ĩ flagicio
tam tetro tamqz multiplici nescias quem primũ dete
stare · qui istud corruptele genus excogitauit · an qui
pudiciciam suam sequestrẽ piurij fieri passi sunt . An
qui religionem stupro permutarunt . ¶ Eque flagici
osum illud cõuiuiũ quod gemellus tribunicius viator
ingenui sanguinis sed officij inter seruilem habitũ de:
formis metello et scipioni consul' at · tr · pl · magno cũ
rubore ciuitatis comparauit . Lupanari enĩ domi sue
instituto muciam et fluuiam tũ a patre · tũ a viro in
clitam · vtranqz et nobilem puerũ saturninũ ĩ eo ꝓsti:
tuit ꝓbrose paciẽcie corpora ludibrio temulẽte libidini
futura Epulas consulibꝰ et tribunis ñ celebrandas sed
vindicandas . ¶ Precipue vero catiline libido scele
sta . Nam vesano amore aurelie orestille correptꝰ cum
vnum impedimentũ videret quominus nupcijs inter
se iungerent̃ filiũ suũ quem et solũ et etate iam puberẽ
habebat · veneno sustulit ꝓtinusqz ex rogo eius marita
lem facem accendit ac noue maritate orbitatem suam
loco muneris erogauit Eodem deinde animo ciuem ge
rens quo patrem egerat · filij pariter manibus et nefa:
rie attemptate patrie penas dedit ¶ At campana
luxuria per quam vtilis nostre ciuitati fuit . Inuictũ
enĩ armis hannibalem illecebris suis complexa vincen:
dum romano militi tradidit . Illa vigilantissimũ du:
cem . Illa exercitũ acerrimũ dapibus largis habundan
ti vino vnguentorũ fragancia veneris vsu lasciuiore ·

ad sompnū et delicias euocauit. Ac tum demū fracta et contusa punica feritas est cū seplasia. albana castra esse ceperunt. Quid igitur his fedius vicijs quid eciā dampnosius. quibus virt⁹ atteritur. victorie relangue scunt. sopita gloria in infamiam conuertitur. animi qȝ pariter et corporis vires expugnant. adeo vt nescias ab hostibus ne an ab illis capi pniciosius habendū sit ¶ Que eciam volmensiū vrbem grauibus et erubescē dis cladibus implicauerunt. Erat opulēta erat mori bus et legibus ordinata. etrurie caput habebat. Sed postquam luxuria plapsa est in pfundū iniuriarū et turpitudinis decidit ut seruorū se insolentissime domi nacioni subiceret. Qui primi admodū pauci senatori um ordinem intrare ausi. mox vniuersam r. p. occu pauerunt. testamēta ad arbitriū suū scribi iubebant. cō uiuia cetus qȝ ingenuorū fieri vetabant. filias domi norum in matrimoniū ducebant Postremo lege san xerunt ut stupra sua inuiduis pariter atqȝ nuptis impu nita esset. ac ne qua virgo ingenuo nuberet. cui⁹ casti tatem non ante ex numero ipsorū aliquis delibasset ¶ Age xerses opum regiarū ostētacione eximia. eousqȝ luxuria gaudēs ut edicto pmiū ei pponeret. qui nouū voluptatis genus reperisset. quāta dum delicijs nimis capitur amplissimi imperij ruina euasit. ¶ Anthi ocus quoqȝ sirie rex nihilo contemptioris exempli cui⁹ cecam et amētem luxuriam exercit⁹ imitat⁹ magna ex parte aureos clauos crepidis subiectos habuit. argen tea que vasa ad vsum culine comparauit. et tabernacu la textilibus sigillis adornata statuit. auaro poci⁹ ho sti preda optabilis. quam vlla ad vincendum strenuo mora. ¶ Nam ptolomei regis qui phisco appellat⁹ est nequicia quid nequius. Sororem natu maiorem cō muni fratri nuptam sibi nubere coegit. Postea dein de filia eius per vim stuprata ipsam dimisit. ut vacuū

locū nupcijs puelle faceret. ¶ Consentaneus igit᷑ re-
gibus suis gētis egipcie populus. qui ductu archelai ad
uersus aulum gabiniū menibꝫ vrbis egressus cū castra
uallo atqꝫ fossa cingere iuberet/ vniuersus succlamauit
ut id opus publica pecunia faciēdum locaret. Qua-
ꝓpter delicijs tam enerues animi spiritū exercitꝰ nostri
sustinere non potuerunt. ¶ Sed tamen effeminacior
multitudo cyprioꝝ qui reginas suas mulierū corpori-
bus velut gradibus constructis quo mollius uestigia
pedum ponerēt. currus conscendere equo animo sustie-
bant. Viris enim si modo viri erant vita carere quā
tam delicato imperio obtemperare satius fuit. hec soci
etas vicioꝝ lascim vultus et noue cupiditati inheren-
ciū oculoꝝ ac delicato cultu affluētes per q̄ uarios ille-
cebrarū motus uolitantes animi.

Capitulum Secundum de crudelitate

Crudelitatis vero horridus habitꝰ. truculenta
species. violenti spiritus. uox terribilis. omnia
minis et cruentis imperijs referta/ cui silēcium
donare cremētum est adicere. Quem enimuero modū
sibi ipsa statuet. sine sugillacionis quidem fretꝰ fuerit
reuocata ad summam. cum penes illam sit timeri. pe
nes nos sit odisse. ¶ L. silla quem neqꝫ laudare ne-
qꝫ vituperare quisquam satis digne potest. quia dum
querit victorias scipionem se. p. r. dum seuiciam exer
cet hannibalem representat/ egregie namqꝫ auctoritate
nobilitatis defensa. crudeliter totam vrbem atqꝫ omēs
italie partes ciuilis sanguinis fluminibus inundauit.
quatuor legiones contrarie partis fidem suam secutas
i publica villa que i marcio cāpo erat ne ꝗꝗuā falla
cis dextere miam implorātes obtrūcari iussit Quaꝝ la
mētabiles ꝗritatꝰ. trepide ciuitatis aures receperūt. la
cerata ferro corpora tiberis impaciēs tanti oneris cruen
tatis aquis vehere est coactꝰ. Quinqꝫ milia prenestioꝝ

spe salutis p. p. cetegum data/extra menia municipij euocata. cū abiectis armis humi corpora pstrauissent interficienda ptinusqʒ per agros dispergēda curauit. quatuor M. dcc. dire pscripcionis edicto iugulatos in tabulas publicas retulit. videlicet ne memoria tam pclare rei dilueretur. Nec contētus in eos seuire qui armis a se dissenserant. eciam quieti animi ciues prope pecunie magnitudinem p nomen claroꝝ conquisitos pscriptorū numero adiecit. Aduersus mulieres quoqʒ gladios distrinxit. quasi parū cedibus viroꝝ saciatus. Id quoqʒ inexplebilis feritatis indiciū est. abscisa miserorū capita modo non vultum ac spiritū retinēcia i conspectū suū afferri voluit. ut oculis illa quia ore nefas erat manderet. Quam porro crudeliter se ī. m. mario. pr. gessit. quem p ora vulgi ad sepulchrū lutacie gentis ptractū. non prius vita priuauit quam oculos infelices erueret. et singulas corporis partes confrīgeret. Vix mihi veri similia narrare videor. At ille eciam. m. pletoriū quod ad eius suppliciū ex animis ceciderat continuo ibi mactauit. Nouus punitor misericordie apud quem iniquo animo scelus intueri. scelus admittere fuit. Sed mortuorū vmbris saltem pepercit minime. Nam. G. marij cuius et si se postea hostis questor tamen aliquando fuerat erutos cineres in amnis alueum sparsit. En quibus actis felicitatis nomen assequendū putauit. Cuius tamen crudelitatis. G. marius inuidia leuat. Nam et ille nimia cupiditate persequendi inimicos iram suam nefarie distrinxit. G. cesaris consularis et censorij nobilissimū corpus ignobili seuicia trucidando. equidem apud sediciosissimi et abiectissimi hominis bustum. Id enī maloꝝ miserrime. tunc. r. p. deerat. ut vario cesar piaculo cederet. pene tanti victorie eius non fuerunt. quarū oblitus plus criminis domi. quam laudis ī milicia meruit

Idem capud· m· antonij abscissum letis manibus int epulas per summam animi ac uerborũ insolẽciam ali-quamdiu tenuit· clarissimi qꝫ et ciuis et oratoris san-guine contaminari mense sacra passus atqꝫ eciam· p· anniũ qui id attulerat in sinũ suũ recentis cedis uesti-gijs aspersum recepit. ¶ Damasippus nihil laudis ha-buit quod corrumperet. Itaqꝫ memoria eius liceciore accusacione pstringitur. Cui⁹ iussu principum ciuita-tis capita hostiarũ capitibus pmixta sunt· carbonisqꝫ aruine truncũ corpus patibulo affixũ gestũ est. Adeo ut flagiciosissimi hominis pṫura multũ· ro· autem· p maiestas nihil potuit. ¶ Minatius eciam flaccus pompeiani nominis acrior quam pbabilior defensor· cum ab impatore cesare in hispania inclusus menibus ateguensiũ obsideretur· efferatam crudelitatem suam truculentissimo genere uesanie exercuit. Omnes enĩ ci⁹ oppidi ciues quos studiosiores cesaris senserat iugula-tos muris pcipitauit. Feminas quoqꝫ citatis nomi-nibus virorũ qui in contrarijs castris erant ut cedes coniugũ suarũ cernerẽt· maternis gremijs suppositos liberos trucidauit· infantes alios in conspectu pentis humo infligi· alios supiactatos pilis excipi faciebat. Que auditu eciam intollerabilia romano iussu lusi-tanis manibus administrata sunt. Cui⁹ gentis presi-dio flacc⁹ uallat⁹ diuinis opibus uecordi ptinacia resi-stebat. ¶ Transgrediemur ad illa quibus ut par do-lor· ita nullus nostre ciuitatis rubor inest. ¶ Kartha-ginenses atiliũ regulũ palpebris resectis· machine inq vndiqꝫ pacuti stimuli eminebant inclusum vigilancia pariter et continuo tractu doloris necauerũt. Tormẽ-ti genus indignum passo auctoribus dignissimũ. ¶ Eadem vsi crudelitate milites nostros quos maritio certamine in suam potestatem redactos nauibus sub-strauerunt· ut earũ carinis ac pondere elisi inusitata

racione mortis barbaram feritatem saciarent · tetro facinore pollutis classibus ipsum mare violaturi. ¶ Eorum dux hannibal cui⁹ maiore ex parte virtus seuicia constabat in flumine agello corporibus romanis ponte facto exercitũ transduxit · ut eque terrestriũ celestium carthaginensiũ copiarũ egressum terra quã maritimarũ neptunus experiret. Idem captiuos nostros oneribus et itinere fessos · iam prima pedum parte succisa relinquebat. Quosdam vero in castra pduxerat · paria fratrũ et ꝓpinquorũ iungẽs ferro decernere cogebat · neqꝫ ante sangume explebat · quã ad vnum victorem omnes redegisset. Justo ergo illum odio uerum tamen tardo supplicio senat⁹ prusie regis factũ supplicẽ ad uoluntariam mortem compulit. ¶ Tam hercule quam mitridatem regem qui in vna epistola · lxxx · ciuium romanorũ in asia per vrbes negociandi gracia dispersa interemit · tante qꝫ ꝓuincie hospitales deos in iusto sed non in ulto cruore respersit · quam cum maximo cruciatu veneno repugnantem spiritũ suũ tandem succũbere coegit · simulqꝫ piacula crucibus illis dedit · qbus illos amicos suos auctore gauro spadone libidinis sus obsequio scelestus imperio affecerat. ¶ Ziseuis diogiridis filij tracie regis et si minus ammirabilem crudelitatem gẽtis ipsius feritas narrãdam: tamen rabies seuicie facit · cui neqꝫ viuos homines medios secare neqꝫ parẽtes liberorũ uesci corporibus nefas fuit. ¶ Iterum ptolome⁹ phiston emergit paulo ante libidinose amencie teterrimũ exemplũ · idem inter p̃cipua crudelitatis indicia referendus. Quid enĩ hoc facto truculencius filiũ suũ nomine ĩ philiten quem ex cleopatra eadẽ sorore et vxore sustulerat · liberalis forme optime spei puerũ in conspectu suo occidi iussit · ꝓtinusqꝫ capud et pedes eius p̃ciosos et manus incistam clamide opertos ꝓ munere natalicio matri misit · ꝓinde quasi ipse

cladis quam illi inferebat expers · ac non infelicior qꝫ
in cōmuni orbitate cleopatram miserabilem cunctis ·
se in uisum reddiderat Adeo ceco furore summa queqꝫ
efferūescit crudelitas . Cum munimētum ex seipsa rep
perit . Nam cū animaduerteret quāto sui odio patria
teneretur · timori remediū sedere petiuit · quoqꝫ tucius
plebe trucidata regnaret · frequens iuuētute gimnasiū
armis et igni circundedit · omnes qꝫ qui ī eo erant par
tim ferro · partim flamma necauit . ¶ Ochus autem
qui postea darius appellat⁹ est · sanctissimo a psis iure
iurando obstrict⁹ ne quem ex cōiuracione que septem
magos cum eo oppresserat aut veneno aut ferro aut vl
la vi aut inopia alimētorū necaret · crudeliorē mortis
racionem excogitauit · qua onerosos sibi non prupto
vinculo religionis tolleret Septum enī altis parietib⁹
cinere locū compleuit · superposito qꝫ tigno promīnēte
benigne cibo et pocione exceptos in eo collocabat · equo
somno sopiti ī illam insidiosam congeriem decidebāt
Apercior et tetrior alterius ochi cognomine artaxer
sis crudelitas · qui ochiam sororem suam atqꝫ eandem
socrum viuam capite defodit · et patruū tū · c · ampli⁹
filijs ac nepotibus vacua area destitutum iaculis con
fixit · nulla iniuria lacessit⁹ sed quod in his maximam
apud psas pbitatis ac fortitudinis laudem consistere
videbat . ¶ Consimili genere emulacionis instincta ci
uitas atheniensiū · indigno glorie sue decreto . Eginen
tium iuuentuti pollices abscidit · ut classe potens popu
lus in certamen maritimarū viriū secum descendere ne
quiret . Non agnosco athenas · timori remediū a cru
delitate mutuantes . ¶ Seuus eciam ille enei tauri in
uentor · quo inclusi subditis ignibus longo et abdito
cruciatu mugitus resonāte spiritu edere cogebantur ·
ne eiulatus eorū hūano sono vocis expressi phalaridis
tiranni misericordiā implorare possent . Quam quia

calamitosis deesse voluit. teterrimū artis sue opus pri-
mus artifex inclusus. merito auspicatꝰ est. ¶ At ne
etrussi quidem parū feroces in pena excogitanda qui
vivorū corpora cadaueribus aduersa aduersis alligata
atqꝫ constricta. ita ut singule membrorū partes singu-
lis essent accōmodate tabescere simul paciebantur. ama-
ri vite pariter ac mortis tortores. ¶ Sicut illi barba-
ri quos ferunt mactatarū pecudū intestinis et visceri-
bus egestis. homines inserere. ita ut capitibus tantū
modo emineant. quoqꝫ ut pene diucius sufficiant cibo
et pocione īfelicem spiritū prorogare donec intꝰ putre-
facti laniatui sint. animalibꝫ que tabidis incorporibꝫ
nasci solent. Queramur nūc cū rerū natura qd̄ nos
multis et asperis aduerse ualitudinis incommodis ob-
noxios eē uoluerit. habitū qꝫ celestis roboris huma-
ne condicioni denegatū moleste feramꝰ. cū tot cruciatꝰ
sibimetipsa mortalitas īpulsu crudelitatis excogitauerit

¶ Capitulum terciū de ira aut odio

Ira quoqꝫ aut odiū in peccatoribus humanis
magnos fluctꝰ excitant. Procursu celerior. il-
la nocendi cupidine. hoc ptinaciꝰ. vterqꝫ constē-
nacionis plenus effectꝰ. ac nunquam sine tormēto sui
violentus quia dolorem cum inferre vult patit̄. ama-
ra solicitudine ne non contingat vlcio anxius. sed pro-
prietatis eorū certissime sunt imagines. quas dij ipsi
in claris psonis aut dictu aliquo autem facto uehemē-
ciore conspici uoluerunt. ¶ Cum aduersus hasdruba-
lem liuius salinator gesturꝰ bellū egrederet̄. monēte fa-
bio maximo ne ante descenderet in aciem quam hostiū
vires animū qꝫ cognosceret. primam occasionem pugnā-
di non omissurū se respondit. Interrogatꝰ qꝫ ab eodem
quid ita tam festinanter manū conserere vellet. ut q̄ꝫ
celerrime inquit aut gloriam ex hostibus victis. aut ex
ciuibus pstratis gaudiū capiam. Ira tunc aut virtus

sermonem eius inter se diuiserunt. Illa iniuste damp nacionis memor. hec triũphi gloria intẽta. Sed nescio an eiusdem fuerit hoc dicere. et sic vincere. Ardẽtis spi ritus virũ et bellicis opibus assuetũ huc iracundie sti muli egerunt. ¶ P. autem figulũ mansuetissimũ pa cato iuris ciuilis iudicio celeberrimũ prudẽcie modera cionis q̃ immemorem reddiderunt. Consul' enĩ repulse dolore accensus. eo quidem magis q̃ illũ bis patri suo datũ meminerat. cũ ad eum postero comicioꝝ die mul ti consulendi causa uenissent omnes dimisit p̃fatus. Omnes consulere scitis. consules facere nescitis. Dictũ grauiter et merito. sed tamen aliquanto melius non dictum. Nam quis. p. r. irasci sapiẽter potest. ¶ Itaq̃ ne illi quidem ꝓbandi quamuis factũ eorũ no bilitatis splendore protectũ sit. Qui quod Cn. fuluius humillime quondam sortis p̃turam adept⁹ erat offensi anulos aureos sibimetipsis & phaleras equis suis de tractas abiecerunt. doloris impotẽcia tantũ nõ luctũ profecto testati. Talis ire motus aut singulorum aut paucorũ aduersus populũ vniuersum. Multitudinis erga principes ac duces eiusmodi. ¶ Manlio torqua to amplissimam et gloriosissimam ex latinis et campa nis victoriam in vrbem referenti. cum seniores omnes leticia ouantes occurrerẽt. iuniorum nemo obuiam ꝓ cessit. Quod filiũ adolescentem fortissime aduersus im periũ suũ p̃liatum securi ꝑcusserat. miserti sunt equa lis nimis aspere puniti. Nec factũ eorum defendo. sed ire vim indico. que vnius ciuitatis etates. et affectus diuidere voluit. ¶ Eadem q̃ tantũ potuit vt vniuersum p. r. equitatũ a fabio consule ad hostiũ copias ꝑsequẽ das missum. cũ et tuto et facile eas liceret delere. legis agrarie. ab eo impedite memores immobilẽ retineret ¶ Illa vero eciam appio duci cui⁹ pater dum pro senat⁹ amplitudĩe nitit' cõmoda plebis acerrĩe ĩpugnauerat

ĩfestum exercitum faciẽdo voluntaria fuga terga hosti ne triũphum impatori quereret dare coegit. Quocies victorie victrix congratulacionem eius ĩ torquato spernendam. in fabio pulcherrimam ptem omittẽdam. in appio totam fuge postponẽdam reddidit. ¶ Age quã violenter se in pectore vniuersi. p. r. gessit. eodem tempore quo suffragijs ei⁹ dedicacio edis mercurij. m. pletorio primipili cẽturioni data est. pteritis consulibus appio quod obstitisset. quo minus ere alieno suo succurreretur. seruilio quod susceptã causã suã languido patrocinio ptexisset. Negas efficacem esse iram. cui⁹ hortatu miles summo impio prelat⁹ est. Qui quidem nõ pculcauit tantum impia sed eciam gessit impotẽter ¶ Nam. q. metellus cũ vtramq hispaniam consul. pri⁹ deinde p consule pene totam subegisset. postquam cognouit. l. pompeiũ consulem inimicũ suũ successorem sibi mitti. omnes qui modo miliciam suam voluerunt finiri dimisit. commeatũ petẽtib⁹ neq causis excussis neq constituto tempore dedit. horrea custodibus remotis oportuna rapine prebuit. arc⁹ sagittas q cretensiũ frangi. atq in amnem abici iussit. elephantis cibaria dari vetuit. Quibus factis ut cupiditati sue indulsit ita magnifice gestarũ rerũ gloriam corrupit meritũq honorem triũphi hostiũ quam ire forcior victor amisit ¶ Quid silla dum huic vicio obtemperat. nõne multo alieno sanguine pfuso. ad vltimũ et suũ erogauit ¶ Puteolis eciam ardẽs indignacione. quod gane⁹ princeps eius colonie pecuniam a decurionibus ad refectionem capitolij pmissam cunctancius daret. animi concitacione nimia atq immoderato uocis impetu cõuulso pectore spiritũ cruori ac nimis mixtũ uomuit. nec senio iam plapsus ut pote sexagesimũ ingrediens annum. sed alita miserijs. r. p. in potẽcia furẽs. Igitur indubio est. silla ne prior an iracundia sille sit extin-

cta ꝫ ¶ Neqꝫ ab ignotis exempla petere iuuat · et maximis viris exprobrare vicia sua · verecundie est. Ceterū cū ppositi fides excellētissima queqꝫ complecti moneat uoluntas operi cedat · dum pclara libenter pbando necessaria narrandi consciēcia non desit. ¶ Alexandri iracundia sua pꝛemodū celo diripuit. Nam quid obstitit quominꝰ illuc assurgeret nisi lisimachꝰ leoni obiectus. Et clitus hasta traiectus. Et chalistenes mori iussus · quia tres maximas victorias totidem amicorū iniustis cedibus victor edidit. ¶ Quam vehemēs deinde aduersus · p · r · hamiltaris odiū. Quatuor enim puerilis etatis filios intuēs · eiusdem qꝫ muneri catulos leoninos in pniciem imperij nostri alere se pdicabat. Digna nutrimēta que in exiciū patrie sue ut euenit conuerterūt. E quibꝰ hānibal mature adeo patris uestigia subsecutꝰ est · vt eo exercitū ī hispaniā traiecturo et ob id sacrificante nouē annorum natu altaria tenēs iuraret: se cū primū p etatē potuisset · acerrimū hostē · p · r · futurū ut ptinacissimis pcibus instantis belli cōmiliciū exprimeret. ¶ Idem significare cupiens quāto inter se odio karthago et roma dissiderēt · inflicto in terram pede suscitato qꝫ puluere · tunc inter eas finem fore belli dixit · cū alterutra pars in habitum pulueris esset redacta. In puerili pectore tantū vis odij potuit. Sed in mulieribus quoqꝫ eque multū valuit ¶ Nā qꝫ emiramis assiriorū regina cū ei circa cultū capitis sui occupate nunciatū esset babiloniā defecisse · altera parte adhuc criniū soluta · ptinus ad eam expugnandam cucurrit. Nec prius decorem capillorū ī ordinem quā tantam vrbem in potestatem suam redegit. Quo circa statua eius babilonie posita est · illo habitu quo ad vlcionem exigendam celeritate pcipiti tetendit.

¶ Capitulum quartum de auaricia.

Protrahatur eciam auaricia latencium indagatrix lucrorum manifeste prede auidissima vorago neq3 habendi fructu felix & cupiditate querendi miserrima. ¶ Cum admodum locupleti. l. numicio basillo falsum testamentum quidam in grecia subiecisset. eiusdem q3 confirmandi gracia. potentissimos ciuitatis nostre viros. m. crassum et. q. hortensium quibus minucius ignotus fuerat tabulis. heredes inseruisset. quamquam fraus euidens erat. tamen vterq3 pecunie cupidus facinoris alieni munus non repudiauit. Quantam culpam quam leuiter retuli. lumina curie. ornamenta fori quod scelus vindicare debebant. inhonesti lucri captura inuitati auctoribus suis texerunt. ¶ Verum aliquanto maiores vires m. q. cassio exhibuit. qui in hispania sillium et calpurnium occidendi sui gracia cum pugionibus dephensos. quinquagies sextercium ab illo. ab hoc sexagies pactus dimisit. At quin dubites si alterum tantum daretur. iugulum quoq3 suum equo animo illis fuisse prebiturum. ¶ Ceterum auaricia ante omnes. l. septimulij precordia possedit. Qui cum G gracchi familiaris fuisset caput eius abscidere. et per vrbem pilo fixum ferre sustinuit quia opimius consul auro id se repensurum edixerat. Sunt qui tradant liquato plumbo eum cauatam partem capitis quo ponderosius esset explesse. Fuerit ille sediciosus bono perierit exemplo. clientis tamen scelesta fames in has usq3 iacentis iniurias esurire non debuit. ¶ Odium merita septimulij auaricia. ptolomei autem regis ciprio rum risu persequanda. Nam cum anxijs sordibus magnas opes corripuisset. propter q3 eas periturum se videret. et ideo omni pecunia. imposita nauibus in altum precessisset. ut classe perforata suo arbitrio perirent. et hostes preda carerent. non sustinuit mergere aurum et argentum sed futurum necis sue premium domum reuexit. Proculdubio hic non possedit diuicias. sed a diuicijs pos:

sessus est. titulo rex īsule animo pecunie miserabile mācipium.

Capitulum quintū de superbia et impotencia

Atqz ut superbia quoqz et impotencia in conspicuo ponantur. m. fuluius flaccus consul. m. plaucij. hispei collega cū pniciosissimas. r. p. leges introduceret de ciuitate danda. et de puocacione ad populū eorū qui ciuitatem mutare noluissent. egre compulsus est ut ī curiam veniret. Deinde partim mouenti. partim oranti senatui ut incepto desisteret. responsum non dedit. Tirannici spirit⁹ consul haberet si aduersus vnum senatorem hoc modo se gessisset. quo flacc⁹ in tocius ordinis contemnēda maiestate versatus est. Que amēcia. m. quoqz drusi. tr. pl. psummā contumeliam versata est. Parui enī habuit. l. philippum consulem quia fari inter se concionantem ausus fuerat ob torta gula et quidem non p uiatorem sed per clientem suū. adeo violenter in carcerem pcipitem egisse vt multus e naribus eius cruor pfunderet. verū eciā cum senat⁹ ad eum misisset. ut in curiam veniret. quare non pocius inquit ipse in hostiliam curiam pinqz rostris. idem ad me venit. Piget adicere quod sequitur. Tr. senat⁹ imperiū despexit. senat⁹. tr. verbis paruit. Gn. autem pompeius quam insolenter qui balneō egressus ante pedes suos pstratum hispeum ambitus reum et nobilem virum & sibi amicū iacentem reliquit contumeliosa voce pculcatū. Nihil enī eum aliud agere quam ut conuiuiū suū moraret respondit Et huius dicti conscius securo animo cenare potuit. Ille vero eciam in foro non erubuit. p. scipionem socerum suū legibus noxiū quas ipse tulerat in maxima quidem reorū et illustriū ruina muneris loco a iudicibus deposcere maritalis lecti blandicijs statutum. r. p. temperādo. Tetrū facto pariter ac dicto. m. antonij

cōuiuiū. Nam cum ad eum triumuirū cesarij rufi senatoris caput allatum esset. aduersantibus id ceteris ppius admoueri iussit. ac diu diligenter qʒ considerauit. Cunctis deinde expectantibus quid nam esset dicturus. hunc ego inquit notum non habui. Superba de senatore impotēs de occiso confessio. Satis multa de nostris aliena nunc adiciantur. ¶ Alexandri regis virtꝰ ac felicitas tribus insolēcie euidētissimis gradibꝫ exultauit. fastidio enī philippi iouem ammonem patrē asciuit. Tedio morū et cultꝰ macedonici vestem et instituta psica assumpsit. Spreto mortali habitu diuinū caput latꝰ est. Nec fuit ei pudori filiū ciuem hominē dissimulare. ¶ Jam xerses cuiꝰ in nomine superbia et impotēcia habitat suo iure tam insolenter quod grecie indicturꝰ bellū adhibitis asie principibus. ne videret inquit ī eo tantūmodo vsus consilio n̄os contraxi. Ceterū memētote parēdum magis a nobis esse quam suadendum. arroganter eciam si victori repetere ei regiam contigisset. Tam deformiter victi nescias vtrū insolencius dictum an impudēcius. ¶ Hannibal autē cannensis pugne successu elatꝰ. nec admisit quemquā ciuiū suorū in castris. nec responsum vlli nisi per intēpretem dedit. Macharbalem eciam ante tabernaculum suū clara voce affirmiātem pspexisse se. quo nam modo paucis diebus rome in capitolio cenaret aspernatꝰ est. Adeo felicitatis et moderacionis diuidiū contubernium est. ¶ Insolēcie vero inter carthaginensem et cāpanū senatū quasi emulacio fuit. Ille enī separato a plebe balneo lauabatur. hic diuerso foro vtebat̄. Quē morem capue aliquam diu retētum. G. quoqʒ grachi oracione in plauciū scripta patet.

¶ Capitulum sextum de perfidia.

Occultū iā et īsidiosū malū pfidia latebris suis extrahatur. cuiꝰ efficatissime vires sunt mētiri

ac fallere. Fructꝰ in aliquo admisso scelere consistit. tū
certꝰ cū crudelitatem nefarijs vinculis circūdedit. tan-
tū incommodi humano generi afferēs quantū salutis
bona fides prestat. habeat igitur non minus rephensi-
onis quam illa laudis consequit. ¶ Romulo reg-
nante. sp. tarpeiꝰ arci perat. Cuiꝰ filiam virginem a
quam sacris petitum extra menia egressam. tacius ut
armatos sabinos in arcem secū reciperet corrupit. mē
cedis nomine pacta que in sinistris manibus gerebant
Erant autem his armille et anuli magno ex pondere
auri. loco potitū agmen sabinorū puellam pmiū fla-
gitantem armis obrutam necauit. pinde quasi pmis-
sum quod ea quoqʒ leuis gestauerant soluit. Absit re
phensio quia impia pdicio celeri pena vindicata est ¶
Seruius quoqʒ galba summe pfidie. Triū enī lusita-
nie ciuitatū conuocato populo tanquam de cōmodis
eiꝰ acturꝰ. viij. M. ī quibꝰ flos iuuentutis consistebat
electa et armis exuta. partim trucidauit. partim vendi
dit. Quo facinore maximam cladem barbarorū mag
nitudine criminis antecessit ¶ Gn. autem domicium
summi generis et magni animi virū nimia glorie cu-
piditas pfidū existere coegit. Iratꝰ namqʒ bituito re
gi auernorū quod tam suā quā et allobrogimi gen-
tem et eciam tum in puincia morante ad. q. fabij suc-
cessoris sui dexteram confugere; hortatꝰ eēt p colloquij
simulacionem arcessitū hospicioqʒ exceptū vinxit. ac
romam naue deportandū curauit. Cuiꝰ factū senatus
neqʒ pbare potuit. neqʒ rescindere voluit. ne remissus
in patriam bituitꝰ bellū renouaret. Igitur eum albam
custodie causa relegauit. ¶ Viriachi eciam cedes du
plicem pfidie accusacionem recepit in amicis. quod
eorū manibus interemptus est in. q. seruilio scepione
consule. quia is sceleris huiꝰ auctor impunitate pmis-
sa fuit. victoriam qʒ non meruit sed emit. ¶ Verum

ut ipsum fontem perfidie contemplemur/carthaginen
ses xantippum lacedemoniū cui⁹ optima opera primo
punico bello vsi fuerant· et quo iuuante atiliū regulū
ceperant simulantes domū sese reuehere in alto inserūt
Quid tanto facinore petentes· an ne victorie eorꝫ soci⁹
superesset ꝫ Extant nihilominus equidem cū illorū obꝓ
bria· qu em sine vlla glorie iactura inuiolatū reliquis
sent. ¶ Hannibal porro micerinos hortatu suo cū binis
vestimentis vrbem in expugnabilibus muris cinctam
egressos vapore et fumo balnearū strangulando· Et a
cerranorū senatū eadem racione extra menia euocatū
in ꝓfundo puteorū abiciēdo· nōne bellū aduersum· p·
r· et italiam ꝓfessus· aduersus ipsam fidem acrius ges
sit· mendacijs et fallacia quasi ꝑclaris artibus gaudēs
Quo euenit vt alioquin insignem nominis sui memo
riam relicturus· ī dubio maior ne an peior vir haberet̃
poneret̃.

¶ Capitulum septimum de vi et sedicione.

SEd ut violencie et sedicionis tam togate quam
eciam armate facta referant̃· l· equitiū qui se
tib· grachi filiū simulabat· tribunatūqꝫ aduers⁹
leges· cū· l· saturnino petebat a· g· mario quintū con
sulatū gerēte in publicam custodiam ductum· popul⁹
claustris carceris conuulsis raptum humeris suis per
summam animorū alacritatem reportauit. Idem qꝫ· q
metellū censorē quod ab eo tamquā grachi filio censum
recipere nolebat· lapidibus ꝓsternere conat⁹ est· affir
mātem tres tantūmodo filios· t· gracho fuisse e quib⁹
vnum in sardinia stipendia merētem· alterū infantem
ꝑnestre· terciū post mortem patris natū rome decessisse
neqꝫ oportere clarissime familie ignotas sordes inseri.
Cum interim in ꝑuida concitate multitudinis temeri
tas ꝓ impudēcia et audacia aduersus consulatū et cen
suram tetēdit· principes qꝫ suos omni peculancie gene

re vexauit. Vesana hec tantūmodo. illa eciam cruēta sedicio. ¶ Populus enī numiū competitorem satur nini nouem iam creatis tribunis. vno qꝫ loco duobus candidatis restante. vi prius in edes priuatas compu lit. extractū deinde interemit. ut cede ītegerrimi ciuis facultas adipiscēde potestatis teterrimo ciui daretur. Creditorū quoqꝫ consternacio aduersus semproniꝫ asellio nis pretoris vrbani caput intollerabili modo exarsit. Quem quia causam debitorū susceperat concitati a. l cassio. tr. pl. pro ede concordie sacrificiū faciētem ab ip sis altaribus fugere extra forum coactū in qꝫ taberna= cula latitantem p̄textatum discerpserunt. Detestanda fori condicio sed si castra respicias eque magna orīet ī dignacio. ¶ Cum. g. mario lege sulpicia prouincia a= sia ut aduersus mitridacem bellū gereret priuato decre= ta esset. missum ab eo gratidiū legatū ad. l. sillam con sulem accipiēdarū legionū causa milites trucidarunt. procul dubio indignati quod a summo imperio ad eū qui nullo in honore versaretur transire cogerentur. ¶ Sed quis ferat militem scita plebis exicio legati corrigentē. Proconsule istud tam violenter exercit⁹ illud aduers⁹ consulem. ¶ Q. enī pompeiū sille collegam senatus iussu ad exercitū. Gn. pompeij quem aliquam diu in uita ciuitate obtinebat contendere ausum. ambiciosi ducis illecebris corrupti milites sacrificare incipiētem ad orti. in modum hostie mactarunt. tantū qꝫ scelus curia castris cedere se confessa inultū abijt. ¶ Ille quoqꝫ exercit⁹ nefarie violent⁹ qui. G. carbonem fratrem car bonis ter consulem propter bella ciuilia dissolutam disci= plinam militarem p̄fractius et rigidius astringere co natum priuauit vita. sacius qꝫ duxit maximo scelere co inquinari. quam prauas ac tetros mores inuitare.

¶ Capitulum octauū de temeritate.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Temeritatis eciam subiti vehementes sunt impulsus · quorum ictibus mētes hominū concusse · nec sua pericula despicere nec aliēa facta insta estimacione ꝓsequi valent · ¶ Quam enī temere se affricanus · superior ex hispania duabus quinqꝫ remibus ad siphacem traiecit in vniꝰ numide infidis ꝑcordijs suam pariter et patrie salutem depositurꝰ · Itaqꝫ exiguo momento maxime rei casus fluctuatꝰ est · vtrū interfector an captiuus scipio siphatis fieret · ¶ Nā enī · g · cesaris anceps conatꝰ · et si celestiū cura ꝓtectus est · tamē vix sine horrore animi referri potest · Siquidē impaciēs legionū tardioris abrūdusio apolloniā traiectus per · simulacionem aduerse valitudinis conuiuio egressus · maiestate sua seruili ueste occultata nauiculam conscendit e flumine · ac maris adriatici seua tempestate fauces petit · ꝓtinus qꝫ in altum dirigi iusso nauigio multū ac diu contrarijs iactatꝰ fluctibꝫ tandem necessitati cessit · ¶ Age illa quam execrabilis militum temeritas · Fecit enī ut a albinus nobilitate · moribus honorū omniū consumacione ciuis eximius · ꝓptē falsas et inanes suspiciones · in castris ab exercitu lapidibus obrueretᷣ · quoqꝫ accessionem indignacionis non recipit · oranti atqꝫ obsecranti duci · a militibus cause dicēde potestas negata est · ¶ Itaqꝫ non minus miror apud trucem et seuū animū hannibalis defensionis locum innoxio gubernatori nō fuisse · quem a petilia classe affricam repetēs freto appulsus · dum tam paruo spacio italiam siciliam qꝫ inter se diuisas non credit · velut insidiosum cursus rectorem interemit · Postea qꝫ diligēcius inspecta veritate · tunc absoluit cū eius inocēcie nihil vltra sepulchri honorem dari potuit · Igitur angusti atqꝫ estuosi maris alto e tumulo speculatrix statua quam memorie pelori tam punice temeritatis vltra citra qꝫ nauiganciū oculis collocatū indiciū

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

est. ¶ Jam atheniẽsiũ ciuitas ad vesaniam usq₃ teme
raria que decem vniuersos imperatores suos equidem
a pulcherrima victoria veniẽtes capitali iudicio excep:
tos necauit: quod militũ corpora seuicia maris inter:
pellante sepulture mandare non potuissent. necessitatẽ
puniẽs cũ honorare virtutem deberet.

¶ Capitulum nonum de errore.

Temeritati pximus est error. quemadmodũ ad
ledendũ par. ita cui facilius quis ignouerit q̃a
non sua sponte sed vanis concitat⁹ imaginib₉
culpe se implicat. Qui quam late in pectoribus homi
num vagetur. si complecti coner vicio de quo loquor
sim obnoxius. Paucos igitur eius lapsus referemus
¶ Heluius cinna. tr. pl. ex funere. C. cesaris domũ su
am petẽs. populi manibus discerpt⁹ est. p cornelio cin
na in quem seuire se existimabant irat⁹ ei quod cũ affi
nis esset cesaris aduersus eũ nefarie raptum impiam
p rostris oracionem habuisset. eo q₃ errore ppulsus est.
ut capud heluij p inde atq₃ cornelij circa rogũ cesaris
fixum iaculo ferret. Officij sui alieni erroris piaculũ
miserabile. ¶ Nam. g. cassiũ error a semetipso penas
exigere coegit. Inter illũ eñi pugne. iiij. exercituum
apud philippos variũ ipsis q₃ ducibus ignotũ euentum
missus ab eo tineius cẽturio nocturno tempore ut specu
laretur. quo nam in statu res. M. bruti essent dum cre
bros excessus vie petit. q̃a tenebrarũ obscuritas hostes
ne an commilitones occurrerẽt dinoscere non sinebat.
tardius ad cassiũ redijt. Quem is exceptum ab hosti:
bus omnia q₃ in eorum potestatem recidisse existimãs
finire vitam pperauit. cũ et castra hostiũ inuicem cap
ta et bruti copie magna ex parte incolumes esset. Ti
uero non oblitterandi silencio virt⁹ qui oculis paulisp
hesit in opinato iacẽtis ducis spectaculo attonit⁹. De
inde pfusus i lacrimas et si imprudẽs inquit imperator

causa tibi mortis fui · tamē ne id ipsum impunitū sit accipē me fati tui comitem. Super q; exanime corpus eius iugulo suo gladiū capulotenus demisit · ac p mixto utriusq; sanguine duplex victima iacuit · pietatis hec · erroris illa. ¶ Ceterū falsa opinio nescio an pci: puam iniuriam lartis tolumnij veientiū regis penatibus intulerit. Nam cū in tesserarū psipero iactu per iocum collusori dixisset occide et forte romanorū legati interuenissent · satellites eius errore uocis impulsi interficiendo legatos lusum ad imperium transtulerunt.

¶ Capitulum decimum de ulcione.

Ulcionis autem quemadmodū acres ita plerūq; iusti aculei sunt · qui lacessiti concitantur · acceptum dolorem compensare cupiētes. Quos laci us complecti non attinet. ¶ Er · pl · m · fuluius ad populū de tusculanis retulit · quod eorū consilio uelit trinos priuernates q; rebellaturos diceret. Qui cū con: iugibus ac liberis squalore obsiti supplices romam ve: nissent. Accidit ut reliquis tribubus salutarem sentēciam secutis · sola pollia iudicaret · oportere publice uēberatos eos securi pcuti · imbellem multitudinem sub: corona venire. Quam ob causam popiria tribus in qua plurimū postea tusculani in ciuitatem recepti potuerunt · neminem vnquam candidatū pollie tribus fecit magistratū · ne ad eam ullus honor suffragijs perueniret · que illis vitam ac libertatem quantū in ipa fuit · ademerat. ¶ Illam uero ulcionem et senatus & consensus omniū apbauit. Cum enī adrianus ciues romanos qui utice consistebāt · sordido imperio vexasset idcirco q; ab his viuus esset exustus · nec questio ulla in vrbe hac de re habita nec querela versata est. ¶ Clare ulcionis utraq; regina · et thamiris que caput · tiri ab scisum in utrem humano sanguine repletū dimitti iussit · expbrans illi in saciabilem cruoris sitim · simul q;

penas occisi ab eo filij sui exigēs ¶ et bereuite que laodices insidijs interceptū sibi filiū grauiter ferēs armata currū conscendit · psecuta qz satellitem regium crudelis opis ministrū nomine ceneū · quām hasta nequaquā poterat saxo ictum pstrauit · ac super eius corpus actis equis inter infesta contrarie ptis agmina ad domū ī qua īterfecti pueri corpus occultari arbitrabat̄ perexit ¶ Jasonem thessalū psarū regi bellū inferre parantem an satis iusta ulcio absumpserit · ambigue estimacionis est. Taxillo enī ginnasiarcho a quibusdam iuuenibus pulsato · et sibi questo pmisit · ut aut tricenas ab his dragmas exigeret · aut denas plagas singulis imponeret · quo posteriore vindicta uso qua vapulauerant iasonem interfecerūt · animi non corporis dolore pene modū estimantes. Ceterū paruo irritamēto ingenui pudoris maxime rei exspectacio sub ruta est · qz opinione grecie est tantū in spe iasonis quantū in effectu alexandri reponitur

¶ Capitulum vndecimū dicta impba aut facta scelerata

Vnc quatenus vite humane tū bona tū eciam mala substitutis · exemplorū imaginibus psequmur · dicta impba et facta scelerata referant̄.

¶ Vnde autem pocius quam a tullia ordiar · q̄a tempore vetustissimū consciēcia nefariū uoce monstri simile exemplū est. Cum carpento veheretur et is qui iumēta agebat succussis frenis constitisset · repētine more causā requisiuit. Et vt comperit corpus patris seruij tulli occisi ibi iacere · supra id duci vehiculū iussit quo celerius in complexū īterfectoris eius tarquinij veniret. Qua tam impia tam qz pbrosa festinacione · non se eterna infamia · sed eciam ipsum vicū cognomine sceleris cōmaculauit. ¶ Non tam atrox · g · fimbrie est factū et dictū · sed si per se estimetur utrūqz audacissimū. Js egerat ut sceuola in funere. G · marij iugularet̄ Quē

postquam ex vulnere recreatũ comperit · accusare apud populũ instituit . Interrogat⁹ deinde quid de eo sec⁹ dictur⁹ eẽt · cui ꝑ sanctitate morũ satis digna laudacio reddi non posset · respondit obiecturũ se illi quod par eius corpore telũ recepisset · licẽciam furoris egre · r · p · gemitu ꝓsequendam . ¶ L · uero catelina in senatu m · cicerone incendiũ ab ipso excitatũ dicẽte · sencio in: quit . Et quidem illud si aqua non potuero ruina extĩguam . Quem quid aliud estimem⁹ · quam consciẽcie stimulis actum a se inchoatũ parricidiũ peregisse . ¶ Consternatũ eciam magichilonis amẽcia pect⁹ · qui · m marcello datũ a cesare spiritũ sua manu eripuit · vetus amic⁹ et pompeiane milicie comes indignat⁹ aliquos sibi amicorũ ab eo p̃ferri · vrbem eñi a mitelenis quo se contulerat repẽte ĩ atheniẽsiũ portu pugione confodit ꝓtinusq̃ ad irritamẽta vesanie sue trucidanda tetẽdit · amicicie hostis · diuini beneficij interceptor · publice reli gionis quod ad salutem clarissimi ciuis recuperandam attinuit · acerba labes . ¶ Hanc crudelitatem cui nihil aditi posse videtur . C · turani⁹ a trocitate parricidij su perauit . Namq̃ triũuirorũ partes secut⁹ · ꝓscripti pa tris suĩ p̃torij et ornati viri latebras · etatem · notasq̃ corporis quibus agnosci posset · cẽturionibus edidit · q̃ eũ persecuti sunt . Senex de filij magis vita et incre: mẽtis quam de reliquo spiritu suo sollicit⁹ · an incolu mis esset · et an imꝑatoribus satisfaceret · interrogare eos cepit . E quibus vnus . Ab illo inquit · quem tan topere diligis demonstrat⁹ nostro ministerio filij indi cio occideris . Protinusq̃ pect⁹ eius gladio traiecit . Collapsus itaq̃ est in felix · auctore cedis quam ipsa ce de miserior . ¶ Cui⁹ fati acerbitatem · l · uilius anna lis sortit⁹ cũ in campũ ad questoria comicia filij descen dens ꝓscriptũ se cognosset · ad cliẽtem suũ confugit . Sz ne fide eius tut⁹ esse posset · scelere nefarij iuuenis esse

ctum est. Siquidem per ipsa vestigia patris militibus ductis· occidendum cũ in conspectu suo obiecit· bis parricida· consilio prius· iterũ spectaculo. ¶ Ne nec huis quidem salassus ꝓscriptꝰ parũ amari exitꝰ quem latentem uxor interficiendum quid dicam tradidit· an ipsa iugulauit? Quanto enĩ lenius est scelus · cui tantũmodo manus abest. ¶ Illud autem facinus quia externũ est trãquilliore affectu narrabitur. ¶ Scipione affricano patris et patrui memoriam gladiatorio munere carthagine noua celebrante· duo regis filij· nuper patre mortuo in harenam ꝓcesserunt· polliciti sunt ibi se de regno ꝑliaturos· quo spectaculũ illud illustriꝰ pugna sua faceret. Eos cũ scipio monuisset ut verbis quam ferro diiudicare mallent uter regnare deberet et iam maior natu consilio eius obtemperaret · minor viribus corporis fretꝰ in amencia perstitit. Initoqꝫ certamine pertinacior impietas fortune iudicio morte mulctata est. ¶ Mitridates autem multo sceleracius qui non cũ fratre de paterno regno sed cũ ipso patre bellũ de dominacione gessit. In quo quis aut homines vllos adiutores inuenerit· aut deos inuocare ausus sit ꝓ amiracione haberet. ¶ Quamquã quid hoc quasi inusitatum ullis gentibus miremur· cũ sariaster aduersus patrem suũ tigranem armenie regem ita cũ amicis consenserit ut omnes dexteris manibus sanguinem mitterent· atqꝫ inuicem eum soluerent. Vix ferrẽt ꝓ salute parentis tam cruenta conspiracione fedꝰ facientem. ¶ Sed quid ego ista consector aut quid his immoror cũ vnius parricidij cogitacione cuncta scelera superata cernam. Omni igitur impetu mentis omnibus indignacionis viribus ad id lacerandum pio magis quam valido affectu rapior. Quis enĩ amicicie fide extincta genus humanum cruentis in tenebris sepelire conatũ ꝓfundo debite execracionis satis efficacibus verbis ad egerit. Tu

videlicet efferate barbarie immanitate truculẽcior. habenas romani imperij quas princeps parens q3 noster salutari dextera continet. capere potuisti? Aut te cõpote furoris mundus in suo statu mansisset? Vrbem a gallis captam. et tricentorũ indite gẽtis virorũ strage fedatum. aliensem diem. et oppressos in hispania scipiones. et trasimenũ lacũ et cannas. bellorũ q3 ciuiliũ domestico sanguine manantes furores amẽtibus ꝓpositis furoris tui repꝛ̃sentare et vincere uoluisti. Sed vigilarunt oculi deorũ sidera suũ vigorem obtinuerunt are puluinaria templa ꝑsenti numine vallata sunt. Nihil q3 quod ꝑ capite augusti. ac patria excubare debuit torporem sibi ꝑmisit. Et in primis auctor ac tutela nostre incolumitatis. ne excellẽtissima merita sua tocius orbis ruina collaberẽtur diuino consilio ꝓuidit Itaq3 stat pax. ualent leges. sincerus priuati ac publici officij tenor seruatur. Qui autem hec violatis amicicie federibus temptauit subuertere. omni cũ stirpe sua. p. r. viribus obtritus. eciam apud inferos si tamẽ illuc receptus est que meretur supplicia pendit.

Capitulum duodecimũ de mortibus non vulgaribus

Humane autem vite condicionem ꝑcipue primus et vltimus dies continet. quia plurimũ interest quibus auspicijs inchoetur. et quo fine claudatur. Ideoq3 eũ demũ felicem fuisse iudicamus cui et accipere lucem ꝓpere et reddere placide contingit Medij temporis cursus ꝓut fortuna gubernaculũ rexit modo ꝓspero modo tranquillo motu pagitur Spe semper minor dum et cupide uotis extẽditur. et fere sine racione consumitur. Nam et si bene eo uti velis. eciam ꝑuũ. amplissimũ efficies. numerũ annorũ multitudine operum superando. Alioquin quid attinet inerti mora gaudere. si magis exigis vitam quam approbas? Sed ne longius euager. eorũ mencionem faciam qui n̄ vul

gari genere mortis assumpti sunt. ¶ Tullius ho
stilius fulmine ictus cũ tota domo conflagrauit. Sin
gularem fati sortem qua accidit ut columen vrbis in
ipsa vrbe raptum ne supremo quidem funeris honore a
ciuibus decorari posset. celesti flamma in eadem condi
cione redactum vt eosdem penates et regiam et rogum
et sepulchrũ haberet. ¶ Vix uerisimile est in eripien
do spiritu idem gaudiũ potuisse quod fulmen. et tamẽ
idem valuit. Nunciata enĩ clade que ad lacũ thrasi
menum inciderat. altera mater sospiti filio ad ipsam
portam facta obuia in complexu eius exspirauit. alte
ra cũ falso mortis filij nuncio mesta domi sederet. ad
primũ conspectũ redeuntis exanimata est. Genus cas⁹
inusitatũ quas dolor nõ extinxerat leticia consumsit.
¶ Sed minus miror quod mulieres. m. iuuencius tal
na consul collega. ti. grachi consul' iterũ cũ intorsica
quam nuper subegerat sacrificaret. receptis litteris de
cretas ei a senatu supplicaciones nunciantib⁹ intento
illas animo legẽs caligine orta. ante foculũ collapsus
mortuus humi iacuit. Quem quid aliud quã nimio
gaudio enectũ putemus? En cui numancia aut car
thago excidenda traderetur. ¶ Maioris aliquanto spi
ritus dux. q. catulus cimbrici triũphi. C. mario parti
ceps a senatu datus sed exit⁹ violencioris. Namqȝ ab
hoc eodem mario postea ꝓpter ciuiles dissensiones mori
iussus. recenti calce illito multo qȝ igni per calefacto
cubiculo se inclusum peremit. Cui⁹ tam dira necessitas
maximus mariane glorie rubor exstitit. ¶ Qua tẽ
pestate. r. p. l. quoqȝ cornelius merula consularis et
flamen dialis ne ludibrio in solentissimis victoribus es
set in iouis sacrario venis incisis. contumeliose mor
tis denunciacionem effugit. sacerdotisqȝ sui sanguine
vetutissimi fori maduerunt. ¶ Acer eciam et animo
sus vite exitus herennij siculi quo C. grach⁹ et aruspice

et amico vsus fuerat. Nam cū eo nomine in carcerē duceretur in postem eius illiso capite in ipso ignomi: nie aditu concidit. ac spiritū posuit. uno gradu a pub lico manu qȝ carnificis citerior. ¶ Consimili impetu mortis. C. licinius macer vir p̄torius calui pater repe tundarum reus dum sentēcie dicerentur. in moenianū conscendit. Siquidem cū. m. ciceronem qui id iudiciū cogebat p̄textam ponētem vidisset. misit ad eū qui di: ceret se non dampnatū sed reū perisse. nec sua bona ha ste posse subici. Ac p̄tinus sudario quod forte ī manu habebat ore et faucibus suis coartatis. incluso spiritu penam morte p̄cucurrit. Qua cognita re cicero. de eo nihil p̄nunciauit. Igitur illustris ingenij orator et ab inopia rei familiaris et a crimine domestice dampna: cionis inusitato paterni fati genere vindicat⁹ est. For: tis hui⁹ mors. illorū perridicula. ¶ Cornelius enim gallus p̄torius et. t. etereius eques. r. inter vsum pue rilis veneris assumpti sunt. Quanquam quorsum at tinet eorū cauillari fata. quos non libido sua sed fra: gilitatis humane rō abstulit ꝯ fine namqȝ vite nostre varijs et occultis causis exposito. interdū que immerē cia sup̄mi fati titulū occupant. tum magis in tempus mortis incidant. quam in ipa morte accersant. ¶

Sunt etexterne mortes digne annotatu. qualis in pri mis come. quem ferūt maxime latronū ducis cleonis fratrem fuisse. Is enī ad rutiliū consulem habenā quā predones tenuerant in potestatem nostram redactam perduct⁹. tum de viribus et conatibus fugitiuorū intē rogaretur sumpto tempore ad se colligēdum caput ope rit. ī nix⁹ qȝ genibus compsso spiritu inter ipsas custo dum manus inqȝ conspectu summi imperij exoptata se curitate adquieuit. Torqueant se miseri. quibus extin gui quam superesse vtilius est. trepido et anxio cōsilio quā nam racione vita exeant querētes. ferrū acuant.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

venena temperet. laqueos apprehendant. vastas altitudi
nes circũspiciant. tanquam magno apparatu aut exq:
sita. molicione opus sit ut corporis atq3 animi infir:
mo vinculo coherẽs societas dirimatur. Nihil horũ
coma sed intra pect⁹ inclusa anima finem sui reperit.
Enimuero minimo studio retinẽdum bonũ cui⁹ cadu:
ca possessio tam leui afflatu violẽcie concussa dilabi po
tuit. ¶ Eschili vero poete excessus quemadmodum
non voluntarius sic ꝓpter nouitatem casus referẽdus
In sicilia menibus vrbis in qua morabatur egressus.
a prico in loco resedit. Super quem aquila testitudinẽ
ferens elusa splendore capitis. erat enĩ capillis vacuũ
pinde atq3 lapidi eam illisit. ut fracte carne uesceret.
eo q3 ictu origo et principiũ forcioris tragedie extinctũ
est ¶ Non vulgaris eciam homeri mortis causa ferẽ
qui in insula quia questionem a piscatoribus positã
soluere non potuisset dolore absumpt⁹ creditur. ¶
Sed atrocius aliquanto euripides finit⁹ est. Ab arche
lai enĩ regis cena in macedonia domũ hospitalem repe
tens. canum morsibus laniat⁹ obijt. Crudelitas fati
tanto ingenio non debita. sicut illi excessus illustriũ
poetarũ moribꝫ et opibꝫ in dignissimi ¶ Sophocles vl
time iam senectutis cũ in certamine tragediam dimi:
sisset. ancipiti sentẽciarũ euentu diu sollicit⁹. aliquan:
do tamẽ vna sentẽcia victor causam mortis gaudiũ ha
buit. ¶ Philemonem autem vis risus immoderati
abstulit. Paratas ei fic⁹ atq3 in conspectu positas a
sello consumẽte puer ut illũ abigeret ĩclamauit Qui
tum iam comestis omnibus superuenisset quoniam
inquit tam tardus fuisti. da nunc merũ asello. Ac ꝓ
tinus vrbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnorũ ꝓ:
secut⁹. senile guttur salebris spirit⁹ grauauit. ¶ At
pindar⁹ cũ in gimnasio super gremiũ pueri quo vnice
delectabatur capite posito quieti se dedisset. non prius

decessisse cognit⁹ est quam gimnasiarcho claudere iam cum locū volēte ne quicquam excitaret. Cui quidem crediderim eadem benignitate deorū et tantū poetice facundie. et tam placidum vite finem attributū. sicut anacreunti quoqȝ quem bis statū humane vite modum supergressum dum passe vue suco tenues et exiles virū reliquias fouētem. vni⁹ graui ptinacio? in aridis faucibus humo? assumpsit. ¶ Jungam illos quos et ppositū et exit⁹ pares fecit. ¶ Milo crotoniates cum iterfaciēs quercū ī agro cuneis adactis fissam vidisset fret⁹ viribus accessit ad eam. insertisqȝ manibꝫ diuellere conat⁹ est. Quas arbor excussis cuneis in suam naturam reuocata compressit. cum qȝ cum tot gimnicis palmis lacerandū feris pbuit. ¶ Item polidam⁹ athleta tempestate speluncam subire coact⁹ est. Nimio et subito in cursu aque labefactata ea ac ruēte ceteris comitibus fuga periculū vitātibus solus restitit tanquā humeris suis tocius ruine molem sustētatur⁹. Sed pondere omni corpore humano potēciore pressus. imbris petitam latebram demētis fati sepulchrū habuit. Possunt hi pbere documētum in vno robore membrorū vigorem mētis hebestere quasi abnuente natura vtriusqȝ boni largicionem ne supra mortalem sit felicitatem eūdem et valentissimū esse et sapientissimum.

¶ Capitulum tredecimum de cupiditate.

Erum quia excessus e uita et fortuitos et viriles quosdam eciam temerarios oracione attigi⁹ subiciam⁹ nunc estimacioni eneues et effeminatos. ut ipsa comparacione pateat quanto non solum forcio? sed eciam sapiencio? mortis interdū quam vite sit cupiditas. ¶ M. aquilius cū sibi gloriose exigui posset mitridati maluit turpiter seruire. Quem non aliquis merito dixerit pontico supplicio quam romano imperio digniorem. quoniam commisit ut priuatū

ob ꝓbrium public⁹ rubor existeret. ¶ Cn. quoqꝫ car bo magne verecundie est latinis annalibus. Tercio in consulatu suo iussu pompeij in siciliam ad supplicium duct⁹. petit a militibus demisse et flebiliter. ut sibi aluum leuare priusquam exspiraret liceret. quo miserrime lucis vsu diucius frueretur. eoqꝫ moram trahens. donec caput eius sordido in loco sedentis absideretur. Ipsa verba tale flagiciũ narrantis secũ luctantur. nec silencio amica quia occultari non merentur. neqꝫ relacioni familiaria quia dictu fastidienda sunt. ¶ Quid brut⁹ exiguũ et infelix momẽtum vite quanto dedecore emit? Qui a furio quem ad eum occidẽdum antonius miserat. comphensus non solũ ceruicem gladio subtraxit. sed eciam constancius eam pbere ammonit⁹ ipsis his verbis iurauit ita ut viuam dabo cunctacionem o fati erumpnosam. et iurandi stolidam fidem. Sꝫ hos tu furores immoderata retinẽdi spirit⁹ dulcedo subicis. sane racionis modũ expugnando. que vitam diligere. mortem non timere pcipit. ¶ Eadem xersen regem ꝓ tocius asie armata iuuẽtute quod intra. C. annos esset obitura ꝓfundere lacrimas coegisti. qui mihi specie aliena reuera suam condicionem deplorasse videtur. opum magnitudine quam alciore animi sensu felicior. Quis enĩ mediocriter prudens mortalem senatum fleuerit.

¶ Capitulum quartũdecimũ Quam exquisita custodia vsi sunt quibus suspecti domestici fuerũt.

Referam nunc eos quibus aliquos suspectos habentibus exquisicior sui quesita custodia est. nec a miserrimo sed ab eo qui inter paucos felicissimus fuisse creditur. incipiam. ¶ Masinissa rex parũ fidei in pectoribus hominũ reponens. salutem suam custodia canum vallauit. Quo tam late patens imperiũ

quo tantum liberorū numerum quo deniqz tam arta beniuolencia constricta romana amicicia si ad hec tuēda nihil canino latratu ac morsu valencius duxit. ¶ Hoc rege ī felicior alexander. cui⁹ precordia. hinc amor hinc met⁹ torserunt. Nam cū infinito ardore coniugis thebis teneretur. ad eandem ex epulis in cubiculum veniēs barbarū coniunctū notis thracijs stricto gladio iubebat anteire Nec prius se idem lecto committebat quam a stipatoribus diligēter esset scrutat⁹. Supplicium irato deorū numine compositū. neqz libidini neqz timori posse imperare. Cui⁹ timori eadem et causa et finis fuit. Alexandrū. n. thebe pelicat⁹ ira mota interemit. ¶ Age dionisius siracusanorū tirannus huiusce tormēti quam longa fabula. qui duo de. xl. annorum dominacionem in hunc modū pegit. Sūmotis amicis in eorū locū ferocissimarū gencium homines et a familijs locupletū electos preualidos seruos quibus latera sua committeret sustinuit. Tonsorū qz metu tōdere filias suas docuit. Quarū ipsarū postquam adulte etati appropinquabant. manibus ferrū non ausus committere. instituit/ut candenciū glandiū putaminibus barbam sibi et capillū adurerent. Nec securiorem maritū egit quam patrem. Duarū enī eodem tempore aristomaches siracusane et locrensis doridis matrimonijs obligat⁹ ne vtrius vnquam nisi excusse complexum pecijt. Atqz eciam cubicularem lectū p̄inde quasi castra lata fossā cinxit. in quem se ligneo ponte recipiebat. cū forem cubiculi extrinsec⁹ a custodibus opertam interiorem claustro ipse diligēter obserasset.

¶ Capitulum quintū decimū. De similitudine forme

E similitudine autem oris et tocius corporis alciore doctrina prediti subtilius disputant. eorū qz alij ī ea sunt opinione ut existimēt illam ori

gini et contextui sanguinis respondere · nec paruū ar-
gumentū · ex ceteris animalibus trahunt que fere gig
nentibus similia nascuntur. Alij negant hanc esse cer
tam nature legem · sed species mortalium put fortuita
sors concepcionis obtulit attribui · atqz ideo plerūqz ex
speciosis deformes et ex robustis inualidus part⁹ edi.
Quoniam ista questio in ambiguo versatur · pauca
inter alienos conspecte similitudinis exempla referem⁹
¶ Magno pompeio vibius ingenue stirpis et publici⁹
libertinus, ita similes fuerunt ut permutato statu et
pompeius in illis et illi in pompeio salutari possent.
Certe quocumqz aut vibius aut publicius accesserant
ora hominū in se conuertebant · vno quoqz speciem am
plissimi ciuis ī personis mediocrib⁹ annotante. Quod
quidem fortuitū ludibriū quasi hereditariū ad eū pene-
trauit. Nam pater quoqz eius eousqz menogenis coci
sui similis esse visus est · ut vir et armis prepotens et fe
rox animo · sordidum nomen eius repellere a se nō va-
luerit. ¶ Eximie vero nobilitatis adolescens corne
lius scipio · cū plurimis et clarissimis familie sue cog-
nominibus habundaret in seruilem serapionis appella
cionem vulgi sermone impact⁹ est · quod huiusce homi
nis victimarij quam similis erat · neqz illi aut morū
probitas · aut respect⁹ tot imaginū quominus hac con
tumelia aspergeretur opitulat⁹ est. ¶ Generosissim⁹
consulat⁹ collegium lentuli et metelli fuit. Qui ambo
in scenam propter similitudinem histrionū ꝯpemodū
spectati sunt · sed alter ex quodam secundarū cognomen
spinteris traxit · alter · n · nepotis a moribus accepisset
pamphili retiarij actoris cui simillimus esse ferebatur
habuisset. ¶ At · m · messallā consularis et censori⁹
menogenis curio qz omnibus honorib⁹ habundans bar
bulei ille propter oris aspectum · hic propter parem cor-
poris motum vterqz scenici nomen coact⁹ est recipere ·

habunde sint hec de domesticis quoniam et personis sūt excellencia et non obscura noticia celebrantur. ¶ Regi anthiaco vnus ex equalibus et ipse regie stirpis nomine artemio per quam similis fuisse traditur. quē laodice vxor anthioci interfecto viro dissimulandi sceleris gracia in lectulo perinde quasi ipsum regem egrū collocauit. admissum qꝫ vniuersum populū et sermōe eius et vultu consimili fefellit. crediderunt qꝫ homines ab anthioco moriente laodicen. et natos eius sibi commendari. ¶ Hibreanta autem milasenū copiose ac qꝫ concitate facundie oratorem cimeorū seruo stragmēta gimnasij colligēti tam similem ut germanū fratrē tocius asie oculi assignarunt. ita liniamentis oris & omniū membrorū compares erant. ¶ Ille vero quē in sicilia pretoris admodum similem fuisse constat petulantis fuit animi. Proconsule enī dicēte mirari se quapropter suī tam similis esset. cū pater suus in eam prouinciam nunquam accessisset. at meus inquit. romā accessit. ioco namqꝫ lacessitam matris sue pudiciciam inuicem suspicione in matrem eius reiecta. audacius quam virgis et securibus subiecto conueniebat vltꝰ est

¶ Capitulum sextūdecimum de his qui infimo loco nati mendacio se clarissimis familijs inserere conati sunt.

Sed tollerabilis hec et vni tātūmō anceps temeritas. Quod sequitur impudencie genus nec ferēdum vllomodo. periculi qꝫ tum priuatim tum eciam publice late patētis ¶ Nam ut equiciū firmo piceno monstrum veniens relatū iam in huiusce libri superiore parte preteream. cuiꝰ in amplectendo. ti. gracho patre eundēs mendaciū turbulento vulgi errore amplissima tribunatꝰ potestate vallatum est ¶ erophilus equarius medicus. G. mariū septies consulē auū sibi vēdicando ita se extulit. ut et colonie se veteranorū com

plures · et municipia splēdida collegia qȝ oīa fere patronum adoptarit Quamuis iā cū iul' · cesar · G · pompeio adolescēte in hispania oppresso populū in ortis suis admisisset · primo inter columnio pene pari studio frequēcie salutat⁹ est · Quod nisi diuine cesaris vires huic erubescēde procelle obstitissent · simile vuln⁹ · r · p · excepisset atqȝ in equicio acceperat Ceterum decreto eius extra italiam relegat⁹ · postquam ille celo receptus est · in vrbem redijt et consiliū īterficiēdi senat⁹ capere sustinuit Quo nomine iussu patrum necat⁹ in carcere · seras pociantum ad omne moliendum scelus penas pependit · ¶ Nec diui quidem augusti et nunc terras regētis excellentissimū numē interptatum ab hoc iniurie genere extitit · qui clarissime et sanctissime sororis eius octauie vtero se genitum fingere auderet · propter autem summam imbecillitatē corporis ab eo cui dat⁹ erat pinde atqȝ ipsius filiū retentum subiecto ī locum suū proprio filio diceret videlicet ut eodem tempore sanctissimi penates et veri sanguinis memoria spoliarētur · et falsi sordida contagione inquinarentur · Sed cū plenis impudencie velis ad summum audacie gradum fertur · imperio augusti remo publice triremis affixus est · ¶ Repertus est eciam qui se diceret esse · q · festorij filiū quem ut agnosceret vxor ei⁹ nulla vi cōpelli potuit · Quid trebellius calcha · quam asseueranter se clodiū tulit ȝ Et quidem dum de bonis eius contendit · incentumuirale iudicium adeo fauorabilis descendit · vt vix iustis et equis sentēcijs consternacio populi vllum relinqueret locum · In illa tamen questione neqȝ calumpnie petitoris neqȝ violencie plebis iudicancium religio cessit ¶ Multo forcius ille qui cornelio silla · r · p · pociente in domum · G · assidionis irrupit · filiū qȝ eius patris penatibus expulit · vociferando nō illū sed se assidione esse procreatum · Verum postquam a sillana violencia

cesariana equitas reduxit gubernacula · ro · imperij iu
stiore principe obtinente · r · p · in publica custodia spi:
ritum posuit. Eodem preside · r · p · in consimili
mendacio muliebris temeritas mediolani repressa est.
Siquidem cum se pro rubia quadam pinde ac falso cre
dita esset incendio perisse. Nihil ad se pertinentibus
bonis insereret · nec ei tractus eius splendidi testes · a co
hortis augusti fauor deesset. Propter inexpugnabilē
cesaris constanciam irrita nefarij ꝓpositi abijt.
Idem barbarum quendam ob eximiam similitudinem
capadocie regnum affectantem tamquam anarectes es
set · quem a · m · anthonio interemptum luce clarius
erat quamquam pene tocius orientis ciuitatum et gen
cium credula suffragacione fultum caput imperio de:
menter imminens iusto impendi supplicio coegit.

HOF BIBLIOTHEK CARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg